

A large, rustic wooden cross stands on a rocky hilltop. The cross is made of several thick, weathered wooden beams. The background is a bright blue sky with scattered white clouds. In the distance, a valley with a river and rolling hills is visible.

**Ion Gavrilă
Ogranu**

**brazii
se frâng,
dar nu se
îndoiesc
vol. V**

**La pas
prin
Frăția
de
Cruce**

ION GAVRILĂ OGORANU

**BRAZII SE FRÂNG
DAR NU SE ÎNDOIESC**

VOL. V

La pas prin Frăția de Cruce

* * * * *

Editura Mișcării Legionare

Tehnoredactare:
Fotea Ioan
Corina Hădăreanu
Șerban Suru

Editura Mișcării Legionare
SC „PAVEL TRADING” SRL
Str. Iacob Negruzzi nr. 1,
Cod 011093, sector 1,
București
Tel: 021/223.01.96; 021/222.52.63;
Tel. fax: 021/223.37.80

ISBN 973 – 99293 – 2 - X

ION GAVRILĂ – OGORANU
1923 -2006

Motto:

„Frăția de cruce înseamnă frăția până la moarte în jurul crucii, a acelora care simt în sufletele lor scânteia sfântă a iubirii pentru țărâna românească.”

(Gheorghe Istrate – *Îndreptarul frăției de cruce*)

**Frățiori de cruce
de la Liceul Radu Negru din Făgăraș**

Editura:

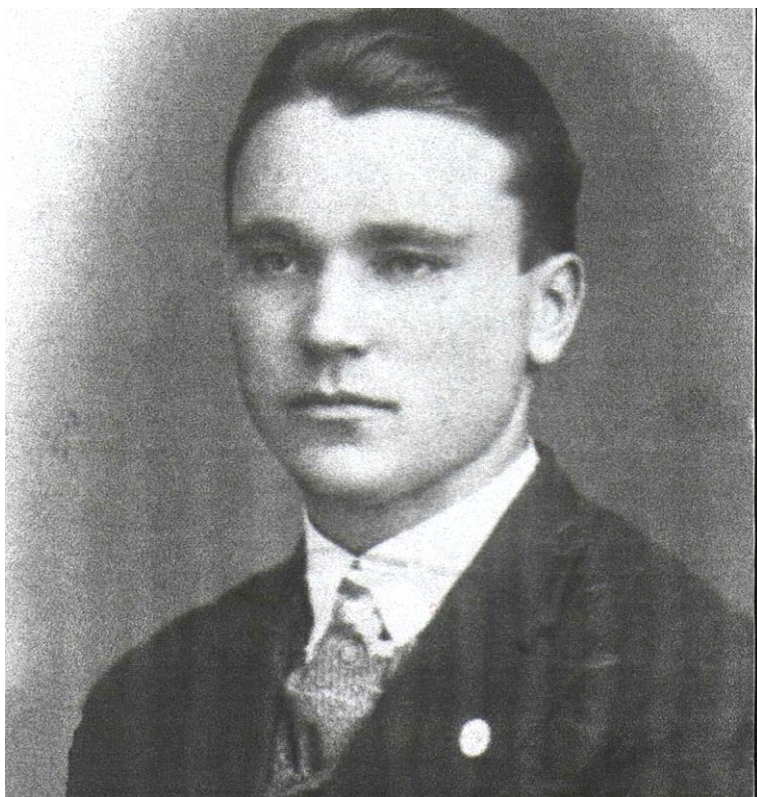
Pentru cei care nu cunosc evenimentele din perioada interbelică legate de Mișcarea Legionară și pentru o mai bună înțelegere a conținutului cărții, am reprodus la sfârșit un scurt istoric al „Legiunii Arhanghelul Mihail”.

Cuvânt înainte

Ion Gavrilă Ogoranu

De multe ori puținilor supraviețuitori ai luptei de rezistență armată anticomunistă sau veteranilor închisorilor li se pun întrebări de genul acesta: ce v-a determinat să luați arma în mână? Când ați luat această hotărâre? Cum v-ați pregătit sufletește și fizic în vederea acestei confruntări? Cum ați putut rezista atâția ani lipsiți de libertate în foame, frig și umilință? Cine erați cei care ați făcut acest lucru? Ce idealuri vă călăuzeau? Ce valori le-ați pus deasupra propriilor voastre vieți? Ați pornit din spirit de aventură? Ați fost duși în eroare de propaganda imperialistă? Ați avut averi sau poziții sociale înalte de apărat? Ați fost fii de chiaburi, burghezi sau moșieri? Ce sperați să realizați prin lupta voastră?

Rândurile de față sper să răspundă acestor întrebări nu direct, ci însoțindu-l pe autor la pas în *Frățiile de Cruce*, în școala și lumea de atunci, prin păduri și munți, prin închisori și prin suflete de tineri, care și-au prețuit idealurile mai mult ca pe propria lor viață. Sper ca cititorul să înțeleagă cum arătam cei ce am luat apoi în piept închisorile comuniste sau arma în mână împotriva regimului comunist.

Gheorghe Istrate
Autorul Îndreptarului „Frăția de Cruce”

Trebuie să facem o Frăție

-De-acum, îmi zise într-o zi colegul Vasile Banciu, trebuie să facem și noi o Frăție.

-Și ce să facem, dacă facem o Frăție? am întrebat eu nedumerit.

-Păi, nu facem nimic, dar așa fac toți elevii de liceu, așa mi-a spus Ioniță Greavu, care-i acum la liceu la Sibiu. Am să-l întreb mai multe la vară. Suntem mai mulți cu care putem începe.

În adevăr, eram destui copii pe ulița Olarilor în primăvara anului 1937. Eu și Vasile eram elevi la liceul Radu Negru, Făgăraș, clasa a III-a, deci cam de 14 ani, în gazdă la o bătrână de neam polonez, Burtzi-neni, care vorbea ungurește. Vasile, cu un an mai mare decât mine, era așa cum se prezentase singur din primul moment: nu mai am decât pe mama, că tata a murit; nici să mă laud, nici să mă hulesc, am un frate cizmar, el mă ține la școală și trebuie să facem ceva că pământ nu avem. Era copil mai umblat decât mine, a fost și în Sibiu, venea și se ducea acasă cu trenul, în timp ce eu nu mă puteam lăuda cu o asemenea aventură. În vecini mai locuiau alți elevi, care se țineau de noi: Gheorghiuță Micu și Laurian Zaharie. La un tâmplar bețiv, meșter fără lucru, se afla ucenic Ionică Cosgarea. Nu prea învăța meserie, dar în schimb bietul băiat era bătut mai în toată ziua. Ar fi fugit, dacă nu ar fi fost mamă-sa, care nici nu vroia să audă să schimbe stăpânul, să rădă lumea de el. Mai erau trei ucenici la un mecanic, Dolfi, unde învățau meserie, dovadă că munceau de dimineața până seara la atelier, apoi, veniți acasă, încăpeau pe mâinile “dracului ăl roșu” - o ungueroaică spurcată - care-i pune la spălat rufe, la dădăcit copiii și la câte-i treceau prin cap. Între ei era Niculiță Mihăilă, consătean cu mine, dar luat de suflet de o rudenie, care nu prea-i purta de grijă. Aceasta era Frăția. Ce făceam? Ne adunam seara în cămăruța întunecoasă din spatele casei “dracului roșu”, cântam și citeam gazete legionare, pe care cei trei le împrumutau de la alți ucenici. De unde învășasem cântece legionare? Le auzeam pe stradă, le auzeam și ei de la alți tineri. Când nu știam versurile le fluieram tare sau în gând ca bunăoară când ne duceam la școală, de ni se părea că ajungem mai repede, pe ritmul lui Ștefan Vodă al Moldovei.

Iată cum am învățat “Plânge printre ramuri luna”. Trăia pe vremea aceea un meșter de poduri de lemn, Nicoară, care făcuse podul de peste râul din satul meu.

**Anul I liceu (echivalent clasa a 5-a, azi)
Ion Gavrilă cu X**

A locuit la noi cât s-a lucrat podul și el și lucrătorii, nepoți de-ai lui. Din vorbă-n vorbă, discutând cu tata, am aflat că meșterul era frate cu maiorul Nicoară, cel care împreună cu colonelul Precup plănuiseră atentatul nereușit din 1932 împotriva regelui Carol al II-lea. Acum maiorul Nicoară se afla la închisoare și familia meșterului îi ducea mereu grijă să nu fie ucis. Meșterul avea un fiu, Olimpiu, și el coleg cu mine și de multe ori mergeam de ne făceam lecțiile împreună. Odată, pe când învățam, în camera vecină au răsunat voci feminine cântând. Am rămas amândoi ca

hipnotizați, ascultând. Era atâta durere, atâta duiosie, atâta suflet în cântecul ce-l auzeam. Olimpiu a rugat-o pe mamă-sa și pe cele două surori să-l mai cânte. A venit sora lui mai mică, o fetiță de 7-8 ani, care ni l-a cântat până l-am învățat. M-am întors acasă fredonându-l. Nu bănuiam atunci că va fi cântecul care mă va însoți o viață și pe care îl voi cânta tare sau în surdina, însoțind la mormânt sau numai cu gândul, sute de camarazi căzuți și care aș dori să mi se cânte și mie când voi fi îngropat.

Într-o seară, colegii au venit cu o circulară de-a Căpitanului, prin care îndemna copiii să adune fier vechi. Din seara aceea Frăția noastră a mai avut o ocupație: adunarea de fier și transportarea lui la locuința unui croitor legionar, nenea Maier.

În grădina lui Burtzi-neni se afla o movilă de fier vechi provenit de la atelierul lui Dolfi: roți de bicicletă, spițe, ghidoane, lanțuri, rulmenți spartți. Le încărcam pe o targă, ne descălțam și treceam râul și ieșeam în ulița din "România", cum i se zicea pe atunci străzii George Coșbuc, unde locuia nenea Maier. Le aruncam peste gard în grămada din curte, fără să-l dăm în primire cuiva. Seri întregi am făcut la fel până ce am terminat movila. Și alți tineri din oraș aduceau fier cu cărucioarele. Între ei, îmi aduc aminte că l-am întâlnit pe Tavi Popa - pe atunci băiat de prăvălie la un magazin din oraș. Deși de seama noastră, era mai dezvoltat decât noi și avea o voce de bas profund. Venise cu un cărucior cu fier și vorbea tare prietenos cu nenea Maier, pe care-l saluta la despărțire cu "Trăiască Legiunea și Căpitanul!".

Trebuie să-mi mărturisesc acum păcatul că-l și invidiam pentru siguranța cu care vorbea și saluta, mai ales când în urma unei discuții dintre tineri am aflat că fusese și la o tabără de lucru legionară cu un an în urmă.

Pe vremea aceea cunoșteam pe câțiva oameni despre care lumea zicea că sunt. legionari. În avântul meu copilăresc aș fi vrut ca lucrul acesta să-l strige cu voce tare

sau să-l cânte pe stradă. Dar avocatul Virgil Mateiaș, despre care se spunea că e mai marele legionarilor, trecea în fiecare dimineață pe stradă, liniștit, zâmbind când ne răspundea la salut, iar croitorul Nicu Maier, care mi-a cusut uniforma din pănură țesută și vopsită de mama, a vorbit frumos cu mine, dar nu a pomenit nimic de Legiune.

Se zvonea între elevi că unii profesori ar fi și ei, dar nici aceștia nu o spuneau în clasă. Astfel toți știau că bătrânul profesor de desen, Procopie Bențea, e legionar. De el, noi, cei veniți de la sate, eram legați încă din prima zi de școală când te lua în primire: “- Tu, de unde ești, mă gălușcă? De-al cui?”. Înalt, masiv, cu cap mare, cu coamă albă bogată, parcă-l văd și-l aud și acuma: “Ce ne învață desenul? Desenul ne învață a vedea. A vedea ce-i mare, ce-i mic, ce-i mai depărtat, ce-i mai apropiat. Desenul e educația ochilor, ca să vedem corect lumea lui Dumnezeu. El ne deschide ochii minții să deosebim apoi adevărul de minciună, binele de rău și frumosul de urât”. Ne lăsa apoi destul de liberi să desenăm frunze, ramuri și apoi să le colorăm cu acuarele. Te duceai cu desenul la dânsul.

-E bine, domnule profesor?

-Păi, samănă, mă?

-Păi, nu prea samănă, ziceai...

-Păi, fă-l să samene.

În ultima oră de curs, înaintea pensionării, a mărturisit crezul său legionar, nouă elevilor, spunându-ne: “Câți aveți minte și putere de bărbat și inimă de român în voi, faceți-vă legionari”. S-a despărțit de clasă cu salutul legionar.

Nu putea suferi înfumurarea și prefăcătoria încât mulți se fereau să se întâlnească cu el. Am fost de față când a oprit o anumită doamnă fardată, pe care o cunoștea:

-Da', tu a noastă! Cine te-a vopsit ca un ou roșu și te-a îmbrăcat ca pe iia ciumii?

Pe noi elevii ne oprea și ne-ntreba ce mai e pe la

liceu, ce gândim, ce facem... De la dânsul am învățat un principiu, după care m-am condus de multe ori în viață. Făgărașul era străbătut atunci de un iaz al morilor. Una din isprăvile noastre de curaj era să sărim iazul fără să cădem în apă. Destui de puțini se încumetau să-l sară. Eram lângă iaz mai mulți elevi și încercam. Alergam, dar când ajungeam la marginea apei, ne opream speriați și iar ne opinteam fără rezultat, când iată că apare profesorul Bențea:

-Nu faceți bine, mă voinicilor! Vreți să săriți iazul? Aruncați-vă șepcile pe malul celălalt și atunci sigur o să-l săriți.

De câte ori în viață am fost pus în situația de a face un lucru, ca să fiu sigur că-l voi face, mi-am adus aminte de această lecție de bărbăție învățată de la profesorul Bențea. Trebuie să-ți tai orice punte de a te întoarce înapoi, și atunci sigur reușești. Și despre profesorul de geografie, Pariza, se zvonea că ar fi legionar. Nu-l uit cu câtă evlavie citea, la prima lecție, prefața la Geografia României a lui Simion Mehedinți. Același lucru îl știam despre profesorul de științe naturale, Tașcă. De la dânsul am învățat alt lucru mare. Odată, un coleg îi șoptește răspunsul altuia. Profesorul îl dojenește pe cel vinovat, dar acesta neagă că ar fi șoptit, deși toată clasa l-a auzit. "Stai jos! l-a apostrofat profesorul cu dispreț, nu meriți să fii pedepsit. Pedepsa e o cinste pentru omul de caracter, tu nu ești".

Tot ca legionar era socotit profesorul de fizică și chimie, Octavian Florescu, care ținea lecțiile numai în laborator. Cu o zi înainte profesorul pregătea experiențele de a doua zi și Vasile Banciu era elevul preferat, care-l ajuta. El a venit cu noutatea: și Florescu-i de-al nostru. Are un maldăr de cărți legionare într-un raft din laborator.

Din când în când la gazda mea veneau doi colegi, care părăsiseră liceul pentru a rămâne feciori la plug: Matei Grama din Toderița și Constantin Roșca din Râușor.

Între alte noutăți aduse din satele lor era și aceea că la ei oamenii se adunau în cuiburi legionare.

Cam asta era situația “Frăției” noastre, la sfârșitul clasei a treia, când noi elevii am plecat în vacanța de vară, ucenicii urmând să rămână mobilizați pe loc la stăpânii lor.

Lecții de legionarism

Prima amintire limpede când în casa noastră s-a vorbit despre Codreanu a fost în 1932. Într-o duminică dimineața a venit primarul Domițian Iaru la noi:

-Gheorghe, a zis către tata, hai și tu până toacă la biserică să acoperim primăria. Acum, dacă am făcut-o, să n-o plouă. Poți veni și tu Ionică, că poți da câte o țiglă.

Până atunci primăria funcționa într-o cameră de la școală, dar primarul a desființat cârciuma satului și a mutat primăria acolo. A mai ajustat-o și acum trebuia acoperită cu țiglă.

Oamenii lucrau când, pe șosea, au sosit cântând “ștudenții”. Cântecul nu mi-l amintesc, dar nu am uitat vorbele primarului: “Ăștia-s de-i de umblă după potcoave de cai morți”. Când au ajuns în dreptul nostru, s-au oprit și au venit la noi:

-Bun lucru, oameni buni. Ne lăsați și pe noi să v-ajutăm?

-Poftiți, că la lucru nu trebuie să oprești pe nimeni, răspunse primarul destul de rece.

Cu forțe sporite, treaba s-a terminat repede.

-Se vede că ați mai lucrat pe undeva, a zis primarul la sfârșit, văd că aveți oarece îndemânare.

-Și noi suntem din sate, a răspuns unul zâmbind.

Apoi primarul i-a invitat la dânsul să mănânce. Au mulțumit, dar au spus că nu mănâncă decât după liturghie. S-au așezat în biserică lângă strană și au cântat altfel decât

pe la noi, dar foarte frumos. După biserică, oamenii au invitat pe “ștudenți” acasă. La noi a venit un tânăr mai scund, dar lat în spete. Ne-a spus că învață de doctor, că-i din Bucovina și că-i de la sat. Până să așeze mama masa a vorbit cu mine întrebându-mă una și alta de la școală. Mi-a cerut și un caiet de-al meu, s-a uitat prin el și la urmă a spus:

-Pe băiatul ăsta să-l dați la liceu.

-Știu eu, a răspuns mama, avea-vom cu ce-l ține la școli, că ne-or mâncat hoții banii cu conversiunea asta.

-Se mai învață carte și mai fără bani, a răspuns studentul.

După prânz a început să ne vorbească despre Codreanu și Legiunea lui, care luptă pentru adevăr, dreptate, credință, bărbăție și vrea s-adune la un loc pe toți românii de omenie, care simt la fel, de la orașe și sate.

Cred totuși că de Codreanu se mai vorbise în casa noastră și mai înainte, căci studentul nu trebuia să ne explice cine e Codreanu.

De asemenea se știa în casa noastră cum merge țara. Astfel era cunoscut faptul că regele, care venise de curând și-a alungat nevasta legiuită și trăia cu o destrăbălată, “Lupeasca”, și oamenilor le părea tare rău că ofițerul Precup și ai lui, toți făgărășeni, n-au izbândit în ce-au pus la cale.

Politic, ca de la sine înțeles, era că oamenii erau indignați de rege că l-a alungat pe Maniu, care s-a tras la o parte scârbit de cum merg lucrurile în țară și că Iorga a mâncat banii oamenilor cu conversiunea lui. Mai ales bunicul era mânios pentru asta: preț de trei perechi de boi, mi-au mâncat tâlharii! Numai eu știu cât am grijit la ei, timp de șase ani ziua și noaptea, până i-am făcut de vânzare și acum am rămas de batjocură. Nu l-au căinat oamenii nici pe Duca, “că de avea un pic de nas nu se băga peste Maniu la putere”. În anii următori despre legionari se vorbea tot mai mult, dar cu mai multă fereală. Din când în

când tata primea un pachet cu gazete de la studentul care a fost la noi, și care acum era doctor în Cernăuți. Duminica oamenii le citeau cu glas tare, ba câteodată mă puneau pe mine să le citesc.

Un consătean ce „făcea serviciu” în București, când venea acasă, aducea totdeauna vești noi. Astfel el știa lucrul precis despre planurile lui Codreanu. Acesta adună în Legiunea lui numai tineri unul și unul, care nu au frică de nimic, până numără zece mii de oameni hotărâți și apoi cu aștia ia puterea și scapă țara de curvar și de “Lupeasca”. Toată copilăria mea speram ca să nu-și adune zece mii până nu mă fac și eu mare - să fiu și eu unul din cei zece mii. De obicei oamenii erau informați despre legionari de cele mai multe ori de la unii care nu erau legionari și care spuneau o mulțime de bazaconii la adresa legionarilor.

Un frate de-al mamei, Vasile, făcuse armata la grăniceri și fusese dus la București.

-Eu l-am văzut pe Codreanu în București, unde-și fac legionarii casă, că ne trimetea-n patrulă pe acolo.

-Și cum era, unchiule?

-Cum să fie, om cum pe aici nu se arată ca el.

-Înalt?

-Înalt!

-Și voinic?

-Voinic!

-Și ce făcea?

-Ce să facă?! Lucra la zidărie.

În imaginația mea, casa trebuia să fie un palat cum altul nu s-a mai văzut.

Dar pe cineva care să zică singur că e legionar nu văzusem. Pentru asta, când elev de liceu am văzut oameni despre care se vorbea că sunt legionari, am avut o dezamăgire. Altfel mi i-am închipuit eu, ca pe niște feți frumoși din poveste și nu oameni ca toți oamenii.

Cam în același timp am primit câteva lecții de comunism. Un prieten de-al tatei din satul vecin, căzut

prizonier în primul război mondial în Rusia, se căsătorise și rămăsese acolo. Prin 1934 s-a întors înapoi. Într-o seară de iarnă în casă la noi a povestit grozăviile care existau în Rusia: arestări, oameni luați de acasă și duși cine știe unde, de unde nu-i mai vedea nimenea, confiscări de alimente, foamete, frică, munți de cadavre aruncate la marginea satului neavând cine să-i îngroape. Împreună cu toată familia s-a aruncat într-o noapte cu viscol într-o luntre și au ajuns în Turcia, de unde au venit acasă. Dar cea mai deplină lecție despre comunism ne-a dat-o războiul civil spaniol. Poporul spaniol se împărțise în două tabere, partea creștină reprezentată prin naționaliști, regaliști și falangiști, de partea cealaltă diferitele feluri de atei, socialiști, comuniști. Războiul civil a început atunci când frontul popular comunizat și ateu a început să-și pună în practică planul de distrugere a credinței în Hristos, a culturii și civilizației tradiționale spaniole, la fel cum s-a procedat în Rusia după instalarea regimului comunist. Masoneria internațională comunistă, Liga națiunilor în frunte cu Nicolae Titulescu, au patronat și ajutat pe atei. Uniunea Sovietică a trimis trupe și aviație. Voluntari comuniști din toate țările s-au înrolat în rândul armatei comuniste. De partea creștină au sosit voluntari din Germania, Italia, tineri catolici din toată lumea. Miza războiului era mare: o Spanie comunizată la apus și o Rusie sovietică la răsărit ar fi strâns ca într-un clește Europa creștină. Zilnic din Spania veneau vești care mai de care mai cutremurătoare, despre atrocitățile comuniste: ucideri în masă de oameni, ce nu primeau comunismul, ucideri de preoți, călugărițe, batjocuri de biserici.

“Se trăgea cu mitraliera în obrazul lui Hristos” nu era o figură de stil. Ce se întâmpla acolo nu era numai o problemă a Spaniei, ci a întregii creștinătăți.

Aveam atunci două surse care ne informau pe noi elevii de ce se întâmpla acolo: profesorii noștri, care ne deschideau ochii și în special părintele Popa Octavian,

profesorul nostru de religie. Ora de religie începea întotdeauna cu o informare despre războiul spaniol. Altă sursă era revista părintelui Ioan Suciu de la Blaj, "Tinerimea nouă". Nu era vorba numai despre atrocități, ce depășeau puterea de înțelegere omenească, ci și de luptă, moarte și eroism creștin și național comparabile cu cele ale martirilor din primele veacuri ale creștinismului. Era vorba de tineri ca noi, băieți și fete, mame, preoți, călugărițe, de tineri, ce luptau cu arma în mână și se jertfeau din dragoste pentru Hristos. Am aflat atunci despre epopeea Alcazarului, unde generalul Moscardo cu o mână de oameni, în majoritatea elevi, au rezistat 72 de zile asaltului armatei comuniste. De asemenea cum același general a asistat la telefon la împușcarea de către comuniști a fiului său. Știam și vorbele ce fiul i le-a spus tatălui: "Tată, pentru mine nu preda Alcazarul!". În fiecare număr al revistei erau alte și alte exemple de eroism.

Era vremea când zile și nopți mă închipuiam în Spania și îmi părea rău că nu sunt și eu acolo. Mă revoltam cum lumea de la noi putea fi atât de nepăsătoare când acolo se întâmpla ce se întâmpla.

Într-o bună zi părintele Popa a venit cu o veste că și un grup de români au plecat să lupta în Spania pentru cruce și credință și tot el ne-a adus vestea morții lui Ion Moța și Vasile Marin.

Când a trecut trenul cu sicriile celor doi prin Făgăraș, noi elevii nu ne-am putut apropia de gară din cauza poliției, dar am ocolit pe departe și am ieșit după vagoanele de marfă staționate în gară, din păcate prea târziu, tocmai când trenul se punea în mișcare.

Totuși ceea ce se întâmpla în Spania mi se părea la o depărtare atât de mare, încât îți dădea siguranța că astfel de lucruri nu s-ar putea întâmpla niciodată la noi. Și doar peste 12 ani Spania se va muta la noi cu toate tragediile ei.

Și voi ați făcut Frăție? Că noi am făcut-o!

Vara a trecut ca toate verile copilăriei mele: la lucrul câmpului. De când muriseră bunicul și bunica, toată greutatea gospodăriei rămasă în spatele mamei, tata cu serviciul lui, era doar duminica acasă. Mama mă trata ca pe un bărbat la casă, nu mă cruța de la lucru. Obișnuia să spună: “la școală ești domn, dar acasă ești plugar. Dacă știam că rămân singură nu te dam la școală”. Aveam doar duminica liber, până la amiazi la biserică; după-amiazi citeam sau mă duceam la colegii din satele vecine. Nu mă mai duceam la pescuit. În câteva dumineci am fost la Gheorghe Micu în Săvăstreni. Tatăl lui încuraja prietenia noastră și aranjase ca în toamnă să stăm în aceeași gazdă, tot la Burtzi-neni.

Și acum începuse școala. Față de ce era acasă, viața de școlar era o boierie. Sâmbăta când se terminau cursurile alergam acasă cei 15 kilometri, pentru ca până seara să o mai ajut cu ceva pe mama. Câteodată putea și tata veni mai devreme acasă și atunci lucram cu el ca-n vremurile cele bune cu bunicul.

Frăția noastră însă se descompletase. Vasile Banciu nu a mai venit la liceu că nu avea cu ce se întreține. Rămas acasă, și-a dat clasa a patra particular. A urmat o școală de pădurari, a fost pe front, a căzut rănit, a rămas ani întregi olog, dar a rămas același suflet curat cu aceeași dragoste de țară. Peste 14 ani, când era căsătorit cu copii, ne va ajuta pe cei din munți rupând din sărăcia lui și va plăti îndrăzneala cu ani grei de temniță. Ion Cosgarea, ucenicul tâmplar, nu a mai suferit bătaia și a fugit de la stăpân. Ne vom reîntâlni peste ani tot în Frăție și în închisoare, va lupta în război și va cădea undeva lângă Oradea. Mă gândeam să refacem Frăția cu cei care rămăsesem.

Într-o zi când mă întorceam de la școală cu Micu, observăm de-a lungul iazului morii un lucru ciudat: din

Mihai Maga

sută în sută de metri erau postați de marginea apei câte doi elevi din cursul superior de la noi din liceu și de la școala normală de învățători, între elevi fiind și trei colegi de ai

mei de clasă: Ion Chiujde, Sandu Comanici și Mihai Maga. Fiecare pereche avea și câte un cărucior sau saci. Parcă așteptau ceva.

Pe când ne miram noi ce să fie asta, dintr-o dată apa iazului începu să scadă rămânând repede la abia un fir de pârâiaș. Ca la un semn, elevii sar cu toții în albia iazului. Crezând că au de gând să pescuiască, ne-am lăsat traistele cu cărți și am sărit și noi în albia iazului. Vedeam însă cu mirare că nu peștii îi interesau, ci fierul vechi, ce se afla în albia iazului, că și pe atunci ca și acum românii aruncă în râuri toate lucrurile de prisos. Scoteau fierul și-l așezau în cărucioare sau în saci. Am început și noi mirați să-i ajutăm și-apoi am pornit cu cărucioarele lor spre strada George Coșbuc la nenea Maier. M-am alăturat colegului meu de clasă Sandu Comănici.

-Și voi aveți Frăție? Că noi am avut!

-Zău, se miră el râzând, îmi pare bine.

După câteva zile se oprește și mă întrebă serios: “- Cum ai spus că-i cu Frăția voastră?”. I-am povestit cum a fost și ce am făcut și că mă gândeam să-l chem și pe el în Frăție la noi. În loc de răspuns m-a întrebat ce știu eu despre legionari. I-am spus ce știam: că ei se adună lângă Codreanu până ajung 10.000 de bărbați, pun mâna pe putere și apoi fac dreptate în țară ca Vlad Țepeș. Mi-a explicat că asta o spun dușmanii legionarilor. În realitate legionarii se pregătesc să fie oameni cu credință în Dumnezeu, drepti, cinstiți, cei mai buni la școală și în familie, curajoși, harnici, gospodari, cu voie bună și când cei mai mulți români vor fi așa, România va fi frumoasă ca soarele sfânt de pe cer.

- Dacă și tu vrei să fii așa, atunci spune-mi și eu te voi ajuta să intri în Frăție, dar în Frăție, nu în jucăria

Frățiori.

1. Ion Gavrilă; 2. Moise Bărcuțean;
3. Ioan Bucur; 4. Gheorghe Bucur;
5. Viorel Albu; 6. Gheorghe Mihăilă

voastră. M-am cam supărat cum a calificat el tot ce făcusem până atunci, dar eram decis să fac tot ce spune.

- Pe când ne întâlnim să-ți faci o listă cu toate defectele și păcatele tale - ca la popă - pe care le socotești tu mai mari. Cercetează-te bine, trebuie să te cunoști pe tine însuși.

Mi-a dat o săptămână, după care m-am dus cu lista. N-a fost greu, căci eram obișnuit de la mărturisirea făcută preotului.

- Ți-am adus lista, i-am spus lui Sandu.

-Nu-mi trebuie mie, ție-ți trebuie. Care-i cel mai mare defect al tău?

-Nu-s ordonat. În adevăr, în privința aceasta aveam de lucru și cu părinții și cu Burtzi-neni, și cu directorul liceului, care ne trecea în revistă în fiecare dimineață și care-mi făcea tot mereu observație.

-Săptămâna asta să văd cât poți fi de ordonat!

Mi-am făcut ordine în cărți, caiete, în hainele din sertar, mi-am cusut toți nasturii, mi-am lustruit bocancii și la opt fără zece, nici mai repede nici mai târziu, eram în fiecare dimineață în curtea liceului. Acum am observat că Sandu avea de mult obiceiul ăsta și ca el mulți colegi.

-Cum îți pregătești lecțiile? Ai un program?

Eu nici nu mă gândisem până atunci la așa ceva.

-Fă-mi un program, i-am zis.

-Ba nu, fă-ți-l tu! Dar, dacă l-ai făcut trebuie să-l respecti.

Asta a fost greu, chiar foarte greu, căci învățam foarte dezorganizat. În unele zile nu puneam mâna pe carte, pentru ca în altele să stau până după miezul nopții, spre disperarea lui Burtzi-neni, care venea și ne stingea lampa. Ce greu era să te așezi la masa de lucru și să stai acolo până la ora fixată. Să-ți stea capul unde lucrezi. Gânduri străine îți veneau în minte și începeam să vorbesc cu colegul de cameră, Micu. I-am spus și lui Sandu

greutatea.

-Vrei să te poți mai ușor concentra?! Păstrează legea tăcerii! Fixează-ți un termen de o oră pe zi când să nu vorbești deloc, oricât te-ar provoca alții.

Iar a fost greu, dar după multe încercări eram mândru că reușeam, mai ales că Micu mă provoca mereu. Observase și Burtzi-neni, care era încântată de noua schimbare și, când veneau părinții, mă lăuda. Astfel am procedat cu multe alte defecte și păcate, până prin luna octombrie și noiembrie. Totdeauna eu eram cel care îl căutam pe Sandu să-i spun ce am făcut. Dacă nu aș fi avut eu inițiativa, m-ar fi lăsat în pace. Prin noiembrie când îl întrebam când mă duce în Frăția lui, îmi spune:

-Mai e o cerință mare, poate cea mai importantă, pentru a deveni frate de cruce. Poți să fii prieten cu cineva? Dar prieten adevărat, pentru totdeauna, până la moarte! Știu că te-ai avut cu Vasile ca frații și nu e nevoie de nici o probă.

-Pot să fiu și cu Micu, și să-i spun și lui. Am toată încrederea în el.

-Nu, nu trebuie să-i spui nimănui. E și asta o condiție. Trebuie să te înveți să ții un secret. Atunci, dacă mai vrei să intri în Frăție, să vii la data de 17 noiembrie lângă zăgazul de la "Moara de hârtie" fix la ora trei după amiază. Dar gândește-te încă odată bine, dacă te simți în stare, că drumul ăsta pentru țară e foarte greu: vei avea de suferit și s-ar putea să și mori. Vezi să nu te urmărească cineva că stăpânirea nu ne iubește.

Cât ce-am mâncat de-amiazi am inventat un motiv de grabnică plecare, apoi m-am îndreptat spre "Moara de hârtie", tot uitându-mă înapoi să nu vină cineva după mine. Am ocolit pe departe, am așteptat prin tufe și când a sosit în gară trenul de trei eram la zăgaz.

La ce i se spunea în Făgăraș "Moara de hârtie"? Era un crâng în lungul râului cu mici desișuri de tufe de sălcii, arini și călini, întrerupte de poienițe mai mari sau mai

mici. Era o zi umedă cu ceață. La zăgaz mă aștepta Sandu. Ne-am furișat prin crâng cu inima zvâcnindu-mi în piept de emoție. Ne-am oprit într-un luminiș, unde un grup de vreo 15 elevi ne aștepta și care mă primiră cu bucurie sărutându-mă. Observ că erau acolo cei mai buni elevi ai claselor a V-a și a VI-a: Morar Iancu, idolul elevilor liceului și al profesorului Roșală de gimnastică. Era socotit cel mai tare din acele clase. Lângă el era poetul liceului, Zaharia Laurian, Vasile Bica premiantul clasei. Din clasa a VI-a rețin pe Florin Buracu, fiul părintelui Buracu, pe Crăciun, pe Țețu. De la mine din clasă Sandu Comănici, Ion Chiujea și Maga Mihai. Din clasa a VII-a era Ghiță Popa, fratele lui Tavi Popa - căpitanul echipei de fotbal a liceului, și Nicolae Lungoci și din ultima clasă de liceu Gheorghe Cârje, președintele Societății de Lectură a liceului.

N-am timp să mă mir prea mult că aud vocea de bas a lui Ghiță Popa, pe care îl porecleam în liceu “Baronul”, comandând:

-Gardă! Drepti!

Și toți tresar în poziție de drepti.

-Pe două rânduri, alinierea!

Intru și eu pe rândul al doilea, avându-l în față pe Iancu Morar.

-Gardă, pentru onor, înainte!

Toți salută întâi ducându-și palma dreaptă la inimă și apoi cu brațul înainte. Fac și eu ca ceilalți. Careva a rostit “Împărate ceresc”, apoi:

“Să ne rugăm lui Dumnezeu,

Să ne gândim la Căpitanul nostru,

Să ne ridicăm cu gândul la sufletele martirilor noștri: Moța Marin, Sterie Ciumetti și ale tuturor camarazilor noștri căzuți pentru Legiune sau morți în credință legionară.

Să credem în învierea României legionare și în sfărâmarea zidului de ură ce o împresoară.

Jur că nu voi trăda niciodată Legiunea și Căpitanul!
Așa să-mi ajute Dumnezeu!”

De fapt acest început de consfătuire era al Frăției și nu al mănunchiului de prieteni. Eu așa l-am găsit și așa a rămas în mănunchiul nostru.

A urmat cântecul Legionarului căzut, “Plânge printre ramuri luna”, pe care eu îl știam și apelul celor morți: Ionel Moța, (toți răspundeau prezent), Vasile Marin - prezent, Sterie Ciumetti - prezent.....

A urmat un moment de reculegere. Careva a citit apoi din Biblie versetele despre dragoste ale Apostolului Pavel: “De-aș vorbi în limbi îngerești... de-aș avea credință să mut și munții, dacă dragoste nu am, nimica nu sunt... Acum rămân aceste trei: credința, nădejdea și dragostea, dar mai mare decât toate e dragostea”. După cum se dovedea; ca temă pentru ședința aceasta era dragostea - virtute creștină și legionară. Fiecare făcea o completare din ceva citit sau din cuvintele sale:

- unde sunteți trei legionari, trăiți ca frații între voi
- nu-ți vorbi de rău camarazii
- nu-i pârî
- nu șopti la ureche
- și nu primi să ți se șoptească
- altul a spus că trebuie să ne legăm atât de trainic între noi, pentru ca nimic, nici măcar moartea, să nu ne mai despartă.

Zaharie Laurian alcătuiuse o poezie, în care arăta că trebuie să ne revărsăm dragostea asupra a tot ce-i în jurul nostru: pământ, cer, flori, oameni.

A urmat apoi raportul fiecăruia, ce a făcut în cursul săptămânii trecute. S-a stabilit o temă de gândit în 1/40T pentru săptămâna următoare.

Atunci am aflat ce înseamnă 1/40T și 1/40R, adică să jertfești Legiunii a patruzecia parte din timpul tău și din banii tăi cheltuiți, scriind într-un carnețel cum ai folosit acest timp și câți lei și bani reprezintă ceea ce tu dăruiești

Frăției. Bani reprezentau o sumă mică, dar nu adunarea de fonduri se urmărea, ci obișnuința de a-ți controla folosirea timpului și banilor.

S-a citit un articol mic dintr-un ziar legionar cu privire la alegerile legislative ce erau prevăzute pentru luna decembrie și s-a citit ordinul șefului Frățiilor de Cruce cu privire la felul cum trebuia să ajute Frățiile Partidul “Totul pentru Țară”.

S-au cântat cântece știute și s-a învățat un cântec nou: „Imnul românilor secuizați”, de Horațiu Comănici. S-au luat hotărâri precise cu ce are de făcut fiecare cu privire la pregătirea de noi membri și la confecționarea și distribuirea manifestelor electorale.

La sfârșit s-a zis iarăși o rugăciune și s-a cântat “Cu noi este Dumnezeu”. Apoi ne-am despărțit, ieșind din crâng prin puncte diferite. M-am întors fericit cântând încet sau fluierând cântecul învățat. Eram fericit, mai ales că mă socoteau ca pe unul dintre ei, înconjurându-mă cu dragostea lor.

Viața în mănunchiul de prieteni

Între timp am aflat că de fapt eu nu intrasem în Frăție, ci într-un mănunchi de prieteni, ce se pregăteau să intre în Frăție. Se urmărea dezbărarea de păcate și defecte, se și spunea: „până să ne ocupăm de păcatele neamului, să ne ocupăm de păcatele noastre”. Nu mi-a venit greu să fac lucrul acesta deoarece același lucru îl făceam sub îndrumarea părintelui Octavian Popa.

În careva din zilele următoare a venit în clasă un elev dintr-a VII-a, Boabă, cu un consemn știut de mine:

-Să vii cu cerneala la mine acasă.

-Cu cerneală sau cu tuș? i-am răspuns. Acesta era consemnul.

-Hai la ora cutare.

La Boabă, care avea o cameră separată, am învățat să lucrez cu șapirograful. Boabă caligrafiasse un manifest mic, dat de la centru și îi făcuse un chenar cu motive naționale. Manifestele le așeza câte o sută, în plicuri. Mă miram că Boabă nu era în mănunchiul nostru de prieteni. Cu timpul am aflat că pe lângă mănunchiul de prieteni, din care făceam parte, mai era un altul și Frăția propriu-zisă. Din aceste trei unități era formată Frăția de la “Radu Negru”, care se reînnoia mereu cine știe de când. De la vărul meu, Niculiță Sasu, am aflat că și la școala normală de învățători era Frăție. Șef de grup FDC era fratele de cruce Ion Grecu, din clasa a VIII-a, iar șef de Frăție era Gheorghe Cârje.

Încă de la început am adoptat un obicei pe care-l respectau ceilalți camarazi: să postesc vinerea, adică să nu mănânc nimic până după-amiază la ora patru. În felul acesta te obișnuiai să-ți strunești trupul, să-l conduci tu pe el și nu el pe tine. Mă temeam că se va împotrivi gazda, dar nu a fost așa.

-Burtzi-neni, îi postul Crăciunului, trebuie să postim!

-Bine, Ionel, fac mâncare de post.

-Nu așa, Burtzi-neni, nu mănânc nimic până la patru.

La vorbele mele, bătrâna rămase înspăimântată.

-Dar nu pățesc nimic, Burtzi-neni!

-Ba pățești, Ionel. Eu cunosc drumul ăsta al lui Codreanu, că am avut alți băieți acum patru ani. Ce băieți buni erau, dar într-o noapte i-a luat poliția și i-a dat afară de la liceu. Toți sunteți la fel, faceți toate drăciile, de nu mai știe omul ce să facă cu voi și dintr-o dată gata: cumiți, tăcuți și post. Ioi, ioi, ioi, nu văd bine la voi!

Colegul meu de gazdă, Ghiță Micu, s-a hotărât să postească și el fără să știe de ce.

Dar ce ușor este să-ți propui un astfel de post și ce greu este să-l poți ține. De felul meu eram rău de foame. De pe la 12 stomacul îți aducea întruna aminte că și el era pe lume și gândul îți zbura numai la mâncare. O voce mieroasă îți cânta la ureche: de ce n-ai mânca, că doar nu-i obligatoriu, nimeni nu te silește. Te scuturai și răspundeai ispitei: e adevărat, nimeni nu mă silește nici la drumul pe care am apucat, dar îl fac. Pentru a trece timpul mai ușor luam o carte să citesc sau mă duceam în grădină la Burtzi-neni și săpam sau îmi ispășeam vreo pedeapsă, pe care singur mi-o luam ca bunăoară în cazul pățaniei cu “dracul ăl roșu”.

Am spus mai înainte că în curte mai locuia o ungueroaică rea, spurcată la gură, cu părul roșcat pe care o poreclisem “dracul roșu”. Nu ne întâlnea odată să nu ne arunce o batjocură că suntem români. La ea veneau din când în când la chef alți unguri tot atât de șovini, că nici nu ne răspundeau la salut. Dar nici noi nu ne lăsam datori cu răspunsul: unde v-ați lăsat opincile, mă ciobanilor? Le-am atârnat la Parlamentul din Budapesta în 1919, îi răspundeam noi râzând. Altă dată când îi veniseră niște oaspeți: unde vi-s oile, mă opincarilor? Le-am dus la iernat, iar pe măgari i-am trimis la dumneata în vizită. La

toate serbările maghiare dădea drumul la radio pe postul din Budapesta (avea un aparat puternic) cât putea de tare, de răsunau trei străzi cu urletele din difuzoare: “Erdel viso, erdel viso!”. Auzit-ați, mă, să vă luați valea că Ardealul nu-i al vostru! N-am mai răbdat și ne-am urcat în podul casei și am făcut un scurtcircuit, de au sărit toate siguranțele și cele de la stâlp, încât două zile nici noi nu am avut electricitate și am mai plănuit o răzbunare.

Din când în când, soțul ei, Dolfi, de altfel tot așa de șovin ca și ea, rămânea până noaptea târziu cine știe pe unde, venea beat și făcea scandal și voia să o bată. Scăparea îi era la Burtzi-neni, unde bătaușul nu îndrăznea să între. Pentru asta, când “dracul roșu” se aștepta la rău, venea la Burtzi-neni și o ruga să nu încuie ușa la culcare seara. Noi, după ce a adormit bătrâna, ne-am furișat și am încuiat ușa. Dolfi a venit beat ca de obicei, a pornit scandalul, ea a fugit cu agresorul după ea și a fost ajunsă la ușa încuiată. Până să sară Burtzi-neni, Dolfi o bătuse bine, încât ni se făcuse și nouă milă de ea.

La prima consfătuire a mănunchiului de prieteni, când a raportat fiecare ce a făcut în timpul săptămânii, eu am început să mă laud cu isprava, dar am băgat de seamă că nici unul nu a râs și nu m-a aprobat.

-Și zici că “dracul roșu” e femeie?

-Da!

-Și ai lăsat tu, ba mai mult ai aranjat tu să fie bătută o femeie?

-Da! De ce-și bate joc de noi?

-Și pentru asta tu te-ai răzbunat?

-Nu pe mine m-am răzbunat, ci pentru numele de român, pe care l-a insultat.

Eu o țineam pe a mea, dar nimeni nu era de partea mea.

-Unde-i creștinismul și cavalerismul tău?

-Să recunoști că ai greșit și să-ți iei pedeapsă! a fost concluzia tuturor.

N-am mai zis nimic, dar a doua zi la școală m-am dus drept la părintele Octavian Popa.

-Părinte, eu am făcut așa... și i-am povestit cum a fost. Prietenii mei spun că am greșit. Sfinția ta ce spuneiți?

-Mă bucur că ai prieteni care judecă bine. Nu numai că ai greșit, ci ai păcătuit.

-Păi, n-am bătut-o eu, părinte!

-În fața lui Dumnezeu e ca și cum ai fi bătut-o tu. Ai păcătuit cu voia și la prima mărturisire să-ți spui păcatul și să-ți ceri iertare de la ea.

La prima consfătuire m-am dus cu propunerea unei pedepse, nu mai țin minte câți km de marș, pe care mi-am luat-o. Ei mi-au mai redus-o socotind-o prea mare.

Așa era obiceiul în "mănunchi" și apoi în Frăție: pentru orice păcat, greșeală sau nerealizare ți se da, sau mai degrabă îți luai tu pedeapsa. Ca pedepse erau: km marș pe vreme urâtă, renunțarea la un film, post negru suplimentar, ore de tăcere, învățarea unei poezii pe de rost, de făcut un lucru bun, care nu ți se cerea, citirea unei cărți, etc. De multe ori te pedepseai fără să mai anunți și pe ceilalți. Nu te controla nimeni, ai fi putut minți, dar ce rost ar fi fost să stai cu o minciună într-o organizație, în care nu te ținea nimeni cu forța, puteai pleca când vroiai.

1/40T obișnuiam să-l folosim astfel: ne luam o temă de studiat sau mai multe pentru ședința următoare. Pentru a te gândi mai bine la tema dată, obișnuiam să ne trecem gândurile pe hârtie în propoziții scurte laconice. Ne obișnuiam astfel nu numai să gândim ordonat, dar și să ne exprimăm în cât mai puține cuvinte.

Altă metodă era ca tema să fie discutată în doi sau trei, plimbându-ne în pauze în curtea liceului sau după amiaza în oraș, de obicei în jurul cetății. Te obișnuiai să gândești, să te exprimi logic și la obiect și să-i ascuți și pe alții.

Campania electorală 1937

Regele îl numise prim ministru pe Gheorghe Tătăărăscu pentru o nouă guvernare. Alegerile urmau a se ține cu câteva zile înainte de Crăciun. Desigur greutatea campaniei nu cădea pe umerii Frăției, organizație de educație creștină și națională. Asta nu însemna să fim simpli spectatori la eveniment. Participarea Frăției cu puterile ei însemna tot educație - educație cetățenească. Partidul „Totul pentru Țară” venise cu niște manifeste foarte frumoase și sugestive, de obicei cu fragmente din cântecele legionare. Îmi amintesc două. Unul: “să faci Căpitane o țară ca soarele sfânt de pe cer!” Altul: “vrem dreptate, pâine, pace pentru neamul românesc”. Semnul partidului era fereastra cu doi ochi vii. Legionarii nu lipeau afișe cu oameni plătiți. Cuiburile legionare din oraș le așezau la lumina zilei. Între ei profesorul Bențea ținea ca operația să arate și frumos: să placă ochiului și sufletului.

Noi am luat hotărârea să punem afișe mari în copacii și pe stâlpii de pe drumurile ce duceau în Făgăraș, afișe lipite pe cartoane tari, fixate bine să nu le ia vântul.

Existau apoi alte manifeste mai mici cu destinația de a fi citite și altele foarte mici, ceva mai mari decât timbrele, care se lipeau. Pe acestea le multiplicam noi la șapirograf și le introduceam în cutiile de poștă în tot orașul.

Pe nici un manifest nu se apela la cineva să voteze pentru legionari. Lumea trebuia să știe cine erau ei, ce voiau și ce semn au legionarii. Județul și țara erau străbătute de echipe legionare în marș cântând. Se intra în sat în cântec, se străbătea satul, se opreau la un loc potrivit. Careva spunea oamenilor câteva vorbe scurte, apoi echipa părăsea satul tot cântând. Așa se ajungea până în cele mai izolate cătune.

Nu știu câte echipe au străbătut județul Făgăraș. Eu

am văzut una deosebită: 25 până la 30 de bărbați în port bihorean, ordonați, cântând cântece legionare pe voci. Și celelalte partide se foloseau de muzică. Tocmeau tarafele satului, de obicei țigani, să-i aștepte la intrarea în sat și porneau cu alai pe ulițe. Se puteau întâmpla și cazuri hazlii: lăutarii asistând la trecerea unei echipe legionare, au prins după ureche cântecul, ce le-a plăcut și, crezând că le face plăcere domnilor lor, i-au primit în sat cu aceste cântece spre disparerea acestora.

Am plecat în vacanța de Crăciun cu două zile înaintea alegerilor, în buzunar cu o sută de manifeste mici și unul mare atât cât am putut eu plăti, căci manifestele legionare se plăteau contra cost. La ultima ședință luasem hotărârea ca fiecare dintre noi să convingă cel puțin trei alegători să voteze cu legionarii. Cu tata nu mi-am mai pierdut vremea că el nu mai trebuia să fie convins. Am alergat la unchiul meu și am început să-i conving. Cu unchiul Vasile a fost ușor, că el mi-a mărturisit:

-Eu l-am văzut de multe ori pe Codreanu când am fost în armată la grăniceri și umblam în patrule la Bucureștii Noi, unde-și făceau legionarii casă.

Și unchiul Laurean mi-a făgăduit că va vota cu pătratul, dar am crezut eu că numai să scape de cicăleala mea. Am mai lipit niște manifeste și m-am întors acasă seara, hotărât ca a doua zi să reiau propaganda din om în om. Ajuns acasă, mă aștepta însă o veste tristă: a doua zi eram la rând la păscutul oilor că încă nu ninsese. Nu am avut ce face. Mi-am luat cojocul, cănele, mâncarea și în buzunar încă 50 de manifeste mici cu lipici, încă nehotărât ce voi face cu ele. Cioban era Traian Nistor, un om tăcut și judecat. Toată ziua i-am povestit tot ce știam despre Legiune, despre Căpitan, despre războiul civil din Spania, despre comuniști și i-am descris și ce făceam noi în Frăția de Cruce. I-am cântat lui, la oi și la pădure câte cântece legionare am știut. Eram convins că va vota cu noi. Mai mult, cu acest om și cu familia lui am rămas prieten. Peste

12 ani când voi fi în munte cu arma, Traian Nistor, ca cioban la mioare, va fi unul din cei mai buni sprijinitori ai noștri.

Seara, când să ducem oile în sat și mă gândeam ce să fac cu manifestele, mi-a venit o idee năstrușnică: chemam oile la noi cu pâinea rămasă; nenea Traian le ținea de coarne, iar eu le lipeam bine pe bot sub ochi câte un manifest. Și așa am intrat cu turma pe uliță. Aranjasem ca în fiecare curte să intre o oaie cu câte un manifest.

Nu numai eu făceam propagandă legionară

Ziua alegerilor a venit cu un strat de zăpadă nins proaspăt noaptea. Tata urma să plece la vot cu sania, cu fostul primar Domițian Iaru, cu care era prieten bun de când fuseseră în America. Secția de votare era în satul vecin, Recea.

-Hai și tu, Ionică, să stai la cai până votăm, mă invită nenea Țian.

-Stau, numai dacă-mi făgăduiești că faci cum zic eu!

-Să-ți dau să mâni caii?

-Dar ce, eu îs copil? Îți spun eu pe drum.

-Și ce-ai dori tu să fac, Ionică? mă întrebă în sanie.

-Să votezi cu cine spun eu!

-Și cu cine-mi spui tu?

-Cu legionarii!

-Tu ești nebun, cine votează cu priloștiții ăștia, de dau cu barda în lună?

-Măcar a zecea parte dintre alegători, am zis eu sigur (cam atâta se aprecia că vor obține legionarii).

-Poate, răspunde el, dacă le ia Dumnezeu mințile.

-Ba poate dacă le dă Dumnezeu minte, am zis eu.

Cu aceste zise am ajuns în Recea.

La o răscruce de uliță o fată ne face semn să oprim. Recunosc în chipul fetei pe învățătoarea, care fusese la noi în sat, cu doi ani în urmă, câteva luni și locuise chiar la

nenea Domițian pe când era primar.

-Ce faci aicea, domnișoară? zise nenea Țian mirat.

- Te aștept pe dumneata! răspunse fata zâmbind.

-Pe mine?! Îmi pare bine că nu m-ai uitat, dar de ce?

-Să-ți spun ca să votezi cu legionarii! spuse fata convingător.

-Sunteți nebuni. Tot cu prostia asta m-a bătut la cap și pruncul ăsta, acum și dumneata?! Spune-mi un om cuminte, care să fie legionar.

-Eu, nene Domițian. Eu și frații mei, dumneata îi cunoști, și tata și alții. Să facem în țara asta ce dumneata n-ai reușit să faci cât ai fost primar, că ai fost singur. Dar cu noi împreună le vom face toate. Vom face o țară frumoasă.

-Cu mine? O nebunit lumea! zise nenea Domițian și ca răspuns fetei și ca rămas bun.

Ajungem la primărie și tragem sania la o parte. Pe când se dădeau jos din sanie, iacă vine la noi doamna Sorița. Îl salută pe nenea Domițian pe englezește și-l sărută. Cine era doamna Sorița? Cu treizeci de ani în urmă o fetișcană îndrăzneată a plecat printre bărbați în America, a stat vreo 15 ani, s-a căsătorit, a rămas văduvă și s-a întors acasă. Cu banii câștigați a cumpărat aici mașină de treier, selector de cereale, torcătorie de lână, autobuz de la sat la Făgăraș și a deschis o prăvălie. Când nu mergea o afacere, lichida și se apuca de alta, după cum se vedea nu cu prea mult spor. Obișnuia să spună:” câștig sau păgubesc, tot negustor mă numesc!”. Se remăritase, dar oamenii întrebau de doamna Sorița, nu de soțul ei.

-Dom, cu cine votezi?

-De ce mă întrebi?

-Ca să-ți spun să votezi cu noi.

-Cu care noi?

-Cu legionarii, cu cine alții?

Frățiori de cruce la o adunare pe munte

-Și tu te-ai dat cu legionarii?! răspunse omul înciudat.

-Păi nu știi? De mai un an. Așa-i dacă stai numai la coada vacii și nu mai ieși în lume.

-Hmm, clătină din cap nenea Domițian, descumpănit și se îndreptă spre cabina de vot.

-Gândește-te bine, Dom, și tu și oamenii ăștia, căci se adunaseră oameni în jurul săniei, că numai legionarii mai scapă țara asta din noroi.

-Ți-am făcut voia, Soriță, spune omul la întoarcere râzând trist. M-am dat și eu cu nebunii.

-Ba va trebui să nebunești de tot, am să vin eu cu al meu de Crăciun la tine. Că avem de vorbit.

Nici peste o lună, când guvernul Goga-Cuza a interzis adunările politice sub cerul liber, curtea lui nenea Domițian era destul de mare pentru o adunare legionară și în sat se află repede că Țian, americanul, a format un cuib legionar și lumea se miră că oameni cu scaun la cap s-au dat cu cei despre care se auzea că fac numai rele.

Când s-a aflat rezultatul alegerilor eram în sinea mea așa de mândru, de parcă eu singur aş fi făcut minunea asta.

Încă un pas înainte

Căderea guvernului Tătăărăscu în alegeri și obținerea celor 17% din voturi de către legionari a creat un nou avânt în lumea în care trăiam. Se vorbea numai despre legionari, de bine sau de rău. Pentru mulți legionarii erau speranța în dreptate, cinste și omenie. Toți câți se socoteau nedreptățiți și umiliți ziceau: “lasă că nu mai e mult și vin legionarii!”. Umblau zvonurile și pe atunci, create de imaginația populară sau de cercuri interesate. Astfel se puteau auzi: “lasă că nu mai e mult și s-a terminat cu hoția; pe care-l prinde că fură și înșeală s-a terminat cu el”. Zădarnic încercai să lămurești că nu va fi așa, că ei o țineau pe a lor: “în țapă o să-i tragă, Ionică, ca pe vremea lui Țepeș, să se gate cu hoția din România”. A apărut și zvonul la varianta cu omul și pogonul, omul și cu iugărul. La noi era pământ puțin, cei mai mulți nu aveau nici atât.

M-am întors din vacanță la școală. Se instalase guvernul Goga-Cuza și ne-am bucurat. În sufletul nostru era destul loc și simpatie pentru amândoi. Poetul fusese cu doi ani înainte oaspete al Liceului Radu Negru și al profesorului Literat. Poeziile lui erau pe buzele tuturor elevilor. Pe profesorul Cuza nu-l cunoșteam decât din cărțile lui. Dar fiul lui, George Cuza, ne-a încântat o seară la liceu vorbind despre Mihail Eminescu.

Bucuria de a avea un guvern naționalist a fost de scurtă durată. Foarte repede au fost interzise adunările în locurile publice, și atunci legionarii se adunau în curtea vreunuia dintre ei, așa cum cei din satele noastre se adunau în curte la nenea Domițian.

Încep însă să se audă lucruri rele: legionarii sunt

opriți pe drum, somați de patrulă de jandarmi, bătuți, umiliți, purtați din post în post, ei având ordin de la Căpitan să nu răspundă nici cu vorba. Circularele Căpitanului au fost citite în ședințele săptămânale. Au fost interzise folosirea siglelor electorale, partidelor intrate în alegeri li s-a stabilit câte un număr de puncte. Partidul Totul pentru Țară avea cinci puncte.

A venit apoi știrea fulger că jandarmii ministrului de interne Armand Călinescu trag în plin în grupuri de legionari. Într-un camion au fost uciși doi legionari, dintre care unul Mija, era fâgărășan din Comăna. Trupurile lor au fost depuse de către Căpitan pe treptele primului ministru Goga. Căpitanul anunță că Partidul Totul pentru Țară se retrage din campania electorală, rămânând ca propaganda electorală să se facă numai din om în om.

Mănunchiul de prieteni mergea bine. Ne împrietenisem temeinic. Fiecare pregăteam câte un alt elev pentru a veni între noi. Uneori primirea de noi membri se făcea fără o perioadă de pregătire. Astfel au fost invitați mai mulți elevi din ultimele clase de liceu să vadă o ședință de-a noastră și, dacă le place, să rămână între noi. Îmi aduc aminte de frații Pârvu. După ședință fratele mai mic, Sandu, a spus entuziasmat:

-Da, de acum înainte voi fi cu voi!

Fratele mai mare, Ghiță, din ultima clasă, premiantul liceului, ne-a declarat:

-Eu nu vreau să fac politică, eu voi termina liceul și facultatea și apoi voi vedea, dar cred că eu nu mă voi încadra niciodată.

Peste trei ani, aflându-mă la închisoarea Aiud, în curte la ora de plimbare, văd după gratiile unei celule o figură cunoscută: Ghiță Pârvu. I-am amintit de ce spunea cu trei ani în urmă. A zâmbit:

-De virusul ăsta nu am putut scăpa!

Fusese student la medicină în București, se încadrase și fusese arestat la o manifestație studentească și

condamnat ca șef de an. S-a cerut în închisoare voluntar pe frontul de răsărit. În batalioanele disciplinare a fost rănit și a murit repede.

Începe prigoana

Lovitura de stat dată de rege în martie 1938, prin demiterea guvernului Goga, ne-a lovit în plin buna credință a noastră. Nu puteam concepe să se găsească forțe care să îndrăznească să se opună Căpitanului. Dar Căpitanul dizolvă Partidul Total pentru Țară și dintr-o circulară aflăm că dorește să plece în Italia, unde să scrie volumul al doilea “Pentru legionari”. Se vorbea despre arestarea de legionari. Jandarmii duc oamenii ca pe vite să voteze pe față noua constituție. Se găsesc oameni care cu toată teroarea spun nu. În sâmbăta următoare curierul Zaharie Laurian nu mă mai anunță despre consfătuire. Îl caut și-mi spune că nu a primit nici un ordin. Îi caut pe ceilalți camarazi, dar și ei sunt nelămuriiți. Se zvonește că mănunchiul de prieteni s-a desființat. Nu-mi vine să cred, se spunea că e periculos, că dacă vom fi descoperiiți, vom fi arestați, eliminați; se cerea să distrugem tot ce era scris, să îndepărtăm cărțile legionare, să nu mai discutăm cu nimeni despre legionari, să ne vedem de carte. Acum când era atât de frumos. Îi caut pe ceilalți. Șeful mănunchiului Ghiță Popa, “baronul”, confirmă că nu se mai activează. Cu cei mai apropiați, Chiujdeu, Maga, Sandu ne-am hotărât să refacem noi mănunchiul.

După cum voi afla mai târziu, situația aceasta de neclaritate a fost anume creată ca un examen de conștiință pentru fiecare. Cei ce se vor interesa și se vor zbate, urmau să fie chemați; cei ce vor tăcea și vor lua informația de bună, să fie lăsați deoparte.

Cred că a durat cam două săptămâni această situație neclară, când m-am întâlnit pe stradă cu Buracu Florin. Îi

spun ce mă frământa și dorința ca mănunchiul să ființeze. Îmi pune în față pericolele ce ar urma prin activitate: arestare, eliminare din școală, închisoare, chinuri și poate moartea. Îi spun că sunt gata la orice s-ar întâmpla. Nu-mi dă nici un răspuns, discut în continuare cu cei din clasa mea. În sfârșit într-o bună zi, Iancu Morar îmi anunță locul unde se va ține consfătuirea: în pădurea Calborului la o cruce de hotar, seara. Găsesc acolo pe Chiujdeu, Maga, Comănici, Zaharie, Morar și Florin Buracu. Florin ne pune încă o dată în față pericolul la care ne expunem. Toți suntem gata să suportăm orice încercare ne-ar aduce viitorul.

De fapt la Liceul Radu Negru, exista atunci o Frăție "Radu Negru", care dănuia cine știe de când, formată din elevii claselor mari și un mănunchi de prieteni tot din anii mari. S-a socotit necesar să nu se pună toate ouăle într-un coș și din cei mici s-a alcătuit un mănunchi nou sub șefia lui Florin Buracu, fiul preotului militar Buracu, din garnizoana Făgăraș.

E locul aici să amintesc câteva rânduri despre această familie venită aici în Făgăraș de la Caransebeș. Părintele Buracu era preotul militar al regimentului grăniceresc proaspăt reînființat la Făgăraș. Cu 200 de ani în urmă, Maria Tereza, împărăteasa Austriei, a înființat în Transilvania trei regimente de grăniceri de gardă, românești de elită, în trei zone curat românești. Ostașii proveneau din satele de români liberi, aveau uniformă frumoasă cafenie, cu frunze de stejar la guler și la manșete, cu caschete ca ofițerii. Aceste regimente au luptat în decursul istoriei în toate marile bătălii ale Europei, împotriva Franței, Germaniei, Turciei, Rusiei. Astfel la lupta de la Arcole o mână de români au ținut piept armatei lui Napoleon, stârnindu-i acestuia admirația și consemnând faptul în memoriile sale. Acum se voia să se reînnoade tradiția, reînființându-se aceste regimente. Venirea preotului Buracu la Făgăraș a avut un efect

benefic pentru viața națională din oraș și județ. În viață fusese condamnat la închisoare de regimul maghiar, fusese delegat la Adunarea de la Alba Iulia și după unire fusese ales senator al Partidului Național. Casa în care locuia cu chirie, de pe strada „Vasile Alecsandri”, era plină de simboluri naționale, între care tablourile militarilor bănățeni, începând cu eroul gen. Dragalina. Pragul casei era trecut de tot ce însemna demnitate în orașul Făgăraș. Nu-și ascundea simpatia legionară, întreaga familie trăind istoria cu bucuriile, dar mai ales cu tragediile ei ce se derulau. Cât timp a stat Căpitanul în închisoarea Turnu Severin, în 1925, familia Buracu îi trimetea zilnic de mâncare. Nu uit indignarea prilejuită de arestarea Căpitanului din cauza scrisorii trimise profesorului Iorga.

- Aștia au planuri groaznice împotriva Căpitanului. Mă tem că asta îi numai începutul!

De la discuții nu era exclus nimeni din numeroasa lui familie. Noi, tinerii din mănunchi de multe ori vizitam această familie, fiind prieteni cu copiii părintelui. Îl aud și acum pe mezinul familiei, Mihai, copil de grădiniță, întrebându-mă odată la plecare:

-Nene Gavrilă, și dumneata ești legionar?

Și cât de scump a plătit curând această familie pentru dragostea și credința ei în viitorul neamului!

Consfăturile le țineam tot sub cer liber, de obicei seara sau dimineața, de cu noapte, în locuri tot mai depărtate de oraș. Continuam unul, fiecare individual și toți împreună lupta împotriva păcatelor și deprinderilor rele, înțelese în sens creștin. Examinarea conștiinței era obligația fiecăruia pentru a ști pe unde suntem. Ne luam pedepse fiecare pentru greșeli. Fiecare trebuia să se judece singur, iar de uitai, era datoria celorlalți să-ți atragă atenția. Între cei șapte era unul, care nu-și ierta nici lui, nici celorlalți nici cea mai mică abatere față de linia generală de conduită. E vorba de Mihai Maga, pe care îl poreclisem “popa nost”. Mihai avea un ochi ager și nu te

cruța arătându-ți ce ai greșit.

Nu mai țin minte, din observația noastră sau din sugestia altora că totuși nu foloseam metoda cea mai bună. Până atunci ziceam că trebuie să nu fii dezordonat, să nu vorbești urât, să nu înjuri, să nu fii guraliv, să nu fii lacom, să nu.. să nu.... Era vorba de o educație a negației, o teamă permanentă de a nu face rău. Ori, nu acesta este drumul fratelui de cruce. Dacă cineva ar reuși numai să nu facă răul ar fi el creștin numai cu atât? Creștinul, respectiv fratele de cruce, nu trebuie să nu facă răul, ci să facă binele. Am trecut atunci la o educație pozitivă, nu mai spuneam nu fi dezordonat, ci fi ordonat, vorbește frumos, vorbește ce trebuie și când trebuie, fi cumpătat, fi harnic, fi virtuos și folosește orice minut cu folos. În locul veșnicei temeri de a nu călca alături de punte s-a instalat încrederea, entuziasmul și voia bună. Ne-am propus atunci ca țel să devenim nici mai mult nici mai puțin decât “personalități”. Să fim recunoscuți ca atare de colegi, de profesori, în oraș. Desigur, azi zâmbesc îngăduitor la ambițiile noastre, dar atunci toate acestea erau realități în care credeam cu toată convingerea.

Legile și poruncile legionare le știam și le așezam alături de cele zece porunci creștine. Legile “a disciplinei, muncii, tăcerii, educației, ajutorului reciproc, onoarei și mai presus de toate porunca dragostei” ne erau permanent în față.

Alături de aceste legi și porunci la baza educației noastre a fost cântecul legionar. Cântecul legionar păreau izvorâte din însăși sufletul nostru. Cunosceam pe mulți care au pășit pe drumul legionar atrași numai de frumusețea cântecelor. Alături de ele cântam și cântece naționale, “Deșteaptă-te române”, “Pe-al nostru steag”, “Trei culori”. Doinele cântate în desigurul codrilor în ședințele noastre altfel ne impresionau decât cântate la străjerie în cinstea “marelui străjer”.

De câteva ori pe an organizam câte o noapte de tabără în vreo pădure neumblată, căci de acum cunoșteam locurile din jurul orașului ca pe propriile noastre buzunare. Ne îndreptam de cu seara pe cărări diferite și ne întâlneam la locul stabilit. Urma un marș pe locuri accidentate, prin viroage și coclauri și ne opream în mijlocul codrului, unde pregăteam focul în jurul căruia, ca haiducii din balade, deschideam consfătuirea, care ținea toată noaptea. Era o consfătuire liberă, în care te simțeai în largul tău, cântam, povesteam, chemam în cântec sufletele eroilor ce au luptat pentru ființa neamului nostru. Hotăram ce vom face în zilele următoare și în viață și visam țara care va ieși din mintea, inima și brațele noastre. Fără să ne dăm seama ne legam între noi într-o sfântă Frăție, pe care nimic nu o va putea nimici, nici anii, nici vremurile rele, nici depărtarea, nici moartea. Desigur în formarea “personalității” pe

primul loc era cartea, doar pentru asta eram veniți la liceu. Trebuia învățată o lecție de mai bine să nu se poată. Trebuia învățat regulat în fiecare zi și nu pentru note. Prin silință și muncă, ajunserăm de eram cei mai buni elevi din liceu, premianți, fără să urmărim anume acest scop. Poate că nu eram din naștere supradotați. Unele lucruri le asimilam greu, dar prin perseverență ajungeam să știm cât și cei mai ușori la minte. Lucrul va fi observat și spus la procesul nostru din 1941, la Curtea Marțială. Cu această ocazie, un preot profesor, Tonceanu, chemat de noi ca martor a atras atenția curții că avea în față pe cei mai buni elevi ai liceului. În replică, procurorul a obiectat că asta se datorează nu faptului că am fi niște deștepți prin naștere, ci învățam bine pentru că așa ne-a dat ordin Horia Sima. Era și asta un adevăr. Învățam de dragul Căpitanului, că așa dorea omul cel mai iubit de noi. Doream de asemenea să ne mulțumim părinții și profesorii și să fim cu conștiința împăcată că ne-am făcut datoria. De învățat, pe cât era posibil, ne pregăteam lecțiile împreună sau ne confruntam cele învățate individual repetând împreună.

Nu ne mulțumeam doar cu ce era scris în manual sau notat la explicația profesorului ci căutam adevărul și în alte cărți cu privire la tema dată. Ne obișnuisem să învățăm nu numai cu intelectul dar și cu inima. Mai ales la materiile, care cereau o astfel de participare. Într-un fel învățam despre regii egipteni, de exemplu, și altfel când era vorba de Tudor, Iancu și Horia. De altfel cred că-i un caracter al istorie noastre și al culturii noastre și asta nu de azi sau de ieri, ci de mult, de pe vremea lui Neculce și mai de demult. Noi, românii, nu ne-am privit eroii noștri naționali cu admirație, pentru faptele lor, nici chiar cu religiozitate, ci cu duioșie, înțelegere și dragoste. Etichetarea lor, ca cel Mare, cel înțelept, marele nostru, genialul nostru e o invenție recentă a unora cu suflete seci, reci, convenționale. Oamenii noștri au zis, săracul Ștefan Vodă, sărmanul Mihai Eminescu, bietul nenea Iancu și

zicând așa ne-am contopit sufletul cu sufletele lor într-o unitate spirituală de nedespărțit.

O altă preocupare importantă era lectura. Prin tradiție în Frăție erau anumite titluri, care deveniseră obligatorii de citit: “Haiducul” și “Pandurul” de Bucura Dumbravă, cărțile despre Horia, Iancu și Tudor, Bălcescu, scrierile politice ale lui Eminescu, Aurel Popovici, A.C. Cuza, Ion Ghica, Simion Mehedinți. Ne aflam la noi acasă în literatura clasică, pornind de la fabulele lui Grigore Alexandrescu, continuând cu legendele lui Alecsandri și Bolintineanu, scrierile lui Hașdeu, Creangă, Kogălniceanu. Eram în întregime în Coșbuc, Iosif și contemporanii noștri: Goga, Cotruș, Gyr, Crainic, Blaga, Brătescu-Voinești.

Și bunînțeleas în același timp cutreieram lumea cu Jules Verne, Nansen, Racoviță. Am intrat devreme în literatura universală cu „Mizerabilii” lui Hugo, „Contele de Monte Cristo” al lui Dumas. Aceasta era lumea cărților noastre. Odată citită o carte o comentam între noi în același 1/40T făcând observații asupra celor citite.

Ne-am mărit rândurile

În tot acest timp și în vremurile grele ce vor veni n-am încetat niciodată de a aduce în mănunchiu alți prieteni, care să se adauge celor șapte. A intrat Gheorghe Toader, cel mai bun elev din clasa mea, o minte pătrunzătoare, care asimila cartea cu o ușurință de necrezut și care orfan de amândoi părinții, muncea acasă alături de bunicii săi în satul Galați ca un plugar adevărat și dădea și meditații. Făcea zilnic drumul de 4 kilometri pe jos până la liceu. A venit apoi Moise Bărcuțian, feciorul înalt cât un brad, slăbiciunea profesorului de istorie, Romulus Ursu. A intrat în Frăție Vichente Comșulea, care a pregătit pe Hașu Laurian. Eu l-am adus pe Gheorghe

Micu, care aduce pe Brescan Gheorghe. Iancu Morar îl aduce pe Octavian Crișan, care pregătește pe Tatu Dumitru, care aduce pe Stan Ilie, care la rândul-i aduce pe Sava cel mic, care pregătește pe fratele lui mai mare cu trei ani și amândoi vin cu Șuștreanu Mihai.

În anul școlar următor mă aflam cu Micu în aceeași gazdă cu un alt coleg, de la Alba, Pavel Mârza. Din întreaga lui comportare arăta ca un bun viitor prieten de adus în Frăție. Desigur și el ne observa comportările și le cântărea. Odată, când ne-am întors seara târziu cu bocancii plini de noroi și noi nu știu ce explicații i-am dat, a spus râzând:

-Nu mai umblați cu fleacuri, vă urmăresc de mult. Sunteți frați de cruce. Ați fost la ședință. Și eu am fost în mînunchiul din Săliște. Trebuie să vă vină confirmarea. Dacă aveți încredere în mine vin și eu cu voi.

Și astfel între noi intra cea mai frumoasă voce din liceu. Era cu doi ani mai mare decât noi, se comporta ca un om deplin format și intrarea lui a adus o atmosferă de mai mare seriozitate în mînunchiu.

În anii anteriori, capii drăciilor din clasă erau doi făgărășeni: Ion Bălan și Numitore Sârbu. Ni se păreau neserioși și nici nu ne gândeam la vreo recrutare a lor.

Odată cu toamna anului 1938 rămâne în clasă cu noi Radu Literat, fiul profesorului de franceză, Valer Literat. Îl și luasem în primire și ne gândeam cine și cum să-l recruteze. Observăm însă destul de repede o adevărată minune în comportarea lui Bălan și Sârbu. Se terminase cu copilăriile din clasă, în schimb îl vedeam mereu cu Radu Literat și cu un alt coleg de clasă, Vasile Munteanu. Ei organizează acasă la Radu Literat un laborator de chimie și puneam prietenia lor în legătură cu acest laborator. Discutăm în ședință despre ei, când Florin Buracu, șeful mînunchiului ne anunță că de ei are să se ocupe el. Nu trece mult și organizăm o seară de tabără. Ne ducem ca de obicei spre acel afund de pădure, când la locul taberei

Florin Buracu ne aștepta cu cei patru colegi. Ne îmbrățișăm râzând, povestindu-ne câteva scene hazlii în care încercam să ne tatonăm unii pe alții. Și astfel mănunchiul nostru creștea și crescând ne simțeam mai încrezători și mai puternici: un singur gând, o singură inimă și o singură voință. De obicei în acest punct Frățiile alunecau în două direcții opuse. În unele Frății se mergea cu recrutare ușoară și în rânduri intrau și elemente puțin pregătite, mici aventurieri, care se laudau cine sunt ei în stânga și-n dreapta, Frăția fiind într-o teamă permanentă de a fi descoperită. În special periculoși sunt îngâmfații plini de sine, care împart omenirea în două - ei și restul lumii. O altă categorie sunt certăreții, care nu pot trăi fără să se certe cu cineva sau tineri cu idei preconcepute despre Mișcarea Legionară, idei însușite din propaganda dușmanilor Mișcării. Desigur aceștia trebuiau să fie eliminați, dar făcând acest lucru își deveneau dușmani și uneori din mânie sau invidie trădau. Altă direcție era izolarea organizației într-un turn de fildeș fără legături cu ceilalți colegi sau tineri din jur. Ori dacă idealul nostru era de a schimba în bine și frumos sufletul românesc nu trebuia să ne oprim în pragul Frăției. Fără a ne mărturisi crezul nostru în public trebuia să fim prieteni cu toți colegii din clasă, chiar cu cei ce aveau concepții străine de credința noastră sau făcând parte din minoritățile naționale, dacă acest coleg nu era șovin și respecta țara în care trăia. Era nevoie de o legătură și cu cei care aveau anumite defecte ce-i împiedica de a fi recrutați.

Lucrând astfel se crease un grup puternic ce își impunea prezența în viața liceului. Îmi aduc aminte de un caz caracteristic. La începutul unui an școlar găsim în clasă un elev bătrân, de mai multe ori repetent, spaima profesorilor și a elevilor, care nu-i făceau pe plac. Se instalase în ultima bancă și în prima pauză scoase pe pupitru o pereche de cărți de joc și țigările. Își aprinse o țigară și strigă în clasă: “trei băieți la o șptică, fuga

marș!”. Vreo doi se repeziră spre el. De la locul lui, Mihai Maga se duse la pipaș și-i porunci:

-Stinge țigara, i-ați jucăriile și ieși afară din clasă.

-Că vrei tu? se ridică furios derbedeul. Să-ți arăt eu cui poruncești tu! Și se ridică cu pumnii strânși.

Ca la un semn toți eram lângă Mihai, insul rămase năuc neașteptându-se la o astfel de reacție, apoi descumpănit își luă lucrurile și părăsi clasa. La orele următoare a fost anunțat absent fără să dăm alte amănunte profesorilor. A doua zi noul coleg a venit la școală fără țigări și cărți de joc. Din acel moment în liceu nu s-a mai fumat.

Pentru ca o organizație, ce-și propune ca țel fapte și nu vorbe, să trăiască și să se dezvolte trebuie să făptuiască ceva vizibil, ori noi lucrul acesta nu-l puteam face în nume propriu. Ca urmare căutam câmp de manifestare sub alte acoperișuri. Frăția își manifesta prezența în cele două secții ale Societății de Cultură “George Coșbuc”, unde camaradul nostru Zaharie Laurian era în apele lui. Abia așteptam o nouă consfătuire pentru a asculta o nouă poezie. Ceilalți, toți n-aveam talent literar, dar luasem hotărârea ca toți să facem câte o comunicare sub îndrumarea lui Laurian, care cu răbdare, el care avea un roman scris la vremea aceea, ne corecta și ne da sfaturi de cum trebuie să ne așternem gândurile pe hârtie.

Nici viața sportivă nu se putea desfășura fără noi. Liceul avea un bun profesor de educație fizică, profesorul Ermil Roșală, care era adeptul mișcării în aer liber. Omul acesta, care era și director al internatului, deși nu era legionar, știa de existența Frăției. Îl avea drag pe Iancu Morar, cu care discuta deschis, căutând să-l tempereze și prin el pe noi, temându-se de vreo nenorocire. La rândul nostru ne străduiam din tot sufletul să nu-l dezamăgim. Toți făceam parte din echipa de gimnastică ritmică. Era prima specialitate a profesorului. Cântam un cântec popular și executam mișcări simbolice ale muncii

țaranului. A doua pasiune erau piramidele umane. Știa să potrivească oamenii după calitățile fiecăruia, de ne miram și noi ce minuni puteau să iasă. Pe vremea aceea în fiecare an, la Blaj, sub privirile mitropolitului făgărășan, Vasile Suci, ținut de boală într-un cărucior, se desfășura concursul de gimnastică și sport a șapte licee din regiune. Favoritul întrecerilor era liceul săsesc din Sighișoara. Singurul adversar, ce-i putea așeza pe sași pe locul doi, era liceul Radu Negru. Și la disciplinele din sport eram la o concurență strânsă. Moise Bărcuțian era de neînvins la aruncarea discului și a greutăților. Sava la săritura în lungime și înălțime. Sandu Comănici la suliță. Dar cu gimnastica și piramidele nu se putea compara nimeni cu noi. Frumos era când echipa biruitoare se întorcea acasă și tot liceul o aștepta. Mi-aduc aminte că prin 1936 biruitorii veneau cântând “noi LRN-iștii lui Roșală din luptă ne-am făcut un joc și am jurat să fim de-a pururi pe primul loc, pe primul loc”. Știa oare profesorul Roșală și întreg liceul că melodia cântată era a unui cântec legionar?

Apoi, când manifestația trecea, pe băncile de sub teii din curtea liceului profesorul ne arăta fotografii vechi cu alte piramide victorioase. Atunci am auzit pentru prima dată de numele Horia Sima. “Așa piramide frumoase nu am avut decât ale seriei lui Horia Sima”, a spus profesorul Roșală. Pe coperta anuarului liceului era încadrată ca o emblemă, o fotografie cu o piramidă umană, unde tânărul din vârful piramidei părea că-și ia zborul spre înălțime. Tânărul era Horia Sima, seria 1927. Și-n echipa de fotbal locală aveam trei jucători de bază din Frăție: Ion Grecu, portarul, era însuși șeful Frăției, Ghiță Popa era un înaintaș temut, iar pe partea unde era mijlocăș Mihai Maga nu se putea trece.

Majoritatea dintre noi eram fii de țărani, obișnuiți cu munca fizică și în liceu simțeam nevoia unei folosiri a brațelor. Poate de aceea ne depărtam pentru consfătuiri tot mai mult de Făgăraș, în locuri tot mai accidentate.

Fiind anunțat de locul unde se va ține consfătuirea, Ghiță Toader ne-a rugat să trecem pe o cale de hotar în Galați, unde el lucra la câmp. Era prin luna mai. L-am găsit sădind ceapă singur. În Galați oamenii aveau pământ puțin și îl foloseau drept grădină de legume. Era cu lucrul rămas în urmă, ceapa vecinilor era prinsă, el mai avea mult de lucru, dar era gata să lase totul să vină cu noi.

Ne-am simțit rușinați și, renunțând să ne mai ducem în pădure, ne-am alineat la lucru sub îndrumarea lui. Consfătuirea am ținut-o lucrând. Pe câmp nu mai era nimeni, spre seară puteam vorbi orice și cânta netulburați. Și mai ales nesuspectați. Cui i-ar fi trecut prin cap că de fapt noi țineam o adunare a Frăției? De atunci am fost totdeauna gata să-l ajutăm la lucru.

Era în primăvara anului 1938. Se sărbătorea ziua sădirii pomilor și conducerea liceului, și autoritățile locale hotărâra să o serbeze deosebit. Trebuiau plantate cu puieți niște râpi pe malul Oltului la vreo 5 kilometri de oraș. Elevii am mers în marș în frunte cu “moș Irod”, comandantul străjeriei, săcâiți întruna de acesta să cântăm să ne audă lumea și cum noi nu aveam chef, cântam fals, unii un cântec, alții altul ca să-l silim să ne dea pace. A venit un sobor de preoți, prefectul, șeful ocolului silvic, colonelul de jandarmi și încă mulți alții în uniforme pompoase ale Frontului Renașterii Naționale. Veniră greu în trăsuri că nu era drum de mașină încât se făcuse târziu. S-a ținut slujba religioasă. Doi preoți au ținut predici lungi începând de la pomii slobozi și cel oprit din grădina Raiului, despre cedrii Libanului, despre smochinul neroditor. A urmat apoi prefectul, ridicând în slăvi pe majestatea sa, care de grija țării nu dormea decât șapte ore pe noapte. A vorbit apoi moș Irod, comandantul cohoții îmbrăcat străjer, cu nădragi scurți, și care, în cuvinte patetice ne-a amintit că “marele străjer” nu face altă treabă decât sădește pomi. A vorbit inginerul silvic despre codrul frate cu românul, care codru și păduri ne ascundeau de

dușmani pe noi românii și care “în lupte ca la Mărășești au ieșit dezbrăcați din apă, de credeau nemții că românii e nebuni”. Câteva fete au jucat jocul silvic Alunelul, altele au recitat câteva poezii cu frunză verde și serbarea ar mai fi continuat dacă vremea nu s-ar fi învolburat, curând începând să curgă de sus zăpada mieilor, care ne-a silit să ne retragem acasă fără să sădim un singur puiet.

Atunci am luat hotărârea să sădim noi pădurea. L-am anunțat pe profesorul Roșală, care a fost încântat. Am anunțat și pe inginerul silvic. Sâmbăta următoare, imediat după prânz ne-am deplasat cu unelte la plantație. Lângă noi au venit o mulțime de alți elevi și până seara râpile erau plantate cum scrie la carte. Venise și profesorul Roșală, după spusa lui, să nu facem vreo “minune”. Atunci mi-am dat seama că știa cine suntem și se temea să nu cântăm ceva interzis și să pățim ceva. Peste 13 ani, în timpul rezistenței armate făgărășene, de multe ori vom poposi în această pădure plantată de noi, amintindu-ne de cei ce nu mai erau, între care și profesorul Roșală.

O altă afirmare a Frăției era formarea unui cor bisericesc. Ideea a venit din faptul că la biserica Brâncoveanu se făcea duminica liturghie numai pentru tineri, în majoritate elevi. Biserica era totdeauna plină, venind și mulți elevi ortodocși. În strană răspunsurile erau date de elevi. Majoritatea celor ce eram în strană, eram în Frăție. Atunci ne-am pus întrebarea dacă nu ar fi bine să facem un cor bisericesc adevărat. Ion Bălan, care cânta și din vioară, avea cunoștințele necesare, ceilalți aveau voce. Printre noi, cea mai frumoasă voce din liceu era a lui Pavel Mârza. Pe lângă noi, cei din Frăție, au venit și alți elevi. Corul l-am pregătit în secret făcându-i o surpriză părintelui Popa Octavian. Pentru ușurință am ales liturghia lui Muzicesu, pe patru voci. Cu vremea corul putea fi dirijat și de Pavel Mârza și de Gheorghe Micu. De altfel în satele lor, aceștia au întemeiat coruri bisericești cu fetele și băieții din sat. Am dorit ca să aducem în cor și fete de la

gimnaziu, vorbisem cu fetele, care erau entuziasmate, dar nu am găsit înțelegere la directoarea gimnaziului. Am cerut voie să cântăm și la biserica ortodoxă și am suplinit corul în câteva rânduri.

Un moment deosebit din viața Frăției a fost serbarea de doliu la aflarea veștii morții lui Octavian Goga. Că Octavian Goga era iubit și ca poet și ca om politic de toată suflarea românească din Făgăraș era un lucru știut. Aveam și un motiv în plus, căci cu doar câțiva ani în urmă fusese oaspetele liceului nostru. Dar noi, Frăția, aveam la vremea aceea un motiv în plus: noi ne plângeam propria noastră durere. Eram informați încă din aprilie că la ultima întâlnire dintre Căpitan și Octavian Goga, pe atunci prim ministru, se făcuse o înțelegere. Și iată acum Goga era în pământ (se zvonea că fusese otrăvit - se știa de cine), iar Căpitanul zăcea în închisoare.

La început era plănuțit ca adunarea de doliu să cuprindă numai o evocare a profesorului Literat, fost coleg de clasă al lui Goga la liceul din Brașov. Noi însă am pregătit cu grijă și implicare de suflet un program de cântece. Corul liceului, în care tot noi dădeam tonul, a cântat cu atâta suflet "La noi". Nu o evocare istorică o făceam, ci situația prezentă a sufletului nostru: "La noi atâția fluturi sunt și atâta jale-n casă".

Iancu Morar a citit cu glas tare fragmente din scrierile politice ale poetului, iar Pavel Mârza a cântat "De ce m-ați dat de lângă voi". Alții au recitat poezii. N-am lăsat să ne despărțim cu ochii lăcrimați, nici copleșiți de durere fără speranță, căci am terminat cu un "Deșteaptă-te române", zvâcnit din piepturi ca un trăsnet, și cântat sacadat, așa cum îl cântam noi la ședințele noastre.

"De fulgere să piară, de trăsnet și pucioasă
Oricare s-ar abate din gloriosul loc,
Când patria sa mamă cu inima duioasă
I-ar cere ca să treacă prin apă și prin foc."

Frăție de Cruce, 1939 – sfârșit de liceu

Cum s-a format stilul legionar

Primisem la Frăție toate circulările Căpitanului, după lovitura de stat a lui Carol al II-lea; despre desființarea Partidului Total pentru Țară de către Căpitan și scrisoarea trimisă lui Alexandru Vaida-Voievod, precum și ordinul de a nu reacționa în nici un fel la orice provocare a stăpânirii: “e lumea lor, a bătrânilor.... Suntem împotriva loviturii de stat”. Era limpede că o prigoană se va institui în țară. Ne bucura hotărârea Căpitanului de a pleca în Italia, unde urma să scrie volumul al doilea din “Pentru legionari”. Din partea comandamentului Frăției de Cruce se cerea prudență, interzicerea oricărei manifestări exterioare și aplecarea asupra educației. Carte, muncă și formare de caractere. Am fost anunțați că trebuia să vină șeful Frățiilor de Cruce pe țară, Bădia Istrate, la Frăția noastră. Unii citisem „Îndreptarul” lui („Îndreptarul Frățiilor de Cruce” n.n). Despre dânsul ne vorbeau cu multă căldură frunțașii FDC-iști care veneau de la Brașov și din alte părți. Noi îl așteptam cu nerăbdare ca pe un frate mai mare, pe care nu-l văzusem niciodată. A fost fixată și o dată când trebuia să sosească. Șeful de grup FDC și Florin urmau să-l aștepte la gară, dar nu a venit nimeni. Ei au rămas să-l aștepte și la trenul următor, dar nici cu acesta nu a venit și nici cu altul, că a fost arestat și urma să fie ucis în închisoarea din Râmnicu Sărat în 22 septembrie 1939, odată cu cei mai de seamă frunțași legionari: Gheorghe Clime, Alexandru Cantacuzino, Ion Banea, Bănică Dobre și alții, și alții.

Un tânăr din ziua de astăzi mi-a spus odată:

-Ce ușor era pe vremea când erați dumneavoastră tânăr, că-i aveți pe Nae Ionescu, Mircea Eliade, Constantin Noica, Petre Țuțea, Emil Cioran, care să vă lămurească îndoielile și să vă arate calea.

-Nu, tinere, noi nu l-am avut în fața noastră nici pe Căpitan, nici pe Moța. Cât despre acești filozofi, cel mult

le auzisem de nume. Cât despre filozofia lor, noi cei mărunți nu o citisem și dacă am fi citit-o nu am fi prea înțeles-o. Părinții noștri spirituali n-aveau cu mulți ani mai mult ca noi, nici ei nu-l văzuseră pe Căpitan și-și făceau ucenicia odată cu noi. Până în 1938 citisem și memorasem fragmente din „Cărticica Șefului de cuib” și din „Îndreptarul Frățiilor de Cruce”. Dar de atunci și până în 1940 toamna nu am mai văzut carte legionară. Trăiam din tradiție, care prin viu grai se transmitea de la suflet de tânăr la suflet de tânăr. Acum, când am o viziune asupra doctrinei naționaliste creștine legionare pot spune cu toată certitudinea: **nu noi, tinerii legionari sau nelegionari ne-am modelat după filozofia acestor gânditori, ci ei și-au formulat ideologia după principiile care ne conduceau pe noi.** Întâi a fost realitatea și apoi cuvântul scris despre ea. Întâi am fost noi, miile de anonimi, care învățam unii de la alții și-i învățam și pe alții: tineri elevi, unii aproape copii, de la diferite licee ale țării, ucenici la fabrici și la patroni, feciori de la sate, studenți entuziaști, muncitori flămânzi și goi - cum spune cântecul -, țărani bătuți de viscol și ploi la coarneau plugului, dascăli, popi, care-și luaseră în serios misiunea de apostoli ai neamului, sihaștii din schiturile munților noștri. Fiecare din acești neștiuți și-au adus aportul lor de bărbăție și credință în ceva încheat, pe care filozofii apoi l-au numit **stil legionar.**

Fete, soții, mame , bunici, gata de sacrificiu, vor turna din sufletul lor feminin duiosie, bunătate, iertare și frumusețe, peste asprimea și temeritatea bărbătească.

Și toată această frământare nu avea îndreptar decât câteva legi simple, atât de simple date de Căpitan, încât puteau fi învățate pe de rost de oricine într-un ceas, dar care puse în practică aveau puterea de a modela sufletul românesc. Se încheaga o lume nouă, lumea legionară. Îndrăznesc să spun că această frământare și modelare a evoluat în decursul a câtorva ani. Într-un fel arăta lumea

legionară prin anii 1930-1933 când, mai în glumă mai în serios, membrii mișcării își ziceau “mușchetari” și alta era lumea în momentul când a îngenunchiat în fața sicriilor lui Moța și Marin și li s-a citit testamentul: „*eu așa am înțeles datoria vieții mele, am iubit pe Hristos și am mers senin la moarte pentru El*”. Alta era lumea în vremea jertfei lui Iordache Nicoară și mai târziu a Mihaelei Nicoară și a lui Valeriu Gafencu. Așa cum am spus educația ne-am făcut-o noi înșine. Din când în când veneau la noi, de la Brașov, doi tineri puțin mai în vârstă ca noi: Ion Agapie și Gheorghe Apostolescu, proaspeți absolvenți ai școlii militare de ofițeri. După ierarhie ei erau șefii noștri de grup și de regională, dar odată veniți între noi nu dădeau ordine, nici măcar sfaturi ci se purtau ca niște mărturisitori de credință ca și noi.

Procesele Căpitanului

Vestea de trăsnet a condamnării Căpitanului a sosit la Frăție odată cu scrisoarea lui către Nicolae Iorga, pentru care a fost condamnat. Alăturat era și articolul lui Iorga. Căpitanul, care fusese târât în atâtea procese, nu fusese condamnat niciodată până atunci. Era atâta durere și atâta revoltă în această scrisoare să miște și pietrele. Și Nicolae Iorga, “apostolul neamului”, “geniul istoriei românești”, “părintele patriei” atâta a înțeles: să ceară și să aranjeze ca să fie condamnat Căpitanul la șase luni închisoare. De atunci, noi frații de cruce, tineretul acestei țări, nu am mai putut privi chipul lui Iorga decât sub această ipostază: ucigașul Căpitanului, ținând seama de ce a urmat. Felul cum apărea răsând satisfăcut alături de călăul Armand Călinescu în jurnalul dinaintea filmelor la cinematograf, nu a făcut decât să ne adâncească această convingere.

Ori de câte ori vom citi ceva din istorie, vreo vorbă sau faptă de-a lui, noi cei de atunci nu vom uita niciodată

să spunem: da, a fost mare, acest om; dar a fost autorul moral al celei mai mari și mai nedrepte crime din istoria României. Căci Corneliu Codreanu, Căpitanul, a fost iubirea și speranța a milioane de tineri români. Au mai fost crime mari în istoria noastră: uciderea lui Mihai, a lui Horia, a lui Tudor... da, dar acestea au fost înfăptuite de străini. Pe Corneliu Codreanu l-au acuzat, l-au condamnat, l-au ucis fără sentință mâini de români. Și, de la arestarea Căpitanului, în sufletul fraților de cruce nu se va mai face senin. Ne-am maturizat în câteva zile. Urmăream în ziare cu revoltă desfășurarea procesului. Acuzat pentru înaltă trădare, nu cu ață albă, nici cu sfoară, ci cu funie erau cusute acuzațiile ce i se aduceau. Ne-a revoltat apoi condamnarea la zece ani la muncă silnică, dar nu ne-a frânt credința și speranța. Nu credeam să fie temniță să-l frângă pe Căpitan. Nu ne trecea prin minte ca cineva să îndrăznească măcar să cugete la uciderea lui.

“Sfântă tinerețe” la mormântul eroului necunoscut

“Tinerimea română” era o organizație înființată dinaintea primului război mondial, ce urmărea dezvoltarea conștiinței naționale în sânul tineretului român de pretutindeni. După război nu s-a mai ocupat nimeni de ea. Acum, în vacanța de Paști, 1938, cineva s-a gândit să o reînvie. De la toate liceele din țară trebuiau selectați cei mai talentați elevi la diferite obiecte de învățământ și trimiși la București, unde să fie un concurs, cei mai buni urmând să fie premiați. Au fost aduși liceeni și din Salonic, Bitolia, Vârșeț. Au fost aleși și de la „Radu Negru” cei mai buni elevi și bun înțeles era mai tot mănunchiul nostru de prieteni, cât și din clasele mai mari din Frația de Cruce, între care cunoșteam pe Gheorghe Cârje. Cu noi a fost trimis însoțitor profesorul Gheorghe Șerban, el însuși legionar.

La București am fost cazați la prefectura Poliției capitalei, la un etaj de sus. Era o sală mare, cu vreo sută de paturi. Cred că aici dormeau studenții agenți ai Siguranței, care acum erau în vacanță. Cu noi erau cazați elevi din Năsăud, Sighet și Satu-Mare. Era vremea arestărilor de legionari și de multe ori coborând sau urcând scările, puteam întâlni legionari aduși în cătușe.

Într-o seară eram în sală cei circa 100 de elevi discutând pe paturi, în liniște, când intră pe ușă cu insigna Tinerimii române, Bădia Mihai, care venise de vreo două ori la ședințele noastre din Făgăraș din partea conducerii Frățiilor de Cruce. Eram primul grup de lângă ușă. Îl primim cu drag. Zâmbind, el vorbește ceva cu Ghiță Cârje, apoi trece la năsăudeni și noi privim cu bucurie și ne mirăm că și ei îl cunosc la fel de bine ca și noi și la fel îl cunoșteau și sătmărenii și maramureșenii. Deci de fapt eram toți frați de cruce, numai că nu știam. Bădia Mihai ne face un semn de rămas bun la ușă și pleacă. Dintr-un colț al camerei careva începe să râdă și în curând toată sala izbucnește într-un râs nebun, de tresăreau geamurile prefecturii poliției. Râsul acesta însemna: zadarnic, suflete de diavol, îl judecați pe Căpitan, zadarnic vă căzniți să ne distrugeți, iată suntem aici în mijlocul vostru și nu ne pasă de voi; noi râdem de toată netrebnicia voastră! Mult se mirau și, puținii dintre noi care nu erau frați de cruce, nu înțelegeau ce se întâmplă. Eram lângă colegul de clasă Hamza, care nu înceta să mă întrebe: cine a fost tânărul? Cum de-i cunoaște pe toți și toți îl cunosc? Râsul general îl năucise de-a binelea, iar a doua zi avea să se mire și mai tare dimpreună cu alții, mult mai mari, care nu înțeleseseră nici ei nimic din ce se întâmpla sub ochii lor.

A doua zi eram adunați, noi Tinerimea română, la mormântul Eroului necunoscut, câteva sute de elevi. La plecare, Ghiță Cârje ne-a dat niște instrucțiuni în șoaptă: “țineți-vă strâns lângă mine!”. Era ordinul să ne ținem strânși unul lângă altul să nu poată intra între noi nici un

străin. A venit Regele Carol al II-lea îmbrăcat ca mare străjer, adică cu nădragi scurți (era singurul în uniformă), patriarhul și domni gravi în uniforma frontului. S-a ținut un parastas, au vorbit câteva fețe bisericești și mirene, desigur tămâind pe marele străjer prezent, „a cărui pavază de nădejde trebuia să fim noi, cei mai buni dintre elevii țării”. Urma să se cânte imnul regal, și un dirijor se urcase să dea tonul când dintr-un colț al tinerilor a izbucnit „sfântă tinerețe legionară”. După două rânduri cântate, cântecul a continuat în colțul opus, apoi în altul. Conform ordinului noi trebuia să pornim de la „Moartea, numai moarte legionară ne este cea mai scumpă nuntă dintre nunți!”, dar frații entuziasmați au uitat regula jocului și au început să cânte toți. Terminat cântecul, ne-am amestecat între noi alcătuind o forfotă generală. Ce-au făcut regele și caiafele nu ne-am mai interesat. Pe de margine se auzea un glas pițigăiat: la gară, marș, la gară cu voi! Nici nu am mai așteptat altceva, ne-am luat trăistuța cu haine și am plecat la gară. Nu știu dacă a fost arestat cineva.

Eram fericiți că am arătat și regelui și patriarhului - prim ministru în vremea aceea - unde era sufletul tinerimii române. În buna noastră credință speram că vor înțelege să nu mai asuprească pe cine aveam noi cel mai drag pe pământ. La întoarcere colegul meu de clasă Hamza îmi spune: acum știu tot, vreau și eu să fiu cu voi. Peste o lună era în rândul mănunchiului de prieteni.

Doamna cu cățelul

Poate nu-i locul aici să povestesc o întâmplare de la Tinerimea română în București, când era să fiu arestat. Din timp adunasem ban cu ban cu unicul scop de a-mi cumpăra un toc rezervor. Am încercat în librării să cumpăr unul, dar nu m-am putut apropia de preț. Noroc că am găsit un tarabagiu care vindea tocuri rezervoare. Îmi sta

ochii la unul verde cu capac argintiu. Tabaragiul îmi cerea 15 lei.

-E prea scump, încep eu. Zece lei vă pot da.

-Pentru zece lei mai bine-l arunc.

Mă fac că plec.

-Hai, ți-l dau cu 14.

-Cu 11, zic eu întorcându-mă.

Mai lasă el, mai urc eu și ajungem la 12 lei. Vânzătorul umple rezervorul cu cerneală (pe gratis), eu plătesc și îmi pun stiloul la locul lui în buzunarul dinlăuntru al uniformei, uitându-mă din când în când la el ca nu cumva să-l pierd sau să mi-l fure cineva. Eram fericit că făcusem târg bun, de-mi mai și rămaseră trei lei, cu care mi-am făcut cinste cumpărând un kilogram de portocale, fructe din care nu mai gustasem niciodată până atunci. Eram cu Tavi Crișan. Și toți ne-am retras pe o bancă în Cișmigiu să mâncăm în tihnă. La urmă mă mai uit din nou la stilou, să-l scot și să-l admir. Când pun mâna pe el văd nenorocirea: degetele mi se umplură de cerneală, în buzunar cerneală, cămașa se pătase. Trebuia să mă spăl undeva. Nu departe era o fântână cu un leu ce vărsa apă, iar jos un fir de părău se aduna într-o covată mică de beton. Desfac tocul și-l spăl în covățică, apa se albăstrește, spăl de tot tocul cu apă și continuu să-mi spăl mâinile de cerneala ce se ducea greu. De pe o alee o cucoană venea cu cățelul, care se zbătea în lăntug. Doamna îl dezleagă și cățelul aleargă și începe să lipăie apa vânată din covățică. Eu încerc să-l îndepărtez, dar potaia mârâie și latră la mine și nu se dă alungată.

Între timp ajunge și cucoana și, când vede ce apă a băut cățelul, se brustură și începe să țipe: sergent!, sergent! - alarmând toți trecătorii. Ca din pământ răsare un zdrahon de polițai.

-Pune mâna pe ei - adică pe noi - și să-i duci la poliție la comisarul Dumitrescu că apoi vin și eu, după ce-l duc pe Pufi la doctor.

Un mănunchi de prieteni-frățiori. Cu X - Ion Gavrilă

-Trăiți! Haideți, mă! Și ne înșfăcă pe unul de un braț și pe celălalt de altul. Să trăiți, îi duc la poliție. Haideți, mișcați repede! strigă sergentul către noi.

Și ne scoate pe poarta dinspre liceul "Gheorghe Lazăr".

După ce ne-am mai depărtat polițaiul a mai slăbit strânsoarea și cu voce destul de aspră:

-De unde sunteți voi?

-De la Făgăraș, răspundem noi.

-Hmm, și eu sunt ardelean, sunt din Bihor.

Vorbind mai mult cu sine: mă tot întreb a cui dracu' o fi cucoana asta. A lui cutare nu-i, că aia-i mai bătrână, a lui cutare nu-i că aia are câne mai mare, a lui cutare nu-i că aia îi cu părul roșu, ori mai știe-le satana că astea se schimbă ca fumul, de nu le mai cunoști, și cine o fi

Dumitrescu, că eu unul nu-l știu, că nu lucrez pe aici. Mai mergem apoi o bucată de drum și tot el:

-Mă, uitatu-s-o cucoana la ecusonul meu? Parcă nu s-o uitat că era turbată rău.

Mai mergem o bucată, sergentul tot întrebându-se singur ba una, ba alta, apoi:

-Mă băieți, eu zic s-o lăsăm în pace că nu mă cunoaște. Haideți, faceți cinste o bere și să ne vedem de drum, fiecare în treaba lui. Și zicând intră în prima berărie întâlnită.

-Trei beri, băiete - comandă el.

Noi îngălbenim, ne foim, eu știind că nu mai am nici un ban în buzunar și Tavi nu avuse nici atât cât cheltuisem eu.

-N-aveți bani! Râse din toată inima sergentul din Bihor. Hai lăsați, că nu-i bai. Țsta să fie ăl mai mare rău, noroc să dea Dumnezeu! Cât despre cucoană, îmi tai mustața cât ajung acasă, de nu mă mai cunoaște nici nevastă-mea. Da, afurisiți și voi! Să nu știți că acolo vin câinii cucoanelor să bea apă!

Tabără FDC pe Ciucas

A venit vacanța de vară a anului 1938. Consfătuirea o țineam în fiecare duminică în grupuri după apropierea satelor. De obicei procedam așa: ne adunam la unul acasă de dimineață, ne duceam cu toții la biserică, luam masa în familia lui, după care ne îndreptam spre poalele muntelui, unde țineam consfătuirea. Seara ne despărțeam mergând spre casă direct peste văi și râuri. Alte ori ne dam întâlnire de dimineața la mănăstirea Sâmbăta, participam la liturghie, apoi ne îfundam în codri, unde eram numai noi cu ale noastre. Fără să fi urmărit anume, învățam toate potecile, văile, tufărișurile, cotloanele poalelor munților. Cât ne va ajuta aceasta învățătură, dar peste zece ani! Și

încă ceva: trăind în mijlocul acestor locuri, îți intrau în suflet, deveneau una cu ele, le iubeai cu patimă, erai și tu o vietate din lumea lui Dumnezeu. Vești din lumea legionară veneau puține. Și cele ce veneau erau tot mai triste. O mulțime de oameni din județ erau duși în lagăr. Pe alții îi lua jandarmii, când li se năzăreau, erau duși la post, legați, bătuți, batjocoriți ca bunăoară să măture în fața clădirii postului sau să rânească cotețul porcilor domnului șef, apoi purtați legați din post în post la legiunea de jandarmi din Făgăraș. Se vedea bine că era un plan gândit, urmărindu-se intimidarea oamenilor și înjosirea lor. De Căpitan nu mai știam nimic, dar în gând eram mereu cu el și-i cântam de câte ori ne aduceam aminte de el, cântecul lui Radu Gyr, “l-au pus în lanțuri și cătușe”.

Obiceiul Frăției era ca în vară să se țină o tabără, undeva la munte, unde să se întâlnească frații din întreaga regională. În 1937, după câte vorbeau cei mai vechi, tabăra se ținuse în munții Sibiului sub conducerea Comandantului legionar, Nistor Chioreanu. Erau atât de încântați de cum trăiseră o săptămână; învățaseră atâtea încât mereu povesteau de ea. Azi, în 1992, bătrânul Nistor Chioreanu își amintește cu drag de scena în care Căpitanul l-a trimis în Frății în 1937: “Eram grad legionar, aveam funcție mare în Mișcare, când mă chemă Căpitanul:

-Nistore am nevoie de tine într-o misiune foarte importantă!

Mă așteptam la cine știi ce misiune de mare conducere și mă gândeam cum să răspund.

-Nistore, mai poți fii copil?

La nedumerirea mea am ridicat din umeri, dar am răspuns:

-Dacă, trebuie voi fi copil, Căpitane!

-Știam că poți; iei conducerea regionalei FDC Sibiu!

Atâta a fost și am luat-o!”

Acum FDC Făgăraș aparține de regionala Brașov.

După câte îmi amintesc de ea aparțineau grupurile Brașov, Făgăraș, Trei Scaune, Odorhei, Ciuc, Prahova, Buzău și Dâmbovița. Tabăra a fost pe muntele Ciucaș. Ne adunasem în jur de 40-50 frați de cruce și prieteni din mănunchi. De la Făgăraș eram cu Iancu Morar, eu fiind printre cei mai tineri. Conducerea taberei o avea Gheorghe Apostolescu, din Brașov. M-au impresionat în mod deosebit prahovenii Tasse, Badea Popescu, Nucu și Relu Niculescu din Câmpina. Ultimii făcuseră câteva luni de lagăr și-i priveam ca pe niște eroi. Dintre buzoieni rețin pe Taus. Ne-am confecționat colibe din cetină, făceam marșuri pe terenuri accidentate, ne făceam de mâncare. Eram informați despre situația legiunii în țară, a Frățiilor. Aproape toată conducerea Mișcării în frunte cu Căpitanul erau în lagăre sau în închisoare, dar Legiunea trăia și se dezvoltă. De asemenea Frățiile. Existau Frății în toate liceele ca și în centrele muncitorești și la sate. Câteva Frății au căzut și frații au fost condamnați la închisoare și eliminare definitivă din școli.

Interesant era că între noi, în Frății, nu s-au folosit niciodată nume conspirative. Numele după care ne chemam era numele adevărat. Cel mult unii își câștigau porecle, asta fiind valabil atât pentru șefi cât și pentru frații de rând. Oricărui frate i se acorda încredere deplină. Cântam mult, mai ales seara în jurul focului. Cei mai în vârstă, care îl cunoscuseră pe Căpitan, povesteau întâmplări din tabere. Se citea din puținele cărți legionare aduse. Ne-am și fotografiat. Fiecare avea câte o funcție de îndeplinit. Eu aveam grijă cu alții mai tineri ca în tabără să fie în continuu apă. O zi am postit nemâncând nimic. Ne rugam dimineața și seara în genunchi pentru Legiune, pentru Căpitan, pentru cei morți și pentru cei vii, închiși, pentru țară, pentru noi. Aveam și program liber pentru a ne cunoaște mai bine și a afla cum era viața în Frățiile celorlalți.

Cu această ocazie au depus legământul 7 frați de

cruce din Prahova. Rețin doar numele a doi: Nae Popescu din Ploiești și Frâncu din Câmpina. Vedeam pentru prima dată un astfel de ceremonial. După o săptămână ne-am despărțit, îmbrățișându-ne la o răscruce de cărări de munte, fiecare grup pornind înspre județul lui.

Anul școlar 1938-1939 *Străjeria*

Ne-am reîntâlnit cu drag, cei vreo 15-16, câți eram în mănunchiul de prieteni, povestind din tabăra de pe Ciucaș. Eram în clasa a V-a de liceu (a IX-a de acum). Locuiam pe strada George Coșbuc, acum cu Pavel Mârza și Gheorghe Micu, la părinții lui Dumitru Zamfir, fost frate de cruce, care acum era elev la școala militară de ofițeri activi. Când venea în permisie ne povestea din școală:

-Ne aflăm mulți frați de cruce în școală.

Trebuie spus că serviciul militar era pentru noi o datorie de onoare, pe care o doream să o îndeplinim cu cinste. Doi ani l-am mai întâlnit pe Dumitru, apoi nu am mai știut nimic despre el. I-am regăsit numele în 1941 în paginile unui ziar, în care se vorbea de sublocotentul Dumitru Zamfir, care surprins cu plutonul de tancurile sovietice, a sărit cu grenadele pe ele distrugându-le cu prețul vieții a câtorva dintre ei, între care și sublocotenentul Dumitru Zamfir.

O dată cu acest an școlar a apărut un lucru nou: „străjeria”. Cei ce au clocit această organizație o voiau de educație patriotică cu credință și devotament pentru “marele străjer”, regele Carol al II-lea. Interesant era că această străjerie avea o structură asemănătoare Mișcării Legionare. Astfel ne-am trezit băgați cu forța într-un cuib străjeresc. Urmau apoi cohorte, centuri, uniforme cu fireturi, pompoane, bumbi strălucitori, insigna regelui,

stema străjeriei, devize, legăminte pentru regele iubit și cântece, potop de cântece mălăiețe ca “noi străjeri de pretutindenii, veseli, sprinteni și vioi”. Pentru a aprofunda mai mult educația străjerească, o zi pe săptămână, joia, nu se țineau cursuri, ci numai străjerie. O mai mare pierdere de vreme nici că se putea închipui.

Cu excepția lui moș Irod, mare “figură” de altfel, toți profesorii erau împotriva străjeriei, elevii de asemenea, iar pentru noi, frații de cruce, era o blasfemie prin folosirea noțiunilor noastre, sfinte. Împreună cu profesorii și cu ceilalți elevi am făcut totul pentru a compromite aceasta năstrușnică parodie. Nimeni nu mai vorbea de străjerie, ci de “străcherie”. Mare prostie a fost în capul celor ce-o clociseră, închipuindu-și că în felul acesta tineretul s-ar îndrepta spre acest surogat, uitând de Mișcarea Legionară.

Mai întâi, în corpore, elevii au refuzat adoptarea uniformeii cu galoane, cu steme și nădragi scurți, cu aprobarea tacită a profesorilor. Era vorba, joia, de însușirea unei dexterități manuale. Ne-au adus și unii specialiști. Astfel ne-au pus să confecționăm din hârtie flori, vapoare, pantalonași și să facem din batiste păpușele și din sfori lațuri ingenioase. După două ședințe am refuzat să mai executăm ceva, socotindu-ne insultați. Am fost duși la moș Irod, comandant de cohortă; ne-a chemat apoi directorul liceului - om respectabil, de altfel. Fiind șeful clasei, eram numit nu știu ce șef și la străjerie. Le-am spus, însă:

-Domnilor, colegii mei de școală primară construiesc acum în sat unelte agricole, roți și căruțe, iar noi suntem siliți să facem nădragi de hârtie și păpuși! Dați-ne de lucru pe măsura puterilor noastre, să muncim ceva tehnic. Fie și numai să reparăm niște biciclete.

Altă ocupație patriotică era cu jucatul dansurilor străjerești, între care nelipsitul Alunel. Noi, băieți mari, cum ne socoteam, trebuia să jucăm și să cântăm și să

batem podelele în clasă: alunelul hai la joc, să ne fie de noroc; cine-n horă o să joace tare mare se va face; cine n-o juca de fel să rămână mititel! Drept ciudă băteam podelele de vuia liceul, încât comandantul cohorței a mutat toată panorama în curtea liceului. De drept, profesorii diriginți trebuiau să fie cu noi, dar ei se spălau pe mâini și ne lăsau în seama educației noastre.

În curtea liceului se făcea un careu mare, pe trei laturi, cu centuriile pe câteva rânduri, pe a patra domnind moș Irod. Dar, ca să vă puteți închipui ce era acolo, câteva cuvinte despre moș Irod, comandantul cohorței. Ca fond, personajul era profesor de filozofie, dar educator de străjerie parcă era născut să fie. Mai întâi cum arăta: mic de statură, un cap cubic, buhăit, cu ochi mici de viezure înfundați în grăsime, ceafă groasă, curbată, piept scofâlcit și burtă enormă pentru statura lui, în care erau împlântate picioarele cracoșe și păroase, subțiri ca două chibrituri. Era îmbrăcat în uniformă de străjer cu toate galoanele și stemele și cu nădragi scurți. Adăugați-i și o voce pițigăiată și grisonată. Mai țineți seama că omul fusese îndoctrinat o vară întregă la o școală străjerească și că avea o părere excelentă despre propria lui persoană. Mai puneți-l să înțepenească în al patrulea careu ore întregi, până-și termina programul ca să vă puteți închipui ce canon căzuse pe capul nostru, al elevilor. Mai întâi moș Irod ne citea câte o prelegere scrisă de el mai bine de o oră despre virtuțile văzute, știute și neștiute ale majestății sale. Și, fiindcă ne poruncise ca de câte ori auzim pronunțându-se numele acestuia să luăm poziție de drepți, tot timpul pocneam din călcâie, murmuram, vorbeam, dar degeaba; comandantul cohorței, până nu-și termina ultimul cuvânt, nu se lăsa. A vrut la început să ne atragă și pe noi la comunicările, în care să-l slăvim pe “marele străjer”, dar nu a găsit pe nimeni. Câțiva mai hâtri alegeau din puzderia de ode din ziare închinată regelui, unele din cele mai tâmpite și le declamau cât puteau mai caraghios. O singură

dată ne-a cerut să-i punem întrebări, dar și-a dat seama că a nimerit-o rău. Să ne vorbească despre majestatea sa când a fost tânăr sau despre vitejia arătată pe front de majestatea sa, despre mama marelui voievod Mihai de Alba Iulia. Urma apoi ora de cântece și jocuri. Ne da tonul, unii începeau un cântec, alții altul, se cânta fals, se da iar tonul și ieșea un haos de să fugi și să nu te mai uiți înapoi. Apoi urma jocul. Îi ceream să ne arate cum se joacă. După cum arăta, ca să fie comedia deplină, numai să joace îi mai lipsea lui moș Irod, dar el juca bătând pasul, nesinchisindu-se de râsetele noastre. Jucam în bațjocură și chiuiam fel de fel de strigături: foaie verde mohorod, să trăiască moș Irod! Știa că-i spunem așa? Știa. De altfel o caricatură proaspătă apărea în fiecare joi pe tabla de la coșul de baschet făcută de Sandu Comănici, care se și specializase închipuindu-l în trei linii stilizate. Urma apoi la sfârșit defilarea prin fața lui moș Irod. Dar mai întâi îi ceream să ne arate cum se bate pasul. Nici garda din fața palatului Buckingham nu bătea pasul mai conștiincios ca el.

Când la ora 13 se termina programul, izbucneam în strigăte ca la o evadare de la un mare chin. L-am rugat pe profesorul Roșală să ne scape măcar de o parte din program pentru a face gimnastică și sport. Când se arăta salvarea, începeam să strigăm: foaie verde portocală, mai iute domnul Roșală!

Pentru Frăție străjeria a făcut și un lucru bun: dintre elevii din clasele cinci și a șasea au fost aleși instructori de străjeri pentru clasele mici. Astfel împreună cu Ion Bălan m-am trezit în mijlocul elevilor din clasa a doua. Diriginte era profesorul Octavian Florescu, care își reținea elevii în clasă atât cât putea făcând dumnealui un program străjeresc, în care acest cuvânt nici nu figura.

Profesorul vorbea elevilor despre cinste, cuvânt dat, aducea cărți potrivite și le împărțea elevilor. După o vreme această treabă a trecut în seama noastră. De altfel

profesorul ne-a spus de la început:

-Știți care-i prima condiție a unui educator? Să iubească din toată inima pe cei pe care-i educă și a doua să devină și el copil.

Marcel Cornea

Sub îndrumarea profesorului, împreună cu Bălan am condus educația “străjerească” a clasei a II-a. Era într-adevăr o clasă de excepție, cu copii inteligenți, proveniți din familii deosebite, cu suflet curat. Ne-am împrietenit repede, încât uitam că eram cu trei ani mai mari ca ei. Vorbeau deschis tot ce aveau pe suflet. Ne-am mirat și noi câte știau despre legionari. Erau conștienți că despre aceste lucruri

nu se vorbește tare, dar între doi sau trei mi-am deschis sufletul și ei la fel. Practic creșteam și ne formam ca oameni și frați de cruce împreună. Primii care au pășit formând o unitatea de Frățiori a fost Victor Florea, consătean cu profesorul Nicolae Petrașcu, Nuțu Leonte, care avea un văr în lagărul de la Vaslui și Marcel Cornea, fiul farmacistului din Șinca Veche. Au urmat apoi Horia Drăghici, Gheorghe Peptea, Gheorghe Bulgăr, Dorel Câlțea, Bobohalmă. Și lucrurile au mers așa de bine, încât în septembrie 1940 aproape toată clasa putea defila în rândul Frățiorilor de cruce. Că n-a fost ceva clădit pe nisip e că toți au devenit luptători de nădejde peste ani, când s-a pus problema luptei împotriva comunismului.

Aproape toată clasa a făcut închisoare sub

comuniști, iar Marcel Cornea a fost primul luptător mort din rezistența armată făgărășană.

Se ridică nori negri pe cerul României

Frăția își continua drumul ei înainte. De teamă de a nu fi suspectați că ieșim din oraș atâția ne-am împărțit pentru consfătuiri în două, apoi în patru și în cinci grupuri. Prin octombrie auzim că în oraș s-au împărțiat manifeste legionare, se fac percheziții la suspecti și sunt arestați câțiva oameni. Vine ordinul ca până la alte dispoziții se țin numai ședințe individuale. Era prevăzută și această posibilitate. Atunci când ești singur ții cu gândul ședința tot singur.

Într-o zi prin octombrie, Florin îmi spune că va trebui să duc un pachet cu manifeste în satul Șoarș. Cineva, o tânără îmbrăcată cu un șal alb, îmi va da la ora 14 fix, pe podul Galațiului, un pachet. Dacă vei fi prins vei spune că l-ai găsit pe drum aruncat. Trebuie să te gândești la un motiv de a merge în acel sat. La ora respectivă eram pe pod. Fata, (după chip o mai văzusem în Făgăraș) era pe pod, îi spun parola, îmi dă pachetul și la drum. Îmi fac și planul de ce merg în Șoarș: mă duc la drumarul Puia știind că tata lucrează acolo la drumuri. Un om mă cheamă în căruță și cu asta nu mai eram suspect. Intru în sat, omul se duce la ale lui, eu la ale mele. Intru la școală și găsesc pe învățătorul Dănilă Popa și-i dau pachetul apoi mă abat la nenea Puia drumarul.

-Păi, tu nu știi că tatăl tău nu mai lucrează aici?

-Păi, eu așa m-am gândit, zic eu.

-Ai gândit, n-ai gândit, hai în casă să mânci ceva!

-Nu stau, nene Puia, că mă prinde noaptea.

-Hai, dacă spun, până prind calul la căruță, că te duc eu înapoi. În vremurile astea nu-i prea bine să umbli singur.

În săptămâna următoare am împărțit manifeste în

oraș.

-La ora 6 fix începi să le bagi în cutiile de poștă de pe străzile George Coșbuc și Dr. Șenchea. Nu oprești la urmă nici un manifest.

Am mai împrăștiat încă într-o seară. Contrar ordinului am ascuns un manifest sub o piatră în grădina gazdei. Eram aproape gata cu împrăștiatul, când în oraș au început să fluiera toți polițiștii. Îmi dau seama de pericol, arunc în curți ultimele manifeste și nu mă întorc înapoi că vedeam la încrucișarea străzilor mai mulți polițai. Îmi vine o idee: meditam două zile pe săptămână un elev, dar ziua de meditat era a doua zi. Nu mai era mult până la el, așa că am alergat într-acolo.

-Am venit să meditez băiatul că mâine nu pot veni.

Când am ieșit de la meditație era liniște pe străzi. Am ajuns la gazdă, Mârza și Micu, care și ei făcuseră același lucru în altă parte, pe alte străzi erau îngrijorați, temându-se că mi s-a întâmplat ceva.

A doua zi la liceu aflăm că doi elevi din clasa a VIII-a au fost arestați că au dus manifeste în satul Viștea cu mașina. Era vorba de Gheorghe Cârje și de Bârsan, fiul fostului prefect. Au fost luați la siguranță cam vreo zece zile, Gheorghe Cârje bătut și chinuit. Asupra lor nu s-a găsit ceva suspect, ei nu au recunoscut nimic așa că au fost liberați, poate și pentru că era vorba fiul fostului prefect, persoană cu vază în Făgăraș. Nu voi mai avea ocazia să vorbesc de Gheorghe Cârje. A emigrat în SUA, unde se născuse, căci în România siguranța era mereu pe urmele lui. A fost recrutat ca aviator cât ce a sosit acolo și a murit undeva în lupte pe când era în misiune în armata americană.

Mai mult Frăția nu a mai împărțit manifeste, dar în oraș tot se mai făcea acest lucru. Când a fost momentul potrivit am luat manifestul de sub cărămidă și l-am citit toți trei. Ne-am îngrozit. „*Mișcarea Legionară este informată că se plănuiește uciderea Căpitanului.*”

**Regionala FDC Sibiu – conducerea –
pe Muntele Cindrel în 937**

Avertizăm pe cei care urzesc astfel de planuri prin cuvintele lui Ioan Moța, ce le-a scris când s-a mai încercat acest lucru: dacă un fir de păr va fi clintit din părul Căpitanului, șapte veacuri va vîi istoria de răzbunarea legionară. Deci să ia aminte oricine ar fi ei.”

Doi frați numiți Gruică

În timpul împrăștierii manifestelor am fost de două ori la Sibiu după manifeste. Ordinul l-am primit de la Florin: “Pleci dimineața cu trenul de 7, iei câteva cărți de școală și caiete la tine, ajungi la Sibiu la ora cutare, cauți strada cu numărul cutare și întrebi când se poate veni cu un bolnav la raze, la ce oră, dacă trebuie să mănânce, dacă va sta mai multe zile, apoi pleci. Vezi să fii văzut de cât mai multe persoane acolo. Caută apoi strada Dumbrăvii, nr. cutare (adresa asta nu o notezi ci o ții minte) unde e pensiunea X. La ora 12 fix intri în pensiune, întrebi de domnul cutare și-l întrebi dacă mai are porumbei poștași de vânzare. Ți va răspunde că porumbeii lui s-au dus și nu s-au mai întors, dar poți găsi la Cîsnădie.” Lucrul a mers exact cum a fost plănuț și iată la masă în pensiune pe cel pe care-l căutam: era un tânăr cam pe la 30 de ani cu mustață. Cu el mai era un tânăr elev mai mare ca mine, potrivit de statură, blond, cu fața catifelată, cu ochii albaștri ai florilor de nu-mă-uita. I se citea pe față bunătatea și inteligența. După masă am ieșit toți trei pe stradă și tânărul mustăcios mi-a spus ce trebuie să fac: “la ora 4 fix trebuie să mergi pe strada Cibinului spre gară mîncînd mere. Din urmă va veni o fată care te va întreba dacă mergi la gară și care va merge alături până la un loc potrivit când ți va da o plasă de hîrtie cu un pachet. La ora cutare vei intra în gară, te vei urca în tren, vei scoate o carte din geantă și un caiet și-ți vei prepara lecția.” Am repetat ce trebuia să fac și am rămas cu elevul cu ochi de

nu-mă-uita. Sunt dintr-un sat din Alba, mă numesc Gruită, sunt elev la Alba Iulia clasa a VIII-a la Liceul Mihai Viteazu și până la patru ne ducem în Dumbravă și vedem animalele de acolo. Și mergând îmi dădea sfaturi de cum trebuie să mă comport cât mai firesc să nu fim bănuți de siguranță. La ora potrivită ne-am despărțit cu salutul nostru “Doamne ajută!”. În viață destinele noastre se vor mai împleti în câteva rânduri în împrejurări tragice. Am repetat încă o dată drumul la Sibiu, când am întâlnit un alt tânăr de la Zlatna, de la Școala de arte și meserii, tot Gruită. Mai mic la statură cu fața cioplită în piatră neșlefuită, cu ochi strălucitori, plini de neastâmpăr, cu vorba dârză: “mama lui de chior¹, își închipuie că ne poate înfrânge”. Era cioplitor în piatră, mi-a dăruit un medalion din alabastru cu un Hrist stilizat pe el. Peste câteva luni Pavel Mârza aducea o veste de la Alba că un frate de cruce, Gruită a fost împușcat la Zlatna. Atunci nu știam care din cei doi pe care i-am cunoscut. Mai târziu am aflat că era vorba de cioplitorul de piatră.

Vă veți întreba dacă făcând aceste lucruri periculoase îmi era frică. Recunosc că-mi era frică, chiar foarte frică, de obicei înainte și la începutul acțiunii. Odată intrat în joc mă linișteam și eram din nou stăpân pe mine.

Cam în vremea aceasta dirigintele clasei, profesorul Doboșan mă întreabă odată confidențial, pe mine șeful clasei, dacă în clasa noastră ar fi careva legionar. Eu știu? zic, nu știu să fie vreunul, dar dacă este, trebuie căutat în rândul celor care nu învață. Ani de zile m-a anunțat ziua și ora când să merg cu dumnealui la gazdele elevilor prin surprindere. Eu îi anunțam în taină pe colegi de vizită, pe toți colegii, să fie acasă în ordine cu toate, și cei care nu erau în Frăție.

-Să știi că avem o clasă bună! îmi spuse el bucuros și mândru.

¹ Porecla lui Armand Călinescu, prim-ministru și ministru de interne în acea perioadă, criminal notoriu - n.ed.

-Da, domnule profesor, sunteți dirigintele unei clase bune. O spuneam asta cu toată convingerea că așa era.

Ne-a fost diriginte șapte ani și țineam la el. Se știa că are vederi liberale. Când în septembrie 1940 a aflat că majoritatea elevilor din clasă erau în Frăție, n-a spus nimic, dar și-a dat demisia. Îl salutăm însă cu aceeași dragoste și respect ca și până atunci.

30 noiembrie 1938

Sunt zile din viață care ți se întipăresc în memorie pentru totdeauna cu atâta putere de nu mai poți uita nici cele mai mici amănunte, pe care altădată nici nu le observai. Noi, cei trei de la gazda Zamfir, am ieșit pe poartă descuind-o tocmai când vecinul de peste drum vroia să intre. Venea de multe ori în povești la gazda noastră, dar niciodată așa. Ne-a mirat vestimentația lui: era plugar și era îmbrăcat ca de grajd cu cizme de cauciuc și șorț de pânză. Parcă era înspăimântat. A trecut pe lângă noi tăcut. Pe stradă pâlcuri de trei-patru oameni comentau ceva cu voce scăzută, tăcând când treceam noi. Parcă auzisem într-un grup cuvântul Codreanu. La crâșma ovreiului Țapu ușile erau deschise și bătrânul se plimba până în mijlocul uliței frecându-și mâinile și clătinând din cap. Ajungând în curtea liceului, primul elev ce ne întâmpină e Radu Literat. Radu, încă nu era în Frăție.

-Ați auzit?

-Ce să auzim?

-L-au ucis pe Căpitan!

-Cum? Cine?

-S-a spus la radio!

-Nu se poate! A anunțat la radio?! Ai auzit bine?

Nu, nu se putea să fie adevărat. Ne strângem cei din Frăție lângă tulpina stejarului din curtea liceului și încetăm să mai punem întrebări. Vin cu rândul elevii din internat

tăcuți, dezorientați. Îl întreb ceva pe Iancu Morar, dar îmi dau seama că nu m-a auzit. După un timp mă întrebă el:

-Ai zis ceva, Ioane?

Un elev, din clasa a doua, unde eram instructor la străjerie, mă cheamă la ei. Toți așteaptă întrebători un răspuns de la mine. Nu le răspund nimic, că de-aș scoate un cuvânt aș plânge. Căutăm cu ochii pe Florin, dar el nu venise la școală. Era o vreme mohorâtă cu vânt, norii se prelingeau chiar pe deasupra caselor. Așteptam ceva să se întâmple și nu știam ce. Directorul nu a mai venit să facă rândul. Forfotim prin curtea mare, răscolind sub picioare frunzele de stejar și de tei. Începe să plouă mărunț. În sfârșit vine moș Irod cu o pelerină sub care i se vedeau picioarele goale și strigă pițigăiat adunarea, dar nimeni nu-l ascultă. Fluieră disperat cu fluiericea dar nimeni nu se clintește. Intră în grupuri și urnește copiii din clasa întâi, dar până să aducă pe alții aceștia se risipesc. Se înfurie și se îndreaptă spre clasele mai mari, poruncindu-le să intre în careu. Toți îl privesc tăcuți. Moș Irod amenință, dar se sperie de privirile tuturor. Se duce înapoi în cancelarie. Cine știe ce va fi spus acolo că după un timp vine profesorul Roșală. Începe să burnițeze tare:

-Duceți-vă în clasă, copii!

Mă duc cu Bălan la clasa a II-a. Profesorul Florescu vine târziu, dar nu începem nici un program. Îi cere lui Bălan să meargă cu câțiva copii în laboratorul de fizică. Ceilalți rămânem tăcuți. Mă uit la chipurile de pe perete și mă mir că Mihai Viteazu era stângaci.

Se sună o pauză, ieșim pe coridoare că afară ploua și mă duc la clasa mea. Pe coridor mă întâlnesc cu Zaharie Laurian:

-Nu-i adevărat, spune el.

Îmi revin și eu. După pauză, ca să fac ceva cu copiii, le propun pe tablă câteva probleme de matematică și câteva propoziții de analizat gramatical până la ora unu. La amiază m-am dus întâi la Florin acasă, unde nu era

decât mama lui, cu copiii mici, care veniseră de la școală cu ochii în lacrimi și care mă întrebă:

-E adevărat, că l-au ucis pe Căpitan?

-Mă adresez celui mai mic. Nu-i adevărat, Mihai!

Pe Căpitan nu-l poate ucide nimeni.

Așa am zis pentru că și eu așa credeam.

Abia așteptăm ora de religie de a doua zi. Desigur a fost prima întrebare pe care am pus-o părintelui. Părintele nu era legionar.

-Dacă se va dovedi că-i adevărat, va fi cea mai mare crimă din istoria României.

-S-ar putea să nu fie adevărat? am întrebat noi.

-În zilele noastre orice poate fi cu puțință.

Între timp, în zilele următoare încep să circule zvonuri că în realitate Căpitanul și cei 13 ce erau cu el au trecut Dunărea în Bulgaria. Se zvonea că au fost împrăștiate și manifeste care susțineau acest lucru, și că s-ar fi spus ceva în acest fel la radio Sofia. Curând în mai multe reviste literare Arghezi publică o poezie destul de străvezie cu titlul "Unde a trecut Făt-frumos?", în care era spus limpede că trecuse Dunărea. Câtă bucurie ne-a făcut această poezie și câte i-au iertat legionarii lui Arghezi pentru ea. L-am admirat mai târziu și pentru curajul, pe care l-a avut cu pamfletul adresat ambasadorului german Killinger în 1943. Azi însă se știe precis că acel pamflet a fost comandat de Mihai Antonescu pentru un milion de lei și care l-a asigurat pe autor că nu va păți nimic. Mă întreb acum cu durere: să fi fost și acest poem comandat de Armand Călinescu? Fie și așa, vor spune esteticienii, poezia are valoare literară. Opera e una, viața particulară e alta. Poate să fie adevărată pentru un arhitect, sculptor, poate și pictor dar un poet vrând nevrând e un educator, un apostol. Între poezia lui și viața lui trebuie să fie o deplină identitate. Așa cum au fost Grigore Alexandrescu, Alecsandri, Bolintineanu, Eminescu, Coșbuc, Iosif și Goga. De lecțiile proorocilor, care-și vând pe bani tablele

legii, n-avem nevoie. Lumea noastră legionară altfel de poeți a creat: Radu Gyr, Aron Cotruș și mugurii din închisori așa au fost. Și au scris poeziile cu sudoare, cu lacrimi, cu propriul sânge.

Azi se știe precis cine l-a ucis pe Căpitan, făptuitorii ca și autorii morali ai acestei crime. Ca autor moral și ca sfătuitor și îndemn a fost Nicolae Iorga. Ca tănuitor, fie numai și prin tăcere, a fost primul ministru din vremea aceea, patriarhul Miron Cristea. N-a știut? Nu se poate. Dar a tăcut. Era nevoie măcar de un semn că se desolidarizează măcar, de fapta ministrului său de interne. Urzitori și plănuitori: Elena Wolf Lupescu, amanta regelui (stăpâna de fapt a României la vremea aceea), destrăbălatul rege Carol al II-lea, stârpitura fizică și morală Armand Călinescu. Executanți: câțiva ofițeri și plutonieri de jandarmi îndobitociți, care pentru bani și galoane și pe tatăl lor l-ar fi sacrificat.

Astăzi știm mai mult: au mai fost două personaje sinistre implicate în această crimă: Hitler și Göring. Carol al II-lea a luat hotărârea definitivă numai după convorbirea avută cu aceștia. Telegrama, care a ordonat uciderea, a fost dată de Carol, de la Berlin. Din stenogramele convorbirilor dintre Carol, Hitler și Göring, astăzi făcute publice, reiese clar acest lucru. Hitler i-a spus lui Carol: “pe noi nu ne interesează în România decât grâul și petrolul”. Iar, Göring a fost mai explicit: “pe Germania nu o interesează cum e tratată în România Garda de Fier.”

Pe atunci vinovatul principal era socotit Armand Călinescu. Pentru legionari și pentru mulți români un lucru era clar: prin această crimă Armand Călinescu și-a iscălit propria lui condamnare la moarte. Era de așteptat o replică legionară. Patrulele militare erau permanent prezente pe străzi, în gări. Mulțimile erau împânzite de informatori. Din când în când ziarele aduceau la cunoștință cu litere de-o șchioapă lichidarea altor și altor grupe de “complotiști legionari”. Nu se spunea cum erau lichidați,

Mănunchi de prieteni și frațiori de la liceul Radu Negru Vodă din Făgăraș. Al treilea din dreapta, în picioare, Ion Gavrilă.

că nici unii nu mai ajungeau până la proces. Se șopteau de chinuri groaznice terminate cu aruncarea acestora în crematorii de vii, dar după câteva luni ziarele reluau știri despre alte încercări ale altor complotiști. Spre sfârșitul verii anului 1939 se părea că alte încercări nu mai erau posibile. În ziarul lui Călinescu, "România", a apărut chiar o caricatură: chipul lui Călinescu pe post de periscop la un submarin și dedesubt scria "cel mai perfect periscop - vede tot și știe tot". Și nu bănuia ucigașul că nu mai avea decât o lună de trăit.

Raze de speranță

Uciderea Căpitanului a fost pentru legionari ca o explozie în centrul Legiunii și abia în al doilea rând o sfâșietoare durere. Cred că în toată istoria României nu a fost o mai adâncă durere colectivă pentru dispariția unui

om. Pentru unii ceasul li s-a oprit în noaptea Sfântului Andrei și durerea s-a transformat în deznădejde și pierderea credinței în rostul luptei legionare. Erau convinși că odată cu Căpitanul a murit și Legiunea cu toate idealurile ei (vezi mărturia lui Nae Tudorică în cartea “*Am fost un legionar adevărat*”). Unii și-au mai revenit pe parcurs, dar mulți au dus cu ei deznădejdea în mormânt.

S-au găsit din cei deznădăjduiți care și-au făcut un mod de viață din deznădejdea lor, criticând pe cei ce nu și-au pierdut credința și speranța. Pentru ei nimic n-a mai fost bun din ce s-a făcut, fără Căpitan.

Ceilalți, pentru care credința și speranța n-au murit și-au învins durerea prin răzvrătire și au pornit la drum și la treabă după cum îi învăța cugetul și puterile lor sau măcar mai păstrau în suflet o luminiță de speranță pentru viitor. Frățiile de Cruce, prin activitatea de educație completă: religioasă, națională, științifică, estetică, fizică, prin cultul muncii fizice, al sentimentului onoarei și mai ales prin liantul dragostei, ce una într-o singură ființă tinerii de pe tot cuprinsul românesc, au rămas pe drumul celor cu speranță. În măsura în care ura stăpânirii se înstăpânea, în aceeași măsură creșteau credința, speranța și dragostea dintre noi. Ce va fi sau cum va fi în viitor nimeni n-ar fi putut spune atunci. Nu știam cine era și cum mai funcționa comandamentul Frățiilor pe țară (cred că perioade am fost fără un comandament unic) dar noi mergeam înainte pe drumul nostru sub nasul siguranței. De la fiul maiorului de jandarmi al județului, care era coleg cu noi de clasă, știam care erau problemele lor, pe cine căutau și de ce se temeau. Astfel noi am știut de evadarea din tren a lui Alexandru Cantacuzino și Vasile Cristescu și mai târziu a lui Victor Silaghi din lagărul de la Miercurea Ciuc. Jandarmeria îi căuta pe toate drumurile și în sate. Cât am fi dorit să-i descoperim undeva și să-i ajutăm!

De la o vreme știam că jandarmeria a primit ordine

de a căuta pe doi comandanți legionari foarte periculoși: Horia Sima și Nicolae Petrașcu. Aveau și fotografiile lor și se pusese și un premiu pentru cei care-i vor prinde vii sau morți. Ori aceștia erau foști elevi ai liceului Radu Negru. Despre Horia Sima ne vorbise profesorul Roșală ca despre un bun gimnast. Chipurile lor le vedeam în fiecare dimineață pe coridorul liceului în tablourile de absolvire și de cum au învățat îi găseam în anuarul liceului. Odată, Radu Literat ne-a adus și arătat caietele de teză la franceză ale elevului Horia Sima, caiete pe care tatăl său, Valeriu Literat le păstra ca amintire. Vestea se răspândise și între locuitorii județului și, când patrulele militare circulau în oraș și în sate și făceau percheziții, știam pe cine căutau.

O dată, spre seară, venind de la consfătuirea de pe dealurile Galațiului observăm de departe o patrulă militară pe podul de peste Olt, ce oprea trecătorii. Ca totdeauna, de altfel, intram în oraș câte unul având răspunsuri credibile de dat, unde am fost și ce am făcut. Primul care a intrat pe pod era Iancu Morar, desigur pășind militărește, sigur pe sine, sfidător chiar - cum îi era firea. Era pe la mijlocul podului când la un semnal soldații se reped la el, îl imobilizează, îl leagă și un sergent major îi strigă triumfător:

-Până aicea ți-a fost, Horia Sima!

La început Iancu crezuse că este căutat el, dar acum era liniștit. A fost dus așa legat, ținut de braț de ostași, lumea se mira și zvonul s-a întins în tot orașul: că a fost prins Horia Sima.

Din urmă noi văzusem scena și ne-am întors în Galați la elevul Vlănțoi, despre care voi vorbi mai departe. Îi spunem ce s-a întâmplat cu Iancu și-l rugăm să se ducă el pe pod sub motiv că merge în oraș. Se întoarse repede spunând că pe pod nu mai era nici o patrulă. Am trecut și noi fără probleme și acum așteptam să aflăm ce era cu Iancu. El a refuzat să răspundă pe drum la orice întrebare și la poliție de asemenea să stea de vorbă cu altcineva

decât cu comandantul. Acte la el nu avea (pe atunci nu era buletin de identitate). S-a așteptat mult până a venit comandantul și atunci Iancu a spus cine e. N-a fost crezut decât atunci când profesorul Roșală s-a prezentat la poliție. De atunci a rămas celebră întrebarea comandantului poliției: “Sunteți sigur, domnule profesor, că-i elevul dumneavoastră?” Această asemuire l-a făcut un pic cam mândru pe Iancu și ca să nu-și dezică numele cu care era confundat, călca mai apăsat pe unde trecea.

Nepoții ministrului

În vacanța de iarnă a anului 1939, imediat după anul nou, s-a ținut o consfătuire a regionalei FDC Brașov la cabana Postăvar, brașovenii având pe cineva aici, care ne-a rezervat o cameră. Ne-am întâlnit în Prundul Scheilor. Desigur, cine mergea în poiană mergea la schi, ori trei dintre noi nu aveam schiuri. Ca să avem și noi ceva în mână am luat o sanie. Am pornit pe vechiul drum, doi trăgând pe al treilea în sanie. Drumul era înghețat, rar se urca câte o mașină și aceea cu greu. Nu ne-a scăpat din vedere faptul că din loc în loc erau postați polițiști, care scrutau cu privirea trecătorii. Noi ne vedeam de drumul nostru, neținând seama că nimeni nu se mai urca cu sania. Pe traseu ne ajunge o mașină luxoasă, care oprește în dreptul nostru și din ea coboară un ofițer de poliție, care vine la noi:

-Domnilor, vă rog să urcați în mașină!

Ca oameni cu musca pe căciulă desigur am tresărit:

-Și sania?! Întrebă Negulici, șeful Frăției din Câmpulung Muscel.

-Legăți-o la spatele mașinii!

-Pot să rămân pe sanie? Întrebă Negulici.

-Cu atât mai bine, spuse ofițerul.

Ne-am dat seama că ne luase să îngreuiem mașina,

care altfel ușoară aluneca.

Pe drum polițaii ne salutau cu mare respect. Negulici de pe sanie răspundea la rându-i cu cea mai mare seriozitate. Ajunși în poiană o mare suită de domni eleganți în uniforma Frontului Renașterii Naționale, civili, militari, așteptau alături de o mulțime de polițiști, care rămaseră smirună salutând cât ce mașina s-a oprit. Nu ne prea bucuram de situație. Mașina se oprește, ofițerul de poliție ne deschide ușile, suita rămâne cu gura căscată, uitându-se la noi care coboram din mașină și care ne dăm la o parte bănuitori, neînțelegând toată comedia. Negulici își dezleagă sania cu cel mai firesc aer. Un polițist se apropie de el și-l întrebă: cine-s domnii - adică noi.

-Nepoții ministrului!

Aruncăm și noi o privire la mașina cu care am fost aduși și ne dumirim. Deasupra stemei României era scris: Ministerul Afacerilor Externe al României. Mărimile văzând mașina și-au închipuit că e ministrul, pe care-l așteptau, dar care cobora încet de la o vilă vecină. Recunoaștem chipul cunoscut din ziare al lui Grigore Gafencu. Înaintea lui, cu pași mărunți, dar repezi venea o cucoană micuță, trecută, vopsită țipător cu părul roșu vâlvoi, îmbrăcată strident: scurtă de blană, ciorapi de mătase, cizme butucănoase, fular auriu fluturând în vânt, abia schițând un semn de salut mărimilor, care o salutau. Mărimile se îndreptară spre ministru, iar noi ne vedem de drum la ale noastre. Nici printr-o frântură de gând nu le-ar fi trecut acestora că cei trei eram de fapt dușmani ai regimului, ai uniformelor ce le purtau. Au venit și ceilalți cu schiurile îngrijorați când ne-au văzut luați de un polițist.

La consfătuire erau șefii de grup și câțiva din frații din regionala Brașov. Venise cineva de la comandamentul Frățiilor de Cruce, care ne-a făcut două comunicări importante: Mișcarea și-a refăcut complet structura și conducerea, activând în toată țara. Ne-au dat și numele

celor arestați și uciși între timp și care au încercat să răzbune moartea Căpitanului. A doua veste era de tot tristă: se știa acum precis că în adevăr a fost ucis Căpitanul. Știrea provenea de la familia dânsului. Că ar fi viu era fie dorința noastră, fie zvonuri de ale Siguranței, care să ne paralizeze.

Frățiile își urmau calea lor trasată de Căpitan și bădia Istrate. În foarte puține locuri au fost arestați frați de cruce și elevi care nu erau în Frăție și care nu activau într-o organizație. Cu toate acestea, tratamentul la Siguranță a fost foarte dur și condamnările la închisoare destul de mari.

Întâlnire la lacul Sf. Ana

În vacanța de Paști s-au ținut patru zile de tabără la lacul Sf. Ana. Erau prezenți cam 20 de frați de cruce de la Brașov, Sf. Gheorghe, Blaj, Mediaș, Sighișoara, Odorhei și Gheorgheni. Dintre făgărășeni am fost cu Vichente Comșulea. Atunci i-am întâlnit pentru prima dată pe blăjenii Alexandru Moldovan și Muntean. De la Odorhei venise Dumitru Comșa, originar din Cincu Făgărașului. Ne cunoșteam de mult, ne bănuiam unul pe altul de a fi frați de cruce, dar anume nu știam. De la liceele din secuime veniseră frați macedoneni eliminați pentru Frăție în anii din urmă la liceele din Durostor și Caliacra, fiind primiți aici de niște directori și ei aromâni. Ca toți macedo-românii n-au renunțat la idealul lor și au atras în Frății elevi proveniți dintre românii maghiarizați din ținuturile secuiești. Acum erau și aceștia aici cu noi. Pentru asta s-a și făcut această tabără să se creeze o sudură între noi și ei. Și s-a reușit. Cabanierul având încredere în noi, a plecat în sat și patru zile cuprinsul a fost al nostru. Îl chema Arpad Mocanu, cel mai maghiar nume legat de cel mai românesc nume și știa de-abia câteva vorbe românești. Mergea la biserica românească și susținea cu tărie că-i

român. Ziua ne duceam departe până-n marele crater stins al Puciosului, cântam tare și în special imnul românilor secuizați.

Alexandru Moldovan

Duminica, la coborâre, ne-am dus la biserica din Bicsad, biserică românească plină de credincioși. Preotul

rostea slujba în românește, din strană se răspundea într-o românească cu accent unguresc. La sfârșit însă, predica a fost rostită de preot în secuiește pentru că credincioșii români nu știau românește.

În această tabără m-am legat sufletește de un aromân din Albania, Șundi Pande. Era mai în vârstă decât noi, serios și gânditor. Voia să se întoarcă acasă în Albania ca învățător și de se poate și preot în satul lui din munți. I-am dat adresa mea de acasă. Soarta a făcut să nu mai aud nimic despre el până când în 1943 părinții mei au primit o vedere din Tirana de la Șundi. Mă anunța că s-a întors acasă așa cum și-a dorit totdeauna. Oare, ce soartă îl va fi urmărit în anii următori într-o țară ateo-comunistă cum era Albania?

În vara anului 1939 tabăra de vară a Frățiilor s-a ținut în Munții Cibinului. Eu nu am participat, fiind desemnați alții să meargă. Au venit entuziasmați de ce-au văzut și făcut acolo.

Nani, puiul mamei, pui

Hotărât lucru Mișcarea Legionară se arăta ca o admiratoare a întăririi Germaniei după preluarea puterii de către Hitler. În Germania se făcuse ordine, comuniștii germani fuseseră zdrobiți. Germania devenise singura putere, care se afirma net împotriva Uniunii Sovietice. Germania ajutase Spania naționalistă să lupte împotriva comunismului internațional. Admiram disciplina germană, unitatea poporului german și realizările tehnice cu care uimise lumea. Admirația legionară nu a mers niciodată până la punctul de imitație sau aservire a noastră față de ideologia național socialistă. Se accentua des între noi: noi nu vrem să fim nici național-socialiști, nici fasciști, noi suntem legionari; noi ne avem rădăcinile în solul românesc, în istoria, cultura românească și în sufletul

nostru daco-roman. Eram în primul rând creștini și trebuia în toate împrejurările să ne comportăm ca atare. Ne-am ridicat din dragoste pentru neamul nostru fără a urî pe nimeni. În relațiile dintre noi și oricare mișcare naționalistă nu acceptam decât raporturi de egalitate și respect reciproc.

Din păcate, cum se va vedea, altele erau planurile ascunse, național-socialiste. Ei cereau subordonare oricărei mișcări naționaliste; îngâmfare care se accentua odată cu victoriile lor inițiale pe câmpul de luptă. S-au purtat ostil și câteodată crud față de toate mișcările naționaliste care nu li s-au supus. De altfel această îngâmfare a fost principala cauză pentru care au pierdut războiul. Această tendință a fost impusă și etnicilor germani din România (pe atunci cam 800.000). Dacă la nivel inferior germanii se înțelegeau cu românii, la nivelul conducerii eram urâți atât ca români cât și ca legionari. La alegerile din 1937 partidul etnic german nu s-a aliat cu legionarii, nici măcar cu un alt partid naționalist, cum a fost cel național creștin al lui Goga-Cuza, ci a intrat în coaliție electorală cu Gheorghe Tătăreșcu, omul lui Carol al II-lea. Rapoartele ministrului german la București, Fabricius (sas din Sibiu), acum publice, sunt pline de dușmănie la adresa legionarilor.

Când a fost ucis Căpitanul în 1938, pentru legionari nu a rămas neobservat faptul că omorul s-a înfăptuit imediat după întrevederea dintre Hitler, Göring și Carol al II-lea. Dacă atunci era numai o bănuială, acum, când s-au dat publicității stenogramele convorbirilor dintre ei, lucrurile au rămas limpezi. Cu această ocazie Hitler a spus - cum am mai amintit mai sus -: “pe noi în România nu ne interesează decât grâul și petrolul”, Göring fiind și mai explicit: “pe noi nu ne interesează atitudinea Majestății voastre față de Garda de fier”. Dacă Mișcarea Legionară a rămas fidelă alianței cu Germania până în ultimul moment a fost pentru că Germania reprezenta singura forță

anticomunistă din lume și pentru că Uniunea Sovietică comunistă era cel mai mare pericol pentru România și întreaga omenire. Eram convinși că numai o Românie legionară puternică și independentă poate face față Uniunii Sovietice și la nevoie oricăror pretenții ale unei Germanii hitleriste.

Cu aceste gânduri am privit apoi tragedia ceho-slovacă și apoi cea poloneză. Sufletește am fost alături de aceste nefericite popoare, a căror soartă o puteam avea și noi românii. Pe timpul crizei ceho-slovace la radio Praga se cânta într-una fără cuvinte o melodie pătrunzătoare, pe care noi Frăția am adoptat-o în patrimoniul cântecelor noastre și pe care Laur Zaharia a înzestrat-o cu cuvinte: Nani, puiul mamei pui, / S-apuci calea codrului, poteca haiducului / Azi în leagăn tu ești mic, mâine tu vei fi voinic / Și când țara te va vrea, bucuros mori pentru ea / Nani, puiul mamei pui.

În cetatea Făgărașului au fost cazați mai târziu militari polonezi, care au rămas aici luni de zile. În serile liniștite de toamnă ne duceam pe aleea ce înconjoară cetatea pentru a asculta cântecele lor triste, răscolitoare, pe care numai amintirea pentru cei dragi și dorul patriei pierdute le puteau face atât de dureroase.

22 septembrie 1939

Venisem la școală în noul an, eram în clasa a VI-a, nu-mi aduc aminte dacă ne întâlnisem în vreo consfătuire dar în pauzele de la liceu și în folosirea 1/40T eram informați de tot ce făcusem pe linia noastră în vară. Locuiam la o gazdă aproape de cetate cu Pavel Mârza și Victor Florea. Mâncam de amiază când a sosit val vârtej Radu Literat la noi: “l-au pedepsit pe Armand Călinescu!”. Cu câteva minute înainte auzise la radio știrea difuzată chiar de cei ce l-au executat.

Deși în lupta de nimicire a Mișcării Legionare de către Carol și Călinescu era de așteptat acest episod, vestea ne-a tulburat. În adevăr dreptatea se făcuse, dar acum o presimțire rea ne frământa sufletul asupra a ce va urma. Radu s-a întors pentru a se duce la Sabin Motora, fiul maiorului comandant al jandarmeriei pentru a afla măsurile ce se vor lua de către siguranță și jandarmerie.

Eu m-am îndreptat spre internatul liceului să-i anunț pe frații de acolo. În drum am trecut pe lângă poliția locală. Prin piața de acolo traversa în soare șeful poliției: gras, ștergându-și transpirația cu batista, cu hainele în neorânduială și speriat cumplit. În internat vestea sosise din altă parte. Elevii o comentau între ei. Nu era nici o părere de rău după cel dispărut. În colțul acela de țară, în Făgăraș, nu a fost însoțit la mormânt cu o lacrimă, după cum, cât a trăit, nu s-a bucurat de vreo simpatie ci numai de ură și de dispreț.

Seara, Radu ne-a adus vestea că la Poliție au fost arestați o mulțime de legionari din județ, în special țărani și că trei au fost separați de ceilalți, probabil pentru a fi împușcați. Se da și nume: prof. Procopie Bentea, țăranul Gheorghe Arsu și un preot. Îi socoteam pe acești oameni pierduți și totuși nu a fost așa. Prefectul județului, un colonel cu numele Papadopol și maiorul de jandarmi Motora n-au ascultat de ordinul dement primit telefonic de la noul prim ministru Argeșanu de a fi uciși în piețele publice de la trei legionari în sus(de fiecare județ - n.ed.) pentru intimidare și expuși trei zile cu tablă pe care să se scrie: “așa vor păți toți trădătorii de țară.”

Careva din cei doi a mărturisit soției ce crimă era obligat să facă, iar aceasta s-a opus, s-a rugat, a amenințat, a luat legătura cu cealaltă soție, destul că și-au determinat soții, pe cei doi ofițeri, să nu ucidă pe nimeni. Interesant e că ambele soții nu erau românce: una era maghiară, iar cealaltă cehă.

Tot din sursa maiorului s-a aflat ce se întâmplase în

țară: sute de legionari sau bănuți au fost împușcați în piețele publice, în capitalele de județ, în închisori și lagăre. De ce n-au făcut oare acest lucru și celelalte soții ale prefectilor și maiorilor de jandarmi din țară? Ar fi scăpat de osânda de a fi socotite în viitor soții sau văduve ale unor ucigași.

În primele zile ale regimului legionar din 1940, o delegație de legionari în frunte cu profesorul Bențea au mulțumit celor două soții pentru atitudinea avută.

Legământul

Între timp mănunchiul de prieteni își mărea numărul. Dintre cei intrați acum îmi amintesc de Ghiță Boldiș, de Niculae Ivan, frații Fleșeriu, cei doi Bica din Voivodeni, Gheorghe și Octavian și Gheorghe Comănici din Veneția. L-am recrutat pe Gheorghe Vlănțoi, cel pe care-l rugasem să treacă podul cu întâmplarea arestării lui Iancu Morar. Nu-și putea explica care era legătura între elevi atât de diferiți ca vârstă, clasă, preocupări și întreba în continuu mai pe unul, mai pe altul. Era un elev deosebit și ne-am hotărât să-l primim în mod special. Careva l-a invitat la o excursie în pădure fără să-i spună de ce. Era o consfătuire a întregului mănunchi. S-a trezit în mijlocul nostru uitându-se mirat când la unul când la altul. Florin a comandat atențiune drepți, camarazi în linie! Vlănțoi s-a așezat și el într-unul din rânduri, participând la întreaga consfătuire. Când s-a desfășurat momentul prieteniei și s-a ajuns la el, fără să i se ceară a spus: “acum am înțeles unde mă aflu, vă mulțumesc că ați avut încredere în mine; de azi înainte voi fi ca unul din voi”. Paralel cu mănunchiul s-a dezvoltat mănunchiul de Frățiori din clasa a III-a de liceu. Pe lângă Florea, Cornea, Peptea, Drăghici, Nuțu și ceilalți au fost recrutați până la jumătatea elevilor din clasă. A trebuit să fie oprită recrutarea, căci se depășea jumătate

1. Ion Gavrilă; 2. Pavel Mârza; 3. Alex. Comănici

din numărul elevilor, limită pusă de regulamentul Frățiilor de Cruce. A rămas ca fiecare Frățior să aibă un prieten pe unul din colegi.

Eram la începutul anului 1940, unii aveau mai bine

de doi ani în mănunchiul de prieteni. S-a socotit, la cererea noastră către regionala FDC Braşov, că se poate trece la depunerea legământului de Frate de Cruce. S-a ales o noapte din luna februarie și ca loc o pădure de pini din zona Galațiului. Ninsese proaspăt, copacii erau acoperiți cu zăpadă bogată sclipind în bătaia luminii unei luni pline. Era tot mănunchiul prezent. Cei chemați, mărturisii și cuminecați, postisem de cu ziuă. Și-n acest decor, în fața lui Ion Agapie, bădia Agapie - cum îi spuneam noi - care venise îmbrăcat militar, am depus **legământul de frate de cruce** cu mâna pe crucea drapelului Frăției "Negoiul", următorii șapte: Florin Buracu, Iancu Morar, Laurian Zaharie, Mihai Maga, Pavel Mârza, Vichente Comșulea și Ion Gavrilă.

Cu ochii umezi de credință, în ordine alfabetică am trecut pe rând în fața drapelului și cu mâna pe crucea din vârful lui răspundeam la întrebările puse de bădia Agapie:

Întrebare: Care este datoria ta ce-a mai de seamă?

Răspuns: Datoria cea mai adânc simțită de mine este să iubesc cu toată ființa neamul meu românesc.

Î: Care este dreptul tău cel mai sfânt către neamul românesc?

R: Dreptul meu cel mai sfânt către neamul românesc este să muncesc și să mă jertfesc pentru el.

Î: Crezi în Căpitanul nostru?

R: Cred în Căpitanul nostru, îl iubesc și-l voi urma până la moarte.

Î: Crezi în victoria legionară?

R: Cred în victoria legionară, cum cred în steaua neamului meu și în lumina neamului.

Î: Te legi frate de cruce împărtășindu-te cu duhul războinic al eroilor neamului nostru, și al legionarilor căzuți în luptă?

R: Mă leg frate de cruce, împărtășindu-mă cu duhul războinic al eroilor neamului nostru și al legionarilor căzuți în luptă.

Î: Îți iubești comandanții și pe frații tăi de luptă?
R: Îmi iubesc comandanții și pe frații mei de luptă.
Î: Care este ultima ta dorință?
R: Ultima mea dorință e să devin legionar.
Ești frate de cruce!

A fost primul și ultimul legământ ce l-am depus în viața mea și pe care l-am onorat, pe cât m-au ajutat puterile.

Viața în Frăția de Cruce

Odată devenind frați de cruce, eram conștienți că de acum vom avea obligații mai mari: față de noi, față de părinți, față de școală, față de Frăție, față de neam, față de Dumnezeu. Dacă mănunchiul de prieteni însemna dezbărarea de păcate, Frăția însemna însușirea virtuților creștine și legionare:

- îți orânduiai viața ta personală și publică după următoare ierarhie a valorilor: Dumnezeu, Neamul, Legiunea, Familia și la urmă propria ta viață;

- desăvârșirea creștină și legionară nu se face prin citit, auzit sau văzut ci prin trăire; trăire în ideal și pentru ideal. Îți instruiesti sufletul, înveți, lupti pentru a fi de folos Legiunii și țării, pentru a plăcea lui Dumnezeu;

- vorbești puțin; tăcând vei gândi mai mult și vei lua inițiative pe care le vei duce la îndeplinire;

- te conduci în orice prilej după bunul simț, care-ți spune ce trebuie să vorbești, când și cât trebuie să vorbești, cum și când trebuie să faci un lucru;

- te conduci în viață după sinceritate, francheță, eleganță; deschis la suflet, cu zâmbetul pe buze, cavalier cu toată lumea, chiar și cu dușmanii;

- nu jighești și nu insulti;

- respecti totdeauna cuvântul dat; vorba ta să fie DA

sau NU, judeci adânc și nu uiți amănuntul;

- înveți de mic școala greului, nu aștepti nimic de-a gata, obții totul prin strădania ta;

- îți faci un rost în viață, o meserie, prin care vei trăi și nu pentru care vei trăi;

- corectitudine față de tine, față de frați, față de țară, față de Dumnezeu;

- muncă, vitejie, avânt;

- „alungă posomorala”;

- fratele de cruce e voios tot timpul;

- elanul e al patrulea factor de producție în viața materială și cel mai important;

- imposibilul e pentru leneși și fricoși;

- nu fugi de obstacole, greutăți și primejdii, nu le ocolești ci le iei în piept; ele sunt lăsate de Dumnezeu pentru umeri tari;

- cuvântul frică trebuie scos din limba română (Ion Moța);

- jertfă voită și continuă;

- exiști în măsura în care iubești și te înalți, în măsura în care te jertfești pentru această iubire;

- ca ideal: să mă smulg din dragostea omenească și, pentru învierea neamului meu în orice clipă, să stau gata de moarte (Jurământul Moța-Marin);

- rugăciunea în comun la ședințe și în biserică;

- seriozitate în toate, în vorbă, în scris, în port, în faptă;

- respect profund pentru limba și literatura română, în vorbit și în scris;

- eliminarea luxului și a obiceiurilor rele (de exemplu fumatul);

- ispășirea greșelilor prin pedeapsă; „pedeapsa” înseamnă obligația ce o are omul de onoare de a repara greșeala făcută (Corneliu Zelea Codreanu);

- cunoașterea legilor și poruncilor legionare și însușirea lor;

- unde sunteți trei legionari trăiți ca frații între voi, unire, unire și iar unire; unitatea ne va da biruință;
- nu-ți vorbi de rău camarazii, nu-i pâri;
- nu șopti la ureche și nu primi să ți se șoptească;
- ajută-ți camaradul căzut în nenorocire, nu-l lăsa;
- mergi numai pe căile indicate de onoare;
- luptă și nu fi niciodată mișel. Decât să-nvingi printr-o infamie mai bine să cazi luptând pe drumul onoarei;

Acestea toate trebuiau cunoscute, știute, însușite și trăite în toate împrejurările vieții. Le gândeam și le discutam în 1/40T și le comunicam în ședințele Frăției pentru a ne modela viața după ele.

Vremurile se grăbesc peste țară

Pe măsură ce se desprimăvara, în 1940, plutea în aer un dezgheț în viața țării. Marii fruntași ai Frontului Renașterii apăreau în ziare și pe ecranele cinematografulor, în jurnale, tot mai rar în uniformele lor pompoase. De pe chipurile lor, după moartea lui Armand Călinescu, dispăruse aroganța și siguranța de altădată. Străjeria cu ritualurile ei caraghioase își pierduse tot lustrul. Singur moș Irod își mai cânta vechea-i placă de patefon cu adulara marelui străjer, dar își dădea și el seama că se cânta tot mai fals și mai anemic. Și va tăcea de tot când după 8 iunie, ziua lui Carol al II-lea se va întoarce de la București schilod cu capul spart, în urma prăbușirii tribunei oficiale în care se afla și el.

Am spus că știam de ordinele primite de jandarmi, de la fiul maiorului. Într-o zi Radu Literat ne aduce vestea că în satul Calbor circula știrea că-n pădurea Calborului, noaptea se cântă cântece legionare. Niște săteni venind noaptea pe drum auziseră. Șeful de post cercetând zvonul a sesizat legiunea de jandarmi. O grupă de jandarmi au

cercetat pădurea și n-au descoperit nimic, decât într-un loc o creangă ruptă. Desigur jandarmeria a primit ordine de vigilență sporită.

Ne-am mutat ținerea ședințelor în zona satului Mândra. Aici, între șosea și Olt erau pe atunci zeci de hectare de mlaștină cu stufăriș, tufe de sălcii și de plop. Atâta doar că pe aici nu te puteai descurca noaptea fără pericolul să te scufunzi în ochiuri de apă așa că ședințele le programam ziua. Vreo lună lucrurile au mers bine. Nu ne-am dat însă seama că de fapt intrasem în gura lupului; că mai supravegheat sat decât Mândra, satul lui Horia Sima, nu era altul, și unde șef de post era Lisandru, zbirul satelor din jur de câțiva ani. Numai că acum, în ultima vreme unele lucruri îl puseră pe gânduri chiar și pe Lisandru: primise ordine să nu mai șicaneze pe legionari și să nu mai persecute rudeniile lui Horia Sima. Mai aflate că se împart manifeste legionare de către primari.

În adevăr, în județ, primarii, socotiți oameni de încredere ai regimului, au primit ordinul să împrăștie noaptea - să nu știe nimeni - niște manifeste date de la prefectură. Șocul primarilor și jandarmilor a fost enorm. Până acum li se cerea de la stăpânii lor vigilență și ură împotriva acestor "asasini" și dintr-o dată erau puși să împartă clandestin cu mâna lor manifeste în numele "asasinilor". Era cam prin martie - aprilie. De câteva luni, primar în satul meu era unchiul meu, Laurian. Era singurul om din sat care îndeplinea condițiile cerute de a fi numit primar: fost sergent în armată, vârsta 40 de ani, nu făcuse politică, căsătorit cu copii etc. Stătuse mult în cumpănă până să primească, se sfătuisese și cu tata și până la urmă primise. Primul pas unchiul l-a făcut la mine în gazdă, știindu-mi convingerile politice și mi-a arătat manifestele. Era îngrijorat, nu cumva ăștia vin pe urmă și mă arestează? Dacă v-a dat la toți manifeste nu vor face lucrul acesta. Ne-a dăruit și nouă un manifest. Era o declarație a legionarilor din lagăre prin care se arătau gata să se pună

la dispoziția majestății sale pentru a conlucra cu forțele politice sub conducerea majestății sale pentru binele poporului român strâns uniți în jurul tronului majestății sale. Se vedea de la o poștă falsul, nici conținutul, nu erau legionar, nici stilul. M-am dus imediat cu el la Florin. Și eu am unul, îmi spuse el. L-am găsit dimineța în cutia de poștă. Enigma am aflat-o când de la centru ne-a venit apelul real făcut de legionarii din lagăre, care în adevăr erau gata să conlucreze cu stăpânirea și cu regele spre binele țării în fața pericolelor ce se întvedeau. Deosebirea între declarație și manifestul stăpânirii era ca de la cer la pământ. Desigur primarii nu au ținut secretul și nici jandarmii, și din tot au înțeles că stăpânii se tem de legionari și că șandramaua se clatină.

Într-o zi, Frăția avea ședință la Mândra. Ajunsesem cu Pavel Mârza și Mihai Maga și așteptam sub un plop să vină și ceilalți. În locul lor, ieșind din tufe, vine spre noi plutonierul Lisandru și un sergent. Cu câteva luni în urmă cred că ne-ar fi somat, dacă nu chiar ar fi tras. Noi nu ne-am mișcat din loc. Ca motiv eram înțeleși că umblăm să culegem plante rare din mlaștini, lucru ce i l-am amintit înainte ca Lisandru să ne întrebe ce umblăm pe aici. Între timp au sosit și ceilalți patru, care au venit spre noi neștiind la început ce să mai creadă. Când Lisandru l-a zărit pe Vichente Comșulea din Râușor, sat aparținând postului Mândra, i-a încolțit un zâmbet drăcesc în colțul gurii, ceea ce Vichente a înțeles: aha, și tu erai, te-am bănuț eu de mult că ești de-al cumnatului tău, Arsu! Destul de diplomat, a adus vorba despre problemele politice interne și externe. Fără a se sinchisi, Florin a făcut o expunere a situației internaționale și interne. A terminat cu amenințarea: și multe capete se vor prăbuși și vor răspunde pentru crimele pe care le-au făcut!

Lisandru și-a adus aminte că el caută niște braconieri la pescuit pe Olt și a plecat urându-ne noroc la găsirea plantelor rare. Rămași singuri ne-am hotărât ca-n

**Frați de Cruce la maturitate,
în timpul retragerii în munții Făgăraș.
Jos: Ion Gavrilă. În spatele lui, Ion Chiușdea.**

caz de anchetă să susținem că eram invitați la sărbătorirea zilei nu mai știu a căruia dintre noi și că țineam să o facem în mijlocul naturii. Atunci întâlnirea cu Lisandru n-a avut nici o urmare, dar ne va plăti-o peste un an și jumătate, când mă va aresta împreună cu Vichente și, când legați fiind de mâini și de picioare, ne va bate și insulta după plac amintindu-ne de întâlnirea de la Mândra. Dacă era după mine, va zice, vă împușcam atunci, și asta după ce în lunile septembrie-ianuarie(1940-1941), când mă întâlnea, nu știa cum să mă perie mai slugarnic.

Medalia ciuntită

Generația noastră crescusem în imaginea României rotunde ca o medalie, imagine ce ni se întipărise în minte ca ceva de nezdruincinat. Mai crescusem cu convingerea că în orice colț, dacă România ar fi fost rănită sau lovită, lovitura va fi simțită de toată țara, care se va ridica cu mic, cu mare în apărarea pământului cotropit. Pentru noi “nu vom ceda nici o palmă de pământ, chiar de vom intra în mormânt” nu era o figură de stil, ci o datorie de îndeplinit. Și iată că se cedă Basarabia și Bucovina fără a se trage un singur foc în apărarea lor. Nedumeriți, ne-am adunat cu Leu (Laurian Hașu), la Gheorghe Micu, apoi la Florin. Speram ca armata să-l îndepărteze pe regele impostor. Ce se putea aștepta de la cel care în 1918 a dezertat de pe front și a părăsit țara plecând cu o destrăbălată la Odessa? Și cedarea Basarabiei a fost numai începutul umilirilor. De la ostașii întorși în concediu am aflat de batjocurile populației evreiești asupra soldaților români, dar și de a altor origini etnice din orașele basarabene și nu puteam înțelege de unde atâta răutate împotriva României. Am învățat atunci un lucru, că pentru un ostaș există situații mai tragice decât să lupte și să moară: aceea de a fi dezonorat, fără să aibă posibilitatea de a lupta. Și umilirea

parcă o simțeam și noi tinerii, care nu aveam nici o vină.

În această stare sufletească Frăția noastră a ținut o tabără în pădurile de la Cincu. Alături de noi a venit și elevul de la liceului militar din Tg. Mureș, Nelu Munteanu, și el frate de cruce la acel liceu. Tot în Cincu se afla și Otilia Aroneasa și ea făcând parte dintr-o organizație de fete legionare cu alte fete apropiate nouă. De altfel Otilia era alături de noi de când era la gimnaziul de fete din Făgăraș. În această vară Radu Literat și Ion Bălan au înființat o organizație și la acest gimnaziu de fete. Tabăra a ținut patru zile. Era timpul când se duceau tratative cu Bulgaria și Ungaria privitor la pretențiile lor teritoriale. Ne era frică că vor ceda. Dacă ar fi fost după noi... România e unică și nedespărțită, domnilor! Nici un petec de pământ nu e de negociat. Dacă chiar vreți, poftiți să-l cuceriiți. Ne legasem că dacă armate străine vor veni și armata noastră se va retrage noi să continuăm lupta de rezistență în munți și în pădurile țării.

Vestea cedării a unei părți din Ardeal m-a găsit acasă la răvășitul oilor. Oamenii erau răzvrățiți. Unii plângeau, alții înjurau. O singură vorbă de înțelegere față de rege nu se mai găsea. Noi am făcut România mare și porcul cu scroafa lui au mâncat-o! Să plece! Dar nu așa, ci ar trebui pârlitiți cu paie ca de Crăciun!

3 septembrie 1940

În toată țara era o atmosferă de răzvrătire, de mânie, o dorință de luptă comună așa cum nu se va mai întâlni decât în zilele Revoluției din 1989. Cu o singură deosebire: atunci în mijlocul mulțimii de răzvrățiți exista o forță organizată în stare să îndrepte valul spre un anume țel, această forță era Mișcarea Legionară. În aceste împrejurări, Comandantul Horia Sima, care scăpase ordinului regelui de a fi arestat sau ucis, a organizat lupta

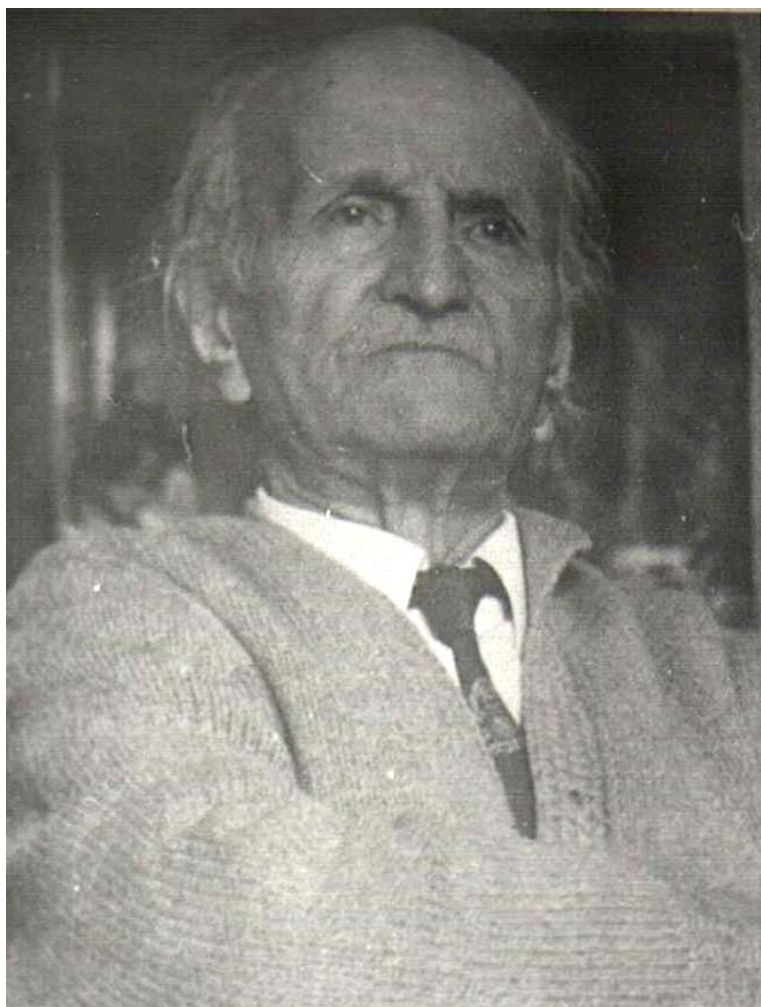
armată în trei orașe din țară: Brașov, Constanța și Timișoara. Trebuiau cucerite anumite puncte strategice în aceste orașe: poliție, poștă, prefectură. La Bod trebuia ocupat postul de radio. Spre aceste orașe trebuiau să se îndrepte legionarii.

La vremea aceea rândurile erau destul de rărite. Cei mai buni, floarea intelectualității legionare pieriseră uciși în închisori, lagăre, la siguranță, arși în crematoriu de Armand Călinescu și gen. Argeșeanu. O altă parte, care reușise să treacă granița erau în lagăre, sub observație, în Germania și alte țări europene și erau ținuți așa la insistențele ministrului german la București, Fabricius, care l-a susținut pe Carol al II-lea până în ziua alungării lui. O altă parte erau condamnați în închisori. Cei mai mulți, fiind tineri, erau mobilizați în armată și ținuți acolo sub strictă supraveghere. Comandantul dăduse ordinul ca Frățiile de Cruce să nu fie implicate în această acțiune și nici vreun legionar sub 18 ani.

S-au strâns însă destui luptători pentru ca impactul produs în 3 septembrie să-l determine pe Carol al II-lea să abdice. De mare efect în Brașov a fost coloana legionară, care a pornit din Scheii Brașovului și s-a mărit pe parcurs. În frunte era comandantul legionar Traian Trifan. E încă o deosebire între septembrie 1940 și decembrie 1989. Generalii armatei române erau alții atunci decât cei de acum. Când Carol al II-lea a dat ordin ca răzvrătirea din țară să fie reprimată, generalul Coroamă a refuzat să tragă.

- N-am tras în dușmanul cotropitor și tragem în cetățenii țării?

Deși Frățiile nu au fost implicate în acest eveniment, frații de cruce din Brașov, izolați, care nu știau de ordin, văzând ce se petrece sub ochii lor, s-au încadrat

TRAIAN TRIFAN
Comandant Legionar

pe stradă fără alte invitații. Din Frăția noastră au participat șeful Frăției Florin Buracu, care era la Brașov la examenul de admitere în facultate și Iancu Morar, cu oamenii din satul lui. Închipuiți-vă cum s-au întors la noi, cu câtă admirație îi priveam când povesteau că au dat mâna cu un locotenent, care nu era altcineva decât Comandantul Horia Sima.

Dacă legionarii erau împutinați - cum am spus - în schimb, Frățiile de Cruce, care au activat neîntrerupt în timpul prigoanei recrutând și crescând în credință legionară fără a avea un singur vânzător între ei au vărsat în primele zile atâta tinerețe încât se umezeau ochii celor în vârstă când ne priveau. Când peste câteva zile zeci de elevi încadrați în Frăție au dat onorul comandantului legionar, Virgil Mateiaș, acesta a întrebat mirat: “dar, voi de unde ați răsărit atâția, măi băieți?”. “Din suferințele dumneavoastră, domnule comandant!”.

Biruința legionară

Frăția s-a adunat în Făgăraș înaintea începerii cursurilor din 15 septembrie. Eram în jur de 30 de camarazi. Era ceva nou. Libertatea nesperată ne speria. Să te aduni pe față fără să te mai temi de a fi arestat, chinuit și ucis de poliție și jandarmi era un examen nou destul de complicat. Ne adunasem la internatul liceului într-o cameră de lectură. Cu această ocazie am văzut pentru prima dată o cămașă verde, purtată de Florin. Porneam pe un drum nou, cu cerințe noi. Dacă până acum trăiam în lumea noastră mică, necunoscută lumii românești, de azi, ieșiți la lumină, ne dădeam seama că ochii tuturor vor fi îndreptați spre noi. De acum nu ne mai reprezentam numai pe noi, nici numai Frăția noastră, de acum reprezentam Legiunea.

Mai era încă un lucru: începând cu 1 noiembrie Florin ne părăsea, devenind student. Cel care era mai indicat să-i ia locul, Iancu Morar dăduse în vară examen de transfer la Liceul Militar Craiova și urma să plece în zilele următoare. Primul propus ca șef de grup era Laurean Zaharie. A renunțat simplu printr-un vers al lui Coșbuc: “orice poet ca rege-i prost”, e nevoie de un om cu capul pe pământ. “Dar care dintre noi mai e cu capul pe pământ?”

întrebă careva. A urmat încă o insistență din partea tuturor pe lângă Laur, dar nu s-a învoit. “Dar, de ce n-ar fi bun moșu?” mă pâri Laur. Câțiva se și asociază lui. Nu mi-a plăcut niciodată să fiu șef, să comand, să-mi impun voința mea altora. Mă simțeam mult mai bine când aveam numai egali în jurul meu, nu subordonați în vreun fel. Soarta m-a împins în câteva rânduri în situația de a acționa ca șef, dar nu m-am socotit niciodată mai mult decât cei din preajma mea. Și asta nu din modestie, ci din conștiința intimă, că-mi cunoșteam bine posibilitățile și limitele. N-am fost din oamenii cu carismă, care se nasc pentru a fi șefi așa cum era Iancu Morar, pe care-l rugam toți să-și aducă actele înapoi. “Voi credeți că la Liceul Militar nu va fi de lucru?”. Florin a rămas să se mai gândească, povestea era aceeași pentru toți camarazii mei: crescusem într-o organizație unde lupta pentru putere, datul din coate, ambițiile de mărire nu funcționau. Și am trăit în această lume o viață. Odată, însă acceptat careva dintre noi ca șef, el trebuia stimat, iubit și ajutat să-și poată duce misiunea la îndeplinire.

Până acum șeful de grup era și șef de Frăție, căci după desființarea școlii normale în județul Fărăgaș nu mai era decât liceul nostru. Acum însă, când urma să se înființeze Frății de muncitori și de țărani, lucrurile se complicau. Presimțeam că greutatea e mult mai mare decât puteau duce umerii unui tânăr de 17 ani. Viața însă, cu greutatea ce veneau peste noi, nu ne-a mai dat timp să filozofăm prea mult ci să acționăm învățând și din cele bune și din cele rele. Am rămas deci șef de grup FDC. Laur lua conducerea Frăției, Vichente a mănunchiului și pentru fiecare se găsea de lucru până peste cap.

O zi de neuitat a fost ziua deschiderii cursurilor. Ca de obicei, după ce de dimineață am fost la biserică, toți elevii eram în sala festivă a liceului. După imnul regal și “Deșteptă-te române” am cântat “Sfântă tinerețe”. Credeam că o știam numai noi cei din Frăție, dar spre

mirarea noastră, o știau toți elevii. Pentru directorul liceului și profesori a fost o surpriză (pentru cei mai mulți plăcută) să constate că elevii pe care ei îi socoteau cei mai buni erau frați de cruce. A vorbit directorul și la urmă în numele Frăției a vorbit Florin Buracu, simplu, cu respect, mulțumind profesorilor pentru tot ce ne-au dăruit. Nu era vorba de a-i flata, era ceea ce în adevăr simțeam noi că așa a fost. A terminat: “Domnule director, domnilor profesori, suntem așa cum ne-ați învățat dumneavoastră să fim”. Apoi directorul Ștefan Damian și ceilalți profesori l-au felicitat pe Florin. A venit chiar și moș Irod uitându-și de ce spunea altădată.

Directorul ne-a pus la dispoziție câteva săli, care nu aveau întrebuințare până atunci și deasupra ușii am pus repede o firmă frumoasă desenată de Tavi Crișan: Frăția de Cruce “Negoiul”, în jurul unui desen stilizat al muntelui Negoiul. A venit însă ordinul Comandantului Horia Sima prin care Frățiile trebuiau să-și continue activitatea ca și până atunci, fără sedii și nicidecum în școli. Am luat firma jos, ne-am adăpostit o vreme la sediul organizației județene, pentru a ne găsi un loc potrivit într-o sală, în curtea bisericii ortodoxe, invitați acolo de protopopul Borzea, fără a avea vreo firmă.

Nu din lene renunșasem la viața noastră din pădurile vecine, de care ne aminteam cu nostalgie, ci din lipsă de timp. Încă înainte de a începe școala am fost chemați de șeful organizației legionare județene, Gheorghe Malene, să-i ajutăm la primirea și adăpostirea refugiaților din Ardealul de Nord, ce soseau cu trenurile zi și noapte alungați de maghiari. A fost destul că ne-am dus odată că de acolo săptămâni întregi nu ne-am mai depărtat. Luam astfel parte la tragedia acestor frați de ai noștri. Trebuiau ajutați să coboare din vagoanele de marfă cu căruțele și cu bruma de lucruri ce le luaseră cu ei. Alții veneau de abia cu hainele pe dâșii. Unii erau muncitori, învățători. În gară oamenii trebuiau să mănânce. Aduceam pe jos și cu

câteva căruțe, coșuri cu pâine, salam, ceai. Erau și oameni valizi, oameni sănătoși, dar erau și bătrâni, femei și copiii. Erau bolnavi ce trebuiau duși la spital. Țăranii trebuiau însoțiți prin satele din jur și dați în primire primarilor de acolo. Orașenii trebuiau așezați în oraș la cei dispuși să-i primească. Mă văd și acum bătând la porți și convingând pe cei care ezitau să găzduiască o familie sau vreo femeie cu copii, vreun bătrân. Dacă eram refuzați ne întorceam și insistam din nou: “Am venit iarăși, poate că v-ați hotărât totuși, e frig și plouă afară”. Cât ce mâncam de amiază ne duceam la gară și de multe ori nu păraseam lucrul decât a doua zi când ne duceam la ore. Uneori rezerva de alimente de la ajutorul legionar se apropia de sfârșit. Atunci alergam la mori, la brutari, la măcelari, la negustorii de cartofi și ceream insistent până obțineam ceva. Cred că mulți ne dădeau numai să scape de cicăleala noastră.

Nu-i uitam pe cei adăpostiți, mai trecând să vedem de ce mai aveau nevoie. De Crăciun și de anul nou am format echipe de colindători și-am trecut pe la toate familiile românești din oraș, fiind chemați și de cei de alt neam. Luam ce ni se da de la cei ce aveau și dăruiam celor ce nu aveau.

Au sosit și vreo zece elevi de liceu, singuri, doar cu hainele de pe ei. I-am dus la internat și de la ajutorul legionar croitorii noștri le-au cusut câte un rând de haine și au primit încălțăminte și lenjerie. Între ei era și elevul de la Năsăud, Petru Săbăduș, care a doua zi a cerut să intre în Frăție și care-și va împleni destinul cu destinele noastre pentru totdeauna.

Au spus unii după aceea și din ei unii mai susțin și azi, că în 1940 Mișcarea Legionară nu trebuia să primească să guverneze țara, că nu eram pregătiți. Pierdusem pe cei mai buni dintre noi, aproape toată conducerea, între care cei mai mulți specialiști în diferite domenii. Și însuși Căpitanul, în 1938, avea de gând să pregătească Legiunea pentru guvernare întemeind școli de

primari, de prefecți, de notari, că trebuia să se construiască o doctrină proprie de guvernare.

Aceștia nu știu ce vorbesc. Ar fi trebuit să se afle atunci în gărilor unde coborau refugiații din Ardealul de nord și să spună că nu trebuia să te angajezi să guvernezi. Prezența noastră la guvernare era o necesitate istorică atunci. Dacă nu noi, cine le-ar fi putut face pe toate?

Am spus că imediat când am venit la școală am primit în rânduri pe cei care ne erau mai apropiați, urmând ca educația să și-o facă ulterior în mănunchi. Dar cererile de a intra în Frăție erau tot mai numeroase și-n clasele mari și-n cele mici. Ne temeam că dacă i-am primi pe toți fără o selecție prealabilă să nu ne transformăm într-o strejărie. Dar nici nu puteam să-i refuzăm. Pe tânăr să-l primești atunci când sufletul lui bate la ușă.

La început am crezut că putem să selectăm pe cei mai buni, pe cei care erau în stare de sacrificiu. Careva a spus: „e ușor să zici că vreau să vin cu voi, da ia să-l chemi la noapte la crucea din dealul Calborului să vedem care mai vine”. Ideea ni s-a părut excelentă. Celor ce ni s-au adresat să-i primim li s-a pus discret în buzunar sau în bancă un bilețel: “Dacă vrei să intri în Frăție vino la noapte la crucea din dealul Calborului la ora 4.” Urma semnătura lui Vichente și ștampila grupului FDC 72 Făgăraș. La ora 4 cei vechi eram cu toții acolo. Venisem cu o oră înainte și am ținut ședința în amintirea ședințelor de altădată. Mare ne-a fost mirarea când practic la cruce au sosit aproape toți elevii liceului, chiar și cei de 11-12 ani din clasele I și a II-a. Am rezolvat situația pe loc. Din fiecare clasă am făcut câte o unitate de pregătire și i-am dat-o în primire unuia cu vreun an sau doi mai mare. De fapt așa s-a hotărât și în prima consfătuire pe țară a șefilor de grupuri, căci lucrurile se petreceau la fel în toate școlile din țară. Am ținut o ședință scurtă și am învățat un cântec nou: “Prin furtuni și închisori noi trecut-am” pe melodia legionarilor spanioli și cu cântecul însușit ne-am întors în

oraș, în marș, cântând.

Socoteam că era timpul ca un număr din mănunchiul de prieteni să depună legământul. Nu l-am depus din pricina unei întâmplări, care nouă ni s-a părut a fi de mare gravitate. Pentru a ajuta pe elevii refugiați s-a apelat și la obolul elevilor. Într-un anumit loc s-a așezat o cutie și alături un caiet, în care erau trecuți toți banii care erau introduși în cutie. Mai mulți camarazi se rânduiau, ținând contabilitatea în acest caiet. La sfârșitul săptămânii se deschidea cutia și se numărau banii. Odată însă la numărătoare au lipsit 14 lei. Țin minte și acum suma pentru că s-a făcut mult caz de ea. Să-și fi însușit cineva banii, era exclus. Prin crăpătura cutiei banii nu puteau fi scoși și cheia nu era la cei care supravegheau cutia. Era neglijență mai mult ca sigur. Mihai Maga a condus o anchetă ce a rămas fără rezultat și atunci am zis că vina e colectivă și ne-am luat o pedeapsă: nu se va depune legământul de cât în februarie 1941. Ziceam: cum vom mânui mâine banii țării dacă noi ne încurcăm la o cutioară cu o mână de bani? S-a hotărât ca la cutie să rămână aceeași camarazi și ulterior nu s-a mai produs nici o încurcătură.

Tot pentru a obține bani pentru refugiați, Frăția a înființat cu aprobarea directorului un bufet alimentar la liceu. În cămăruța de sub scări, în loc să cumpărăm covrigi, cornuri sau chifle, cumpărăm pâini mari, care se tăiau în felii și se făceau sandvișuri ce se vindeau elevilor. Cu aceeași bani se cumpăra mai mult și mai gustos. Munca o făceau câțiva frați de la internat, care aduceau coșurile de pâine și salamul, pregăteau sandvișurile și le vindeau. Munca o făceau benevol și gratuit fără a-și însuși măcar o fărâmă de pâine pentru ei; și erau între ei unii care nu aveau un ban să-și cumpere un sandviș. Aici cred că am sărit dincolo de cal, nici alții de altfel majoritatea dintre noi nu ne puteam permite luxul să cumpărăm, dar cel puțin eram scutiți de tentația mirosului și nu aveam ispita în

față. La o vizită de la regionala Brașov, bădia Ion Agapie ne-a sfădit pentru această exagerare și am reparat situația.

Am mai pornit la un lucru mare în cadrul liceului: am înființat o cooperativă cu ustensile școlare, cerneală, penițe, creioane, caiete. Pentru a cumpăra cât mai ieftin ne aprovizionam de la fabrică. Astfel cu ajutorul lui Popa Ștefan, șeful FDC Turda am cumpărat de la fabrica de sticlă câteva sute de sticlule pentru cerneală. Cerneala am cumpărat-o în sticle de la o fabrică din Sibiu. Umpleam sticlulele și puneam eticheta. Și creioanele le-am cumpărat de la fabrici mult mai ieftin. Am cumpărat hârtie de la fabrica din Petrești și am confecționat la un legător de cărți cu munca noastră, caiete de diferite grosimi. Pe toate produsele noastre puneam marca Frăției: produs FDC 72 Făgăraș, drept garanție a calității. Am fost informați că la o fabrică de confecții din Sibiu se află în depozit maldăre de uniforme de străjer, care acum nu se mai vindeau. Doi dintre noi s-au deplasat la fabrică și-au cumpărat o sută de costume la preț mic, tocmindu-se țigănește. Banii i-am împrumutat de la organizația județeană. Am făcut o clacă și am descusut semnele de pe mânecă și am pus în vânzare haine ieftine. Cu un an înainte n-am fi îmbrăcat o uniformă străjerească de ne-ar fi picat cu ceară. Acum ne îmbrăcam noi de bună voie. Aveam în plan și alte acțiuni de “comerț și industrie”, dar s-au dărâmat toate la 21 ianuarie 1941.

În lumea muncitorească am intrat foarte ușor. Propriu-zis tineri care să lucreze în industrie nu erau. Singura unitate industrială era fabrica de explozivi și aici nu erau primiți tineri sub 18 ani din cauza gradului mare de pericolozitate. Erau însă în Făgăraș mulți meșteșugari legați între ei în bresle, unii cu ateliere destul de dezvoltate și ca urmare mulți ucenici. Încă din vreme Tavi Popa a format repede două cuiburi complete pe care le-am asimilat ca mănunchiuri de prieteni. În majoritatea cazurilor erau cunoștințe vechi de ale noastre, chiar foști

colegi de liceu, pe care părinții i-au dat câteva clase, apoi i-au retras pentru a învăța o meserie. Așa a venit Ion Cosgarea, cel cu care cu trei ani în urmă formasem o Frăție, Relu Bențea, Constantin Moldovan, Maniu Virgil, Niculae Niciu, care ne-au fost colegi în primele clase de liceu. Tavi Popa introduse între ei o viață aspră, poate prea aspră. Între altele Tavi se apucase să sape cu ei nici mai mult nici mai puțin decât o fântână pe drumul Calborului. Nimerise un subsol tare ca piatra. Tocmai se invitase o delegație a Hitlerjugendului săsesc să asiste la o ședință a cuibului lui Tavi Popa. Eu l-am certat căci trebuia să ne consultăm șefii ierarhici pentru relațiile noastre cu alte organizații. “Fii pe pace, moșule, că nu mai vin a doua oară! I-am dus la fântâna noastră și i-am invitat să lucreze alături de noi, unde i-am frânt.” În decurs de o lună Tavi a mai format două mănuchiuri de prieteni după același model ca cele dinainte.

Un câmp nou s-a deschis în rândul tinerilor de la sate. Mai în toate satele au apărut cuiburi de tineri, de la ei putere, fără să mai întrebe pe nimeni, mai ales în satele unde nu a fost organizație legionară sau a fost slabă. Era pericol, ca de capul lor, să facă cine știe ce trăsnaie, care să se întoarcă împotriva mișcării. Trimeteam frați de cruce, pe fiecare în satul lui, de obicei câte doi și-i învăța ce este și ce vrea Frăția de Cruce. Unde vedeau că aceste cuiburi nu erau formate din tineri buni, căutau pe cel mai apropiat șef legionar și le desființau. Au fost însă puține cazuri de acestea. Cei mai mulți tineri erau de bună credință și doreau o schimbare în bine a satului lor și a țării. Alții, tot cu gânduri bune, erau pur și simplu atrași de val, mai ales de cântecele legionare, pe care le cântau seara pe uliță. Am făcut și eu câteva deplasări la sate. În vacanța de Crăciun am organizat la internatul liceului o școală de cadre chemând câte doi din cuiburile de tineri. Au venit tineri din vreo 25 de sate. Câțiva au abandonat,

Greco Ioan din Șoarș - Sibiu

motivând viața prea aspră la care au fost supuși. Venise și Florin și Iancu Morar și fostul șef al Frăției, Ioan Grecu - atunci student la farmacia militară. Am studiat cu ei cărticica șefului de cuib și îndreptarul Frăției alegând tot ce am crezut că se potrivește pentru noua situație. S-au pus întrebări și s-au dat răspunsuri. S-au învățat cântece și s-au discutat problemele județului. Era vorba de înființarea în fiecare sat a unui post telefonic, drumuri bune. Tinerii crescuți în spirit practic veneau cu proiecte practice. Pe vremea aceea tatăl a mai mulți copii judeca așa: pe cei mai harnici și mai vrednici îl ținea acasă să preia agricultura, pe cei mai firavi dar cu minte deschisă îi dădea la școală, iar pe cei mai îndemânați îi dădea la o școală de meserii sau ucenici. Aveam în față pe cei mai buni tineri din satele făgărășene. Cam în a treia zi de școală de cadre am observat că se adunau între ei și puneau ceva la cale, apoi au venit cu toții la mine în frunte cu Ghiță Hașu, cu o propunere: noi zicem că-i rușinos lucru să ne adunăm pe viitor pe la internate și e mult mai bine să ne facem o casă a noastră. Eu, continuă Ghiță, mă leg să fac acoperișul. Sunt de meseria asta și am făcut destule acoperișuri de case până acum. Noi, intră în vorbă Poparad din Recea, suntem șase zidari în echipa tatii; noi ridicăm zidul și batem fundația. Noi aducem lemnul de brad din pădure pentru acoperiș și podele, interveni Mircea Paler din Lisa și Gheorghe Florea din Sâmbăta de Sus. Noi, aducem lemnul de stejar pentru grinzi, uși și ferestre, interveni Ion Grecu din Șoarș. Noi, cei din Comăna ardem și aducem varul necesar. Noi, cei din satele din jurul Făgărășului aducem nisipul și pietrișul de la Olt. Zilele următoare tot la casa asta mă gândeam și-n somn o visam: o casă mare cu etaj, două săli, camere pentru oaspeți, birouri, iar pe frontispiciu scris "Casa noastră". Cu cât mă gândeam mai mult și discutam cu acești frați, vedeam lucrul tot mai realizabil. Am și început încă în zilele următoare să pornim la această acțiune. Ne-am luat și un caiet în care

scriam tot ce socoteam că era nevoie. Proiectul casei? Profesorul de desen, Gherghel, și el legionar, care i-a urmat profesorului Bențea, era autorizat să facă proiecte. Ne-a făcut proiectul. În două săptămâni era pe hârtie de calc cu deviz cu tot. Terenul de construit? Am povestit odată doamnei Otilia Bălan, mama lui Nelu Bălan, planul nostru, dânsa nu s-a mirat și ne-a spus: dacă faceți casă noi vă dăm un teren în fundul grădinii lângă iaz. Cărămida? Dacă două sute de frați de cruce de la liceu vor face numai câte cinci sute de cărămizi fiecare în vara următoare s-ar ajunge la 100.000 de bucăți, dublu de câte ar fi nevoie la casă. Ar rămânea 50.000 de bucăți care s-ar vinde pentru a cumpăra ciment și țiglă. Cărămidăria? În hotarul satului Hurez era destul pământ potrivit. Aprobare? Problema era ca și rezolvată, ne-a asigurat profesorul Bențea. Meșteri cărămidari? Tavi Popa, care luase parte la o tabără unde au făcut cărămizi se socotea specialist în fabricarea cărămizii. Pentru aprobarea lemnului de brad și stejar ne-am dus la inginerul silvic. Pe când vă trebuie, aprobarea? Acum domnule inginer. Aveți proiectul? Da. Atunci vă dăm aprobarea, cine le transportă? Mircea Paler și Gheorghe Florea din Sâmbăta cu ai lor și frații Grecu din Șoarș și frații Bărcuțean din Felmer. Ferestrele urma să le lucreze cei patru ucenici de-ai noștri de la atelierul de lemnărie al lui Niciu, legionar vechi, care ar fi și început să lucreze, dar era nevoie de lemn de stejar uscat. Meșterul Nicoară, tatăl lui Olimpiu Nicoară, și el frate de cruce, care avea lemn uscat de doi-trei ani, s-a învoit să ni-l dea cu condiția să-i dăm lemn verde în schimb. Mai rămânea de obținut ciment, fier, țiglă, cuie. Ciment? Cumnatul meu e inginer la fabrica de ciment Turda, ne-a spus Marcel Cornea, vorbesc cu el să ni se vândă cât mai ieftin. Țiglă? Țiglă se face la noi la Sântimbru, a spus Pavel Mârza, voi vorbi cu directorul să ne-o vândă la preț de fabrică. Desigur trebuiau bani. Noi nu aveam nici un leu, dar eram siguri că-i vom face din vânzarea cărămizii și din spusa lui

Ghiță, râzând: noi vom cumpăra lemn din pădure mai mult decât un acoperiș și tot ce va prisosi îl vom vinde. Speram să mărim capacitatea cooperativei și ce vom câștiga îi vom folosi la casă. Era posibilă construirea unei astfel de case, de către noi? Era. Și astăzi spun același lucru. Așa cum eram de tineri, eram în stare de a construi o casă a noastră, a Frățiilor în Făgăraș. Și tot așa eram gata să construim o Românie după visurile noastre, visuri spulberate la 21 ianuarie 1941.

Frăția de Cruce pe țară

În răstimp de trei luni de libertate Frățiile și-au arătat prezența în lumea românească ca o entitate proprie. Prima manifestare a fost o școală de cadre în Bucegi, în septembrie 1940. Au fost prezenți șefii de Grupuri și de Frății așa cum ieșiserăm din prigoană. De la Făgăraș ne-am prezentat Vichente Comșulea, Tavi Popa și cu mine. Întâlnirea s-a ținut la Sinaia. În sfârșit ne vedeam liberi, toți câți crescusem neștiuți în ultimii ani în credința legionară. Ne vedeam și nu ne venea a crede câți eram. Dacă prigoana unui rege dement a distrus pădurea mare legionară, răsărisem noi și ne dezvoltasem în locul rămas gol. Puțini din cei prezenți îl văzuseră pe Căpitan sau măcar pe bădia Istrate, dar crescusem în cultul lor, de parcă îi aveam permanent între noi. Pentru noi, ei nu dispăruseră niciodată. Istoria ar trebui să rețină această latură a dezvoltării Frățiilor de Cruce, în timpul prigoanei. Nu a apărut nici un vânzător între noi. Unul, dacă l-ar fi avut Siguranța, am fi avut și noi frații de cruce soarta legionarilor vârstnici. Căci, oricare dintre noi îi cunoștea pe ceilalți cu numele lor adevărat, ca și pe șefi, ca și pe frații din Frățiile din alte județe. Ba chiar se urmărea să ne cunoaștem bine pentru întărirea Frăției. Au căzut dintre noi totuși și în această prigoană. De exemplu la Slatina în septembrie 1939 a fost împușcat și un elev frate de cruce.

Au fost arestați și condamnați și în alte părți, dar ca inși izolați nu ca făcând parte dintr-o organizație pe țară.

La prima ședință comună, vechile cadre au predat comanda noului șef al Frățiilor de Cruce, Ilie Smultea, de curând investit de Comandantul Horia Sima în această funcție. Fiecare șef de grup raporta situația Frățiilor din județul lui. Cu toții am făcut apoi un marș pe munte pe la cota 1400, vf. Omul și seara târziu am coborât în Predeal. Am luat în primire clădirea centrală a străjii țării, din marginea orașului. De curând, printr-un ordin al generalului Ion Antonescu, patrimoniul străjeriei era trecut în seama Frățiilor de Cruce. Cu această ocazie ne-a fost adresată și o scrisoare a generalului. Din multele bunuri și palate, tabere, case de odihnă, Frăția n-a păstrat decât această clădire renunțând la celelalte bunuri. Era în această alegere și ceva sentimental. Căpitanul iubise atât de mult Predealul și aici îi simțeam mai deplin prezența lui.

Pentru același motiv, chiar în zilele în care ne-am aflat la Predeal au fost aduse osemintele legionarilor căzuți în Cadrilater, Miercurea Ciuc și Vaslui și așezate în jurul mănăstirii Predeal. O gardă permanentă dintre noi a vegheat la căpătâiul sicriilor și mormintelor lor.

Azi crucile de atunci nu mai sunt. Au fost smulse, dar trupurile lor în sicriile de zinc sunt încă în acel pământ stâncos al Predealului, așteptând să aibă parte din nou de o cruce creștinească la căpătâi, lucru ce s-a și împlinit prin mâna altor tineri, în 1995.

De la această întâlnire mi-a mai rămas în memorie un amănunt semnificativ vieții noastre: pe drumul de munte, poposind la un izvor, o parte dintre noi, fără a aștepta ordinul de masă, ne-am desfăcut merindele și am început să mâncăm. Spre paguba noastră că în Frăție erau niște tradiții bine întocmite, care nu puteau fi nesocotite. Ne-am recunoscut greșeala și ne-am luat pedeapsa: două zile consecutive de post negru. Noul șef al Frățiilor ne-a redus pedeapsa la jumătate, dar noi am executat-o integral.

„Cămăși verzi, cămăși ale speranței”

La 6 octombrie a fost aniversată o lună de la alungarea regelui prin prezența a circa 100.000 de legionari în București, în Piața Națiunii. La tribună se aflau conducătorul statului Ion Antonescu îmbrăcat în cămașă verde și Comandantul Horia Sima. Pentru acest gest l-am învăluit cu aceeași credință și dragoste, ce o aveam pentru Comandant. Cu cât devotament i-am jurat atunci credință, când a început discursul zicând: “cămăși verzi, cămăși ale speranței” și a mărturisit că voiește să înfăptuiască în România voința Căpitanului. Cine și-ar fi putut închipui că numai peste trei luni acest om va da ordin să se tragă în plin pe străzile capitalei și în țară în acești tineri și că se va angaja în public că-i va reprima, și că în jur de 6000 de copii din Frățiile de Cruce vor popula în anii următori temnițele României? Eram prea copii, prea cu sufletul curat pentru a putea bănuî o astfel de posibilitate.

Am fost iarăși, noi Frățiile și am însoțit sicriile Căpitanului, Nicadorilor și Decemvirilor de la biserica Ilie Gorgani până la Casa Verde, unde au fost așezate lângă cele ale lui Ion Moța și Vasile Marin.

De câteva zile țara întreagă era îngrozită de povestirile plutonierilor de jandarmi, care i-au strangulat în pădurea Tâncăbești, pentru ca morți fiind să mai fie împușcați încă odată și aruncați într-o groapă comună la Jilava, iar dezgropați și arși cu damigene de vitriol și acoperiți cu o placă de beton cu pământ deasupra, crezând că nu se va mai ști de ei în veci. Și iată că totul s-a aflat. Carol al II-lea în ultimele zile de domnie voia să-și acopere crima mai deplin. A poruncit generalului Bengliu să cheme pe cei 14 plutonieri de jandarmi și să-i ucidă. Generalul s-a temut că după uciderea lor va urma uciderea

sa și a amânat chemarea la București a jandarmilor. Când în sfârșit i-a chemat totuși aceștia nu au răspuns la apel bănuind de ce-i cheamă. Noile autorități legionare au găsit pierdută printre hârtii o notă cu numele a 14 plutonieri de jandarmi. Prea era bătătoare la ochi cifra 14, și de aici teribila descoperire. Dar prin asta tragedia celor 16 sicrie – unul al Căpitanului, 3 ale Nicadorilor, 10 ale Decevirilor și două ale lui Ion Moța și Vasile Marin, nu a luat sfârșit. O lege veche a pământului românesc trebuia să se împlinească și de data asta: Generalul Antonescu a ascuns sicriile față de țară cine știe unde și le-a lăsat moștenire comuniștilor de nu se mai știe unde și cum au fost nimicite.

Fost-a dat acestui pământ o lege nescrisă, care trăiește și se aplică fără de apel, la răstimpuri de istorie ca un blestem, pe care nu-l poți ocoli și care cere ca cei mai buni fii ai acestui neam să nu aibă parte de mormânt și cruce. Unde-i mormântul lui Ioan Vodă cel spintecat de cămile? Unde au fost aruncate bucățile din trupurile lui Horia, Cloșca și Crișan după ce au fost ținute pe porțile cetății din Alba Iulia? Care-i fântâna care a devenit mormânt până la judecata de apoi pentru Tudor? Pe semne pământul acesta, pentru a se putea spăla de păcatele fiilor lui, are nevoie nu numai de sufletele celor mai buni dar și de trupurile lor. Ca un sorb nesăturat din poveștile bătrâne, lăcomia pământului a cerut apoi în continuare alte și alte jertfe de morminte necunoscute. I-a cerut trupul lui Maniu, George Brătianu, vlădici neîncovoiați, sute de preoți și bărbați din cei mai buni. Și pământul acesta încă nu s-a ostit. Avea nevoie de pădure tânără, de trupuri răstignite la Pitești, Gherla, Aiud, Canal, pe crestele munților țării, din Bucovina până în Semenici și din Maramureș până în munții Dobrogei. Și a mai fost loc în acest pământ și de cenușa morților din 1989 aruncată într-un canal. Fi-vor destule oare mormintele de până acum?:

Morminte dragi

(*Radu Gyr*)

Morminte dragi, lumină vie
Sporite-ntr-una an de an,
Noi v-auzim curgând sub glie
Ca un șuvoi subpământean.

Ați luminat cu jertfe sfinte
Pământul, până-n temelii,
Căci arde țara de morminte
Cum arde cerul de făclii.

Ascunse-n lut ca o comoară
Morminte vechi, morminte noi,
De vi se pierde urma-n țară,
Vă regăsim mereu în noi!

De vi s-au smuls și flori și cruce
Și dacă locul nu vi-l știm,
Tot gândul nostru-n el v-aduce,
Îngenunchieri de heruvim.

Morți sfinți în temniți și prigoane,
Morți sfinți în lupte și furtuni,
Noi am făcut din voi icoane,
Și vă purtăm pe frunți cununi.

Nu plângem lacrimă de sânge,
Ci ne mândrim cu-atâți eroi
Nu! Neamul nostru nu vă plânge
Ci se cuminecă prin voi.

**O frăție de Cruce din Odorhei
1939**

La aniversarea Unirii din 1918

Am călătorit în vagoane de marfă o noapte ca să fim a doua zi la Alba Iulia, la 1 decembrie 1940, pentru a păși pe locurile sfinte în cetatea cea mai mare din Dacia, Apulum, pe locurile unde a înfăptuit prima unire a tuturor românilor, Mihai Viteazul, unde au pățimit Horia, Cloșca și Crișan, unde a fost pălmuit Avram Iancu și unde părinții noștri în 1918 au înfăptuit România Mare.

Era atâta tineret adunat din toate colțurile Ardealului ciuntit, pe Platoul romanilor. Era acolo pentru a se lega că nu va avea liniște pe pământ până România nu va fi întregită cum a fost și pentru a da speranță fraților de dincolo de răzorul de la Feleac; pentru a arăta lumii că nu ne vom împăca niciodată cu acest răzor, că Ardealul îi o ființă vie, care nu poate fi despicată și să mai rămână vie. Au fost de față la tribună regele Mihai, generalul Antonescu și Horia Sima, Comandantul Mișcării Legionare. Rețin din cuvântarea Comandantului: „...granițele țării sunt mai întâi în inimile noastre, ale neamului românesc și până vor fi acolo, orice împărțire a oamenilor nu va fi definitivă”.

Trebuie să povestesc aici o întâmplare din călătoria cu trenul de la București la Alba Iulia. Trecusem de gara Teiuș, trenul în care ne aflam, tren foarte lung, spre Alba Iulia. După noi urma să vină trenul regal, în care se aflau în afară de suveran și generalul Antonescu și Comandantul Horia Sima, precum și alți conducători ai statului național-legionar. La vreo câțiva kilometri, în plin câmp, trenul s-a oprit la un semnal de alarmă, în dreptul locului numit „Tău”. După câteva minute de control, în care nu s-a constatat nici o defecțiune, trenul a pornit din nou, dar, pe linie a rămas desfăcut vagonul din urmă. Norocul a fost că legionarii din penultimul vagon au observat lipsa ultimului vagon și din vagon în vagon s-a transmis pericolul până la locomotivă. Trenul s-a oprit aproape de

gara Sântimbru, de unde s-a telefonat în urmă înștiințându-se gara Teiuș de accidentul, care se prevedea, înlăturându-se astfel pericolul. Desigur totul a fost un atentat, plănuț și executat de către comuniștii din gara Teiuș.

Întâlnirea de la Predeal, 4 ianuarie 1941

Pe 4 ianuarie am fost convocați la Predeal la o școală de cadre. Am ajuns la gară noaptea și ne-am îndreptat spre "casa noastră" de la marginea orașului. Venisem cu acel tren vreo 20-30 de camarazi. Aici ne izbim de prima surpriză ce ne lovi drept în față: la poarta casei noastre era instalată o gheretă cu santinelă. Ostașul ne somează, nu înțelegeam ce înseamnă asta și nu ne îndepărtăm. El dă alarma și vine ofițerul de gardă, un sublocotenent de vânători de munte, care ne vorbește politicos. De câteva zile ei au primit ordinul să păzească casa și să nu lase pe nimeni să se apropie și să intre. Casa e goală? - am întreat noi. Da, casa e goală, dar ordinul e să nu intre nimeni și să se tragă dacă cineva ar încerca să nesocotească somația. Ne uitam unul la altul și nu înțelegeam. Cum? Doar ne-o dăduse generalul Antonescu, și când ne-a dat-o ne-a trimis și o scrisoare în care ne ura ca aici să ne simțim ca acasă, să ne pregătim sufletește și să ne călim trupurile și voința pentru vremurile ce vor veni, când patria va avea nevoie de noi. Și acum? Ce putem înțelege? Ne-am întors în oraș și ne-am dus la poliție. Ei nu știau nimic de noutățile de la casă. Ne-am adresat primarului orașului, care atunci noaptea ne-a pregătit un internat al unei școli din oraș, unde ne-am deplasat cu un polițist.

Școala de cadre a avut un caracter obișnuit: fiecare șef de grup raporta în fața tuturor situația din teren cu realizările și greutățile ce s-au ivit. Era astfel un schimb de

experiență și bun-înțeles un nou prilej de o și mai strânsă cunoaștere și prietenie dintre noi. Pentru o oră am fost vizitați de Comandantul Horia Sima, care a venit însoțit de profesorul Stoicănescu. Ne-a vorbit despre însușirile omului de la munte, potențial pe care trebuie ca noi în viitor să-l descoperim, să-l cunoaștem și să ni-l însușim, munții și codrii fiind cadrul în care s-a modelat sufletul românesc.

Nu-l văzusem și auzisem niciodată pe Comandant atât de aproape. Mi s-a părut tare trist, avea pe atunci 33 de ani. O dungă i se creionase perpendicular pe frunte, ce se încorda atunci când sublinia cuvintele. La tâmpile îi mijeau primele fire albe. Ne-a sfătuit să activăm ca și până atunci, modest, să nu provocăm prin purtarea noastră și să nu uităm că prima datorie e să învățăm la școală bine, că de oameni bine pregătiți țara are nevoie.

În cartea „Pe marginea prăpastiei” se va scrie că la această ședință Horia Sima ar fi organizat cu Frățiile rebeliunea în țară și că s-ar fi făcut instrucție militară și s-ar fi făcut trageri cu arme militare. Și noi nu ne-am deplasat de la școală trei zile, decât o dată, să ne închinăm la crucile de la mănăstire. Cât despre arme, nici măcar cuțite de tăiat pâine nu aveam. Singura frază mai revoluționară de-a Comandantului, pe care am reținut-o a fost: “dacă cineva va vrea să ajungă sau să se considere Căpitanul Mișcării, să nu-l urmați! Căpitanul a fost unic, și a rămas și va rămâne unic.”

Ne așteptam să ne spună de ce ni s-a luat casa dăruită, dar dânsul nu a amintit un cuvânt despre ea și noi nu l-am întrebat. S-a despărțit de noi, ne-a cuprins într-o privire dragă și a plecat. Mai mult, majoritatea din cei vreo 150-200, câți eram acolo, nu-l vom mai vedea niciodată.

Răspuns unor acuze

Tot în „Pe marginea prăpastiei”, ca și în toată propaganda ce s-a făcut pe această temă am fost acuzați că

am fi fost crescuți în spiritul violenței, al urii față de evrei și alte naționalități. Opinia publică până astăzi așa ne cunoaște. În toate caricaturile nu există legionar prezentat fără pistol.

Că în cărțile Frăției ca și în cele legionare nu se îndeamnă nici la violență, nici la crimă, e un lucru care poate fi constatat foarte ușor. „Îndreptarul Frăției” și toate cărțile legionare sunt astăzi tipărite la dispoziția oricui să le citească sau consulte și să le judece, exact așa cum au fost scrise atunci, cuvânt cu cuvânt. Desigur găsim în ele idei, probleme, situații, care azi nu se mai potrivesc, altul fiind mediul politic, social, economic, cultural față de acel timp. Nici doctrina legionară nu a fost formulată odată pentru totdeauna ca o dogmă. Și ea, ca orice lucru omenesc, a crescut, s-a cristalizat, din ea au fost unele atitudini părăsite și altele au fost introduse. În 1924 întreaga studențime română a intrat în grevă împotriva Constituției de atunci, pentru ca în 1938 Căpitanul și Iuliu Maniu să devină apărătorii acelei constituții, atunci când se preconiza o alta și mai rea.

În prefața la „Pentru legionari”, Căpitanul spune: „în acest volum este scrisă povestea tinereții mele, de la 19 la 34 de ani, cu simțirile, credința, gândurile, faptele și greșelile ei”.

În special acuzațiile curg în perioada celor trei luni ale guvernării legionare. Stau mărturie câteva ordine date de Comandant în vremea aceea. Un astfel de ordin interzicea categoric ca vreun frate de cruce să posede vreo armă de foc. Dacă cineva poseda o astfel de armă trebuia să o predea în 24 de ore poliției legionare. Și fiți siguri că în Legiune ordinele se executau întocmai. Am fost personal pus în situația de executare a acestui ordin. Pe timpul refugiaților polonezi în 1939 un tânăr străin mi-a oferit să cumpăr un pistol deosebit, calibru 6.35, 12 focuri, o jucărie. Îl avea de la un ofițer polonez. L-am dus acasă, l-am uns cu vaselină și l-am ascuns în condiții bune. M-am

luptat în sinea mea dacă trebuie să-l dau sau să nu-l dau. M-am dus acasă, l-am luat de unde era ascuns, mi-am călcat pe inimă și l-am predat. Și doar nu știa nimeni că-l aveam. Simțeam că dacă nu voi executa acest ordin eu n-aș mai fi fost eu. Un alt ordin categoric a fost dat de Viorel Trifa, șeful studenților legionari. Comandantul adăugase: „acest ordin este în egală măsură valabil și pentru Frățiile de Cruce!” Se pornise de la un caz concret: un student legionar insultase un evreu. „Unde este creștinismul și cavalerismul cu care ne lăudăm că-l avem, dacă unul dintre noi e în stare de asemenea mișelie?” Erau amintite spusele Căpitanului în această privință și ni se arăta al cărui duh trebuia să fim noi, legionarii.

Cazul Iorga-Madgearu

După instalarea regimului legionar, era lucru de la sine înțeles, că cei vinovați de uciderea Căpitanului, a Nicadorilor și Decemvirilor și a sutelor de legionari (împușcați) expuși în piețele publice, vor trebui să-și primească plata pentru fărădelegile lor. Nu ca o răzbunare personală sau a Legiunii, împotriva dușmanilor săi, ci pentru răul ce l-au făcut neamului românesc prin aceste crime. Și mai era un motiv: pentru o mare lecție de istorie pusă în fața poporului român. Toți ucigașii și vânzătorii din istoria neamului românesc n-au fost pedepsiți, ci și-au folosit prețul vânzării ajungând la ranguri și demnități. Ieremia Golia, vânzătorul lui Ion-Vodă a ajuns boier mare în domnia următoare; vânzătorii lui Horia, Cloșca și Crișan și-au ronțait în liniște galbenii „câștigați”; iar căpitani, ce l-au vândut pe Tudor, au ajuns ofițeri în timpul domniilor următoare. Dacă nu se va da o lecție istorică, teroarea, vânzarea și crima, vor mai face istorie și în viitor. În acest fel înțelegeam noi dreptatea ce urma să se facă acum.

Din presă se știa de arestarea unor criminali, dar știam și din cei care făcuseră crime și erau liberi și în funcții, ca bunăoară fostul prefect de Maramureș, care împușcase în piață 7 legionari, și acum era ofițer în armată, neconturbat de nimeni. Așteptam o judecată pentru ca să se facă dreptate pentru toate crimele și nedreptățile din ultimii doi ani și jumătate, dar care întârziau. Vestea pedepsirii vinovaților de crime de la Jilava am primit-o ca pe o liniștire a spiritului de dreptate ce-l purtam în sufletul nostru. În sfârșit s-a făcut dreptate. Eram cu toții sub influența dezvăluirilor cutremurătoare ale făptașilor crimelor făcute. Pentru noi, cei ce au ucis atât de mișelește pe legionari și-au iscălit prin aceste crime propria lor condamnare la moarte.

Cu aceleași sentimente am primit și vestea pedepsirii lui Nicolae Iorga și Virgil Madgearu. Tineri, cum eram, nu eram în stare să facem deosebirea între această dreptate făcută și căile de a se face dreptate într-un stat, pe care-l conduci, în care trebuie să respecti anumite principii și legi. A fost nevoie de Circulările Comandantului și de explicații pentru a înțelege aceste lucruri, că respectivele fapte au fost niște mari greșeli de ordin moral și politic, chiar dacă au fost făcute cu cele mai bune intenții. Aceste pedepsiri fără justiție, vor rămâne niște veșnice pete pe fața Legiunii, care și le asumă ca atare.

Noi și cei bătrâni

Cu șeful organizației legionare județene am fost în cele mai bune relații. Și dânsul a fost frate de cruce la Sibiu și ne înțelegea. Ne mai și sfădea când i se părea că am fi gata să sărim peste cal și ne tempera entuziasmul, ca bunăoară cu greierușul nostru de a construi o casă. A și făcut un pariu cu noi: că nu vom reuși singuri. Nu mai țin

Remus Budac

mintea pe ce, dar eram siguri că-l vom câștiga. S-a căsătorit prin octombrie și am ținut să fim și noi prezenți la eveniment, formând un culoar lung la intrarea mirelui și miresei în biserică. Mireasa era o tânără învățătoare,

Elisabeta Budac. Nu bănuiam atunci privindu-i, destinul ce-i va urmări foarte curând: el va fi ucis de ostașii sovietici peste cinci ani, iar învățătoarea peste zece ani, împreună cu fratele ei Remus Budac, ne vor fi sprijinitori devotați în lupta de rezistență armată din munții Făgărașului.

În aceleași relații ne aflăm și cu prefectul județului, bădia Virgil Mateiaș. I-am și făcut o surpriză frumoasă, când la 13 ianuarie 1941 s-a comemorat în sala prefecturii moartea lui Ion Moța și Vasile Marin. Vechiul nostru cor, al Frăției, era acuma practic corul liceului, organizat și cizelat de profesorul de muzică Mureșan. De Crăciun, cu profesorul Ermil Roșală, am organizat o seară de colinde și un Vifleem maramureșean în cea mai mare sală din oraș. Pentru 24 ianuarie eram pregătiți să aniversăm unirea cu piesa “Se face ziua” de Zaharia Bârsan, cu corul liceului, cu poezii, de data aceasta participând pe lângă Frăție și organizația de tineri legionari din oraș, băieți și fete.

Când aveam timp liber treceam pe la sediul organizației județene, unde de cele mai multe ori întâlneam câte un legionar bătrân din satele județului. Aici i-am cunoscut și i-am prețuit pe Dan din Mândra, primul legionar din județ recrutat de Horia Sima, pe Comșa din Scorei, Dobrin din Arpaș, Stângu din Vad, Lascu din Cincu, Ieronim Mihai din Bărcuț, Gheorghe Arsu din Râușor și pe câți alții, care ne priveau cu drag și pe care căutam să nu-i dezamăgim.

Prin această forfecare de oameni și întâlniri, prevăzute sau nu, se crease în oraș și în județ o atmosferă de prietenie, între toți câți ne țineam de credința legionară, între noi și refugiații așezați la adăpost, între noi și restul populației orașului și județului. Se crease în mic o lume legionară cu raporturi bazate pe dreptate și înțelegere. Era un pas spre lumea românească pentru care luptam și speram să o înscăunăm în întreaga țară. Era destul să treci

prin oraș pentru a te întâlni cu atâția tineri, mulți necunoscuți, cu care te salutai și o mulțime de oameni, pe care-i salutai, pentru a fi veșnic cu zâmbetul pe buze, iar când întâlneam pe profesorul Bențea era sărbătoare: „și ziceți că faceți casă, mă băieți!” (acum nu ne mai zicea găluște). „Facem, domn profesor”. „Porniți că și eu o să vin la lucru”.

Ne bucuram de simpatia profesorilor, care nu erau legionari și care ne apreciau pentru rezultatele la învățătură. Astfel s-a auzit repede în liceu și în oraș noua glumă a profesorului Mihai Novac, de matematică, care s-a oprit odată din explicat: „nu știu în Frăția voastră ce grade se dau și pentru ce, dar eu la matematică am decis să vă gradez; pe Toader îl fac sergent, pe Bălan căprar, iar pe Bărcuțean fruntaș, restul cătane obișnuite”.

Am spus că în timpul prigoanei carliste Frăția a încercat să-și extindă influența și la gimnaziul de fete din Făgăraș, lucru foarte greu. Mai întâi era prejudecata profesoarelor de a nu îngădui nici o apropiere între elevi și eleve. O plimbare de 100 de metri de către un elev și o elevă, ajunsă la urechea directoarei însemna eliminarea elevilor. Comunicarea nu se putea face decât în timpul vacanțelor, afară din Făgăraș sau în cadrul familiei fetelor. Astfel au fost câteva fete, ca de exemplu Otilia Aroneasa, ce au pornit pe drumul legionar. Dar odată terminat gimnaziul, fetele părăseau Făgărașul și totul trebuia reluat de la capăt. Acum la început am neglijat gimnaziul de fete, socotind problema de mică importanță. De fapt sub această atitudine se ascundeau propriile noastre limite și prejudecăți. Înțelegeam să-i vorbești unei fete despre școală, despre lună și stele, să-i faci chiar o poezie, să-i oferi un ghiocel sau un mărișor, dar nu ne simțeam în stare să le vorbim despre Legiune și Căpitan.

Din acest cerc ne-au scos fetele însele. Odată, la o ședință din sala de la biserica ortodoxă, ne-am trezit cu un grup de fete: „Vrem să fim și noi ca voi, băieții!”. “Doar

Frăție de Cruce – fete pe Muntele Cindrel

tata-i legionar, a spus una”. „Și fratele meu îi frate de cruce, a adăugat alta”. „Știm și cântece, s-a lăudat alta.” Am fixat o altă întâlnire tot acolo, dar care nu a mai avut loc, căci la întoarcerea lor la internat a fost sfârșitul lumii: anchete unde au fost, cu ce băieți au vorbit etc. etc. Erau amenințate cu eliminarea pentru purtare ușuratică, legături nepermise cu băieții, obrăznicie. A fost nevoie de intervenția prefectului Mateiaș ca s-o mai tempereze pe directoare. Crezând că mărturia noastră ajută la ceva m-am dus cu Zaharia Laurian să luăm apărarea fetelor, care nu au făcut nici un rău. Dar cu asta am adăugat mai multe paie pe foc. „Dar asta-i ceva nemaipomenit, zicea directoarea. Cum poate un simplu elev să fie garantul unor eleve?”. „Nu suntem simpli elevi doamnă directoare, suntem, frați de cruce, a spus tăios Laur. Cu sau fără voia dumneavoastră organizația legionară tot se va face în acest gimnaziu!”. Intervenția energică a potolit-o dintr-o dată. Schimbând tonul: „Da, înțeleg și eu, da numai în cadrul gimnaziului, sub conducerea unei profesoare competente. Altfel nu, mai bine îmi dau demisia.” Am plecat convinși că un pas era făcut, dar doamna directoare n-a găsit între cadrele didactice nici o profesoară legionară atât de competentă. I-am propus domnului Mateiaș să o schimbe, dar acesta s-a uitat urât la noi: „Nu, asta nu! E o bună profesoară și o directoare bună. Nu știți voi cum să vă purtați.” Ne-am plâns bădiei Agapie de la Brașov de nereușită. „Lasă că vă trimet eu pe cineva.” Ne-am trezit într-o sâmbătă cu o fată din Brașov, elevă în clasa ultimă, nu mai țin minte la care liceu, în ținută legionară impecabilă, cu împuternicirea în buzunar de a organiza o cetățuie la gimnaziul de fete. După câteva vorbe părea că ne cunoaștem de când lumea. I-am povestit eșecul nostru și ce știam noi despre eleve.

Și ce n-am reușit noi cu bățoșenia noastră, a realizat această fată. A rugat-o și a convins-o pe directoare să o ajute. După câteva săptămâni cu fetele de la gimnaziu

organizam serbarea de Crăciun. Și la serbare fata de la Brașov a venit la braț cu directoarea. „Așa da, înțeleg educație legionară și nu cum voiau nesuferiții aceia de la Radu Negru!”. Că nici aici nu a fost foc de paie, e următorul fapt: pe masa din sala de lângă biserică unde țineam noi ședințe, se afla o față de masă, foarte frumoasă, țesută cu motive românești. După 21 ianuarie 1941, nimeni nu s-a mai gândit la această față de masă. O fetiță de 13 ani, atunci a împachetat-o și a păstrat-o mai bine de 50 de ani, înapoiindu-mi-o cu ocazia unei lansări de carte la Făgăraș. Doamna a păstrat nu numai fața de masă dar și idealurile copilăriei noastre de atunci.

Maria Hașu – membră a Cetățuilor

“Rebeliunea” de la Făgăraș

Ziua de 19 ianuarie 1941, era zi de manifestare loială față de axa Roma-Berlin. Mii de legionari erau așezați în piață, serbarea se ținea în cea mai mare sală din Făgăraș, unde era invitată o delegație militară germană. Armata română era prezentă printr-un grup de ofițeri în frunte cu colonelul Bardan. În piață se afla o companie de onoare și muzica militară, care cânta fără încetare cântece legionare. Ce frumos răsuna “Sfântă tinerețe” cântată de alămuri și tobe! Ce frumos se auzea la megafon ce se petrecea în sală, ce se vorbea și cântecele cântate de corul nostru al Frăției, condus de Ion Bălan. La ieșire colonelul Bardan și un ofițer neamț au primit onorul companiei române și germane și au trecut apoi prin fața Frăției aliniată și ea. Am dat și noi onorul salutând: “Domnule colonel, frații de cruce din Făgăraș așteaptă cu nerăbdare să îmbrace haina militară”. Domnea peste tot o atmosferă de încredere și de voie bună.

Peste două zile suntem chemați de la liceu, Laur Zaharia și cu mine, la sediul organizației județene. La sediu se afla numai profesorul Ion Petrașcu, ajutorul șefului județului și câțiva legionari aflați acolo întâmplător. „V-am chemat că nu știu ce se petrece. Armata a ocupat telefoanele și a pus gardă la prefectură. Pe străzi au apărut patrule militare conduse de ofițeri. Telefonul nostru de la sediu nu mai funcționează. Domnul Mateiaș, prefectul a fost chemat ieri la București și a plecat împreună cu șeful județului. M-am dus să vorbesc cu colonelul Bardan, șeful garnizoanei și n-am avut cu cine vorbi. Locțiitorul dumnealui știți cine e. „În adevăr, cu câțva timp în urmă am aflat că un colonel din garnizoană nu era altul decât fostul prefect de Maramureș, care cu un an în urmă împușcase în piața publică 7 legionari. Legionarii făcuseră raport la București, dar el a rămas pe post și nu ne puteam împăca cu gândul ca un

criminal să mai fie comandant de regiment. La radio atât se comunică că ar fi fost împușcat un ofițer german de către un spion grec și vina ar fi a unui colonel Rioșan. Am luat legătura cu organizația Brașov, dar și acolo lipsește prefectul și șeful județului. Nici ei nu știu mai mult. „Eu am dat ordin legionarilor din județ să vină în Făgăraș pentru toată întâmplarea. Mă întreb ce pot însemna toate acestea. Cred că ar fi bine să fiți și voi câțiva pe aici”.

Am aflat însă de la legiunea de jandarmi mai multe. Acolo se primise ordin ca jandarmii să împiedice pe legionari să iasă din sate, dar șefii de post n-au îndrăznit să oprească oamenii. Într-un sat, însă, un șef de post a tras ucigând pe primarul Comșa din Sărata. Șeful de post a fost arestat de legionari și dus la închisoarea județeană. În această atmosferă de neștiință am dispus ca frații de cruce mai mari să rămână la liceu. Am format o coloană și am pornit prin oraș cântând “”Sfântă tinerețe”. Lumea ieșea la ferestre și porți nelămurită, întrebătoare și îngrijorată. Coloana noastră era pe strada regală, în dreptul prefecturii, când din față a apărut o tanchetă ce se îndrepta drept pe mijlocul străzii spre noi: o sută de metri, cincizeci, douăzeci. Eram în frunte și priveam țintă la turelă. Mi-am văzut moartea cu ochii, dar mândria nu m-a lăsat să fac un pas în lături. De la ferestre am auzit țipete de femei. De abia la câțiva pași de mine, tancheta se hotărăște în scrașnet de șenile să treacă la dreapta pe lângă noi. Ne-am întors tot în cântec la sediu.

Seara aflăm de la Radio Londra vestea că în București a izbucnit un conflict deschis între generalul Antonescu și Legiune, că a fost schimbat ministrul de interne sub motiv că nu l-a apărat pe ofițerul neamț ucis, că au fost schimbați prefectii cu militari și că armata a primit ordin să ocupe toate instituțiile. Între timp a sosit prefectul Virgil Mateiaș. Nici dânsul nu știa mai multe decât noi. S-a dus la prefectură și nu a fost împiedicat să intre, și a rămas acolo. Între timp au sosit curierii de la

Brașov și Sibiu. Nici acolo legionarii nu erau mai lămuriți. Se primise totuși ordinul ca legionarii să rămână în sediile lor și în instituții, unde să reziste dacă cineva va voi să-i evacueze.

Dar noi nu aveam sediu. După o scurtă consfătuire cu frații de cruce prezenți la sediul județean, noi ne-am hotărât să rămânem la liceu. Acesta era instituția noastră. Ne-am deplasat la liceu și ne-am instalat acolo, anunțându-l pe directorul Damian de ce aveam de gând să facem. Nu s-a împotrivit. Ne-a privit însă trist și ne-a chemat pe câțiva la dânsul și ne-a spus: “măi băieți, fiți atenți ce faceți, căci se pare că dușmanii voștri au biruit din nou. În țară la noi s-a mai tras în popor. Să nu provocați”. “Domnule director, aici în liceu suntem acasă la noi, noi nu provocăm, dar numai morți ne lăsăm scoși de aici”.

Am făcut din liceu o redută militară. Postul de comandă l-am instalat în secretariat și sala profesorilor. Am adunat cataloagele și le-am stivuit într-un colț. Am cumpărat de la brutărie câte pâini am găsit, zahăr și ceai. În pivnița liceului am găsit un cazan mare și l-am instalat. Două zile am trăit cu pâine și ceai. Am transportat lângă ușile de intrare băncile de fier reformă din pivnița liceului pentru a le baricada la nevoie. Același lucru am făcut și la scările de la primul și al doilea etaj. Drept arme am adunat materialul sportiv: sulițe, discuri, greutăți, ciocane, bumerange. Am stivuit de asemenea lemne tăiate, care la nevoie ar fi putut fi aruncate în atacatori. Careva a așezat la ușă și la scări patru panouri: Posada I, Posada II, Posada III, Posada IV, ultimul fiind podul liceului. Ce păcat că nu aveam arme! Careva, mi se pare Puiu Moldovan, a spus că el știa la cineva două puști. Seara a plecat și în adevăr a adus două ZB-uri și vreo 15 cartușe. Una era completă, dar alta nu avea pat de lemn, dar funcționa.

Acum puteam face santinelă ca lumea la intrarea în liceu, cu arma încărcată. Am alcătuit un corp de gardă din

frații mai voinici. Pe acoperiș și în locuri potrivite au fost așezate posturi de supraveghere.

Am uitat să spun că încă din septembrie a fost înființat un cerc de radio amatori în Frăție sub conducerea lui Radu Literat. La ora aceasta aveam construit un post de recepție și unul de emisie. Au fost aduse și instalate în cancelarie, în holul liceului fiind așezat și un difuzor. La anumite ore emiteam la postul nostru de radio comunicate cu ultimele noutăți. Multă lume ne-a spus ulterior că ne-au auzit comunicatul postului de radio “Radu Negru”. Telefonul liceului funcționa. Prin el am luat legătura cu Frăția din Brașov, care era baricadată la sediul organizației Brașov și la prefectură. Am vorbit cu Florin Buracu, student la Brașov, și care s-a deplasat cu primul tren venind alături de noi. Desigur puteam bănui că vor fi ascultate convorbirile noastre, dar ce conta. Puteam să știe și ei ce gânduri aveam. Noaptea de 21 spre 22 am petrecut-o în liceu, frații dormind pe bănci și pe alte paturi improvizate. Era o voie bună peste tot. Curierii mergeau la sediul organizației județene pe căi ocolite și aduceau ultimele știri. Astfel am aflat că de la prefectură s-a retras garda militară, apoi colonelul Bardan s-a prezentat la prefectul Mateiaș anunțând că dumnealui a fost numit prefect fără voie, dar el socotește că rolul lui e în armată nu în problemele civile. În locul armatei s-a instalat o gardă legionară și de poliție. Tot timpul poliția a rămas sub comanda prefectului și primarului Făgărașului.

Între prefectul Virgil Mateiaș și colonelul Bardan s-a stabilit o înțelegere pentru a se evita orice vărsare de sânge și o stimă reciprocă, care a dăinuit mulți ani după aceea. S-a convenit ca patrulele și tancheta să fie retrase în cazarmă. Au rămas câteva patrule pentru a preveni furturile de pe străzile lăturalnice și în țigănie. Am ascultat tot timpul comunicatele neclare de la radio România și lungile pauze ce ne loveau sufletul cu semnalul “Garda, Căpitanul!”.

A doua zi dimineța profesorii și puținii elevi, ce nu erau cu noi, au fost îndrumați acasă, că nu se țin cursuri. În una din zile la poarta liceului au sosit trei ofițeri superiori, între care și colonelul Bardan, cerând să intre în liceu. Santinela (era de rond Moise Bărcuțian) i-a dat onorul, dar i-a răspuns că de intrat nu se poate intra decât cu ofițerul de gardă (Ofițerul de gardă a ieșit și l-a condus pe colonel în liceu). Cei doi ofițeri însoțitori îl sfătuiau pe colonel să nu intre, dar colonelul i-a liniștit zicând: “nu se întâmplă nimic”. A dorit să vorbească cu cine conduce rezistența în liceu și s-a mirat când s-au prezentat în fața lui numai elevi. “Nu e nici un profesor?”. “Nu, suntem numai noi elevii!”. Ne-a întrebat de rostul nostru acolo, de ce ne-am înarmat. I s-a răspuns: “liceul este instituția noastră, a elevilor, nu amenințăm și nu atacăm pe nimeni, dar dacă vom fi atacați ne vom apăra”. “Cu ce vă apărați? a întrebat colonelul zâmbind”. “Cu viața noastră, domnule colonel și cu ce ne va învăța Dumnezeu”. “Cât voi fi eu comandant , nu vă va ataca nimeni, ne-a spus”. “Dar, dacă veți fi schimbat, domnule colonel?”. Ofițerul și-a luat rămas bun de la noi îngândurat, nerăspunzând.

În felul acesta am petrecut în liceu și zilele de 22 și 23 ianuarie, fără să fim tulburați, făcând de gardă și schimbându-ne la posturile de pândă, ascultând posturile de radio românești care erau sub control legionar și Radio Londra. Ca să treacă timpul mai ușor, sub conducerea lui Laurean Zaharia, se făcea literatură și a lui Gheorghe Toader probleme de matematică. În câteva rânduri am fost vizitați de directorului liceului, care locuia în aceeași clădire. Nu ne-a făcut nici un reproș. A clătinat din cap foarte întristat și ne-a rugat să nu facem vreo imprudență, care se poate transforma într-o tragedie. “De altfel mă duc să stau de vorbă cu colonelul Bardan”, ne-a spus la despărțire. Ne-am motivat acțiunea: “Domnule director, noi nu vrem să facem rău nimănui, dar de vom fi atacați ne vom apăra. E demnitatea noastră de frați de cruce în joc.

Strămoșii noștri au fost oameni liberi, nu iobagi!”, a strigat careva dintre elevi. Colonelul Bardan își ținea armata în cazărmi. În 23 ianuarie am aflat vestea că la prefectură s-a prezentat comandantul trupelor germane cu ordinul ca legionarii să părăsească sediul și să se împrăștie cu amenințarea că armata germană va interveni cu forța. I s-a răspuns că în România un singur om poate da ordine legionarilor, Comandantul Legiunii, Horia Sima. Ordinul Comandantului de încetare a oricărei rezistențe l-am auzit și la radio și l-am primit și pe cale ierarhică pe 23 ianuarie.

Prin telefon am chemat poliția și i-am predat cele două puști ZB-uri și cartușele ce le aveam cu proces verbal. Am făcut o curățenie generală în liceu așezând toate la locul lor. Ca să nu fim siliți să predăm poliției averea Frăției, am predat cooperativa și chioșcul alimentar în scris societății de literatură a elevilor “George Coșbuc”. Apoi am părăsit liceul înmânând cheia directorului.

A doua zi, 24 ianuarie, ziua Unirii ar fi trebuit să fie sărbătorită în sala liceului înainte de amiază, după biserică și apoi în sala din oraș. Nu s-a mai ținut nici o manifestație, mulțumindu-ne să mergem doar la biserică.

În 25 ianuarie ne-am dus la școală ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Încă nu venise primul profesor, când sunt chemat din clasă de frații, care aduseră pâinea la chioșcul alimentar și care-mi spun că pe un raft sub coala de hârtie se află o armă ZB fără lemn. Era limpede că cineva o pusese acolo. Am intuit primejdia, unul dintre noi, Mihai Maga a ascuns arma sub palton și a ieșit în curtea liceului sub motiv că duce ceva la lada de gunoi, care se afla lângă stejar și a îngropat arma în grămada de rumeguș de acolo. M-am gândit că fac bine dacă-l pun la curent cu întâmplarea pe profesorul Roșală, rugându-l că de va veni poliția, să nu admită să se facă perchițiție decât în prezența profesorilor. “Și a elevilor! și-a dat cu părerea profesorul.”

Nu terminasem bine discuția cu profesorul, că în

Lenuța Faina
Membră în Cetățui și
luptătoare cu arma în mână contra comunismului

liceu a intrat șeful siguranței cu doi comisari și vreo șapte polițiști cu ordinul de a face perchiziție în liceu. Directorul le-a dat voie delegând pe unii profesori. Profesorul Roșală a cerut să vină și elevi și am fost chemați Laur și eu. După

câteva tatonări la cancelarie, un comisar s-a îndreptat ață la chioșcul alimentar scotocind totul foarte nervos. Ore în șir a durat perchezitiia. Mi-era teamă să nu mai fie ascuns pe undeva, ceva.

În zilele următoare s-au prezentat iar să le predăm arhiva Frăției. Le-am dat câte ceva între care toate broșurile cu cuvântările generalului Antonescu (“Cămăși verzi, cămăși ale speranței” sau “Dragii mei copii”).

Celelalte documente, tabelul Frăției, ordinele, ștampila, cărți, ziare le-am ascuns în zilele următoare într-o ladă cu pereți dubli bitumată, construită de tâmplarii noștri și îngropată într-un loc cunoscut de trei frați de cruce între care îmi amintesc de Mihai Maga. Câteva zile am fost chemați la siguranță împreună cu Laur și pisați într-una despre armamentul ce l-am avut la rebeliune. “Păi, vi l-am dat!”. “Nu ni l-ați dat tot, avem informația că mai aveți cel puțin o armă ZB”. “Cereți-o celui ce v-a dat informația!”. Fierbea de mânie abia reținută, dar n-a lovit.

După câteva zile a venit la liceu colonelul Bardan, acum prefect și ne-a vorbit. Spunea că generalul Antonescu nu urmărea să distrugă Legiunea ci numai să o refacă sub comanda sa, dându-i mai multă ordine și disciplină. Ne cerea să continuăm activitatea în cadrul liceului sub conducerea unui profesor, ce va fi numit, să nu avem teamă că ni se va întâmpla ceva rău, căci generalul ne iubește. Am fost invitați și noi elevii să ne spunem, părerea. Elevii se uitau la Laur și la mine. Am vorbit eu: „Ar fi bine, domnule colonel, să fie așa cum doriți dumneavoastră. Nouă ne e teamă că va urma o prigoană foarte dură și la asta n-avem de spus decât următoarele: să nu dea Dumnezeu ca neamul nostru să aibă nevoie de noi în viitor și noi să nu mai fim”. „De unde ai tras concluzia asta, domnule elev?”. „De la domnul comisar Antonescu, am zis fără ezitare”. Era numele șefului siguranței. Începând cu această dată a încetat să mai fim chemați la siguranță.

Pachetul de cărți îngropate

Cam în vremea aceasta a avut loc o întâmplare până la urmă comică. Eram la internatul liceului dimineața, gata să plecăm la cursuri, când în curtea internatului a intrat ca un pluton de ostași cu baioneta la armă care s-au postat la ușile sălilor de meditație, poruncind elevilor ca nimeni să nu iasă afară. Imediat sosește o mașină încărcată tot cu soldați în ținută de război. Ostașii erau prevăzuți cu cazmale. Mai sosesc la fața locului directorul liceului, Ștefan Damian și șeful siguranței. Toți intrară în camera de meditație. Supărat directorul ne întreabă: „Zaharie, Gavrilă există vreo armă în internat?”. Ridicăm din umeri: „Domnule director, noi nu știm ca vreunul din elevi să aibă armă, dar dacă există, înseamnă că e pusă de cineva să ne facă rău, am apăsat eu cuvintele, uitându-mă în ochii șefului siguranței. Pofțiți de vă convingeți”. „Voi știți ceva? Se adresează directorul celorlalți elevi?”. „Eu am un tun, îl pune păcatul să spună pe elevul Streza, ridicând de pe masă o ascuțitoare în formă de tun”. „Nu-mi arde de glume, elev, se încruntă la el directorul”.

Eram îngrijorați. Bănuiam că cineva a înscenat și aici o provocare. Sub această presiune am rămas mai bine de o oră, tot internatul. În sfârșit șeful siguranței și ofițerul comandant vin cu un pachet învelit în ziar murdar de pământ și care desfăcut în fața noastră cuprindea câteva broșuri cu cuvântările generalului Antonescu. Șeful siguranței le controlează, le răsfoiește, apoi nervos ne întreabă: „Cine a îngropat aceste cărți?”. Am ridicat din umeri. A trecut prin toate sălile de meditație. Nimeni nu a recunoscut să-l fi îngropat. A revenit în sala în care eram Laur și eu. „Cine a dat ordin să îngroape acest pachet în grădina internatului?”. Am răspuns: „Domnule șef, tot internatul este plin de aceste broșuri, nu a dat nimeni ordin

să nu le mai avem”. „Dar, le-ați îngropat anume să ne alarmați pe noi și să ne induceți în eroare. Veți răspunde”. „Poate cine v-a informat pe dumneavoastră a dorit acest lucru, am răspuns”.

Mai târziu am aflat că un elev din clasele mici, care nu era în Frăție, vrând să scape de materiale periculoase, le-a îngropat în grădină dis-de-dimineată. Cineva din oraș l-a văzut dintr-o fereastră și a alarmat poliția, care a făcut zarvă aducând și un pluton de ostași cu cazmale, de au desfundat grădina internatului. Întâmplarea nu a mai avut nici o urmare, pentru a nu se mai face de răs a doua oară cu cărțile generalului Antonescu. Până la finele anului școlar, datorită colonelului Bardan nu s-a luat nici o măsură de represalii asupra noastră, celor din Frăție. Nici conducerea liceului n-a luat vreo măsură disciplinară. Episodul cu ocuparea liceului și două zile fără cursuri a trecut ca și când n-ar fi fost. La sfârșitul trimestrului doi am avut nota zece la purtare. De abia peste trei ani, când ieșind din închisoare mi-am scos foaia matricolă, pentru clasa a șaptea de liceu am constatat că aveam numai nouă la purtare pe trimestrul doi.

După 23 ianuarie

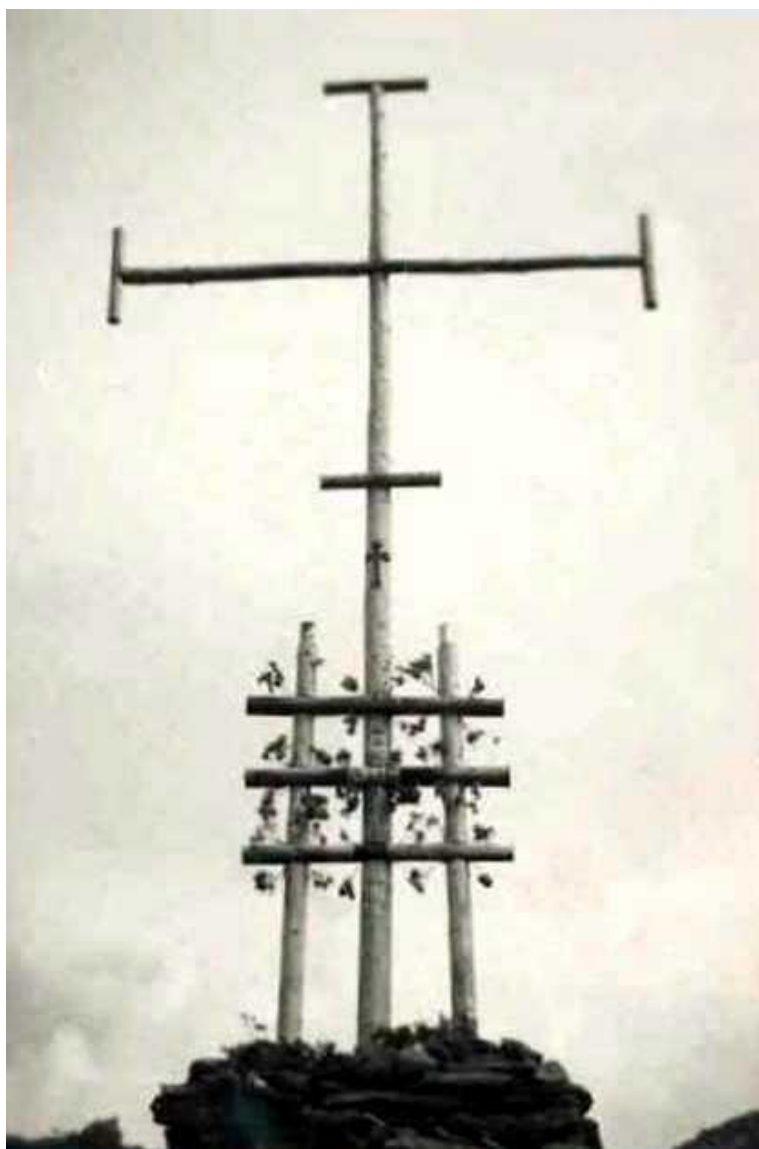
O bună bucată de vreme se stătea în expectativă, nimeni nu știa ce atitudine definitivă va lua regimul Antonescu față de Mișcarea Legionară. Au venit câțiva inspeciori să ne convingă cât de greșiți am fost. Unul, în biroul directorului, unde am fost chemați, Laur și cu mine, ne-a cerut să-i dăm o listă a elevilor din Frăție. „Întrebați-i pe ei, domnul inspecior, care recunoaște că a fost, a fost, care nu, nu”. Punând această întrebare în fața elevilor s-a ridicat în picioare aproape tot liceul. „Dar, tu, se adresase el unuia care rămase jos, de ce n-ai fost în Frăție?”. „Pentru că eu sunt repetent și nu m-au primit”. În adevăr

din totalul de 250 de elevi câți avea liceul, doar 30 nu au făcut parte din Frăție.

Au apărut apoi ordine de ale stăpânirii cu privire la activitatea legionară. Un manifest sau o carte legionară găsită, te aștepta condamnarea la moarte. Mulți legionari au fost condamnați la pedeapsa capitală de curtea marțială și executați pentru acest motiv. S-a încercat apoi racolarea de agenți de către oamenii siguranței din rândurile elevilor, dar au fost refuzați cu indignare. De la 23 ianuarie pierdusem legătura cu conducerea superioară a Frățiilor de Cruce. Din proprie inițiativă am alcătuit o Frăție paralelă de cea cunoscută de toată lumea, condusă de Petru Săbăduș, care a pornit activitatea cu oameni mai puțini cunoscuți, separat de noi. Pe la Paști am luat legătura cu conducerea Frățiilor prin grupul Sibiu, prin studentul Aleman și încet, încet am reînceput activitatea de prigoană, așa cum fusesem învățați cu ani în urmă, dar într-o situație nouă. Dacă înainte siguranța nu ne cunoștea și umbla cu ochii închiși, acum eram cunoscuți cu numele.

Crucea din Budiu

La începutul lui iunie, după terminarea cursurilor și a unor lucrări de control la sfârșit de an, Frăția a organizat o tabără în muntele Budiu cu frații de cruce, care își încheiaseră situația școlară. Astfel au participat la tabără Ion Chiujdeu, Moise Bărcuțian, Ion Gavrilă, Laurian Hașu, Vichente Comșulea, Ion Bălan, Ilie Stan, Petru Săbăduș, Victor Florea. Au mai participat, de asemenea frații muncitori Constantin Moldovan și Ion Cosgarea. N-ar fi știut niciodată siguranța de existența ei, dacă nu am fi ridicat o cruce din trunchiuri de brad și dacă nu am fi făcut fotografii. Nu ne-am putut închipui că ridicând o cruce, te va putea condamna cineva pentru acest lucru. Cât privește fotografiile în nici una nu am apărut într-o postură de a fi

Crucea din Budiu

acuzăți de activitate legionară. Asta o credeam noi. Toată vara au umblat agenți de ai siguranței și au cercetat jandarmii, că abia în toamnă au dat de autorii crucii. În tabără ca în toate taberele, am ținut ședințe zilnic, am

cântat, am urcat pe poteci de munte și am discutat situația politică și socială din țară, de la liceu, situația Frăției. Am făcut planuri și despre ce vom face și cum vom acționa în anul școlar următor.

Am coborât din munte chiar în ziua de 22 iunie, când a început războiul de răsărit. Toate problemele noastre au trecut pe planul doi, războiul rămânând problema numărul unu a tuturor românilor. Socotind că e o datorie de onoare a fraților de cruce de a lupta împotriva comunismului ne-am prezentat a doua zi la centrul de recrutare Făgăraș, pentru a ne înscrie voluntari. M-am dus cu Moise Bărcuțian, anume cu el, fiind cel mai voinic dintre noi. Pe poarta centrului era scris cu litere mari: „NU SE PRIMESC VOLUNTARI!”. Am ajuns cu mare greutate la comandantul centrului, care ne-a spus că așa sunt ordinele de sus. Am rămas astfel în așteptare cu ochii ațintiți la toate veștile care veneau de pe front. Vara am muncit fiecare în familia lui. Ne-am mai întâlnit de câteva ori duminica, ca și în verile trecute pentru a ține ședințe și a schimba informații. Dar totul părea neimportant față de ce se petrecea dincolo de Prut și de unde veneau tot mai multe nume de morți dintre cunoscuții noștri. Și așa se va întâmpla până la sfârșitul războiului în 1945. Cei mai mulți din fruntașii legionari din județ vor muri pe front în frunte cu comandantul Gh. Bălborea și profesorul Ion Petrașcu.

4 septembrie 1941. Arestarea

La sfârșitul lunii august se abătuse un frig în țara Făgărașului cum nu mai fusese de mult. A nins până la poalele munților și zăpada a ținut aproape o lună. În ziua aceea mă întorceam acasă cu carul din satul vecin, Recea, de unde aduceam niște scânduri de la joagăr. Era o vreme urâtă cu ploaie mărunță, rece. Veneam alături de bivoli,

când la intrarea în sat mă întâmpină plutonierul Lisandru, alăturându-se de car și încercându-și pistolul fără să zică nimic. Ajungând acasă, dau peste o trupă de subofițeri de jandarmi, care făceau percheziție. Casa toată era întoarsă pe dos. Hainele din lăzi aruncate pe jos, pernele desfăcute, podele descuiate cu ranga, icoanele date jos de pe pereți. Mama îi blestema pentru batjocura făcută, tata tăcea. „Ține-ți gura, fă, că te iau și pe tine! o amenințau”. „Ce-i dacă mă luați? M-au luat și ungunii pe timpul războiului, dar n-au făcut batjocura asta”. Un comisar în civil făcea un proces verbal al unor obiecte: două cărți „Arhanghelii” de Ion Agârbiceanu, „Mustul care fierbe” de Octavian Goga, icoana arhanghelului Mihail și cămașa verde cu diagonală. „Domnilor, am zis eu, vă faceți de râs cu cărțile astea și cu o icoană de sute de ani! Iar cămașa verde legea spune să nu o porți, nu să nu o ai”. „Mă-nveți tu pe mine ce să iau? se răsti civilul. Puneți-i cătușele!”. Cu o mare dexteritate se repeziră la mine și-mi prinseră cătușele cu mâinile la spate.

De ani de zile mă așteptam să fiu arestat, dar nu acasă. Mă născusem în această casă, crescusem aici, îndărătul porții mă simțeam apărat de toate relele din lume, și acum iată totul se năruia. Câțiva nemernici își băteau joc de ce-mi părea mai sigur pe lume. O răzvrătire surdă îmi întuneca mintea. Au făcut bine că mi-au legat mâinile. Mi-am adus aminte de demnitatea cu care trebuie să primească un legionar nedreptatea și încet-încet m-am potolit. „Uită-te, la el! se adresă mamei, că n-ai să-l mai vezi!”. „Nu-i cum vrea omul, ci cum vrea Domnul! răspunse mama”.

M-am despărțit de ai mei cu ochii fără lacrimi. „Și acolo-i Dumnezeu, dragul mamei. Cheamă-L și vine la tine.” mi-a spus mama la despărțire. Toți cei veniți au plecat cu o căruță, iar eu am rămas în urmă pe mâna lui Lisandru. „Să nu încerci să fugi, că te împușc ca pe un iepure!”. Când mergeam prin sat mergea tot după mine cu

**Salutând în fața Crucii de pe Budiu.
- în centru Ion Gavrilă -**

pistolul în mână. Am ajuns la postul de jandarmi din Recea. Abia intrat la post a pus un jandarm de mi-a legat și picioarele cu lanț scurt. Așa am rămas rezemat de perete. „Acum să-ți mute neica un pic mutrișoara, puiule, că mi-ai căzut în mână!”. Suflecându-și mânecile,

scuipându-mă, se apropie de mine și începu să mă lovească în piept, în cap, pe picioare, încet cu răbdare, sistematic, fără să pot face ceva. N-am răspuns nimic. Mă durea și mă miram de unde atâta ură din partea unui om, căreia nu-i făcusem nimic. Cu o lovitură în falcă mă trânti jos ca pe un bolovan și continuă să mă lovească cu picioarele pe unde nimerea.

M-am trezit când era noapte. Am auzit în camera vecină zornăit de lanțuri, semn că mai era și altcineva. În adevăr în camere separate erau Ion Chiujea și Hașu Laurean. Și ei pățiseră la fel cu Lisandru. A doua zi am fost dezlegați de picioare și cu mâinile la spate am fost duși la postul din Ileni, de unde l-am luat pe Vichente Comșulea, și el legat ca și noi, și cu un alai de jandarmi în frunte cu Lisandru am intrat la jandarmeria din Făgăraș, unde erau sosiți înaintea noastră Victor Florea și Moise Bărcuțian.

A urmat o săptămână de anchetă făcută de comisarul Moraru, după câte am înțeles venit de la siguranța generală din București, un individ voinic cu o figură întunecată de câine mops, cu ochii bulbucați. Ziua ne ținea în beciul umed al unei clădiri vechi, iar noaptea într-o cameră cu ciment pe jos și cu zăbrele, fără nici un mobilier în ea, permanent fiind păziți de niște sergenți tineri, din școala de jandarmi, foarte zeloși. După cum ne amenințau ei, ne-ar fi împușcat fără mustrare de conștiință. Când eram scoși la anchetă sau la WC și anchetatorul și sergenții își permiteau să ne bată, nu cu un scop anume, ci de dragul de a te bate, folosindu-se de figurile învătate la școala lor. În mod special se antrenau, pe cel mai tânăr dintre noi, Victor Florea, de 14 ani. Ancheta s-ar fi putut termina într-o oră. Răspunsuri le-am dat cum ne înțelesesem încă de la munte.

-Da, am făcut o excursie în muntele Budiu.

-V-ați înțeles înainte de a merge la munte, fixând data și ora?

- Da. Sigur că ne-am înțeleș.
- De unde ați avut de mâncare?
- Am adunat bani de la toți și am cumpărat pâine.
- De la ce brutărie?
- De la Niciu.
- Ați mâncat împreună, sau fiecare separat?
- Cum era să nu mâncăm împreună?!
- Ați mers împreună pe drum?
- Da, împreună.
- Ați cântat?
- N-am cântat, am fluierat să mergem mai cu spor.
- Ce-ați făcut la munte?
- Ne-am urcat pe vârfuri până la zăpadă, am cules flori, am făcut de mâncare.
- V-ați rugat?
- Da, am zis rugăciunile împreună.
- Ați citit din Biblie?
- Da, am citit din Biblie.
- Ați ținut ședințe legionare?
- Nu am ținut ședințe legionare.
- Dar ați discutat?
- Am discutat.
- Despre ce?
- De toate, de școală, de lume, de fete.
- Ați ridicat din bârne tăiate de voi, în vârful Budiului o cruce legionară?
- Am ridicat o cruce. Crucea-i cruce. Nu-i nici legionară, nici nelegionară! Îi creștină.
- Ați făcut fotografii?
- Da, am făcut fotografii.
- Le recunoașteți?
- Da, le recunoaștem.
- V-ați rugat în fața crucii?
- Da, ne-am rugat în fața crucii.
- Pentru cine v-ați rugat?
- Pentru țară, pentru lume, pentru prieteni, pentru

părinți, pentru noi.

Noi credeam că nimeni nu ne putea acuza pentru astfel de declarații.

Prin nu știu câte septembrie am fost transportați într-un camion legați la mâini la închisoarea Brașov și înaintați Curții Marțiale. De la siguranța Făgăraș au fost aduși cu noi Ion Bălan, Ion Cosgarea, Ilie Stan, Constantin Moldovan, Virgil Maniu, Aurel Bențea și Tavi Popa. Ultimii trei nici nu fuseseră la munte, dar erau într-o fotografie obișnuită găsită cu Moldovan și Cosgarea. De Săbăduș Petru eram înțeleși dinainte că nu vom recunoaște sub nici o formă că a fost cu noi. Întrebându-ne de adresa lui, am spus că nu știm dacă are vreo adresă și că el e plecat definitiv din Făgăraș acasă în Ardealul ocupat.

O dată cu noi au fost anchetați la jandarmeria din Făgăraș, părintele Uria din Mărgineni, împreună cu doi tineri din sat de 16 ani, Ursu și Popa și un bătrân pribeag de 70 de ani, italian de naștere, aproape olog, fără familie, pe nume Perdi, pe care-l adăpostea părintele la casa parohială. Tinerii și bătrânul Perdi au fost bătuți să recunoască că părintele le-a vorbit de Legiune și Căpitan și că împreună au făcut un cuib legionar. La anchetă, comisarul Mihăilescu nu s-a dat în lături să-l bată chiar și pe părintele Uria pentru a-l sili să recunoască acest lucru.

Am fost coborâți în curtea închisorii din Brașov din centrul orașului, seara destul de târziu și introduși într-o cameră mare cu trecători, de drept comun. Trebuie să recunosc că primul contact cu închisoarea a fost foarte deprimant, când într-un miros de nesuportat la lumina oarbă a unui bec galben, de pe priciuri s-au ridicat în capul oaselor vreo 30-40 de figuri hidoase în haine de pușcăriaș a deținutului de drept comun. Singurul, care parcă era în mediul lui, era Tavi Popa. El mai fusese condamnat la cinci ani închisoare pentru așa-zisa rebeliune, făcuse vreo patru luni și fusese grațiat de Paști. Foarte repede, cunoscând obiceiurile casei, se împrieteni cu „Mă

recomand Cucuș, haiduc de buzunare, la al 13-lea sezon de odihnă în stabilimentul de bună reputație”. Curând ușa se deschise și în cameră intră un gardian însoțit de un tânăr subțirel, cam de 30 de ani, mereu cu zâmbetul pe buze, Tavi Popa îl recunoscuse imediat și se duse și-l îmbrățișă.

-Bine te-am găsit, bădie Paul.

-Bine ai revenit, Tavi.

-Da, n-am venit singur, am adus încă 16 suflete.

Tânărul gazdă dădu mâna cu toți, privindu-ne cu drag, apoi ne invită să servim cina. Doi frați de ai noștri, și ei tineri, au adus un hârdău cu ciorbă de legume și un platou cu mămăligă tăiată în calupuri și niște străchini de lut, destul de ponosite. Tavi, ca la el acasă, luă o strachină, o umplu cu ciorbă și se servi cu un calup de mămăligă și începu să mănânce cu poftă, vorbind mereu cu bădia Paul.

Eu am încercat să-l imit pe Tavi, dar cu toată bunăvoința nu am putut înghiți o lingură. Simțeam că dacă mai continui voi vomita. “Lasă că mâncați voi mâine, spuse râzând bădia Paul. Acum așezați-vă și vă odihniți. Dimineață viu și vă scot de aici”.

La cererea bădiei Paul, Cucuș care-și luase sarcina de șef de cameră, îi sili pe pușcăriași să elibereze un colț de prici, unde ne-am așezat cu destulă scârbă, toți cei nou veniți. Era prima seară de închisoare. În gând simțeam cum fiecare veghind își făcea rugăciunea, nu prea încântați de noua locuință.

O lună la închisoarea Brașov

Dimineața, odată cu prim-gardianul și numărătoarea, a venit bădia Paul Cojocar cu un gardian și ne-a mutat în secția politică. Aici era altceva. Erau la vremea aceea cam 80-100 de deținuți, majoritatea legionari, cei mai mulți fiind tineri. Îmi amintesc de câțiva frați de cruce din Târgoviște, între care și fiul comandantului regimentului de tancuri Săndulescu, un grup de Frățiori de la fabricile din Brașov, tare mărunței;

apoi grupul FDC de la Mediaș: doi frați Spătaru, doi frați Caba, doi frați Tătaru, Toader Biriș și Alexandru Dop, gălăgioși și puși pe glume. Trei dintre ei își aveau și surorile, fete de 14 ani aici în închisoare. Mai erau tineri și din alte părți, dar și oameni în vârstă, serioși, cu gândurile lor. În atmosfera aceasta am sosit și noi 17. Nici unul dintre ei nu purtau haine de pușcăriaș. Prima zi s-a consumat cu formele de încarcerare, fișe, amprente, inventar. Ziua ușile camerelor erau deschise, aveau cărți, instrumente muzicale, șah, flori. De două ori pe zi plimbare în curte. Seara toată secția politică ieșeam în fața camerelor și ne spuneam rugăciunea, urma un moment de reculegere pentru cine știam noi și terminam cu “Cu noi este Dumnezeu”, pe care-l cântam. Se primeau pachete cu mâncare de afară, dar și fără asta mâncarea era bună.

În ziua următoare Paul Cojocarul a venit la noi.

-Băieți, noi ieșim la lucru, vreți să veniți și voi? Îmi promiteți pe cuvânt de frate de cruce că nu evadează nimeni și păstrați disciplina?

Și iată-ne încolonați 40-50 de tineri pe Ulița Lungă, la început fluierând, iar apoi în afară de oraș cântând două melodii de marș: “Stan bolovan” și “Noapte bună, Mărioară”. Așa mergeam zilnic până la o grădină din Stupini, unde o lună am scos ceapă și cartofi. Pentru amiază doi dintre noi făceau la fața locului pe o sobă improvizată o mâncare consistentă cu legume, iar seara ne întorceam la închisoare tot cântând. Bădia Paul trecea pe la fiecare stând de vorbă cu noi, atunci când ne vedea privind spre sud la munții noștri fâgărășeni, unde pe un pisc trebuia să fie o cruce și pentru care eram noi aici.

Procesul

În zilele următoare am fost duși la Curtea Marțială, unde un maior judecător de instrucție ne-a vorbit foarte frumos și ne-a întrebat dacă recunoaștem declarațiile date.

S-a purtat așa de micios că ne era teamă că ne va elibera, căci avea acest drept, dar numai bine ne-a încadrat în mai toate articolele de crimă ale legislației de atunci: crimă de constituire a unei organizații interzise, crimă de cotizație pentru scopuri dușmănoase, crimă de purtat uniforme interzise, crimă de confecționare de însemne dușmănoase regimului, crimă de cântec a cântecelor interzise. Dar lucrul acesta îl vom afla numai la proces a cărui dată era fixată pe la sfârșitul lui septembrie. Am fost întrebați de martori ai apărării. La repezeală am numit pe preotul greco-catolic Tonceanu, care ne cunoștea bine, fiindu-ne și confesor și pedagog la internatul liceului. După această formalitate nici capul nu ne-a mai durut de proces. Mergeam la lucru cu drag, povesteam, citeam și comentam cele citite. 1/40T îl foloseam cum făceam și în libertate de data asta cu cei care eram la un loc în cameră. Între timp are loc procesul elevilor ucenici de la Brașov, care primesc o lună-două de închisoare, cei mai mulți fiind achitați. Le părea rău că ne despărțim așa de repede. Cu o zi înainte de proces am aflat că a fost schimbat președintele Curții Marțiale, colonelul Proca, cu un altul. Cu familiile noastre nu am putut comunica. Ne-au trimis vorbă, că au tocmit avocat pe un fost magistrat după nume Butoi, pe care-l plătiseră cu câte 3000 de lei fiecare, 3000 însemnând la vremea aceea prețul unei perechi de boi.

Avocatul nu a venit să se consulte cu noi decât cu câteva minute înainte de proces, într-o sală unde eram păziți de soldați:

-Când voi începe să pledez, voi să cădeți în genunchi și să vă cereți iertare că ați greșit și nu veți mai face.

Am izbucnit într-un hohot de râs:

-Să ne cerem iertare, să cădem în genunchi, dar cu

**Frăție de Cruce din Suceava la închisoarea
din Cernăuți - 1941**

ce-am greșit noi, domnule?

Avocatul Butoi, care arăta așa cum îi era numele, s-a înroșit la față, ne-a înjurat și a plecat bombănind.

-Atunci îmi iau mâna de pe voi! Treaba voastră!

Și așa a și făcut. La proces a bătut câmpii. Nu știa nici măcar că trei dintre noi nici nu fuseseră la munte și el îi băga în aceeași oală cu noi. În rechizitoriul procurorului am rămas năuciiți când am aflat câte crime făcusem. Părintele Tonceanu, prezent ca martor, a atras atenția

Curții că în boxă se află unii dintre cei mai buni elevi ai liceului și de care țara va avea nevoie în viitor. Ar mai fi vrut să spună ceva dar președintele i-a luat cuvântul.

Cel mai odios a fost însă procurorul, un locotenent tânăr, foarte bine îmbrăcat:

-Onorată instanță, onorată Curte, la prima vedere aveți în fața dumneavoastră niște tineri obișnuiți, elevi. Dar sub această înfățișare blândă se ascund niște odioși potențiali criminali. Dacă au fost elevi buni, premianți asta nu fiindcă așa ar fi de la natură ci pentru că le-a dat ordin Horia Sima să fie așa, să înșele buna credință a conducătorilor țării pentru a-și desfășura activitatea lor criminală. Ce dovadă mai bună aveți decât faptul că în aceeași organizație se află și elevi și muncitori, deci semnul unirii a două forțe criminale: legionară și comunistă, care așa cum s-a văzut la rebeliune, și-au dat mâna pentru a împlânta un cuțit în inima României, acum când țara-ntreagă duce un război sfânt împotriva bolșevismului. Aceeași concluzie poate fi trasă și din faptul că la munte au mâncat în comun ca în comunism și nu fiecare din ce a dus.

A mai spus multe, tot așa, terminând cu cererea de a ni se da o pedeapsă exemplară cu circumstanțe agravante, căci nici acum de abia cu o oră în urmă, inculpații cântau cântece legionare. Era adevărat că am cântat, dar nu cântece legionare. Avea Tavi Popa o voce frumoasă și ce puteam face așteptând trei ore să ne vină rândul la proces decât să cântăm aria la modă atunci: "Tot ce-i românesc nu pierе". Venise un grefier la noi, care ne-a cerut să tăcem și care s-a dus și ne-a pârât.

Au luat cuvântul și doi avocați legionari de la Făgăraș, Cergă și Bâlborea, neplătiți, care ne-au apărat la obiect:

-Onorată Curte, poate fi socotită cotizație legionară niște bani strânși pentru a cumpăra câteva pâini? Poate fi socotită activitate comunistă faptul că le-au mâncat

împreună? Pot fi considerate corpuri delictive incriminatorii niște icoane vechi de sute de ani, o cămașă, fie ea și verde, ținută în ladă, sau o cruce, care pretutindeni e simbolul creștinătății?

Am încercat să iau și eu cuvântul, dar președintele Curții a răspuns că avem avocat.

După amiază ni s-a citit sentința de către grefierul pârâcios: „Gavrilă Ion - 10 ani muncă silnică pentru crimă de... 5 ani temniță grea pentru crimă de... 3 ani pentru... Gardă, ia-l! Cosgarea Ion - - 10 ani muncă silnică pentru crimă de... 5 ani temniță grea pentru crimă de Gardă, ia-l! Bălan Ion... Comșulea Vichente... Bărcuțian Moise... Hașu Laurian... Chiujdea Ion... Moldovan Constantin... Bențea Aurel... Maniu Virgil... Stan Ilie și Florea Victor ... 5 ani temniță grea pentru crimă de... 3 ani pentru... Gardă, ia-i!” Apoi grefierul se opri o clipă să răsufle.

-Dar cu mine, ce-i? Întrebă Tavi Popa cam ironic.

-Cum te cheamă?

-Popa Octavian.

-Popa Octavian, recidivist, 20 de ani muncă silnică pentru crimă de ... - 10 ani muncă silnică pentru crimă de... 5 ani temniță grea pentru crimă de... 3 ani pentru... Gardă, ia-l!

Cât de satisfăcut era grefierul care semăna cu Moș Irod, al nostru de la străjerie.

Cu aceste sentințe ne-am întors acasă la închisoare, sosind odată cu cei care veneau de la câmp.

„Cum îi?” ne întrebă bădia Paul. Îi spunem cât am luat. „Cam mult”, își dădu el cu părerea, „Au cam sărit dincolo de cal”.

În zilele următoare au fost condamnați și medieșenii, tot la ani mulți, 10-15 ani muncă silnică. Dar cea mai mare aberație a fost condamnarea celor trei surori ale lui Caba, Spătaru și Biriș la câte 15 ani muncă silnică, ele neavând decât vârsta de 14 ani fiecare.

Nu ne înspăimântau astfel de condamnări, noi le

luam ca pe niște glume proaste. Ba eram și mândri de ele. Când au venit fetele de la proces condamnate, noi băieții eram în curtea închisorii la plimbare. Una din ele ni se adresă:

-Sâc, că nouă ne-a dat mai mult decât vouă!

Una din fete era sora lui Victor Biriș, fost diplomat la Ambasada Română din Italia, în 1940 și care și el era la închisoare la ora aceea. Acesta a reușit să facă o sesizare, care a ajuns până la Benito Mussolini. Acesta a intervenit la gen. Antonescu pentru grațierea fetelor. Se spune că Mussolini ar fi exclamat: „Să condamni niște fetițe la mai mult decât vârsta lor, e o crimă!”

În ziua următoare a fost condamnat al doilea grup făgărășean, în frunte cu preotul Uria și cu bătrânul Perdi, tot între 10 și 15 ani muncă silnică. De altfel începând cu toamna anului 1941, grupuri după grupuri de elevi, frați de cruce luau drumul închisorii. Curțile Marțiale dădeau condamnări după condamnări, unele de tot aberante. S-a ajuns la condamnarea unor copii de 10-11 ani, ca bunăoară cei din Câmpina, pentru activitate legionară. Și toți acești tineri luau în glumă și râdeau în față de aceste condamnări. În zilele următoare, așa condamnați cum eram, mergeam la lucru cu bădia Paul la scos ceapă și cartofi la Stupini, fredonând nepăsători cântecul: „Noapte bună, Mărioară, chiar și luna s-a culcat. Pe Ionică-n astă seară în zadar l-ai așteptat.”

La Aiud

Eram încă la Brașov când în oraș s-a sărbătorit cucerirea Odesei. Orașul se bucura. Pentru noi victoria era un prilej de tristețe. Nu eram nici unul de anii armatei, dar ne simțeam într-un fel vinovați că nu eram afară tocmai când țara avea nevoie de noi.

Într-una din zile sosește la închisoare poetul Radu

Gyr. Fusese condamnat pentru „rebeliune” la nu știu câte zeci de ani închisoare, muncă silnică. Când a început războiul s-a cerut voluntar și i-a fost aprobată cererea, de altfel singurului căruia i s-a aprobat. A luptat până la cucerirea Odesei, s-a întors în refacere cu regimentele victorioase, dar, în timp ce camarazii lui mergeau acasă, el a fost obligat să revină la închisoare. Aici, la Brașov la închisoare și-a petrecut timpul de refacere. A mai repetat de vreo câteva ori voluntariatul, neavând norocul să fie ucis pe front, dar tot în închisoare l-a găsit 23 august 1944.

Pe la sfârșitul lui octombrie am fost trimiși la Aiud cu lanțuri la picioare. La plecare ne-am luat rămas bun de la Bădia Paul Cojocaru, care ne-a fost tot timpul ca un frate mai mare și de la Radu Gyr. Pe Paul Cojocaru nu l-am mai întâlnit nici în închisoare și nici afară. Auzisem doar că și el rămăsese în închisoare, după 23 august, sub comuniști. Un lucru curios: în 1990 la o adunare a Alianței Civice la Brașov, în asistența de acolo am auzit o voce, care mi-a amintit imediat de vocea lui Paul Cojocaru. M-am îndreptat spre tânărul care vorbea și l-am întrebat de nume. Mă cheamă Alexandru Cojocaru și sunt fiul lui Paul Cojocaru. Mi-a povestit că tatăl său bătrân și bolnav ieșise din închisoare și mai trăise câțiva ani.

Când ne-am luat rămas bun de la Radu Gyr, acesta a trimis prin noi la Aiud cele două colinde devenite clasice în închisorile din România: „A venit și aici Crăciunul” și „O brad frumos, ce sfânt păreai în altă sărbătoare”. Era slab de ne miram unde mai încape sufletul și optimismul ce-l avea acest om! Cine se gândea atunci că va avea parte de încă zeci de ani de suferit în închisorile din țara lui, pe care a iubit-o atâta!

Iată-ne deci, cu lanțurile de la picioare tăiate, în fața celularului, noi și un grup și mai mare de prahoveni, între care muncitorul turdean, Pleșa. Suntem imediat vizitați de către directorul închisorii Aiud. Văzându-l pe Florea Victor atât de tânăr, de doar 14 ani, spuse: „Pe tine te

trimit la Sibiu, acolo se află copiii, tu nu rezisti la Aiud. Lor (ne arată pe noi) să le dai o săptămână de regim alimentar.” Am rămas impresionat de figura distinsă a directorului Moldovan: înalt, cu părul alb, puțin adus de spate, îngândurat. De multe ori îl vedeai umblând singur printre deținuți. Nu era lucru ușor să ai grijă de o închisoare de șase până la șapte mii de deținuți. Am fost introduși seara în celular în câteva celule de la etajul doi, câte doi în celulă. Dimineța, când s-au deschis ușile după apel, au și năvălit vecinii să vadă cine au sosit. Erau prahovenii cu Mazăre, Safin, Constantin, doi Georgescu și alții printre care frații Ștefănescu de la Corabia, doi hușeni, Fetie și Todirașcu, câțiva basarabeni ca și seminariștii de la Nifon, Țintă, Bădescu, tulcenii Paceag și Dumitrescu, macedoneni: o mulțime, aviatori: elevi de la școala de aviație și alții și alții...

Celularul era un oraș în miniatură. La vremea aceea în el erau în jur de 3000 de legionari. Ordinea interioară era organizată de deținuți. În timpul zilei celulele erau deschise, circulai în tot celularul unde voiai. Repartizatul în celule se făcea după buna învoială. Șeful legionarilor din închisoare era Ilie Niculescu, șef al corpului legionar Răzleți ajutat de prințul Alexandru Ghica, care trecea în fiecare zi prin sectorul Frăției să vadă cum stăm. Noi, ca novici, eram cumva derutați de veșnica mișcare de pe coridoare, dar Tavi Popa, care ieșise de aici cu doar câteva luni înainte, colinda toate colțurile celularului pentru a-și revedea vechile cunoștințe.

După câteva zile a venit ordinul ca cei cu pedepse de 5 ani să fie duși la altă închisoare și din cei treisprezece, nouă (condamnați la temniță grea) au fost trimiși la Deva. Am rămas deci, doar Tavi, Cosgarea, eu și părintele Uria cu ai lui. Cosgarea a început să lucreze la tâmplărie. Mi-a promis că mă duce și pe mine la lucru, dar curând a trebuit să plece din Aiud odată cu toți muncitorii.

Se făcuse o oarecare rariște în celular, dar curând

dubele au început să verse tot la două zile alte valuri de condamnați cu pedepse din ce în ce mai mari. Astfel a sosit minunatul grup de la Liceul Militar Timișoara: Muntean, Chiriță, Călinescu, Bălan, Diaconescu, Neamțu, Brânduș, Buracu, Călinescu, Mihai. Apoi au sosit ieșenii cu Valeriu Gafencu și cu elevi de la liceul militar din Iași: Paul Miron și Burlibașa. S-au ivit de la început două păreri despre felul cum să rămânem în închisoare: unii erau de părerea de a ne menține și în închisoare pe grupuri așa cum am fost afară și cum s-a intrat pentru a se menține coeziunea locală, care va trebui apoi să funcționeze și când ne vom libera. Credeam într-o liberare timpurie. Numai un nebun, ziceam noi, ar putea concepe să țină mii și mii de tineri în închisoare ani și ani în vreme de război. Dacă nu de dragul nostru, cel puțin din interes. Frontul răsăritean mergea mai greu de cum se spera și va fi nevoie de forțe noi în locul celor pierdute.

Altă părere era să ne amestecăm cât mai mult, noi tinerii veniți din toate colțurile pământului românesc, să ne cunoaștem bine și să ne legăm într-o Frăție de cuget și simțiri ca nici vremile, nici stăpânirile să nu o poată distruge.

Veneau frați de cruce din Basarabia și chiar din Transnistria până și din Banatul sârbesc și din Maramureșul cehoslovac până în munții Macedoniei. Cu toții visam și ne pregăteam pentru o „Românie frumoasă ca soarele sfânt de pe cer”, așa cum o visase primul Comandant al Frățiilor, Ionel Moța. Nu ne speriau granițele vremelnice: „Granițele unui neam sunt înscrise în inima lui și nu în răzvoarele vremelnice”, ne spunea în 1940 la Predeal, Comandantul.

Curând după sosire a venit în celulă preotul profesor Straja, cu Istoria Românilor de C. Giurescu. „Trebuie să reluăm aici activitatea școlară! Acesta-i manualul. În zece zile va trebui să-l învățați. Învățam capitolele cerute și în ziua anumită eram examinați de profesor cu multă

severitate. Datorită părintelui Straja mi-am însușit bine istoria românilor de nu am mai uitat-o niciodată.

În alte celule alți profesori predau româna, geografia, fizica, matematica, urmând să trecem pe rând la toate materiile din ultimele clase de liceu. Locuiam atunci în celulă cu Nelu Muntean, fâgărășean din Cincu, pe care-l cunoșteam de câțiva ani, dar abia aici mi-am dat seama de plinătatea sufletească a acestui tânăr. Eram de aceeași vârstă și clasă, dar mi-era superior din toate punctele de vedere și-l luam mereu ca model. Îi datorez mult pentru tot ce mi-a dăruit. Seara, după ce se trăgeau zăvoarele, cântam la mandolină sau revedeam în amintire munții, dealurile, pădurile și apele copilăriei noastre, de care nu ne despărțisem pe deplin. Din păcate nu puteam citi la beculețul de 5 wați, care rămânea aprins toată noaptea.

Dumineca și de sărbători mergeam la biserica ortodoxă și greco-catolică. În preajma Crăciunului părintele Ionel Florea a pregătit colinde. La pregătire a primit pe oricine. Atunci am învățat să cânt frumos câteva colinde, care m-au mângâiat apoi în atâtea oropsite Crăciunuri pe care le-am avut în viață. În ziua Crăciunului, după Liturghie la o răscruce de celular a cântat adevăratul cor al colindelor de Crăciun. N-am auzit colinde cântate mai frumos decât acestea ale părintelui Florea la Crăciunul din 1941, la închisoarea Aiud. Nu era urâtă viața de închisoare.

Percheziția închisorii

Era a doua sau a treia zi de Crăciun. Bătuse clopotul deșteptarea, când pe coridoarele închisorii se auzi un zgomot infernal de tropăit de încălțăminte cazonă și ordine scurte, date. Se aud zăvoare trase. E tras și zăvorul nostru, ușa se deschide și în prag, fără să intre, doi jandarmi cu armele îndreptate spre noi ne ordonară: nici o mișcare!

Rămâneți unde sunteți! Ne oprim între paturi și așteptăm. Curând apare un căpitan de jandarmi cu un sergent închizând ușa după ei: „Nu vă speriați, băieți, spuse el cu bunătate. Avem ordin să facem percheziție în toată închisoarea, să confiscăm orice hârtie scrisă și orice obiect de scris, orice carte s-ar găsi, hainele civile și orice obiect oprit de regulament. Dați-mi voi, ce credeți, că nu aveți nevoie”. Ne-a întrebat de unde suntem. Dar de ce nu ai nevoie la închisoare, orice obiect ți-e de folos. Am sacrificat o pereche de pantaloni și un veston și niște caiete cu exerciții de matematică. S-a uitat și la mandolină, parcă ar fi vrut s-o ia, dar văzând întristarea noastră, ne-a lăsat-o. Ne-a dat mâna și ne-a urat liberare grabnică.

Așa și-a făcut prezența în închisoare noul director, maior magistrat Aurel Munteanu, zbirul din anii următori.

După un timp s-a auzit cum invadatorii se retrăgeau, dar ușile nu s-au mai deschis, decât pe rând. Veniți de la spălător și WC, ușile se închideau din nou și în locul unui singur gardian de la ușa celularului, apăru câte unul la fiecare braț al celularului, adică total vreo 20 de inși. Pe vizeta ușii ne-au fost aruncate două uniforme de pușcăriaș, zdrențuite și murdare și cu paraziți. De asemenea două perechi de saboți de lemn cât două luntri.

S-a întâmplat ca în aceeași zi să fiu chemat la vorbitor. Neștiind ce s-a petrecut cu cei cărora li s-a făcut percheziția întreagă, am plecat cu gardianul îmbrăcat ca până atunci, cu două svetere groase de lână, căciulă de oaie ca la Făgăraș, pantaloni groși de pânură țesuți de mama (despre care frații ziceau că stăteau singuri în picioare). Când am ajuns la Corpul de gardă noul prim-gardian s-a făcut foc zărindu-mă îmbrăcat civil și mi-a poruncit să mă dezbrac. L-am rugat să mă lase până după vorbitor. „Dar tu crezi că mai ai vorbitor? Dă hainele civile jos!”. Eu m-am opus și câțiva gardieni au sărit și m-au dezbrăcat și descălțat. În loc să mă întorc cu pachet și vești de afară mă întorceam prin zăpadă numai în

cămașă, indispensabili și ciorapi, umilit și revoltat. Cu mine a venit „prim-ul” cu câțiva gardieni și a făcut o nouă percheziție în celulă lăsându-ne așa cum scria regulamentul, numai cu haine cazone. Am cerut voie gardianului să ne spălăm uniformele, dar nici n-a vrut să audă. Ne-au luat și păturile și țolul meu adus de acasă sub care te puteai culca în zăpadă. Această nouă umilire m-a făcut să mă revolt și să-i înjur pe toți în timp ce Nelu Muntean nu spunea nimic, ceea ce făcea să mă revolt și împotriva lui, dar numai în gând căci în sinea mea îl admiram. Odată numai mi-a amintit că cineva a spus: “Jertfă lângă jertfă, durere lângă durere, chin lângă chin...” și m-am potolit și eu.

În zilele următoare a venit un ger al Bobotezei de au înghețat ferestrele și a înghețat și caloriferul. În cele din urmă ne-am îmbrăcat în zdrențele murdare și păduchioase date, am ridicat păturile cazone de pe jos, pe care le foloseam drept preșuri și ne-am acoperit cu ele. N-am răbdat în viață un frig mai mare ca atunci; timp ca vreo două săptămâni. Am răcit amândoi. Eu mi-am revenit, dar Nelu Munteanu, începând de la acest ger, a mers din rău în mai rău ajungând în 1944 în sanatoriul TBC de la Târgu Ocna.

Într-una din zilele următoare au fost deschise ușile celulelor și toți deținuții scoși afară pe balustradă. La etajul doi se afla maiorul Muntean, în mijlocul unui grup de jandarmi cu automatele îndreptate înspre noi. Era în uniformă de magistrat cu mâinile într-o pelerină. A început disprețuitor: „Uitați-vă la voi și vă vedeți cum arătați, și voi ați vrut să conduceți România! Vedeți-vă halul în care ați ajuns! Cereți-vă iertare până se mai găsesc dintre cei dispuși să vi-o acorde! De azi înainte voi avea grijă ca Aiudul să fie închisoare, nu pension.”

Într-adevăr deținuții arătau jalnic. Unii înalți, îmbrăcați în haine scurte păreau sperietori de păsări, alții mici cu haine mari păreau cerșetori. Bonetele de pușcăriași

**Frați de Cruce din Dorohoi, Rădăuți și Suceava
la închisoarea din Cernăuți - 1942**

și fețele nebărbierite (că au fost ridicate și uneltele de ras) ștergeau orice urmă de personalitate ale chipurilor. Ne uitam unii la alții și nu ne recunoșteam.

Maiorul Muntean a continuat batjocoritor și amenințător încă o bucată de vreme, apoi a întrebat dacă are cineva ceva de spus. A luat cuvântul Alexandru Ghica. Era dintre puținii pe care orice uniformă nu-i putea reduce calitatea lui de a fi impunător. „Sunt Alexandru Ghica...”. “Ai fost, interveni maiorul cu răutate, acum ești un număr!”. “Și voi rămâne Alexandru Ghica, domnule maior Munteanu! Am de spus că în istorie, batjocura și umilirea unui popor se întoarce împotriva celui care o poruncește și a celor care o execută”. „Destul”, răspunse maiorul

Munteanu nervos, „intrați în celulă!”. Noii gardieni se repeziră să execute ordinele. Trebuie spus că odată cu războiul, în rândul poliției, jandarmeriei și pazei închisorilor a apărut un aflux de personal recrutat din toți învățtii și protejații regimului, gata să execute orice ordin numai de a scăpa de front.

După aprecierea noastră hrana se redusese la jumătate. Nu am protestat niciodată. Ziceam că dacă țara se află în război și noi eram siliți să nu facem nimic, nu puteam cere ca țara să facă eforturi și pentru noi. La plimbare eram scoși în grupe mici și siliți să ne învățim în cerc, unul după altul, în tăcere. Ni se părea un chin să-l tot auzi pe gardian strigând: “Ține aproape! Nu vorbi! Mișcă mai repede!”. Simțeam lipsa cărților și a altor preocupări intelectuale. În lipsa lor povesteam toată ziua și noaptea tot ce ne trecea prin cap. Ne povesteam viața cu toate întâmplările ei și nu ne supăram când unul sau celălalt repetam aceeași întâmplare a doua sau a treia oară.

În zarca Aiudului

Era pe la sfârșitul lui ianuarie când ni s-a ordonat să ne luăm bagajele că plecăm. Ce mai aveam din al nostru? Nimic, iar din al închisorii hainele de pe noi lingura și gamela. Ni se înapoiase încălțăminte, în urma unui procedeu tragicomic. Cum am spus, după percheziție tuturor deținuților li s-au dat saboți de lemn, care bun înțeles că bocăneau la fiecare mișcare. Ori de câte ori eram scoși la WC, cum închisoarea avea o rezonanță specială, se crea un zgomot sinistru, de nu se mai auzea nimic. Și cei din celule, mai ales cei tineri, am început să bocănim cât puteam de tare, încât gardienii trebuiau să-și pună vată în urechi; și în felul acesta administrația a fost silită să ridice saboții și să ne înapoieze încălțăminte.

Suntem scoși din celular și duși spre mirarea noastră

înspre zarcă. Tot spre mirarea noastră prințul Alexandru Ghica venea însoțit de vechiul prim gardian tocmai de la zarcă. Înainte, când nu era o greutate să ajungi la zarcă, ne feream să ne aventurăm până acolo. Acolo erau deținuții de drept comun, viețașii, condamnați la muncă silnică pe viață pentru crimă, unii pentru crimă săvârșită chiar în închisoare. Ei erau permanent liberi ziua și despre ei se vorbeau multe și nu bune. Viețașii erau adunați la intrarea în zarcă și l-au oprit pe gardianul din față, care ne conducea și care s-a dat speriat în lături. „Intrați în zarcă!” porunca primul gardian din urma noastră. „Nu e loc în zarcă pentru copiii ăștia!” a răspuns Palașov, cunoscut de toți ca șef al viețașilor. Prim gardianul nu a mai insistat ci a plecat direct să raporteze directorului. Gardienii se dăduseră de-o parte. Noi nu înțelegeam ce se întâmplă și-l întrebăm pe Palașov. „Ăștia vor să vă bage împreună cu noi în zarcă și noi nu vrem!”, răspunse el răspicat. Acum înțelegeam venirea prințului Ghica la zarcă. După cum am aflat ulterior, știa de intenția lui Munteanu și-l rugase pe Palașov să nu se învoiască.

Viețașii erau organizați între ei într-o disciplină de fier; șeful lor avea puteri de viață și moarte asupra tuturor și-l ascultau fără comentarii. Nu erau mulți, doar în jur de vreo 30-35 de inși. Și gardienii le știau de frică și nu îndrăzneau să se poarte altfel decât frumos. În istoria Aiudului câțiva gardieni au plătit cu moartea îndrăzneala de a li se opune. Viețașul nu risca decât o nouă condamnare pe viață, pe vremea aceea neexistând pedeapsa cu moartea în România pentru crime de drept comun. De altfel problema a fost puțin mai complicată: fostul director Moldovan, acum redus la director administrativ, aflând de intenția lui Munteanu de a amesteca niște copii cu viețașii, i-a dejucat planul chemând sub un pretext oarecare pe Alexandru Ghica la administrația închisorii și apoi la plecare trimițându-l cu vechiul prim să vorbească cu Palașov. Știa că viețașii

aveau un respect deosebit față de legionari pentru că în cele câteva luni de guvernare se purtasera omeneste cu deținuții de drept comun. Și ei nu au uitat asta. Astfel s-a ajuns la înțelegerea dintre dânsul și Palașov. Prim gardianul nou s-a întors însoțit de alți gardieni, a discutat din nou cu Palașov, apoi iar s-a întors și în locul lui a venit vechiul prim cu care s-a făcut înțelegerea. Etajul zărcii să fie al nostru iar parterul al viețașilor.

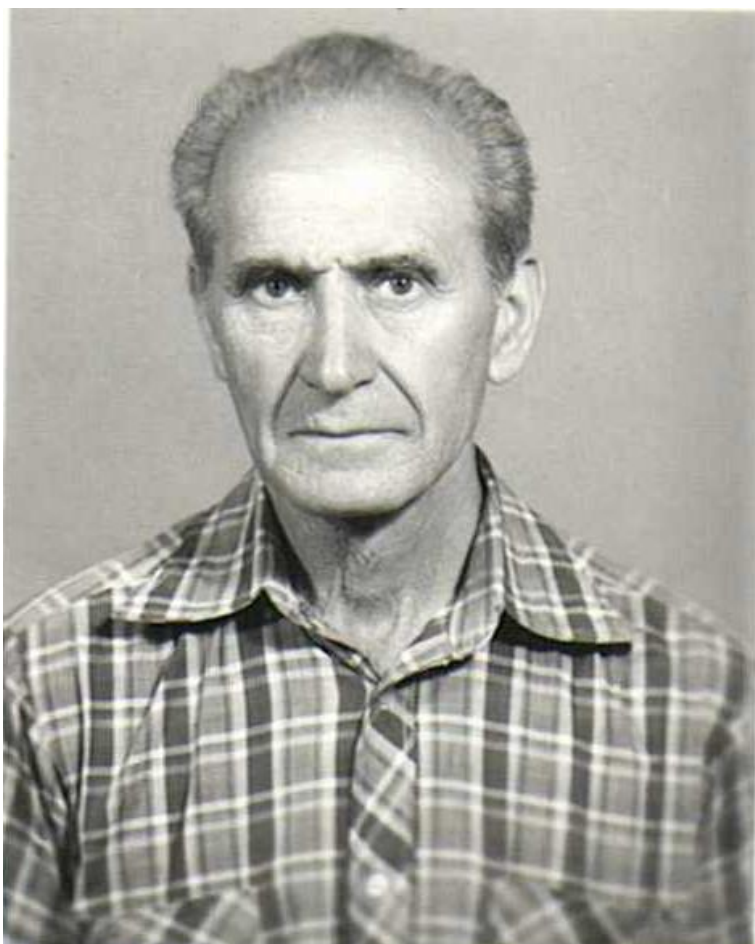
Înainte de a intra în zarcă Palașov ne-a spus tare, adresându-se și la ai lui: „Dacă careva vrea să vă facă rău, veniți la mine și-mi spuneți!”. Și iată-ne aranjându-ne după voia noastră la etajul zărcii, câte patru până la cinci-șase într-o celulă.

Zarca Aiudului e o clădire masivă cu ziduri foarte groase și cu celule mici cu uși ferecate. E vechea închisoare zidită cu sute de ani în urmă. Prin sine nu-i o închisoare umedă sau care nu poate fi încălzită. Faima de închisoare de temut, vine de la regimul dur pe care stăpânirile l-au aplicat deținuților dintre zidurile ei. Celulele aveau și sobe. Cât am stat în zarcă doar în câteva zile am făcut foc în ele, dar fiind mulți în celulă, se făcea destul de cald. Ziua eram mai mult liberi și puteam ieși în curte. Pentru toată întâmplarea ne păstram în grupuri mari, nu că nu am fi avut încredere în Palașov, dar în rândul viețașilor erau destui slabi de minte sau nebuni de-a binele. Palașov era un bărbat cam la 40 de ani, unii spuneau că ar fi avut și școală, bulgar de origine, mijlociu ca înălțime, dar dublu de lat în spete și cu capul dublu de lat, cu brațe și picioare puternice ca niște cângi. Făcuse mai multe crime afară pentru care a fost condamnat și altele în închisoare, deținuți și gardieni care i-au stat în cale. Ceilalți îi știau și respect și frică. Se dădeau în lături când trecea și era servit de alții când mânca. Vorbea puțin și mai mult cu ochii. În jurul lui erau mereu trei-patru viețași voinici. Un altul, rutean de origine, tot foarte voinic umbla singur și tăcut, iar duminica la biserică stătea tot

timpul cu genunchii goi pe piatră. Berilă, care a ucis șase persoane și o mătă cu o sticlă de sifon era un slăbănog de te mirai cum a putut face lucrul acesta. O figură aparte era Zigmont, un țigan unguresc, frumos bărbat și voinic. Era fierarul închisorii și care ne primea prietenos în fierăria lui. Tavi Popa se împrietenise bine cu el. Era condamnat că ucise câțiva de ai lui. „Numai câte un pumn le-am dat, dar ce să fac, dacă am pumnul tare!” Mănuia barosul de parcă avea un ciocănaș de spart nuci. În închisoare era atunci și studentul Sile Constantinescu, care-și ucisese ambii părinți și-i dizolvase în vitriol, dar din cauza unor divergențe cu Palașov administrația îl proteja în celular.

Alții însă și-ar fi avut locul mai degrabă într-o casă de nebuni. Un țigan din Ploiești își fuma pantalonii cât ce-i primea, iar un moșneag găngav povestea și râdea cum și-a sugrumat baba. Pe la bucătărie, care era lângă zarcă, stătea mai tot timpul căruțașul închisorii, care aducea alimentele din oraș și ducea morții la Râpa Robilor. Își avea o poveste înduioșătoare. Își ucisese nevasta când se întoarse din război că o găsisese cu un copil în plus. Susținea că el făcuse cântecul „Mai înainte de război”, cântec ce circula prin satele noastre. După 20 de ani de pușcărie fusese eliberat. A plecat câteva zile în satul lui, dar s-a întors înapoi, negăsindu-și locul în lumea liberă. „Dacă m-ați ținut 20 de ani în închisoare, țineți-mă până o să mor!”. Nu ne trecea prin minte nouă, copiilor de atunci, că vor fi dintre noi unii, care vor face mai multă închisoare decât acest căruțaș nefericit; ca bunăoară Nicu Mazăre, atunci de 17 ani, care va sta aici la Aiud 23 de ani, din 1941 până în 1964!

Curând printre noi a fost adus național țărănistul Anton Ionel Mureșanu, urmaș al Mureșenilor, ardelean, redactorul ziarului „Ardealul”, condamnat pentru un articol din acest ziar, în care, de-acum „mareșalul” Antonescu s-a simțit insultat, pricină din care a fost tot timpul prigonit în închisoare. Avea o condamnare de cinci ani. L-am primit bine, deși nu-i împărtășeam convingerile.

Nicu Mazăre - astăzi

Avea o încredere oarbă în puterile apusene, care vor învinge și care vor veni să ne scape de nemți și vor opri pe ruși la Nistru. Încă de atunci luase legătura cu comuniștii din închisoare, cu care stătea mult de vorbă. După plecarea noastră la Vaslui am aflat că siguranța antonesciană i-a intentat un proces pentru complot (complot la închisoare!) dar a fost condamnat numai el, comuniștii figurând doar ca martori ai acușării; el primind la cei cinci ani temniță grea încă 20 de ani muncă silnică, după ce procurorul îi ceruse

pedeapsa cu moartea. Îl vom reîntâlni la închisoarea Alba Iulia peste doi ani cu aceleași convingeri și-i vom întâlni numele în ziarele comuniste prin 1945-1946 fiind atacat furibund de către aceștia.

Fiind în zarcă eram destul de aproape de secția deținuților comuniști. Majoritatea dintre ei erau străini: ruși, ucraineni, bulgari, maghiari. Erau cu totul liberi în curtea închisorii. Lor nu le erau impuse hainele de pușcăriași. Erau bine îmbrăcați, primeau pachete și aveau vorbitor. Între ei, odată la un vorbitor, m-am nimerit cu un preot comunist și, la mirarea mea, a răspuns că era cea mai potrivită haină de a activa pe linie comunistă în Basarabia. Vom înțelege de ce această discriminare între ei și legionari și la fel și țărănistul Ionel Mureșanu doar peste doi ani.

De aici din zarcă, din proprie inițiativă am făcut cei 80-100 de elevi cereri de plecare pe front. Am fost chemați odată în curtea închisorii cu legionarii din celular, când ni s-a citit decretul prin care se permitea deținuților să lupte reabilitându-se cei ce vor lupta bine. Au rămas celebre atunci cuvintele Comandantului legionar, Traian Trifan, care a spus: „Nici o țară din lume nu se apără cu robi. Noi aici suntem robi. Ca om liber sunt gata să lupt, ca rob nu.”

Ar mai fi de amintit aici două episoade oarecum hazlii. La câteva zile după sosire, ni s-a servit o fiertură de morcovi. Am săltat de bucurie de dragul carotenului, care știam că-i provitamina A. Seara am primit tot morcovi, a doua zi la fel și așa două săptămâni. Nu știu dacă s-a făcut anume acest lucru, dar ne-am înroșit la piele de arătam arămii, ca pieile roșii și nu mai puteam mânca nici varza fiartă.

Dacă în zarcă eram 80-100 frați de cruce - așa cum am mai spus - cei mai mulți rămaseră în celular. Nu am înțeles niciodată care au fost criteriile după care ne-au despărțit. Nu eram nici mai tineri, nici mai bătrâni decât

cei de acolo, nici cu condamnări mai mici sau mai mari decât frații noștri din celular. Destul că destinul ne-a fost diferit, față de cei care au rămas, și mai bun. Ne întâlneam doar la biserică, unde nu puteam vorbi prea mult. Pe scurt ne era dor de ei. De la biserică unii mergeau în celular, iar noi ne întorceam în zarcă. Într-o duminică, aflând că la poarta celularului se află „gură goală”, un gardian cu gura mare, dar cu suflet bun, ne-am dus trei inși în celular: eu, Iulian Bălan și parcă Ilie Țintă. Am stat toată ziua în celulele fraților, eu la părintele Uria, Bălan la bădia Trifan, Țintă la popii lui. Seara când s-a sunat pregătirea pentru masă și s-au deschis celulele, am coborât la ușa celularului, dar acolo nu mai era „gură goală” ci un alt gardian necunoscut. „Ce-i cu voi?”. „Suntem din zarcă”. S-a îngălbenit de frică, a chemat alt gardian și a poruncit să ne ducă la corpul de gardă, iar el ne-a scris numele pe un carnet. „Cum vă cheamă?”. „Bălan a răspuns cu siguranță: Richard Wagner”. „Dar ce fel de nume-i ăsta?”. „De neamț, domnule!”. „Și tu?”. „Johann Strauss”. „Și tu ești neamț?”. „Păi nu se vede cât sunt de blond?”. „Și tu?”. „Eu sunt român: Ciprian Porumbescu. Lasă-ne nene să ne ducem”. „Nici vorbă - nu dau eu de dracu pentru voi!”. Am plecat cu gardianul nou spre corpul de gardă. Când am ajuns în dreptul porții zărcii, am zbughit-o la fugă pe ea, dar nu ne-am dus la ușa zărcii, unde ne-ar fi văzut, ci ne-am strecurat în bucătărie. Gardianul a alergat la zarcă, s-a uitat peste tot, dar nu ne-a văzut. La viețași nu a îndrăznit să intre. Convins că eram acolo, s-a lăsat păgubaș și a plecat. Le-am mulțumit bucătarilor de drept comun pentru ocrotire. Amintindu-ne acum, la bătrânețe, cu Iulian Bălan această întâmplare, el care de la 16 ani din 1941 a făcut neîntrerupt 23 de ani închisoare, a spus: „Ce frumoasă era închisoarea pe vreme răposatului Antonescu!”.

Cu duba spre Vaslui

Încă din februarie se știa că se formează loturi dintre țărani din celular, bănuindu-se că vor fi trimiși undeva la munca câmpului. Pe atunci ți se spunea și unde vei fi trimis. Începând cu 1 aprilie s-au format și dintre noi loturi de câte 30 frați de cruce. Am picat în al doilea sau al treilea lot, de abia pe la Sfântul Constantin. Ni s-au adus bagajele, le-am împachetat strâns, ni s-au făcut formele și fierarul Sigmont ne-a bătut niturile la lanțuri. Din prietenie pentru noi, copiii, ne-a legat tot doi la un lanț, motivând că nu avea destule lanțuri. Acum așteptam percheziția la poarta închisorii.

Dincolo de gratiile porții se făcea o altă percheziție unui lot proaspăt sosit la Aiud. Erau numai tineri de 25-30 de ani, toți intelectuali. Dintre ei a venit la noi la gratii un tânăr brunet cu mers frumos și figură frumoasă, cu zâmbetul pe buze. „Unde plecați, băieți?”. „La Vaslui”. „Atunci vă duceți la fostul lagăr. Tata l-a făcut. Aveam o moșie în marginea Vasluiului și a zidit pe ea o școală cu tot ce avea nevoie: parc în față, livadă de pomi, a construit acareturi și a înzestrat școala cu grajduri, vite, tractor și mașini agricole, apoi a dăruit-o statului cu condiția să fie folosită ca școală normală de învățători. În loc de școală, Armand Călinescu a transformat-o în lagăr pentru legionari. În primul lot adus în lagăr am fost și eu. Am amintiri frumoase de acolo, dar triste. Sunt Vlad Sturza”.

Bagajul ne-a fost dus la gară de bătrânul căruțaș, pușcăriaș voluntar. O noapte întregă ne-a plimbat duba la Alba Iulia la Deva și în dimineața următoare am ajuns la Sibiu, unde cu bagajul în spate am fost duși la închisoarea din oraș și depuși în curtea exterioară a închisorii. Am încercat să luăm legătura cu frații din închisoarea Sibiu, dar nu a fost posibil. Un singur deținut a fost scos la plimbare acolo unde eram noi. Am bănuț și așa a fost, că era generalul Petrovicescu, ministrul de interne din timpul

guvernării legionare. A venit la noi întrebându-ne cine suntem și unde mergem. A mai întrebat câteva amănunte din închisoarea Aiud, apoi și-a continuat tăcut plimbarea. După plecarea dumnealui, a venit un gardian și ne-a adus 10 pâini. Au prins bine, că mâncarea rece de la Aiud o terminasem. Pe la orele 4 după amiază am fost duși iar la gară, unde ne aștepta duba, din care coborâsem. Ce rost a avut ca un convoi de deținuți, copii, să se plimbe cu lanțurile la picioare și cu bagajele în spinare prin centrul Sibiului înconjuțați de trei cordoane de pază: gardieni, polițai și jandarmi, poate ar putea spune cel ce a conceput acest spectacol, foarte obișnuit în orașele noastre în acea vreme. În gara Râureni am ajuns pe noapte și am fost lăsați pe o linie moartă, păziți toată noaptea în gară de jandarmi. Noaptea aceasta am ținut-o minte toată viața pentru setea ce am făcut-o acolo, în dubă fiind căldură înăbușitoare și neavând apă de loc.

Dimineața am fost coborâți și, pe un drum colbăit, între trei cordoane și cu bagajele în spinare am fost duși la Ocnele Mari, preț de 4 kilometri, și lăsați tot în curtea închisorii, frânți pe bagaje. Pe drum, la cârciumi, ultimii bețivi băteau colbul, fără să ne dea vreo atenție, semn că spectacolul era ceva obișnuit pentru ei.

Cât ce am sosit, s-a strecurat la noi cu un teanc de farfurii de aluminiu și un platou de turtoi un frate de al nostru de la Pitești, Proistosescu. Ne-a pus în temă: „Vedeți că vine maiorul Muscă, să-l salutați tare: Trăiți, domnule colonel Muscă! Spuneți că ați auzit cât e de bun. Bani aveți?”. Nu aveam bani. „Luați banii ăștia și cumpărați lapte bătut de la femeile de la poartă. Mă duc, să nu mă găsească aici. Suntem peste 200 de elevi din Argeș și din toată Oltenia”. Proistosescu a fost șeful grupului FDC Argeș. Îl vom mai întâlni la Alba Iulia.

Nu a trecut mult și un gardian, ce păzise poarta, a deschis-o și un automobil a intrat în curtea închisorii. Din el a coborât omul pe care-l voi aminti mereu până la

sfârșitul cărții: maior, magistrat Muscă. Vorbea tare rău, dar era stăpânul nostru. Careva dintre noi a strigat „La rând drepți” și cu toții „Trăiți domnule, colonel, magistrat Muscă!”. Potrivit de înalt, gras, buhăit, cărunț. „De unde, măhă cunhoasteți, măhă?”. „De oamenii buni se duce vestea, domnule colonel!”. „Nhu shunt colonel, măhă!”. „Noi așa am auzit”. „De undhe veniți, măhă?”. „De la Aiud!”. „Bhandiți, dhe la Aiud!”. „Nu suntem bandiți, domnule colonel!”. „Sthați ahici, nu vhă amestec chu băhietii mei!”.

Și am stat. A fost cea mai frumoasă zi din toamnă încoace. Ne uitam și nu ne mai săturam privind dealurile înverzite și înflorite din jurul închisorii. Ascultam cântecul miilor de păsări. Era Sfântul Constantin. Sunau undeva niște clopote, la vreo biserică. Curând au început să vină femei și fete cu cofe cu lapte bătut. Am început să cumpărăm. Multe veniseră să-l dăruiască deținuților de pomană.

Spre seară am fost scoși și duși, iar la Râureni, stârnind colbul de pe șosea în zornăit de lanțuri. A doua zi duba s-a oprit mult, undeva pe o linie moartă. După cum treceau trenurile am bănuț că suntem în Gara de Nord. Au venit câteva mașini-dube, în care am fost transbordați și hurducați pe străzi defundate și opriți sub clopotnița mănăstirii Văcărești, fiecare cu bagajul în fața unui gardian și apoi siliți să ne dezbrăcăm în pielea goală. La închisoarea Văcărești era școală de gardieni și noi constituiam materialul didactic pentru lecțiile lor practice. De drumul spre mănăstire nu ne despărțea decât un gard de gratii. Niște femei tocmai ieșeau de la biserică oferindu-li-se spectacol gratis și ne-am simțit tare rușinați. Ni s-a luat din nou tot ce ni s-a dat din magazia Aiudului, toate hainele civile, fotografiile și cărțile și pe care nu le vom mai vedea niciodată. Peste un an am recuperat o carte de Eminescu (ediția Murărașu) de la un deținut de drept comun în închisoarea Alba Iulia, și o fotografie cu părinții

mei.

Săraci, în haine de ocnaș, am ajuns astfel în camera „trecători” pe priciuri. Aici se aflau cam 40 camarazi, majoritatea frați de cruce. Îmi amintesc de grupul constănțean cu Nuți Pătrășcanu, nepotul lui Lucrețiu Pătrășcanu și Moroianu. Ei erau de mult aici. Noi, nefiind primiți încă în drepturi, și-au împărțit ei mâncarea cu noi. Încolo nu a fost rău o săptămână cât am stat aici. Ziua eram liberi prin curtea închisorii, tot doi cu doi, după cum eram legați cu lanțurile. Trecând și la dreptul comun, unde funcționa o școală de hoți de buzunare, am asistat la o lecție practică, eu și Sică Georgescu, fratele de lanț, fiind fraierii care se urcă în tramvai. Ne-am trezit înghesuiți de un cârd de deținuți și când ne-au lăsat, eram cu salopetele tăiate în dreptul unde ar fi trebuit să fie buzunarele, că hainele de pușcăriaș nu au buzunare. Profesorul, un hoț mai deosebit, a făcut apoi observațiile necesare despre cum a decurs operația și și-a cerut iertare respectuos pentru îndrăzneala lor. „Ce mai contează două tăieturi fine la o haină și așa ruptă”, ne mângâie tot el.

Am reușit să ajungem și în biserică, unde ne-am rugat în fața icoanei Arhanghelului, unde cu 18 de ani în urmă se rugase și Căpitanul. Seara povesteam până târziu pe priciuri cu frații găsiți aici și pe care cine știe când îi vom mai întâlni vreodată. Pe Nuți Pătrășcanu, de care ne legasem sufletește, nu-l vom mai vedea niciodată. După închisoarea antonesciană va urma cea comunistă, în timp ce unchiul său era ministru al justiției. Reeducat la Pitești, distrus sufletește și trupește își va găsi sfârșitul în Casimca Jilavei, fără ca cineva să-i poată veni în ajutor.

Pe Moroianu l-am reîntâlnit la Constanța după mai bine de 50 de ani, când mă consulta ca medic. „N-ați fost dumneavoastră la „trecători” în Jilava în 1942?”. „Ba da, am fost, am fost mulți constănțeni, dar n-am mai rămas în viață decât eu.”

După o săptămână, după ce ni s-a dat de drum o

bucată de turtoi și un fir de praz, am fost duși din nou la dubă, bineînțeles după ce ni s-a făcut iar percheziția reglementară, în pielea goală, sub clopotnița mănăstirii. A urmat apoi o călătorie cu duba pe la Ploiești, Suceava, Iași, Bălți, Chișinău, Tighina, Cetatea Albă, ce a ținut o săptămână. Nu am mai fost coborâți nicăieri. În dubă erau urcați și coborâți deținuți la închisorile din aceste orașe. Am răbdat multă foame și sete, mulțumindu-ne cu ceea ce împărțeau camarazii urcați pe drum. În sfârșit într-o seară târziu am ajuns în gara Vaslui, sleiți de foame și oboseală.

La Vaslui

Coborâm din dubă și, spre mirarea noastră, în locul triplei gărzi din celelalte gări nu erau decât un „prim” și un gardian. În timp ce „primul” era ocupat cu formele de primire, gardianul ne ajuta la coborâre pe scara dubei, coborârea cu doi la lanț făcându-se greu. „Așa ghinișor, taică, să nu vă prăvăliți!”. Trenul a plecat cu duba și primul ne-a numărat. Între timp a venit o căruță cu un deținut, unde ne-am așezat bagajele. „Care sunteți oboșiți suiți-vă în căruță, că-i cam mulțisor până acasă”. Nu ne-am urcat nici unul. Primul a plecat înainte cu căruța: „Mă grăbesc să-i spun domnului Gherghescu”, se scuză el.

Mirându-ne de o așa primire, ne încolonăm și pornim într-un marș al lanțurilor pe strada Ștefan cel Mare, destul de mândri că pe acest drum a călcat domnul Ștefan cu aproape 500 de ani în urmă. „Numai că el trecea călare”, spuse unul. „A mers el și pe jos, fie măcar duminica când se ducea la biserică”. „Și la biserică se ducea călare”, era altul de părere. „Nu-i adevărat, Ștefan știa ce-i smerenia”. Și iată sfădindu-ne dacă Ștefan mergea călare sau pe jos la biserică.

După ce am străbătut orașul și am ieșit la câmp, gardianul ne-a oprit în fața unei cruci de piatră așezată în

marginea șoselei: „Aici au fost răpuși, acum mai trei ani noaptea, 44 de-ai dumneavoastră, aici în mijlocul drumului. Erau legați cu funii de mâini și de picioare și din grădina șeia i-a pândit și-au tras asupra lor cu mitraliera. Unul a reușit să scape și să fugă, dar l-au ajuns și l-au răpus și pe dânsul. I-au lăsat apoi jos așa răpuși trei zile, să-i vadă lumea.

Deci aici au căzut Iordache Nicoară, Valeriu Cârdu și ceilalți, printre care elevul făgărășean Aurel Nuțiu. În închipuirea noastră de până atunci, locul trebuia să arate înfiorător. Ne-am oprit, am îngenunchiat în fața crucii și am zis o rugăciune, apoi am cântat imnul fratelui căzut. Era o noapte lină cu lună. „Doar o adiere de vânt foșnea prin frunzișul tânăr al pomilor din „grădina șeia”, ca niște șoapte de dincolo de mormânt”. Erau pomii din grădina temutului lagăr, spre care mergeam noi.

Primirea în lagăr

La poarta de lemn masiv făcea de gardă un singur gardian.

-Ați venit, domnilor?

-Am venit.

-Intrați, mergeți înainte oleacă, cotiți la dreapta, apoi la stânga și-ți vedea dumneavoastră ce-o fi.

Ne-am oprit într-o bătătură largă, unde sub un felinar era căruța cu bagajele noastre. Din clădirea impunătoare au început să sosească, sculați din somn camarazi de ai noștri, între care din cei plecați cu o săptămână înaintea noastră de la Aiud. În liniștea nopții auzeam vocea de bas a lui Tavi Popa, care a venit și ne dădea toate lămuririle.

-Dar ziduri la închisoarea asta, împrejmuiri nu aveți?

-Liberi, fraților, ca pasările cerului. De aici până la

Tavi Popa

Dunăre și Carpați nici un răzor.

-Dar, noaptea nu păzește nimeni pe aici? ne miram noi.

-Ce să păzească? Gardianul de la poartă păzește poarta să nu ne conturbe nimeni.

Ne uitam unii la alții și ne întrebam dacă nu visam. Niște camarazi aduseră un hârdău cu ciorbă destul de caldă și mămăligă, și ne-au dat câte o strachină și lingură. Doamne, cât era de bună ciorba după atâta post!

-Da în butea asta mare ce-i, Tavi?

În adevăr în mijlocul bătăturii trona prin masivitatea ei, o bute enormă prevăzută cu o canea, ca o țeavă de tun.

-Niște apă, Tavi, de unde putem bea?

-Apă?! Da cine bea apă la palatul ăsta? Haideți aici, care ați mâncat, numai beți iute că vă fugе berea din strachină!

Și zicând răsuci caneaua și strachina se umplu de spumă ce sfârâia. Era borș, cel mai bun borș băut în viață.

-Beți cât vreți, că nu dați socoteală nimănui!

Un camarad mai în vârstă a venit cu o nicovală, daltă și baros și ne-a tăiat niturile de la lanțuri. Curând a venit la noi și șeful închisorii, bădia Gherghescu, comandant legionar, de felul lui dintr-un sat răzășesc din apropiere: un tânăr cam la 30-35 de ani, uscățiv, potrivit de înalt, cu o geacă subțire și pantaloni bufanți, veșnic cu zâmbetul pe buze. Informați din timp de Tavi, l-am primit cu respect, salutându-l. El conducea toată gospodăria asta că închisoarea - mai bine zis colonia de muncă - era o fermă agricolă și cum se va vedea nu numai. N-am întâlnit în viață un mai bun organizator. Nu l-am văzut niciodată nervos sau deprimat.

Am fost conduși apoi pe coridoarele școlii într-o sală mare, unde ne aștepta un pat boieresc. Pe jos erau așternute paie proaspete acoperite cu pături. Am zis rugăciunea de seară cu toții, ne-am pus brațul căpătâi și am adormit buștean.

Viața în colonie

Când ne-am trezit toți frații erau la lucru. Ne-am dus și noi la masă, continuând să ne mirăm acum pe

lumină în ce rai ajunsesem după lunile de la Aiud. Colonia avea, pe lângă cele 10 hectare de grădină cu pomi, semănături de cereale, câteva hectare cu mazăre și năut, bob și fasole; de asemenea o grădină de legume mare în lunca Vasluietului cu tot felul de verdețuri. Urma un câmp întins cu cânepă și in. A doua zi am intrat și noi la lucru, la sădit ceapă.

Înainte noastră sosiseră cu o lună înainte vreo două sute de țărani și muncitori legionari, care semănaseră totul, săpaseră o fântână adâncă și largă, în care așezaseră o pompă pentru irigat. Bătrânul nostru fâgărășean Perdi, ca un italian ce era, zidea fântâna cu bolțari. O altă pompă cu motor era așezată la marginea Vasluietului.

Cu mâncarea la început era mai greu. Bădia Gherghescu pleca în județ pe unde știa dânsul cu căruța și venea cu saci de făină, mălai, fasole și linte. Pentru completare la început adunam ștevia din fânețele din lunca Vasluietului și de pe șanțurile liniei ferate. O echipă întreagă se ocupa cu această treabă. Frunzele spălate erau aruncate în cazanele cu fiertură de fasole și arpacaș, care dreasă cu sare și borș, mai bună ciorbă nici nu se putea. În alte cazane fierbea mămăliga, ce întinsă apoi pe platouri, era tăiată în calupuri. Borșul era la bunul plac, căci zilnic se adăuga în el tărâțe proaspete și apă. La grădina de legume erau mulți meșteri dintre foști grădinari din Lunca Dunării sau dobrogeni din jurul lacurilor de pe litoral. De altfel nu era meserie să nu se priceapă cineva. O echipă de tâmplari și-au confecționat niște șoproane și făureau mese și bănci. Până-n toamnă ajunseră de făceau și mobilă de calitate. Lângă grajduri era fierăria, un atelier mecanic și o potcovărie, la care se aduceau cai și din satele învecinate. Tot aici se pregăteau sapele pentru prășit. Exista un polizor unde erau ascuțite. O echipă dintre frații de cruce am mers în pădurile de lângă Negrești și am venit cu sute de cozi și în câteva zile sapele erau gata. Toată această activitate era dirijată de bădia Gherghescu, ajutat de

comandantul ajutor, Murea și de instructorul legionar Felmer.

N-am amintit până acum de conducerea închisorii. Penitenciarul avea și un director, care locuia într-o casă frumoasă în grădina cu pomi, cu soția și un copil. Dar pe el nu-l interesau treburile gospodăriei. Era și o soră a directorului, elevă de liceu, dar atât de intimidată de atâția băieți că nu ieșea din casă decât când mergea la școală cu capul în pământ. Ambii soți erau foarte tineri, studenți la drept, la fără frecvență. Pe el nu l-am văzut niciodată prin clădirea închisorii sau la câmp. De prim-gardianul nu-mi amintesc ce mai făcea, decât că a venit odată la grădina cu pepeni prin septembrie, unde eram și eu paznic, și s-a rugat să-i dăm câțiva, că avea un copil bolnav. Mi s-a plâns că era din Ardealul cedat, fusese alungat de maghiari și tânjea după satul lui. Nu-i plăcea deloc meseria de gardian și se gândea la altă meserie.

Desigur condiția importantă era ca să nu evadeze nimeni sau să facă vreo faptă necugetată, care să atragă măsuri disciplinare împotriva tuturor. Noi ne cunoșteam bine între noi și orice defecțiune era exclusă. Nu a fost nici un caz de abatere de la această disciplină în tot timpul cât am stat la Vaslui.

Pe lângă cei 200 de legionari muncitori și țărani veniți înaintea noastră, am sosit noi, elevii de la Aiud și după noi au plouat dubele cu elevi din toate colțurile țării:

- bănățeni din Lugoj și Caransebeș cu Iosif Ripan, Nicolae Itu, Buru din Domașnea, Murărescu, Toma;

- un alt grup de prahoveni cu Relu și Nucu Niculescu;

- mulți macedoneni cu Guli, Roștea, Bileca și Zahu Pană;

- blăjeni cu Pop Cornel, Pinte, Spătăceanu, Gherasim, Oprea, Fonta, Folea;

- un alt grup de brașoveni cu Nae Purcărea, Drăgușin, Varză;

Multe grupuri de moldoveni:

-hușeni cu Sârbu, Chicu, Voloacă, Clementovski,
Ghiță Plop;

-gălățeni cu Raicu;

-bârlădeni între care Pătrașcu, Teodorescu și
Bâclea, Bădărău, ce venise cu mandolina sub braț;

-băcăuani cu Sărăcuțu și compozitorul Cărăușu;

-nemțeni cu Poli, Chirilă;

-din Roman Socoliuc, Alexandrescu, Pascu și
Brânzei;

-suceveni cu Dumitru Oniga;

-basarabeni cu Stupu, Holdevici și Olteanu, -
scăpaseră sârmanii de bolșevici, de a nu fi arestați și
deportați, pentru a fi arestați de autoritățile române ca
legionari și condamnați foarte sever;

-vrânceni cu Bonta, Măgirescu;

-bucureșteni de toate felurile;

-timișoreni de la Liceul Militar cu Nelu Muntean și
ceilalți.

Cred că în perioada maximă s-au perindat prin
această colonie aproape 500 de tineri.

Dintre toate grupurile cei mai chipeși erau aviatorii,
de care am mai amintit, în frunte cu Marin Constantin. Nu
știu cum reușiseră să ajungă de la Aiud la Vaslui cu
uniformele intacte. Și le spălaseră și călcaseră de-l
intimidară mai târziu și pe maiorul Muscă. Erau toți înalți,
buni cântăreți și glumeți. Când la serbările, ce le vom
organiza, apăreau pe scenă, era o revelație.

Pe măsură ce tot alte grupuri veneau, bădia
Gherghescu le găsea tuturor ceva de lucru pe măsura lor.
Cu cei mai solizi întemeiasă o colonie de tăietori de lemne
în pădurile Negreștilor, care veneau numai rar în colonie.
Cu o întreprindere de plante medicinale, pare-se că
„Vorel”, făcuse contract de colectare pentru flori de
salcâm, tei, soc și alte buruieni de prin fânețe și răzoare.

Dumitru Oniga

Câteva zile ne-am dus cu toții în pădurile de tei. Am întins florile adunate în toate camerele la uscat, de mirosea

școala a flori de la sute de metri. Mult s-a lucrat la culesul mazării, care a fost trimisă la o fabrică de conserve. Pentru toate contractele bădia Gherghescu făcea deplasări la Piatra Neamț, Roman, Iași, Galați, căutând bani pentru hrana noastră. Ne duceam să lucrăm și pe la instituții din oraș și chiar la particulari la lucrul câmpului. Unii o nimeriseră bine.

Fata popii

Ajungând aici, îmi aduc aminte de un episod hazliu de atunci. Într-o zi vine la noi bădia Gherghescu și ne întrebă „Măi băieți, care știți cosi și vreți să mergeți la cosit la un preot?”. Pe dată am sărit 7 inși în frunte cu Moise Bărcuțian, făgărășeanul cel mai voinic dintre noi. Până seara ne-am pregătit coasele. Parcă-l văd pe Moise bătând coasa și cântând cu voce falsă: „Taie bade, coasa-n iarbă”. Pe la noi la Făgăraș vremea coasei e o sărbătoare cu ritualul ei, cosașul fiind tratat în mod special: de dimineață ești omenit de gazdă cu un aperitiv și un pahar de tărie, la prânzul mic se vine la fața locului cu bulzul de mămăligă și brânză sau cu ceva semănător, pentru ca la amiază să se aducă zeamă acră cu pui, o tocană sau o friptură; urmează spre seară ojina la fața locului și seara cina, care se ia acasă cu gazda. „Ori nu va avea părintele și o fată?”, se întreba Moise.

Înainte de răsăritul luceafărului de dimineață cei șapte eram la poartă, în harabaua părintelui, stând jos. Părintele se adresa gardianului de la poartă: „Tu nu vii cu noi? Eu nu merg fără gardian”. „Du-te, părinte, fără frică. Dânșii-s băieți cu școală. Nu fac nici un rău. Numai eu sunt gardian pe aici și trebuie să păzesc poarta”. Tare îndoit părintele a poruncit argatului să dea bice cailor, fără să se uite la noi cei din haraba. „Are argat slab părintele”, zise tare Moise. „N-a găsit el două scânduri să ședem și

noi ca oamenii și nu ca țiganii în loitră!” Nici părintele, nici argatul nu ne-au învrednicit cu vreun răspuns. „Noi nu suntem oameni, Moise. Noi suntem numere, ai uitat asta?”

Avea cai buni părintele. Moise a mai încercat să intre în vorbă cu dânsul despre cai, ca unul ce se pricepea, dar pe semne și argatul și părintele nu prea auzeau bine. Am tăcut și noi. Am trecut printr-un sat, parcă Muntenii de Sus sau de Jos, apoi am luat-o pe o cale de hotar și ne-am tot dus printre fânețe. Ne-a oprit la o tarla mare, înconjurată cu sălcii, la o colibă dărăpănată fără acoperiș.

-Ista-i fânațul! De la sălciile „istea” la „șele” de colo!

Și zicând părintele porunci vizitiului să plece. „Nici bună-ziuă, nici vorba ceea” zise Moise necăjit.

Nu mai zicem nimic și ne apucăm de cosit. Era încă rouă și iarba se tăia frumos. Ceilalți știam să cosim, dar nu ca Moise, care mai și cânta sau fluiera. Se ridicase soarele și ne era sete. Părintele nu se gândise la vreun vas cu apă măcar, dacă uitase să aducă și ceva mâncare de dimineață. O fântână nu se vedea nicăieri. A venit amiaza și a trecut bine, până când vedem harabaua că vine. Se vedea de departe că lângă vizitiu mai era cineva. „O fii, fata popii, Moise!”

În locul fetei visate, o babă cocârjită ne-a dat o oală pântecoasă de pământ, două străchini, linguri, două mămăligi, câteva cepe și o cofă înaltă cu apă, în care ca să nu se deșerte la zdruncinăturile căruței, baba aruncase o mână de fân. Bătrâna tremura toată de frică, văzându-ne. A moșmonit ceva neînțeles și a plecat cu harabaua înapoi. „Ce o fi zis baba?” ne întrebam. „Că-i și pe seară mâncarea”, înțelese totuși careva. Numai că în locul ciorbei acre de pui, visată, ciorba din oală era de mazăre și mazărea fiind cam veche, viermii de gărgăriță pluteau pe deasupra. Cu toată foamea nu am putut-o mânca. Am rămas la mămăligă și ceapă, chiar dacă mămăliga era

destul de jignită (mucegăită) și cam necernută. Am mai cosit câteva brazde după amiază, când vedem că-nspre noi venea un călăreț pe un cal frumos. Era un tânăr cam de anii noștri. S-a oprit cam la o sută de metri de noi și și-a slobozit frâul. Calul păștea, iar el se uita la noi. La început nu am înțeles ce era cu el, dar ne-am dumirit repede. Țsta a fost trimis să ne supravegheze cum cosim. Întâi ne-am întristat: un elev ca noi, un coleg deci, vine să ne supravegheze! Uitasem că-ntre noi și el era prăpastie. Noi nu mai eram decât niște robi îmbrăcați în zeghe de pușcăriași, cu ani de condamnare deasupra capului, pe când el era un om liber. Moise, care din firea lui nu punea preț pe subțirimea unor astfel de comparații, porni spre tânăr cu intenția de a-l lămuri cine suntem și a-l trimite acasă să ne aducă mâncare ca lumea și niște pături pentru noapte. Dar tânărul dădu pînteni calului și se depărtă în galop spre casă.

Până seara am mai cosit noi câteva brazde în speranța unei minunate schimbări a situației, apoi am hotărât să ne întoarcem înapoi la închisoare. Pe drum ne-a prins o ploaie cu fulgere, praful de pe drum s-a transformat în noroi și înaintam greu. Careva a fost de părere să o luăm de-a dreptul prin lunca Vasluietului și numai bine am înotat toată noaptea prin iarba înaltă până la brâu ajungând la închisoare dimineața morți de oboseală. „Pentru Dumnezeu, de unde veniți dumneavoastră, în halul ăsta?” se cruci gardianul de la poartă. „De la fete”, răspunse Moise, gândindu-se la ipotetica față de popă, pe care o visase în ajun.

La alte lucrări

Închisoarea se angajase să lucreze și o moșie a Academiei Române din satul Moara Grecilor. Moșia se compunea dintr-o livadă mare de pomi de tot felul, mai ales caiși și nuci, o vie și vreo 50 de hectare teren arător care a fost semănat cu porumb. Pe acesta trebuia să-l

prășim, noi, frații de cruce. Drumul până acolo, de vreo trei kilometri, șerpuia printre viile Vasluiului. Porneam în marș dis-de-dimineasă desculți, cântând. A fost unul dintre cele mai frumoase drumuri de hotar ale tinereții mele, acest drum cu pajiște moale, în multe părți cu bolți de ramuri de nuc, de zarzări și pruni. Ajungând la porumb ziceam o rugăciune și ne apucam de prășit. Șeful la acest punct de lucru era Nucu Niculescu, ca unul, ce copil fiind, fusese în tabere legionare. De altfel, de când am venit la Vaslui, ne socoteam a fi într-o permanentă tabără legionară, unde disciplina și ordinea era la ea acasă. Prășeam până ce frații de la bucătărie ne aduceau într-un hârdău mâncarea. Ne retrăgeam într-o plantație de salcâmi, în apropierea unui izvor. Mâncam, apoi executam programul zilnic, 1/40T, discutând o temă dată dinainte. Urma un program de voie de o oră, apoi reluam lucrul. Pentru a o lua înaintea buruienilor, rămâneam și peste ora 6. Când ploua tare ne adăposteam în niște barăci în livada cu pomi.

Alături de pământul nostru erau ogoarele oamenilor din Moara Grecilor, ogoare bine lucrate. Rămaseră două, ce tânjeau neprășite. La unul venea o femeie cu doi copii mici, care mai mult o încurcau, alergând mereu la ei. Ne-am hotărât să o ajutăm. Spre seară, după ce femeia s-a dus acasă, ne-am dus cu toții și o sută de sape l-am terminat repede. A doua zi voiam să vedem reacția femeii. Când și-a văzut ogorul prășit a izbucnit în plâns, a îngenunchiat și și-a ridicat copiii să ne facă cu mâna. Al doilea lot era al unui bătrân neputincios, ce se oprea din prășit și se rezema cu bărbia pe coada sapei. Acesta nu și-a dat seama că noi eram autorii minunii, cred că nici nu ne vedea. Alerga pe ogor făcându-și mereu cruce, vorbind singur și ridicând brațele spre cer. Cred că era convins că s-a petrecut o minune. Seara ne-ntorceam pe aceeași cărare, cântând.

În livada de pomi a Academiei începură să se coacă

cireșele și vișinele. Se-nțelege că nimănui nu-i trecea prin cap să călcăm în grădină sau să ne atingem de ceva atunci când intram de ploaie. Între porumb și livadă era un gard viu, plin de cireși și vișini păsărești. Am hotărât ca nici de aici să nu ne atingem de fructe. Nu erau ale noastre, și gata. Prea mult se fură în țara noastră și noi trebuia să dăm exemplu. Câțiva greșiseră mâncând de pe ramurile din margine când prășeau, înainte de a se lua hotărârea, și-și luară pedepse aspre de post negru și muncă în plus la amiază în vremea mesei.

În livadă a venit și locuia un personaj bătrân cu barbă, care ne urmărea de departe. Îl vedeam mereu scriind pe verandă. Într-o zi a venit la noi.

-Măi băieți, de ce nu mâncați fructele de lângă voi?

-Nu-s ale noastre!

-Dar nici ale noastre nu-s, spuse el. Aici a fost o cale publică de hotar, pe care a crescut acest gard viu. E al tuturor. Și apoi voi ați citit „Georgicele” lui Virgiliu?

Unii le citiseră.

-N-ați reținut că fructele, ce cad de pe pomi înainte de cules erau ale sclavilor? Cam așa ceva sunteți și voi acum. Fructele din livadă vor fi culese de voi, avem contract cu închisoarea. Ce cad înainte de coacere sunt ale voastre.

-Trebuie să avem aprobarea mai marilor noștri.

-Bine, întrebați-l pe domnul Gherghescu. Spuneți-i propunerea mea.

După consultații și discuții, pro și contra, bădia Gherghescu a decis că Virgiliu a fost un strămoș de-a nostru tare cuminte și care s-a gândit și la eventualii sclavi de origine romană, reduși la această stare de frați de-ai lor, înfumurați și fără de suflet și minte. Și nu cred că în lunile ce au urmat, vreunul din sutele de frați de cruce, ce au trecut prin livadă să fi mâncat vreun fruct din vreun pom din grădina raiului, decât cele de pe jos.

La topit cânepă și in

O altă lucrare ce am făcut-o cu plăcere a fost culesul inului și cânepii și topitul lor în Vasluiș. Timp de trei săptămâni a fost o continuă petrecere. Să lucrezi în apă și soare! Dimineața și seara smulgeam cânepa și inul, iar pe căldură băgam mânușile uscate într-un braț al râului sau spălam cânepa topită și o lăsam la soare. După ce se usca le așezam în stoguri. La amiază, în ora liberă făceam baie și înotam într-un bazin făcut de noi prin tăuiera Vasluișului.

La cărămidărie

Alt punct de lucru al nostru a fost cărămidăria, ce se afla peste drum de grădina de pomi a închisorii. A fost punctul cel mai apropiat de noțiunea de șantier legionar, organizat tot de Frăție.

Plecam dimineața în marș pe șosea până la cruce, ziceam în genunchi o rugăciune, apoi coboram în locurile de lucru. Pământul pentru cărămizi îl luam din râpa deasupra căreia au fost cei 44 de legionari împușcați. Era un pământ roșu, ziceam noi, înroșit de sângele lor. Pământul era dus pe târgi, într-o groapă aproape de un canal - săpat de noi - cu apă din Vasluiș. Canalul zăgăzuit era mai sus decât groapa, deci puteam folosi un furtun. Călcam apoi pământul și-l frământam cu picioarele goale până se ținea, apoi era dus pe târgi la mesele de cărămidari și îndesat în forme. Cărămizile erau puse pe arii la uscat, întoarse să se usuce bine, apoi așezate în stive lungi acoperite cu paie. În octombrie, când s-a răcit vremea le-am așezat în cuptoare lungi și au fost arse cu paie la început, apoi cu lemne aduse din păduri și la urmă cu cărbuni. Se depășise un milion de cărămizi. Maiorul Muscă vroia să înconjoare închisoarea cu un zid înalt. Noi

speram că va fi folosită pentru vreo biserică, școală sau spital. Nu știu la ce s-au folosit, dar pe mii de cărămizi am întipărit semnul gărzii și fiecare Frăție și-a pus pecetea ei și fiecare frate și-a înscris numele măcar pe o cărămidă.

Educația noastră

Nu am uitat niciodată cine eram și pentru ce eram acolo. Ne-am constituit imediat ce am ajuns într-o singură unitate, **după principul că nu ești legionar decât făcând parte dintr-o unitate, Frăție**. La început criteriul era după lotul în care am sosit la noua închisoare. Mai apoi după camera în care dormeam, iar la urmă după vârstă. Eram și aici tineri între 13 și 20 de ani, majoritatea elevi din clasele mici, până la absolvenți de liceu și studenți. Erau între noi mulți tineri muncitori, foști ucenici la cele mai diferite meserii precum și tineri țărani din satele țării.

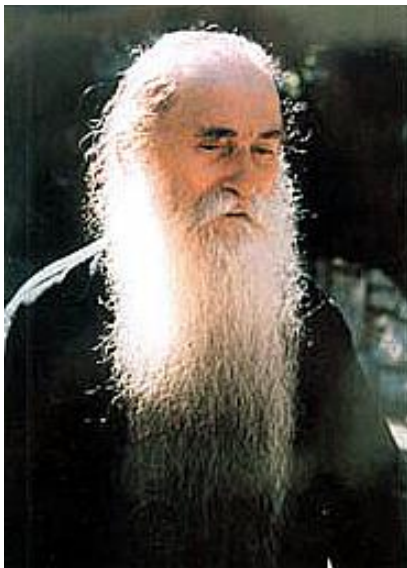
Așa cum se întâmplă întotdeauna, unde există o comunitate bazată pe dragoste și într-ajutorare, se produce o omogenizare a nivelului intelectual. Astfel se făcea ca ucenici cu carte puțină sau țărani cu și mai puțină carte, după ani trăiți între intelectuali, să gândească și să se comporte ca aceștia.

Spre toamnă ne-am împărțit în unități mici, de 10-15 membri, după gradul de pregătire legionară. Intrasem în închisori, unii cu ani de vechime în Frăția de Cruce, alții ca începători. Trebuiau cunoscute principiile legionare, legile și poruncile legionare, istoria mișcării și a Frățiilor de Cruce. Luasem legătura cu frații de cruce de afară și în primul rând cu Frățiile din Vaslui, Iași și Galați, care ne-au adus cărțile legionare de căpătâi. Frați de Cruce din aceste Frății stăteau zile întregi cu noi la lucru și ședințe - îmi aduc aminte de Stamate din Vaslui - după cum unii dintre noi participau la ședințele lor, ținute în împrejurimile Vasluiului. Obținusem aprobarea

comandamentului pe țară al Frățiilor, pentru a se depune în închisoare legământul de frate de cruce și ne pregăteam pentru iarnă să facem acest lucru când vom avea mai mult timp liber.

Puneam mare preț pe închegarea unei sfinte Frății între noi, bazată pe o cunoaștere deplină a tot ce era bun sau mai puțin bun în fiecare dintre noi. Pentru asta o mare atenție dădeam „**momentului prieteniei**”, când fiecare își povestea viața de până atunci, cu păcatele și împlinirile ei. Ne luam pedepse pentru greșelile ce le comiteam față de principiile creștine și legionare.

Duminica mergeam la biserică. Clădirea era prevăzută cu o capelă mare, unde venea un preot plătit de închisoare să facă slujbă. Chiar numai la atâta se limita: era un slujbaș. Își aducea un psalt cu el, nu stătea de vorbă cu nimeni. Pretindea să fie însoțit de un gardian tot timpul și a refuzat să slujească la altar alături de părintele Duminecă Ionescu, preot deținut dintre noi. N-a fost în stare să vadă în noi decât niște deținuți, care după cele ce ne spunea el în predică, trebuia să-și plângă păcatele și

să-și ceară iertare de la stăpânire. Nu putea pricepe cum nu eram înspăimântați și preocupați de condamnările noastre și de dorința de a ieși din condiția umiltoare de deținut.

Îl aveam însă la dispoziție pe părintele Duminecă, la care alergam pentru orice trebuință sufletească și pe bădia **Papacioc**, instructor legionar de la Brașov, aromân de origine, la

rândul lui ucenic, de al lui Traian Trifan, cu preocupări de desăvârșire creștină, care venea nu numai la ședințele noastre, dar și cu noi la muncă și care în prezent, când scriu, nu-i altul decât părintele **Arsenie**, starețul mănăstirii Techirghiol. Pentru completarea educației creștine aveam Biblia și alte cărți de suflet dintre care îmi amintesc: „Viața lui Isus” de Giovanni Papini, „Omul, ființă necunoscută” de Alexis Carel, „Patericul”, „Urmarea lui Isus” și alte cărți pe care le citeam la ședințe și în afara lor. Privind această viață în perspectivă istorică, am ajuns la concluzia că regimul antonescian a făcut un lucru extraordinar, fără să vrea: adunând atâția tineri la un loc. După estimarea noastră prin 1942-43 număram patru, până la cinci mii de tineri și, asuprindu-ne, ne-a dat posibilitatea de a ne face educație creștină-națională cum nu am fi putut-o face afară, educație absolut necesară în rezistența anticomunistă de mai târziu.

Activitatea culturală

Nu eram străini nici problemelor culturale românești și ale lumii. Revista „Gândirea” o aveam pe masa noastră precum și manuale și cărți ale literaturii române și universale. Atunci am intrat în legătură cu Cronin, citind „Cheile împărăției” și „Citadela”. Din când în când țineam câte o serbare. Închisoarea era prevăzută cu o sală mare de spectacole, cu o scenă potrivită. Îmi aduc aminte de corul aviatorilor, condus de șeful lor, Marin Constantin; cu voci frumoase și omogene. Uneori prezentau și câte un cântec ironic la viața din închisoare, în care nu era uitat domnul colonel Muscă, care era nelipsit de la serbare și care se simțea tare flatat.

Macedonenii se prezentau cu cântece specifice lor, între care frumosul cântec „Picurar, mini mneram”, fără să uite imnul lor, „Părinteasca dimândare”. Corul general al

închisorii era condus de Cărăușu de la Bacău și Bălan al nostru de la Făgăraș. Care se pricepeau făceau comunicări religioase, istorice, literare, filosofice. Personal am făcut o comunicare comemorând 500 de ani de la lupta de la Sântimbru, unde în 1442, Ioan Corvin a fost învins de turci, neavând armată pentru că țărani au fost măcelăriți cu cinci ani în urmă cu prilejul Răscoalei de la Bobâlna. Am încheiat comunicarea insistând asupra învățământului istoric și anume că așa pățește un conducător, care ucide și asuprește tocmai pe cei care ar fi luptat pentru el. De asemenea s-a evocat în altă comunicare lupta românilor ardeleni în procesul Memorandumului din 1892 la cincizeci de ani scurși de atunci, iar eu am cântat pe scenă doina lui Vasile Lucaci, „Plânge-o mierlă prin păduri”.

S-au jucat câteva piese de Vasile Alecsandri și nu se putea ca prahovenii să nu se lupte pentru a aduce pe scenă pe Caragiale. Frații Caba au făcut decorul, n-am văzut de atunci nici un Cațavencu mai autentic decât Nucu Niculescu, un Trahanache mai încâlcit decât Caba cel mare, o Ziță mai mahalagioaică decât Sile Georgescu și o coana Veta mai tristă ca aviatorul Matei din Tecuci, un Spiridon, care să învârtă țigara mai bine ca Dumitrescu din Basarabia de sud și un Dandanache mai ramolit ca Nae Georgescu, tot prahovean. La spectacole invitam și autoritățile din oraș, primăria, școlile și poliția. Veneau o mulțime de elevi și eleve de liceu și-n pauze stăteam de vorbă.

Dumineca după amiază, când eram liberi, citeam sau mai degrabă ne duceam în grup de câte trei-patru inși peste dealuri și văi, prin crânguri, fără țintă anume, minunându-ne de cât de frumoasă era lumea lui Dumnezeu, stând de vorbă cu paznici de câmp și de la vii. Toată lumea din jur ne cunoștea și se obișnuise cu prezența noastră. Nu am fost supărați, nici de poliție, nici de jandarmii din satele învecinate. Alte ori ne adunam în jurul vreunui muncitor sau țaran mai bătrân, care ne

povestea întâmplări din viața lui. Neuitată mi-a rămas întâlnirea de la grădina de legume cu neînfricatul Ciolacu, astăzi umilul monah **Nectarie** de la mănăstirea **Brâncoveanu**, de la poalele munților Făgăraș.

Odată, pe când mă afluam la dânsul, am fost martorul unui fapt inedit. În același cuib afară, în București, activau doi legionari foarte buni prieteni. Unul căsătorit cu copii, a

**Monahul Nectarie (Nicolae Ciolacu) cu Ion Gavrilă
în fața monumentului de la Mănăstirea Sâmbăta,
închinat luptătorilor anticomuniști
din Munții Făgăraș**

fost condamnat la 15 ani muncă silnică, prietenul său rămânând liber. Am fost martor când în lanul de cânepă și-au schimbat identitatea. Cel liber a îmbrăcat zeghea cazonă, iar cel condamnat s-a întors la copiii lui luând identitatea celui liber. Și a făcut cel liber întreaga condamnare și sub comuniști, plus ani de Bărăgan și colonii de muncă. Nici cel cu copii nu a scăpat, căci a fost arestat pe numele celui pe a cărui identitate o purta. A purtat fiecare povara camaradului său.

Am avut prilejul să fiu două săptămâni paznic la livada cu pomi cu bădia Papacioc și o săptămână la

pepenărie, la bostănărie, cum îi ziceam noi, cu un muncitor Roșu din Târgoviște. Mă rănisem la mână și așteptam să mi se vindece, ca să mă întorc la cărămidărie. De la bădia **Papacioc** am învățat în câteva nopți constelațiile de pe cerul de septembrie, precum am avut și prilejul de a cunoaște de aproape sufletul acestui tânăr, cu vreo zece ani mai mare decât mine, suflet plin de poezie, dragoste și sete pentru desăvârșire creștină.

Cât timp eram la câmpul de pepeni am fost martorul nașterii unui minunat cântec, cu care ne mângâiam noi deținuții în închisorile comuniste. Pe coama dealului, ce iese din Vaslui de la fostele case domnești ale lui Ștefan, venea o cărare cu iarbă, tocmai pe culme și unde ne urcam noi seara și noaptea. Simți nevoia uneori să fii numai tu singur cu natura și cu Dumnezeu. Se însera, soarele apunea dincolo de munți și le învăluia crestele în aur stins. Tocmai mă gândeam că această priveliște a avut-o și Eminescu, când a comparat munții cu „fulger lung încremenit” și numai din Moldova putea să o facă, că numai de aici se pot vedea munții înroșiți spre apus. Mai departe, pe cărare, două umbre (frați) cântau, se opreau și scriau. Când am ajuns la ei tocmai cântau versiunea ultimă a cântecului. Erau Nicolae Călinescu și Cărașu, și astfel am fost primul martor al acestui cântec, pe care l-am cântat mulți dintre cei de atunci în involburata noastră viață. Îl redau în întregime:

Se coboară peste creste liniște de rugăciune.
Ca-ntr-o tainică poveste soarele în munți apune.
În pribeaga mea cărare tremură un vânt hoinar
Gându-mi fugendepărtare peste câmpul solitar.
Mi te văd în vis, măicuță, mi-e atâta dor de tine.
Am plecat de mult de-acasă rătăcind pe căi străine.
Către Tine-acum, Părinte, pentru-n strop de fericire
Îți înalț un psalm fierbinte: “Izbăvire, izbăvire”.

Maior magistrat Muscă

Am uitat să amintesc până acum despre personajul cel mai important al pușcării: maiorul magistrat Muscă; de care depindea viața și liniștea noastră. Cam după o lună de la sosirea la Vaslui, a venit directorul închisorii și ne-a adunat iute în careu pe terenul de sport. Ne dădeam silința să ieșim bine la inspecție, căci știam că vine inspectorul penitenciarelor pe țară, maiorul magistrat Muscă. Curând un automobil de epocă își face apariția pe alei și din el coboară figura cunoscută de puțini dintre noi. Primul gardian îi iese în față și îi dă raportul: „Să trăiți, domnule maior! „Atâția” deținuți din închisoarea Vaslui așteaptă ordinele dumneavoastră”. „Primule, te bag în!”. Oricum nu ne așteptam la multe din partea maiorului Muscă, dar ca să înjure un om bătrân în fața tuturor era prea mult. Omul nu a zis nimic atunci, cât timp a stat Muscă, apoi a izbucnit în plâns. „Am fugit de unguri ca să fiu înjurat în fața lumii, în România!”. Muscă a început apoi inspecția și nimic nu-i era pe plac. „Șopronul ăsta trebuia mutat mai încolo”. „Butea nu trebuia să stea în mijlocul curții”. „Aracii de la roșii trebuiau să fie uniformi și cojiți, nu cum i-am adus noi din pădure”. Ne-a poruncit să facem un rastel pentru sapele, cu care veneam de la câmp, cozile sapelor trebuiau să fie de aceeași lungime. A rămas vreo zece zile încurcând tot programul. Locuia la hotel în oraș și-njura pe „căcăcioșii” din Vaslui care „n-are un hotel civilizată”.

Într-o zi venind, ne găsi jucând fotbal desculți, cu o minge mică. Era distracția unora, după ce veneau de la lucru. Era în toane bune că a stat uitându-se la joc, apoi i-a venit o idee „genială”: a poruncit ca a doua zi în loc să mergem la prașilă, să săpăm iarba de pe terenul de fotbal și să-l pardosim cu nisip. Mai mare tâmpenie nici că se putea, dar am executat-o. Am lucrat două zile și cele două căruțe ale închisorii și tractorul au transportat nisip ca să-l

împrăștiem pe teren. Primul vânt mare a zburat nisipul de pe teren și prima ploaie l-a acoperit cu noroi și nu se mai putea juca fotbal.

Așa cum va face la toate închisorile, a început cu schimbări: zidarii au fost obligați după indicațiile lui, să spargă zidul și să facă o a doua ușă la coridorul școlii, creând un curent permanent pe el. S-a gândit apoi că nu-i stă bine unei închisori neîngrădită și a comandat vagoane de scânduri și-n săptămânile ce au urmat, deținuții mai în vârstă au ridicat un gard enorm de lung, înalt de 4 metri prevăzut cu prepeleacuri din loc în loc, în care a adus să stea niște gardieni noi. Reușise numai pe o parte să facă gard, cealaltă rămăsese cum era. Deocamdată gardul ăsta ne încurca la plecat la câmp (astupase și calea de plecare) și, ca să nu-l mai ocolim îl escaladam cu ușurință sau ne strecuram pe dedesubt.

Cu vremea s-a mai potolit, când ferma a început să dea roade. Din grajdurile fermei și-a ales vițelul, pe care l-a tăiat și l-a dus cu mașina, și-n grădină a însemnat pomii, pe cei de care nu aveam voie să ne atingem, mai ales un măr cu fructe enorme (împărat Alexandru), pe care le-a numărat. Împacheta tot ce-i plăcea în coșuri și lăzi confecționate la atelier și le trimetea la București.

Lagărul de prizonieri sovietici de lângă noi

La vreo două sute de metri de la închisoare, spre câmp, se afla atunci un lagăr de prizonieri sovietici. Pe dinafară arăta destul de acceptabil: niște barăci așezate pe laturile unui patruleter, lăsând în interior o curte mare. Era înconjurat de un gard dublu de sârmă ghimpată, în mijloc rămânând un culoar de trecere. La cele patru colțuri erau foșoare cu jandarmi de pază. Ce se întâmpla în interior era numai de presupus, că dinafară nu se putea vedea nimic. Uneori se putea auzi un cântec trist de stepă în

liniștea serii, alteori țipete înfiorătoare ale unor oameni chinuiți. În câteva rânduri am auzit noaptea somații și împușcături. Ne temeam ca urmărind niscaiva prizonieri evadați, să nu cadă victime careva din oamenii noștri aflați pe câmp. Nu am văzut niciodată căutându-se cu câini, ceea ce înseamnă că nu s-a evadat. Aproape în fiecare zi era scos câte un grup de prizonieri la Vasluiet după nisip cu o escortă de jandarmi. Arătau livizi și demoralizați. Se-ntorceau cărând câțiva pumni de nisip în poala mantalelor. Ni se părea o mare umilire. Oamenii noștri de la grădină le arunca pe aleea, ce traversa grădina închisorii și pe care treceau ei, morcovi, roșii, castraveți, dar erau opriți să le ia de către jandarmi. Închisoarea a și primit un protest din partea conducerii lagărului, dar directorul a răspuns că pe drum, de obicei se aruncă legumele stricate și nu cu intenția de a ajuta pe cineva. Dar cea mai mare batjocură era când jandarmii scoteau din lagăr pe cei ce aveau bocanci buni, centuri sau altă îmbrăcăminte bună. Pe traseu așteptau misiți soioși din mahalaua Vasluiului și cumpărau de la jandarmi obiectele acestea, descălțându-i sau dezbrăcându-i pe prizonieri. Dacă asupra jandarmilor era zadarnic să încerci ceva, căci fiecare era protejatul vreunui ștab cu putere, i-am alungat în schimb pe soioși, dar și-au mutat numai locul de așteptat convoiul de nefericiți.

M-am întrebat mereu de ce stăpânirile se poartă rău cu prizonierii făcuți. Dacă nu din milă creștinească sau omenie, măcar din interes. Prizonierul se întoarce acasă. Dacă te-ai purtat omeneste cu el, toată viața va spune tuturor acest lucru. Întorcându-se mii de prizonieri toată țara fostă dușmană va afla ce suflet ai. O mai bună propagandă în exterior nu-ți trebuie. Dar dacă te-ai purtat urât cu acești nefericiți, copiii lor vor afla de mici acest lucru și te vor urî toată viața. Ar fi un argument ca scuză să te porți urât: că și dușmanul se poartă și el urât cu ostașii tăi căzuți prizonieri și să-l silești astfel să-și

schimbe atitudinea. Dar cum l-ai fi putut convinge pe Stalin și pe ai lui să se poarte frumos cu prizonierii români, când el se purta ca un călău cu propriul lui popor?

În primul război mondial rușii s-au purtat frumos cu prizonierii din armata austro-ungară. Erau tratați omenește din primul moment și apoi erau lăsați liberi în satele rusești. Acestui fapt se datorează dezmembrarea armatei austro-ungare din Galiția. Practic jumătate din armata de aici, cehi, slovaci, ucraineni, sârbi, croați, români care nu aveau chef să lupte pentru drăguțul de împărat, s-au lăsat prizonieri. Mai era încă un motiv pentru a te purta frumos cu prizonierii din armata sovietică. Comuniștii s-au purtat cu popoarele din Uniunea Sovietică așa cum se vor purta și comuniștii din România cu poporul român. Au fost și la ei ucideri, deportări, alungări din case, sechestrări, cote, poliție politică, teroare, muncă forțată, cartele, foamete, umilire. Pentru mulți ruși, ucraineni și alte naționalități, armata română însemna eliberarea de toate acestea. Se lăsau anume prinși ca o salvare din infernul comunist. Ori practic majoritatea prizonierilor erau prieteni de-ai tăi dinainte de a se lăsa prizonieri. Cum se simțeau acești oameni ca atunci când au căzut în mâna ta să-i tratezi ca dușmani și să te porți urât cu ei? Se puteau socoti că s-au înșelat și te vor urî mai mult. Practic tu asupreai niște prieteni, nu niște dușmani. Concluzia este că în orice caz trebuie să te porți omenește cu prizonierii.

Venise toamna

Toamna a fost lungă la Vaslui în acel an. Adunasem din grădina de legume tot ce se putea aduna, livrându-le la cazărmi, școli și spitale. S-au cules și fructele din livadă după împărțitul maiorului Muscă, și culesesem și pe cele din livada Academiei Române. Mai rămânea culesul porumbului. Era o vreme frumoasă cu nopți calde. Am

hotărât să nu mai venim noaptea în închisoare ci să petrecem nopțile acolo. Ne-am făcut lângă liziera de vișini colibe din strujeni, ziua culegeam porumb, pe care-l transporta tractorul și-l depozita în coșere lungi. Seara făceam focul, cântam și povesteam de parcă eram singuri pe lumea asta. Într-o seară careva a observat că dintr-un tufiș dintr-un răzor apropiat, o umbră se ridica din când în când și se lăsa. S-a format o echipă, care a plecat pe departe și l-a înconjurat pe străin somându-l. „Cine ești ieși la lumină, nu-ți facem nimic. De folosești vreo armă, ești un om mort. Mâinile sus!” După o mică ezitare insul s-a supus somației. „Nu mă duceți la foc, chemați, vă rog, pe șeful dumneavoastră aici”. Nu mai țin minte cine era șef la acest punct de lucru. „Cine ești?”. A recunoscut din primul moment că era trimis de Siguranța din Vaslui. „Armă ai?”. „Am”. „Păstrează-o!”. Ne-a arătat și actele; i le-am dat înapoi fără să le citim. Credeam că ești un hoț de furat păpușoi! „Poți să spionezi mai departe, poți să vii și lângă foc. Raportează tot ce vezi și auzi, dar nimic mai mult!”. N-a mai rămas. Nu știu ce va fi raportat, dar nici într-un caz că s-a lăsat prins de niște deținuți.

Într-o noapte am făcut și noi un exercițiu de luptă. De cu ziuă am împărțit terenul Academiei în două zone, la mijloc fiind linia frontului. Ne-am împărțit în două armate trăgând sorti și stabilind reguli precise de luptă. Biruită era armata cu cei mai mulți imobilizați, care erau socotiți prizonieri. O armată o conducea Nucu Niculescu, alta eu. Ne-am retras de cu seară, fiecare în zona lui și am ținut o consfătuire cu privire la tactica și strategia de urmat. Lui Nucu i-a revenit țara de sus, mie cea de jos. El avea via, înconjurată de șanț ca o citadelă, noi aveam avantajul că de jos în sus noaptea se vedea mai bine. Era o noapte întunecoasă, țin minte și parola dată pe armata noastră: „Mi se pare că plouă” cu răspunsul „Ninge, nu plouă”. După o chibzuință cu Statul nostru Major am hotărât să ne împărțim armata în două formațiuni mari. O formațiune

trebuia să se strecoare în partea de sus, în apropiere viei, unde să stea pitită în niște tufe văzute de cu ziua, nedând nici un semn. Cealaltă formațiune trebuia să se retragă încet în punctul cel mai din interior al grădinii. Din iscoade am aflat că Nucu a trimis pe graniță grupe mici de câte 4-5 oameni. Două grupări mari de ale lui Nucu au trecut în zona noastră, ajungând până-n capătul țării noastre. Când am primit un semnal de la cineva lăsat anume în fundul țării că inamicul se află acolo cu toată armata, am atacat țara lui Nucu, dând peste cap pe grăniceri. O armată a rămas să se descurce cu cei care căutaseră zadarnic, să-i oblige să primească lupta. Și ei aveau ordinul să nu primească lupta în inferioritate numerică, și o parte s-au retras sub vie. Lupta cea mare s-a dat aici, mai întâi cu rezervele pe care Nucu le ținea acolo. Atunci am dat semnalul armatei a doua care nu acționase până acum și care s-a repezit dând peste cap ultimele rezerve ale inamicului și intrând în vie. Armata lui Nucu, venind la locul luptei în etape, noi am avut totdeauna o superioritate numerică și aveam mai mulți prizonieri. Ne-am confruntat apoi pe rând cu cele două detașamente ale inamicului, ce au orbecăit în țara noastră și spre sfârșit, în jurul lui Nucu mai erau destui luptători. Și noi avuserăm pierderi mari, pentru că rezervele din vie, sub conducerea directă a lui Nucu s-au luptat vitejește. Se lumina de ziuă. „Nucule, dă-te învins!”. „Numai dacă ne luptăm amândoi”. „Bine”. Știam că mă va învinge. Era mai mic de statură și mai ușor, dar mai îndemânat. Am primit lupta, m-am luptat din răzputeri, dar a trebuit să mă declar învins. Ne-am întors obosiți, dar fericiți la colibe, aducându-ne aminte că nu eram decât niște numere și nu oameni liberi, niște numere la discreția lui Muscă și a altora de seama lui. Se cam zdrențuiseră și hainele noastre cazone, dar nu prea mult, că-n decursul unei veri de muncă nu aveau cum să se rupă mai rău.

Începuse în adevăr să plouă. Nori prelungi se târau

pe dealurile umede moldovene. Un vânt clătina crengile nucilor de pe cărarea dintre vii. Frunzele rămase zburau în toate părțile cu cârduri de ciori, ce prevesteau furtuna. Era o priveliște sumbră, dar fascinantă în același timp. Ne-am oprit mult timp privind locurile dragi din vară și depărtările. Careva a început să recite versurile albe din poemul „Moldovă tristă” a lui Iordache Nicoară, poem scris aici în lagărul de la Vaslui.

Nu era în firea lucrurilor să ne lăsăm cuprinși de melancolie. Un altul a început să fredoneze un imn născut tot aici, în vara aceea:

„Noi ne-am născut odată cu stejarii
Și am crescut cu șoimii din Carpați,
Și ne-au găsit aici legionarii
Și de Traian aici am fost lăsați.

Am înfruntat și viscole păgâne
Și ne-a bătut și crivățul nebun
Dar ne-am creat destin în astă lume,
Că apa trece, dar pietrele rămân.”

Refren:
Și azi când nori se-ndeașă,
Și-ntunec cerul tău
Ai țara mea credință
În viitorul tău.”

Deznodământul

Cu cât înaintam în toamnă cu atât ne gândeam tot mai mult la cum vom petrece iarna. În vară, odată Muscă, când era în toane bune, ne-a spus în fața frontului, în limbajul lui cazon: „Zburdați voi acum, dar la toamnă pune mareșalul șaua pe voi și vă bagă în două licee, unul

aici și altul la Pitești. Vă dă pe mâna unui profesor, mă, unul Pariza, care scoate untul din voi”. Când a pronunțat numele acestui profesor, un murmur de bucurie a trecut în rândul nostru, mai ales între macedoneni, căci ei îl cunoșteau. Și noi îl cunoșteam pe acest profesor de la Făgăraș. Macedonenii ne-au spus povestea lui. Era al treisprezecelea copil al unei familii de picurari din Munții Pindului. Când coborau odată la iernatic, copilul mic fusese pus în desaga unui măgar. Copilul s-a aieptat de acolo și a căzut pe cărarea muntelui, fără ca ceilalți să bage de seamă. Un câine din târlă s-a oprit lângă copil și acolo a rămas până l-au găsit cei ce s-au întors după el. Odată generalul Antonescu ar fi intrat într-un liceu prin clase și a fost impresionat de acest profesor de geografie Pariza și s-ar fi gândit să-i dea pe mâna lui pe acești încăpățânați frați de cruce. Dar ceea ce nu știa generalul era că acest profesor era el însuși legionar și desigur mareșalul fiind atenționat, proiectul cu liceul-închisoare a căzut. Nu ne-am lăsat noi în iluzia unui astfel de vis. Mai degrabă eram convinși că se va întinde sârmă ghimpată de-a lungul gardului fără rost al lui Muscă și se va întemeia aici o închisoare vrednică de faima lagărului din 1939.

Nu ne-am lăsat în nădejdea stăpânirii, ci am început să ne pregătim noi. A fost mărit numărul tăietorilor de lemne din pădurile Negreștilor și câteva camioane de lemne de foc au fost descărcate în curte. Bădia Gherghescu sensibilizase răzeșii din împrejurimi să ne dăruiască alimente. Câteva căruțe și sosiseră. Știu că ne-a trimis o căruță cu fasole, linte, mazăre și cantalupi însuși mareșalul Prezan, originar dintr-un sat învecinat și noi i-am făcut o scrisoare de mulțumire.

Nicolae Purcărea

Meșterii noștri au reparat sobele și pentru ca tavanul camerelor să țină căldura, am început să cărăm pământ, pe care-l întindeam în pod. Am cerut părinților să ne trimită pături și haine de iarnă. Am adunat toate cărțile într-o bibliotecă și am rugat Frațiiile din jur să ne trimită manuale școlare cât de vechi. Nu aveam între noi profesori de meserie, dar eram convinși că unii dintre noi pot fi suplinitori buni.

Eram în podul școlii la întinsul stratului de pământ, când bădia Gherghescu ne-a chemat jos și a ordonat adunarea generală. La direcția închisorii sosise un ordin, prin care închisoarea Vaslui se desființează, deținuții

urmând a fi trimiși după o listă în mai multe închisori: la Suceava, Bălți, Chișinău, Tighina, Cetatea Albă, Alba Iulia, Pitești. Ca să nu se producă evadări noi trebuia să fim anunțați că e vorba de un decret de grațiere, dar directorul și el îndurerat de ordin, a rămas om de omenie până la sfârșit, dezvelindu-ne tot adevărul. Au fost trimise câteva camioane militare după cei din păduri. Bădia Gherghescu ne-a dat lista închisorilor și numărul destinat fiecăreia, lăsându-ne pe noi să ne împărțim.

Mai era încă destul spirit de aventură în rândurile noastre, pentru ca cele mai râvnite să fie închisorile din cetățile lui Ștefan din Basarabia și ce deziluzie îi va aștepta când vor încăpea, nu pe mâna unor gardieni de meserie, ci pe mâna jandarmilor.

Până la miezul nopții împărțirea era făcută. Părintele Duminecă a făcut o rugăciune de despărțire și de drum. Îmbrățișări și lacrimi peste tot. I-am mulțumit directorului, care și el era cu ochii în lacrimi și ne-am despărțit de bădia Gherghescu, părintele nostru de atâta timp, care nu știa unde va fi trimis. Mai rămânea un număr de deținuți bolnavi în spitalul din oraș. În ultimul timp apăruse o epidemie de dizenterie în oraș și desigur nu am fost cruțați. Aici e locul să amintesc și de felul frumos cum s-au purtat doctorii și personalul din spitalele vasluiene. Mi-aduc aminte că odată s-a dus la spital elevul de la Liceul Militar, Iulian Bălan, băiat chipeș cu părul de aur ondulat, cu un vocabular ales. Doctorițele nu i-au dat drumul nici când se făcuse sănătos.

După plecarea noastră, bolnavii deținuți au fost trecuți în evidența penitenciarului local din Vaslui, care i-a dus la infirmeria închisorii, unde numai îngrijiiți nu au fost, că trei dintre ei, între care vrânceanul Bontaș, au murit.

Până dimineața eram la gară, dubele ne așteptau. Nici nu bănuiam că existau atâtea duba în țară. Trenurile următoare le-au atașat la urmă, pornind fiecare spre o destinație nouă și din tot ce a fost n-au mai rămas decât

amintirile.

Fie-le țărâna ușoară celor din conducerea închisorilor, care din bunătate sau din neglijență, au făcut posibilă o oază de fericire pentru câteva sute de tineri ai acestei țări!

Alba Iulia

Nu mai știu dacă am făcut o zi sau două de drum până ce-n plină noapte am ajuns în gara Alba Iulia pe un peron lateral. Când directorul închisorii și primul gardian au aflat că nu suntem legați cu lanțuri nu au vrut să ne primească. Gălăgie, discuții aprinse între gardienii de dubă și cei de jos. Am fost ținuți în dubă până s-a făcut ziuă. Ne-am îngrozit de câte forțe erau adunate în jurul dubei: mai întâi vreo 20 de gardieni cu cauciucuri în mână, apoi alt cerc al polițailor din oraș prezenți cu aceleași obiecte, un al treilea cerc de jandarmi cu armele cu baionete în poziția de atac, iar în spatele lor până departe indivizi tineri cu mâinile în buzunarele pelerinilor cu gulere ridicate. Răsteli, înjurături, lovituri și pe măsură ce ieșeam pe ușa dubei eram împinși în rând. S-a dat consemnul să nu răspundem, stăpânindu-ne nervii într-o muțenie și nepăsare desăvârșită. Am fost numărați de câteva ori și în sfârșit coloana a pornit în aceeași gălăgie de-njurături. La Vaslui ne-am deplasat în coloană fără gardian și aici eram primiți cum nu mai fusesem tratați niciodată. Ne-au pornit pe strada Iașului, o uliță îngustă cu trotuare strâmte, ca pe o turmă de vite. Noi eram încolonați câte șase și mergeam bine pe drum, dar cordoanele de forțe nu aveau loc pe trotuare, se împiedicau, înjurau. Era o gălăgie asemănătoare celor cu care sunt introduse vitele în coridorul spre abator. Lumea ieșea la ferestre și la porți neștiind ce se întâmplă. Oamenii de pe stradă erau întorși înapoi și siliți să intre în curți. Polițaii se postau în fața porților ca nu cumva să evadăm într-acolo. În sfârșit

ajungem în curtea închisorii cu toată panorama după noi și introduși în camere câte zece.

Desigur până am aranjat paturile de fier sistem Aiud, s-a făcut o zarvă, zgomote, izbituri de fiare, ceea ce-i făcea pe gardieni să turbe de mânie. Țin minte că gardianul de la ușa camerei noastre ne-a înjurat: „Bată-ți dracu cuie-n cap!”. „Nu se așează nimeni pe pat”, strigau de la vizete. N-am răspuns nimic, ne purtam de parcă nici nu existau, dar după oboseala de pe drum trebuia să dormim. Nu ne-au adus nimic de mâncare, dar nici nu aveam nevoie căci la plecare promisem de la Vaslui mâncare destulă. Seara n-au lăsat să iasă din cameră decât pe doi să deșerte tinetele și să aducă apă. Temându-ne să nu încerce să-i bată dacă sunt numai doi (de altfel aleși dintre noi cei mai solizi) când s-a deschis ușa la prima cameră au ieșit toți zece, înainte ca gardianul să poată închide zăvorul. Cei zece și-au terminat treaba, întorcându-se liniștiți în cameră. La celelalte camere nu au vrut să mai deschidă, dar au bătut în ușa metalică toți din închisoare și au cedat.

A doua zi a intrat „primul” cu doi gardieni în prima cameră. „Bună dimineața!”. „Bună dimineața”, i s-a răspuns, la care primul s-a făcut foc: „Cum nu știți să răspundeți cum îi regulamentul?”. Ar fi trebuit ca șeful camerei să zică: trăiți, domnule prim, camera cutare, cu zece deținuți, așteaptă ordinele dumneavoastră. „Asta la drept comun, nu la noi!”. „Ieși afară, ăla care ai vorbit”. „Hai tu aici”, i-a fost răspunsul. Primul a plecat și a venit cu directorul, care și-a luat alți gardieni poruncind să se zică „Aă trăiți”. A amenințat, a poruncit să iasă unul din front, a dat ordin gardienilor să lovească, dar gardienii nu au îndrăznit. „Domnule director, de loviți, toată închisoarea ia foc, spargem geamurile și chemăm procurorul!”. Directorul a plecat înjurând, dar a poruncit primului să nu mai insiste la celelalte camere. A doua zi a venit maiorul Muscă, la început mânios, „Dha ce măhă vi

s-a urchat libhertathea de la Vhaslui în chap?”. A intrat singur în camere. „Domnule maior, la Vaslui de ce am fost disciplinați? Pentru că v-ați purtat frumos cu noi. Țștia nu se poartă ca dumneavoastră”. Drept răspuns Muscă ne-a spus: „Lhas că vine Proistosescu mhâne de la Pitești și vřa spune el Tathăl nhostru”. A doua zi a venit un lot de la Pitești, lot care a fost dus în altă secție a închisorii ca să nu poată lua legătura cu noi. A fost Proistosescu chemat la Muscă, căruia i-a spus situația. „Acum se coboară disciplina din pod, Proistosescule, așa să le spui”. Nu le mai merge ca la Vaslui, răzvřățișilor ăloră”. Proistosescu a cerut voie să discute cu noi. I-am povestit tot ce s-a întâmplat și că suntem deciși să declarăm greva foamei și să strigăm pe ferestre să vină procurorul. S-a dus la Muscă. „Domnule maior, băieții vor să fie disciplinați, dar dacă ei zic la niște „căcănari” de gardieni civili „să trăiți”, cum să vă zică dumneavoastră, cum să facă deosebirea? Țștia nu-s educați, domnule maior, ca dumneavoastră în armată, nici directorul, nu-s intelectuali”. „Mă, da mie-mi zic ‘să trăiți’?”. „Vă zic, domnule maior, că toți țin la dumneavoastră”. Și astfel a rămas pe a noastră. Și când venea Muscă strigam ‘să trăiți’ de răsuna închisoarea. Celorlalți mai mici, primului și gardienilor, inclusiv directorului civil nu-i răspundeam decât cu ‘bună-dimineața’ sau ‘bună-ziua’ și de nu ziceau nimic, nu ziceam nici noi. Câteva zile gardienii se purtau tot atât de urât ca și la primirea din gară, dar treptat-treptat s-au potolit.

Încă din prima zi din toate camerele, așa cum ne potrivisem, ne-am propus și am urmat un program riguros: cu rugăciunea după programul de dimineață, ore de studiu individual și în comun, folosindu-ne de cărțile ce le aveam, discuții libere și până la ora stingerii cu rugăciunea de seară spusă împreună cu voce tare. Aveam pe coridor la etajul doi, un gardian cu numele Crișan. Era cel mai gălăgios și mai rău. De multe ori deschidea vizeta și ne

conturba programul cu înjurături. Nu-l luam în seamă, de parcă nici nu era. Continua să ne spioneze ascultând la vizetă. Cam după vreo două săptămâni odată, când i s-a dat ocazia, a deschis ușa camerei, unde erau blăjenii, și spre mirarea acestora, cel mai rău gardian și-a cerut iertare de felul cum s-a purtat până atunci: „Nouă ni s-a spus că sunteți niște derbedei înrăiți”. Ne-a devenit prieten și mai târziu ne-a dus și ne-a adus mesaje din lumea noastră de afară. Aceeași evoluție au avut-o și alți gardieni, doi cu numele Munteanu, refugiați din nordul Ardealului, ca și un altul, Stavăr.

Magazionerul Turda era un gardian aparte, nici nu-l cunoșteam vocea, că vorbea rar. La bucătărie erau deținuți de drept comun. El ne-a dat sugestia să cerem lui Muscă, care venea des în închisoare, să ne pregătim noi mâncarea, lucru ce n-a fost greu de obținut prin Proistosescu. În felul acesta am putut fi ajutați de organizația legionară de afară, aducând mai multe alimente decât cele scrise în acte. Un alt gardian cu care aveam mult de lucru era Doț: înalt, masiv, dar cu suflet de copil. El supraveghea plimbarea noastră și împărțea iarna porția de lemne. Începuse să apară între noi bolile de piept: bronșite acute, pleurezii și tuberculoză. Medicul închisorii era un maghiar, Kadar, distrat și nepăsător. Rar îl vedeai trecând pe coridor și privind în fugă spre oamenii din celulă. Cât am stat în închisoarea Alba Iulia nu s-a atins de nici un deținut, nici măcar nu ne-a răspuns la vreo vorbă când ne adresam. În lipsa lui pe bolnavii noștri îi îngrijeam cât puteam mai bine cu hrană mai multă și cu căldură, mutându-i în celulele, care aveau soare, iar gardianul Doț îi aproviziona cu mai multe lemne. Ne-ntâlneam cu toții la slujba religioasă făcută într-o cameră mai mare, pe care am transformat-o în capelă. Închisoarea avea doi preoți. Preotul greco-catolic, Păstrăv, era tânăr, un om sensibil la durerile noastre, dar tare fricos, mai ales când îi burdușeam buzunarul cu scrisori de ale noastre pe care să

le pună la poștă în oraș. Eu eram cântăreț în strană. Slujea afară, la o bisericuță din „Lumea Nouă” cu credincioși țigani. Noi am lucrat din lemn iconostasul bisericeții, după desenele bărlădeanului Ghiță Bădărău, un elev de 16 ani de o sensibilitate deosebită, care tot pentru biserică a pictat două icoane, între care Isus trecând prin lanurile de grâu. A fost ca o presimțire că s-a îmbolnăvit de tuberculoză, izolat singur, pe timpul prigoanei colonelului Petrescu, despre care vom vorbi și nu va fi dus la spital decât pentru a fi adus mort la închisoare și dus să fie îngropat în bălăriile cimitirului de sub Dealul Furcilor. Al doilea preot era ortodox. Era un bătrân de peste 90 de ani, înalt, impunător, numele nu-l mai rețin, de loc din Săvădâsla. Nu mai era deplin stăpân pe facultățile sale mintale, era incoerent, confunda oamenii politici, pe Armand Călinescu cu generalul Antonescu. Mă luase cântăreț și la liturghia ortodoxă, de când participase odată la liturghia părintelui Păstrăv, că nu-i plăceau răspunsurile date de seminariștii ortodocși: „Ăștia cântă grecește, nu românește”. Se-ncurca și la sfânta liturghie, sărind sau încurcând tipicul. O dată i-am spus: „Părinte, de vine vreun protopop sau vreun vlădică și vă aude, vă caterisește”. „Dar ce păzește gardianul de la poartă, îi lasă să intre? Mă rog și eu cum mă ajută mintea”. Venea ziua în curtea închisorii între noi și povestea vrute și nevrute. Cunoscuse pe Avram Iancu pe când era copil, pe vremea când acesta colinda nebun satele moșilor și copiii se țineau ciucur după el și, cum hainele lui Iancu erau găurite prin unele locuri de se vedea pielea, copiii-și introduceau degetul prin ele și râdeau și el săracul nu se mânia.

Venea mai în toată ziua între noi, dar refuza cu încăpățănare să ne facă vreun serviciu, să ne ducă vreo scrisoare pentru cei de afară sau să cumpere vreun medicament pentru cei bolnavi.

Nicolae Călinescu

Recrutarea

Ca și la Aiud, ca și la Vaslui, nu mai țin minte la ce dată, am făcut cu toții din nou cererea de a pleca pe front, cu toate că cei mai mulți dintre noi nu aveau încă vârsta de încorporare. Aflasem și noi de dezastrul de la Stalingrad și de deplasarea frontului tot mai spre apus. Ne simțeam într-un fel vinovați că noi stăm la închisoare și țara e din ce în ce mai în pericol. Și pe lângă noi alte mii de oameni valizi, gardieni, polițiști, jandarmi erau ținuți să ne păzească pe noi. Totdeauna conducerea închisorii s-a arătat ostilă acestei inițiative. Interesul lor era să fim câți mai mulți în închisori până la sfârșitul războiului cel puțin, dacă nu până la pensionarea lor. Fără noi nu mai erau nici ei. Într-un fel faptul acesta era ceva de înțeles. Ca în lumea pisicilor: vor pisicile să distrugă șoarecii? Nici vorbă, ele vor să fie câți mai mulți! Vor polițiștii, procurorii, judecătorii, avocații să nu mai fie infractori? Dar ce rost ar mai avea ei într-o lume în care nu ar mai exista obiectul muncii lor, materia lor primă? Se poate ca cererile noastre să nu fi fost înaintate mai departe de conducerea închisorii.

Destul că, data nu o mai rețin, câteva zile a venit în închisoare o comisie de recrutare însoțită de o comisie medicală și una specială, care făcea de fapt interogatorii: de ce ai fost condamnat, prin ce închisori ai trecut, dacă regreti ce ai făcut și dacă dorești să fii reabilitat pe front. Răspunsul tuturor era că dorim să fim voluntari pe front, să ne facem datoria față de țară și nu pentru a fi reabilitați, că nu avem ce reabilita, că nu am făcut țării nici un rău.

Iar despre maiorul magistrat Muscă

La vremea aceea maiorul Muscă era inspector al închisorilor cu deținuți politici, dar s-a stabilit definitiv la Alba Iulia, odată cu începerea bombardamentelor aliaților

împotriva României. S-a așezat în clădirea din fața închisorii, unde locuiau de altfel și directorul civil și contabilul închisorii (în clădirea actualei primării).

Avea un dispreț nemăsurat față de civili, și deci față de toți subalternii lui. Uneori părea că ne preferă mai mult pe noi conducerii civile a închisorii, cred că pentru spiritul de disciplină de care dam dovadă. Bun înțeles își urma liniștit afacerile personale. Mai întâi s-a pornit să modifice închisoarea. A zidit un garaj lângă zidul dinspre stradă al curții. Cât a fost garajul gata, în prima zi a și evadat sărind pe el și apoi pe gard un deținut de drept comun, silindu-l să zidească alt zid despărțitor, înalt cât zidul închisorii. Bucătăria a fost apărută de alt zid în formă de semicerc, „să nu se mai vhadă mizeriile de la buchătărie”. A spart o fereastră de la coridor și a transformat-o în ușă de fier, deși alături exista o altă ușă. A prevăzut noua ușă cu scări și o marchiză deasupra ușii și, fiindcă și pe aici a evadat un deținut de drept comun, a mai ridicat un foișor pe zid, unde a pus de pază gardieni în trei schimburi. Aducea în atelierul închisorii pe cei mai buni deținuți, meseriași, care lucrau pentru el. Astfel l-a adus pe Suci, legionar din Vințu de Jos, care ani de zile a lucrat mobila pentru domnul maior.

Câțiva pantofari de lux făceau fel de fel de pantofi de damă: „de supralux să iasă, măhă, că sunt pentru doamna general, Aramă!”.

Văzându-l odată desenând pe Emil Caba din Mediaș, l-a pus la lucru să-i facă portrete după fotografiile lui și i-a făcut Caba niște picturi în fel de fel de poziții bătoase de nu lipsea decât să scrii dedesubt „moș Teacă” și în toate nu uita Caba să-l deseneze colonel. „Să nu mai trebuiască să mă chemați să vă mai pictez două trese, domnule maior!”.

Odată cu primăvara 1943 ne făcuse un program, care de altfel nouă ne convenea. Ne ținea ziua numai afară în curtea închisorii. Erau acolo patru peri mari și la umbra

lor a așezat bănci și mese. Acolo lucram, citeam și luam masa. Motivul era ca închisoarea să rămână curată lună pentru orice inspecție. Când ploua eram înghesuiți într-o cameră lungă, în alt corp al închisorii, unde de asemenea erau mese lungi și înguste. Ne reluasem și preocupările școlare, învățând unii de la alții.

De multe ori maiorul Muscă venea și ne ținea câte o prelegere în stilul lui: „Mă, mă uit la voi cât de tâmpiți sunteți. Când eram ca voi spărgeam ferestrele fetelor cu sabia, mă, și intram la ele. Era una, mă, o bucățică ... și ne-o descria cum arăta de atrăgătoare, și mai era una mă, și alta, mă... Voi? Garda, Căpitanul și la biserică, alta nu mai știți. În locul vostru aș face cerere mareșalului să vă ierte, m-aș dezice de Horia Sima al vostru și aș fi liber”. „Dar am făcut cerere de plecare pe front, domnule maior!”. „Ați făcut, dar tot bățoși ați rămas, de iertare nu ați scris nimic”.

Altă dată ne povestea cum și-a făcut el facultatea de drept și și-a luat doctoratul. „Eu dacă nu aveam defectul vorbirii, ajungeam om mare, mă! Dar și așa sunt trecut pe lista de înaintări în grad. În două-trei luni voi fi colonel”. Ne uitam la el cu milă: „Doamne, cine i-o fi dat și ăstui „teacă”, doctoratul?” Când au început bombardamentele aliaților asupra României, mașina lui Muscă era zi și noapte la poarta închisorii cu Mateescu la volan. Mateescu era un deținut legionar, șofer de meserie, cu o condamnare de 20 ani muncă silnică. El a fost ales de Muscă să-i fie șofer. Cu el colinda toată țara. Când ajungea în vreun oraș, mașina era garată la închisoare cu Mateescu, iar Muscă se ducea la ale sale. Când suna alarma, alerga cu soția pe coridorul închisorii în curte, se urcau în mașină și ieșeau din oraș, departe, la marginea Mureșului, unde se camuflau într-o colibă de frunze. Noi eram introduși în camere și încuiați. „Închisoarea-i punct strategic, mă! Americanii știu că sunteți aici”. La început luam în râs aprecierea lui Muscă, dar când am aflat că la Ploiești a fost

bombardată închisoarea, unde erau deținutele legionare, nu am mai râs. Mulți dintre noi aveam pe cineva drag, care arsesse încuiată acolo. Printre ele era și o mătușă de a lui Nucu Niculescu.

Crăciunul 1942

Privind în urmă constat că am avut trei crăciunuri fericite în închisoare, și în 1941, și 42 și 43 și când spun fericite, spun în primul rând că am avut dreptul la vorbitor. După liturghia de dimineață, oficiată de ambii preoți și ortodox și greco-catolic în comun, i-am invitat pe Muscă și conducerea închisorii și i-am colindat. Părinții și rudeniile au fost adunați în incinta administrației închisorii (astăzi primăria Alba Iulia). Ne-am hotărât să-i întâmpinăm pe cei dragi cântându-le și lor câteva colinde și apoi ne-am întâlnit față la față, fără nici o piedică. Numai la părinții blăjanului Spătăcean nu venise nimeni, și erau nerăbdători și necăjiți că o capră se tot învârtea în jurul celor doi părinți. „Lasă-ne, domnule, în pace, că suntem necăjiți, că nu l-am văzut pe Ionuț al nostru”. Și atunci Spătăcean (Borzâc - cum îi spuneam noi) și-a ridicat masca. „Dragul mamii, nici aici nu te-ai cuminițit!”.

Vestirea

Încă de mult, în cadrul Mișcării Legionare a apărut o direcție de trăire creștină, mai autentică, mai apropiată de Isus, decât simpla datorie de a respecta preceptele creștine obișnuite. Poate că izvorul acestui curent vine de la Ion Moța, care a spus: „Eu așa am înțeles datoria vieții mele, am iubit pe Hristos și am mers fericit la moarte pentru El”. Și Ion Moța a fost mai bine de 10 ani șeful Frățiilor de Cruce. Moartea lui pe frontul spaniol a

pecetluit această tendință.

Au urmat însemnările Căpitanului de la Jilava, care au ajuns repede carte de căpătâi în educația legionară. Eram prea tânăr să cuprind cu mintea și să judec această tendință. Observam numai și înregistram că-n rândurile noastre întâlneam camarazi în vârstă, sau dintre noi cei tineri, cu școală mai multă sau mai puțină, care prin trăire creștină se comportau altfel decât lumea obișnuită. Era o fericire în care trăiau, ce nu se putea traduce în cuvinte. Lucrul devenea evident mai ales după ce am intrat în închisoare. Întâlneam la tot pasul oameni ca bunăoară Paul Cojocaru, prințul Alecu Ghica, bădia Gherghescu, megleno-românul Nicolae Ciolacu, oameni activi preocupați de tot ce era în jurul lor, cu o putere de dragoste ce ne cuprindea pe toți, antrenându-ne în lumea vie, pe care voiau să o transforme: lumea materială și cea spirituală. Era lumea în care m-am încadrat cu ușurință simțind că e lumea mea, în care îmi găsisem locul.

Întâlneam însă pe alții, în fața cărora simțeam o sfială deosebită și care parcă trăiau într-o altă lume, pe care eu de abia o întrezăream.

Erau oameni ca bunăoară cei trei brașoveni, avocatul Traian Trifan, Traian Marian și bădia Papacioc, a căror fețe radiau o lumină neînțeleasă pentru mine. Și celulele în care locuiau erau parcă altfel. La fel muncitorul Pleșa și părintele Uria. Mă uitam la ei în biserică la liturghie. Eu eram acolo, dar ei erau într-o altă lume.

Aceeași sfială am simțit-o cât ce l-am întâlnit pe Valeriu Gafencu și Ion Ianulide la Aiud. Acesta din urmă mi-a desenat odată un arhanghel Gavril. Mă uitam la el cum desena. Arăta de parcă își făcea autoportretul.

Am stat și la Aiud și la Alba Iulia mult timp cu Nelu Munteanu în aceeași celulă și sfiala ce am simțit-o nu a scăzut ci s-a adâncit, pe măsură ce-l cunoșteam mai mult. Mi-am dat seama însă că sunt în fața unei lumi, pe care nu mi-o puteam explica și care, simțeam că-mi era

inaccesibilă mie.

Pe atunci conducerea noastră era încă cea de la Vaslui, cu craioveanul Gheorghe Popescu, mai vârstnic decât noi elevii, cu preocupări religioase și filosofice superioare nouă. Era socotit șeful închisorii. Din rândul nostru a ales la Alba Iulia un număr de 12 frați de cruce deosebiți și au pus bazele unei acțiuni de cultivare a virtuților creștine mistice într-un mod special. Îmi amintesc dintre ei de: seminariștii Ilie Țintă și Daniel Pătrulescu, Nucu Niculescu, Nelu Munteanu, Ilie Neamțu, Pop Cornel, Eugen Pinteș și Brânduș. Nu aveam nici o temere că ar fi vorba de ceva rău, cei chemați erau cei mai buni frați de cruce dintre toți. Se adunau în fiecare zi. Ceea ce se petrecea în rândul adunării lor era secretul lor, ce nu trebuia să fie cunoscut celorlalți frați de cruce. Stăteam în aceeași celulă împreună cu Nelu Munteanu, bolnav de plămâni. Odată a venit de la ședința lor cu un caiet pe care m-a rugat să nu-l citesc. Apucasem doar să văd că pe copertă era scris cuvântul „Vestirea”. M-am simțit un pic jignit, dar nu m-am arătat. Desigur în orice organizație există secrete, ce trebuiesc cunoscute de puțini, dar nu în materie de educație. Formal ei făceau încă parte din structurile Frăției pe închisoare, iar în ședințele noastre aduceau în discuții probleme diferite față de ce făceam noi până atunci. Astfel am ajuns să discutăm atitudinea și filozofia revoluției lui Gandhi, laudându-se eficacitatea ei în eliberarea Indiei. În discuții ne împărțirăm în două tabere. Puțini erau pentru metoda Gandhi, cei mai mulți erau împotriva ei. Ziceam: „Vine lupul să te mănânce și tu-i spui: ‘Vino și mă mănâncă, frate lupule, că eu te iubesc, cu atât mai mult cu cât mă mănânci mai repede’. Va fi bună tactica lui Gandhi în India, unde englezii se vor lăsa poate impresionați de ea. Dar la noi? Se apropie de granițe hoardele roșii și noi ce facem? Ne vom putea apăra țara cu non-violența lui Gandhi?” Și mai era ceva cu care veniseră cei din „Vestirea”: cu o seriozitate forțată, nu mai

Iulian Bălan din FDC Bistrița

glumeau, nu mai râdeau și voiau s-o impună prin exemplu întregii închisori. Până atunci chiar în cele mai grele momente ale pușcăriei nu ne-a lipsit buna dispoziție.

Desigur era de așteptat o reacție împotriva acestui stil de viață. Primul care a dat semnalul a fost Niculae Călinescu cu o poezie: „Veniți, ne cheamă primăvara” pe care o publicase în revista, pe care o scoteam încă de la venirea noastră la Alba Iulia. Gheorghe Popescu, craiovean și el ca și autorul poeziei, a pus poezia în discuția unui juriu, din care am făcut parte și eu. Tot juriul a fost de partea lui Călinescu. Îmi aduc aminte vorbele lui nenea Suci, singurul legionar în vârstă din închisoare, invitat și dânsul: „lasă, camarade Popescu, copiii să cânte, să fluiere și să glumească. Ferească Dumnezeu de ziua când nu vor mai putea face asta. Atunci va fi rău”. Unii și în special cei mai în vârstă, au fost și mai vehemenți împotriva liniei trasate de Gheorghe Popescu. Gheorghe Popescu s-a retras de la conducere și toți l-am acceptat ca șef pe Nucu Niculescu și viața din închisoare a revenit la normal.

Încă o întâmplare, dar care s-a petrecut mai târziu. Intrase în închisoare în ultimul timp un grup bucureștean, între care un student la medicină, pe nume Sotirescu. Deși era de vârsta celor mai mari dintre noi, ca student își aroga unele drepturi de superioritate. Între altele ni se adresă: „cum ați rezolvat problema homosexualității?”. „Nici de cum, ea nu există!”. Am rămas năuciți de întrebare. „Nu s-a întâmplat nici un caz de acest fel?”. În adevăr problema nu exista. Desigur cunoșteam că între păcatele strigătoare la cer era și sodomia, dar cum ar fi fost acest păcat nu intra în imaginația acestor tineri. Acolo era cel mult imaginea unei fete, pe care cei mai mulți nu o sărutară decât în vis, căreia îi făceau câte o poezie, pe care se sfiiu să o mărturisească fratelui de alături. Cei mai îndrăzneți trimeteau visatelor de afară în loc de flori o cruciuliță lucrată în os, o inimă sau o ancoră într-o scrisoare scoasă de părintele Păstrăv. În trei ani de închisoare cât am făcut, în toată lumea legionară prin care am trecut nu am auzit un singur caz de ceea ce se cheamă azi homosexualitate. „Nu știți, voi, dar sigur ea există”,

spunea medicinistul. Tendința există din naștere, e înscrisă în genele cromozomilor și în hormonii ființei umane. De altfel cei predispuși au și o conformație a corpului specifică. Eu am văzut câteva exemplare și imposibil să nu se manifeste aceste tendințe”. Și-a recrutat un informator personal, care i-a urmărit pe suspecti, i-a tras de limbă, destul că în închisoare a ieșit acuzația că cei trei ar avea înclinații homosexuale. Interesant era că cei trei nu aveau prea mult de lucru unul cu celălalt. Între ei era și blăjeanul Eugen Pinte, încă Bubu Pinte, cum îl alinta familia. Era în adevăr un băiat foarte frumos, dar copil încă și copilăros pe deasupra. De altfel în camera blăjenilor răsunau cele mai multe hohote de râs de răsuna închisoarea. Când a auzit și el zvonul, cu o stăpânire de sine ce nu i-o bănuiai, a chemat vreo zece camarazi la bucătărie că ar vrea să le spună ceva. Când toți erau acolo, înainte ca cineva să-l poată opri, punându-și mâna stângă pe masă cu satârul de oase și-a tăiat degetul cel mic de la mână, continuând să țină mâna sângerândă pe butuc. Degetul tăiat a sărit cât colo. „Mă credeți că sunt nevinovat?”. Au sărit toți și i-au luat satârul din mână. Și ceilalți au avut un șoc psihic la această acuzație. A trebuit să-i înconjurăm cu toată dragostea și încrederea celor din jur, i-am avut în grijă să nu facă un act necugetat. A fost o lecție dură, nu numai celor ce au pus la cale acțiunea, dar pentru toți. Într-o organizație bazată pe principii creștine, n-au ce căuta metodele de tip polițienesc. Când încep suspiciunile și bănuielile, încep dezbinările și sfârșitul organizației e aproape. Chiar și atunci când unul din camarazi ar greși, atunci e mai mult lipsă de dragoste și răbdare. În loc să arunci cu piatra și să condamni, e nevoie de înțelegere și răbdare. Dragostea creștină e singurul liant al unei **Frății** și nimic altceva.

Plecarea la război

Era tocmai pe timpul frământărilor cu „vestirea” când într-o dimineață a sosit ordinul ca o parte dintre frați să-și facă bagajele că vor pleca în armată. Era evenimentul pe care-l așteptam, dar nu în felul cum s-a făcut. Speram ca măcar acum stăpânirea se va feri să ne umilească. Decretul pe care îl dăduseră tocmai acest lucru îl urmărea, te lua ca deținut, nu ca voluntar, cu voia sau fără voia ta. Nu se ținea cont dacă ai făcut sau nu cerere de a pleca voluntar. Te ducea păzit de gardian și jandarm la un lagăr, unde erai instruit pentru luptă. Plecai la această luptă, dar tu tot condamnat erai. Și cei care te instruiau tot deținut te considerau. Pentru ca umilirea să fie deplină erai amestecat cu cei de drept comun: hoți, violatori, bătăuși. Erai trimis apoi pe front să lupți tot în calitate de deținut. Luptai nu pentru libertatea țării tale, cum credeai tu, ci pentru a ți se șterge pedeapsa sau o parte din ea. Dacă nu mureai și erai rănit sau în refacere, tu te întorceai la vatra ta: închisoarea. Centrele de instruire se aflau în zone cât mai izolate de ochii lumii la Sărata și Comrat, în sudul Basarabiei.

Mai era un lucru interesant: lista celor ce trebuiau să plece nu era alcătuită după nici un criteriu logic. Ea cuprindea nume, dintre cei mai în vârstă dintre noi, de 19-20 de ani, dar și copii de 15-16 ani. Nu era legată de condamnare. Cuprindea nume de condamnați pe viață la muncă silnică, alături de cei condamnați la un an închisoare. În camere și pe coridor îmbrățișări, lacrimi, despărțiri, cele mai multe pentru totdeauna. Speram să primim vreo veste de la ei, dar după plecarea lor, cât am stat în închisoare, parcă i-a înghițit pământul. Au plecat cam jumătate din efectivul nostru. Erau și grupuri din care nu plecaseră nici unul.

De abia la liberare am aflat ce se întâmplase cu cei scoși din închisoare pentru front: fuseseră instruiți sumar

și trimiși pe front în stepa ucraineană, îmbrăcați în uniforma armatei italiene, sub comanda, nici ei nu știau de cine aparțineau, de comandamentul român sau german. Erau trimiși în locurile cele mai periculoase și mai ales ei trebuiau să lupte până ce cealaltă armată se retrăgea pe altă poziție, fără să fie anunțați să se retragă. Era limpede că această atitudine nu era locală ci era executarea unui ordin de sus. În aceste condiții nu era de mirare că cei mai mulți au murit sau au fost grav răniți, puțini fiind din cei care scăpaseră teferi. Dintre făgărășenii trimiși murise țăranul Vasile Dobrin, fostul primar legionar din Arpașu de Jos și studentul Ghiță Pârvu, medicinist. Ceilalți au fost toți grav răniți: studenții Ion Halmaghi și Iustin Marcu (împușcați în piept), muncitorul Ion Cristean (la fel), și Nicolae Trandafir (din Arpaș - schilod). Întreg nu a rămas nici unul. După 23 august 1944, când au fost luați prizonieri de sovietici, unii au reușit să evadeze, între care Nicolae Călinescu, elev la liceul militar.

Din nou despre maiorul magistrat Muscă

Nu mai era maior acum, fusese înaintat la gradul de locotenent-colonel. Cu cât trecea vremea era tot mai nervos și absurd în comportare. Odată, sub motiv că asfaltul din închisoare nu lucește ca oglinda, ne-a anunțat că de Paști nu vom avea vorbitor, și nici să primim sau să scriem scrisori. Era săptămâna mare și toate intervențiile noastre nu l-au mișcat. Odată trecea prin curte cu soția, venind de la o alarmă și-l vede pe un prahovean, Constantin. „Ce stai așa plouat, mă?”. „Îs necăjit, domnule colonel, că nu vrea părintele să ne dezlege de păcate”. „De ce, mă?”. „Zice că mai întâi să ne împăcăm cu dumneavoastră!”. „Și voi nu vreți!”. „Ba vrem, domnule colonel. Și vă cerem iertare, dacă v-am greșit, dar nu vreți dumneavoastră să vă împăcați cu noi”. „Hai, du-te și spune la toți că vă iert și părintelui îi dau eu ordin să vă spovedească și să vă ierte”. Și iată cum s-a făcut, datorită

lui Constantin, să avem și un Paște frumos. Poate a fost benefică și prezența soției sale. Era o blondă, mult mai tânără decât colonelul, unii spuneau că n-ar fi vorba de soție ci de o amantă a colonelului, dar oricum femeia ne-a privit totdeauna cu milă și înțelegere. Și pentru asta îi eram recunoscători.

În zilele de Paști, după amiază au sosit la noi, nu numai rudeni ci chiar cei care n-ar fi putut dovedi că sunt grad de rudenie cu noi. Dar iată cum ne-am stricat bunele relații cu colonelul Muscă, de astă dată numai din vina noastră. La un blăjan, P. Popescu au sosit la vorbitor două fete și el vroia să trimită unei mătuși din Alba Iulia un mesaj către părinții săi. A convenit ca la un semnal, el să trimită peste zid în stradă o scrisoare legată cu o piatră, fetele să ridice mesajul și să o ducă la destinație. Acțiunea era fără rost, lucrul l-ar fi putut face cu mai puține riscuri trimițând scrisoarea de la vorbitor. Fetele au recuperat scrisoarea, dar au fost văzute de un agent al poliției, duse la poliție și siguranță, care i-a reproșat lui Muscă, pe bună dreptate, că nu-și păzește bine pușcăriașii. „Să-mi beștelească, mie obrazul, niște.... civili”. Trebuia să recunoaștem că avea dreptate. Și noi eram supărați pe camaradul nostru, dar nu să-l lăsăm să fie scos dintre noi de prim-gardianul. Am făcut cu toții zid în fața lui P. Popescu, care voia să se ducă singur ca pedeapsă, dar nu l-am lăsat. Nu voiam să se creeze un precedent, ca cineva să fie scos dintre noi și pedepsit. A venit colonelul Muscă, desigur furios, și cu greu l-am putut potoli să stea de vorbă. L-am rugat să-l pedepsească el ca un părinte, ce ne era, dar nu alții. În cele din urmă s-a învoit ca P. Popescu să fie izolat într-o celulă singur, pentru câteva zile fără mâncare. El se pedepsise singur cu o săptămână de post negru și legea tăcerii.

După această confruntare lucrurile parcă se mai liniștiră, până într-o zi când, cu colonelul Muscă umbla prin închisoare un personaj civil, căruia Muscă îi dădea

mare importanță. Ne-am ridicat în picioare, așteptându-ne să ne dea bună ziua, dar acesta a trecut mai departe spre secția dreptului comun și noi ne-am văzut de ale noastre. Când s-au întors nu au fost observați repede și nimeni nu a strigat ‘la rând drepti’. Civilul s-a mâniat și într-un acces de furie a comandat: „culcați!”. Se-nțelege că nu s-a culcat nimeni. „Cum, nu executați ordinul și vreți să mergeți în armată?”. „Nu ne-a comandat un militar, domnule și noi suntem deținuți, încă, nu militari”. “ Dacă ne comandă domnul colonel ne culcăm”. Colonelul Muscă a fost destul de inteligent să nu ne comande culcat ci ‘fuga, marș, în celule, vă arăt eu vouă!’.

Iar ne pusesem rău cu colonelul. „Să mă faceți voi de tot rahatul în fața unui „căcănar”?!”. „Dar, atunci de ce vă supărați, domnule colonel?”, îndrăznirăm noi. „Da’, dar asta-i „căcănar” mare. Îți vedea voi pe dracu!”.

În adevăr peste câteva zile, în timp ce eram în curte ca de obicei, a venit colonelul Muscă înspăimântat să ne spună că a venit în inspecție secretarul mareșalului Antonescu. „Vedeți cum vă purtați, faceți front!”. Ne-am așezat pe câteva rânduri. Încă nu eram aliniați bine că pe poarta închisorii au intrat două grupe de ostași cu baionetele la armă împreună cu directorul civil, Milian. Ofițerul a comandat trupei aspru: „Înarmați, arm!”. Spre mirarea mea, văd în fruntea unei grupe ca sergent pe Ilie Miloșan, vărul meu din Gura Văii.

Ne așteptam la apariția unui personaj grav, în vârstă, dar în urma convoiului venea un tânăr cu un an-doi mai în vârstă decât noi. Ce-ți sărea în ochi mai iute era îmbrăcămintea: o pălărie cu boruri largi, cămașă, vestă și cravată de nuanțe galbene, ochelari de soare, veston lung terminat în coadă de rândunică, un cordon nelegat, pantaloni largi, pantofi cu talpă groasă, toate gălbui în diferite nuanțe. Încă, înainte de a se apropia de noi am simțit miros de parfum și pudră. Careva l-a poreclit în șoaptă, ‘curvă masculină’ și cu numele acesta rămas în

vorbirea noastră. Nu știam atunci, dar era îmbrăcat după moda, ce se purta în acel timp în București de către tinerii de bani gata, moda Malagamba. Aceasta se întâmpla în timp ce recruții armatei române făceau instrucție în opinci.

N-aveam nici un motiv de vreo stimă deosebită mareșalului după cum s-a purtat cu noi, dar nu cred că individul era cu adevărat secretar al acestuia. Cum putea un militar în timp de război să sufere alături, un asemenea mușunache? Goangă mare era, că sosiseră cu el și personalitățile județene: procurorul, șeful legiunii de jandarmi și prefectul. Când ajunsese în fața noastră se opri. „Deci aștia sunteți! Îmi închipuiam eu! M-a trimis mareșalul să vă văd!” Vorbea rar, lingându-și buzele și grisonând cuvintele. Apoi, după o pauză în care ne cântărea pe toți: „Mi s-a spus că ați refuzat să vă culcați la comandă. Iată eu vă comand acum ‘îngenunchiați!’”. Nu a îngenunchiat nimeni. Muscă era ca de ceară, iar Milian se foia, neștiind ce să mai facă. Secretarul mareșalului făcu semn să fie liniștiți. „De ce nu îngenunchiați?”. Răspunseră mai mulți: „Nu îngenunchem decât în fața lui Dumnezeu!”. „Daaa?!” „Da!”, am răspuns noi. „Dar dacă unul din voi vă comandă să îngenunchiați, îngenunchiați? Ia, tu acela mic - se adresează el unui Frățior sosit de curând dintr-o Frăție din București - comandă!”. Bine era ca acesta să fi refuzat comanda sub un motiv oarecare, dar acesta comandă: ‘camarazi îngenunchiați!’. Și tot frontul îngenunche ca un singur om, la ordinul lui. Secretarul râse diabolic. „Da, îmi închipuiam, asta am vrut s-o văd cu ochii”. Apoi satisfăcut i se adresează lui Muscă: „Bagă-i în celule!”. Muscă n-a zis după plecarea acestuia decât: „Voi v-ați făcut-o!”.

În aceeași zi cu ajutorul jandarmilor ni s-a făcut o percheziție în cameră la sânge, în lipsa noastră și ni s-au confiscat ca la Aiud - cu doi ani în urmă - toate hainele civile, cărțile, inclusiv Biblia și cărțile de rugăciuni. Au

**Gheorghe Hașu -frate de cruce, legionar
luptător anticomunist în Munții Făgăraș**

luat din capelă și rânduiala sfintei liturghii.

Programul ni l-au lăsat același, dar au redus drastic porțiile de mâncare. Orice legătură cu exteriorul era tăiată, părintele Păstrăv era însoțit de un gardian și la liturghie.

Stând în curte pe nisipul fierbinte, unde odată erau aruncate în șanțuri fecalele închisorii, orice zgârietură ți se infecta. Am avut panarițiu la toate degetele de la mâini, iar dinții ți se mișcau și sângerau. Și cu toate acestea voia bună nu ne-a fost alungată cu totul. Îmi aduc aminte cum răspundeau nemțenii, în frunte cu Poli, acestor pedepse. Erau toți băieți înalți, se așezau roată, turcește și aplecându-se unul spre celălalt cântau în surdină un cântec oriental stupid și fără sens: „a bătut tatu-său pe Mohamed și Mohamed pe tatu-său”. Și tot așa până ne enerva și pe noi. Prim-gardianul se oprea adesea și-i observa, dar nu zicea nimic. Dar le-o va cloci-o în curând.

Deținuții mai bătrâni

Câteva cuvinte despre deținuții politici mai în vârstă, care erau cu noi la închisoarea Alba Iulia. Căpitanul de jandarmi (îmi pare rău că i-am uitat numele), condamnat la 20 ani muncă silnică și plutonierul Iacob Mârza, cu aceeași condamnare, au fost condamnați pentru că nu au tras în legionari în 21 ianuarie 1941. Căpitanul părea foarte tânăr, deși făcuse primul război mondial în armata română ca voluntar. Cunoștea Făgărașul bine, unde funcționase pentru prima dată imediat după unire. Lucrau zilnic amândoi într-o grădină interioară a închisorii. Erau mai liberi. Le eram tare dragi și când aveau posibilitatea făceau rost de mâncare și medicamente pentru bolnavi. Muscă se purta cu respect față de căpitan și îl scotea și din închisoare de lucrau împreună cu plutonierul o vie a nu știu cărei mărimi locale.

Nenea Suci, de loc din Vințu de Jos, lucra în continuare mobilă sculptată pentru Muscă. Câțiva dintre noi se oferiră ucenici la dânsul și, când eram în armistițiu cu Muscă, erau nelipsiți din atelierul de tâmplărie. Moțul Arieșan, de loc din Certeze de lângă Câmpeni, avea cinci

ani condamnare și o poveste tristă. Fusesse condamnat pentru că jandarmii i-au găsit nepoții lui trăgând după ei o coajă de pistol ruginit de pe vremea revoluției din 1848. Nu era legionar, dar l-am luat între noi și era mereu la bucătărie. Era foarte necăjit, mereu gânditor la ceea ce era acasă la el, amândoi feciorii fiindu-i pe front.

Câțiva dintre noi, între care blăjeanul Oprea Traian, s-au dus cu învoirea lui Muscă la atelierul de pantofărie, unde îl ajutau pe un cizmar comunist, ce făcea pantofi pentru domnul colonel. Aduceau totdeauna deșeuri de piele și talpă, cu care ne reparam noi încălțăminte tocită de atâtea trambalări prin închisoare. Aduceau cu ei și ultimele vești de afară, văzute prin prismă comunistă. Erau siguri de victoria Rusiei și se lăudau de acum cu isprăvile ce le vor face după venirea Armatei Roșii. Mai erau și alți comuniști și între ei vreo 20 ostași sovietici, încă în uniformă militară. Unii erau prizonieri, care făcuseră vreun delict și fuseseră condamnați la închisoare, dar alții erau spioni parașutați în spatele liniilor noastre pe front și care se predaseră autorităților române. Spre deosebire de cei care au acționat și au fost condamnați la moarte, aceștia, fiindcă s-au predat, erau condamnați la muncă silnică pe viață. Rețin figura distinsă a unui ofițer rus, care știa perfect românește și cu care am intrat în vorbă. Fusesse parașutat în primele zile de război, ceruse el să fie parașutat. Se predase imediat și încercase să ia legătura cu comandamentul român să propună crearea unei armate anti-bolșevice din prizonierii de război. Ura comunismul. Toți rușii au urât comunismul, mai ales țărani și intelectualii și au primit armata germană și română ca pe o eliberare. Dar în loc să-l asculte cineva, a fost ferecat în lanțuri la mâini și la picioare și condamnat la muncă silnică pe viață. A mai încercat și după aceea să ia legătura cu vreun for superior, dar n-a fost ascultat de cineva. Îi era teamă de venirea Armatei Roșii. „Eu mă tem mai mult ca voi de venirea Armatei Roșii. Voi nu cunoașteți

comunismul”. Se plimba toată ziua prin curtea închisorii absent la ceea ce se petrecea în preajmă. Parcă toată tragedia lumii se afla așezată pe umerii lui. La vremea aceea deținuții comuniști, atâția câți erau, se bucurau de atenția conducerii închisorii. Directorul civil, Milian, era în fiecare zi printre ei. Peste zi erau liberi, aveau bucătărie separată și primeau pachete de afară. Cu cât frontul se apropia de granițele României, cu atât li se acorda importanță mai mare.

Într-o zi a fost adus la închisoare vechiul nostru prieten, Anton Ionel Mureșan. După ce l-au mai condamnat la Aiud, l-au purtat prin alte închisori așa că arăta destul de hârbuit. Cineva de sus îl dușmănea personal, căci a fost adus în lanțuri și ținut câteva zile tot în lanțuri. Am reușit odată să-l vizităm în celulă, unde l-au pus cu un alt personaj, ucraineanul Hrehorovici. Mureșan era și acum absolut convins de victoria aliaților și se bucura. „Și rușii?”, îl întrebam noi. „Rușii se vor opri la Nistru, americanii vor debarca în Balcani, România va ieși din război și vom fi ca înainte”. Curând a fost trimis la altă închisoare, tot în lanțuri. S-a opus de au trebuit câțiva gardieni să-l țină, până i s-au nituit lanțurile. Hrehorovici zâmbea cu compătimire. „Cât de puțin cunoașteți comunismul, domnule Mureșan! Rușii nu se vor opri nici la Nistru, nici la Dunăre!” Hrehorovici era un tânăr în jur de 25-30 de ani. Făcuse parte din organizația naționalistă ucraineană a lui Bandera, participând de pe când era elev de liceu la luptele de partizani. Condamnat la moarte în contumacie se refugiase în România și urmase școala la Cernăuți. Trecu în Germania, continuându-și studiile. Când a început războiul, împreună cu alți naționaliști ucraineni i-au cerut lui Hitler să declare Ucraina independentă și să formeze o armată anti-bolșevică, dat fiind faptul că ucrainenii urau și Rusia și bolșevismul. Urmarea a fost că Hitler i-a băgat în lagăr, unde au întâlnit pe legionarii români. Ne povestea că se întâlnise la o

anchetă cu comandantul legionar Nicolae Petrașcu și acesta acuzat de atitudine dușmănoasă la adresa Reichului. Era prima veste ce am primit-o despre legionarii din Germania. „Săracă Europă naționalistă!” ar fi exclamat odată Nicolae Petrașcu. Datorită faptului că se născuse în Transnistria, care era zonă românească, nemții l-au predat autorităților române. Împreună cu alți fruntași ucraineni au făcut un memoriu mareșalului Antonescu ca în Transnistria a doua limbă oficială să fie ucraineana și nu rusa. Și de asemenea au cerut formarea unei armate ucrainene anticomuniste. Urmarea memoriului a fost aducerea lui înaintea Curții Marțiale și condamnarea lor, el primind 10 ani muncă silnică, aducându-l la închisoarea Alba Iulia. L-am rugat să ne scrie o istorie a organizației lor de tineret. Ne-a scris-o și am studiat cele scrise. Se deosebeau mult de Frăția noastră, care era fundamentată pe principiile creștine. Rețin că la ei odată depus jurământul nu mai puteai părăsi organizația decât mort. Și el era îngrijorat de apropierea frontului. !Numai o minune ne mai poate salva, dar și așa: ne-ar rămâne datoria și jurământul de a lupta până la moarte împotriva comunismului”. La ieșirea mea din închisoare peste un an el se afla tot la Alba Iulia, în închisoare. De atunci nu am mai auzit niciodată ceva despre el.

Colonelul Alexandru Petrescu

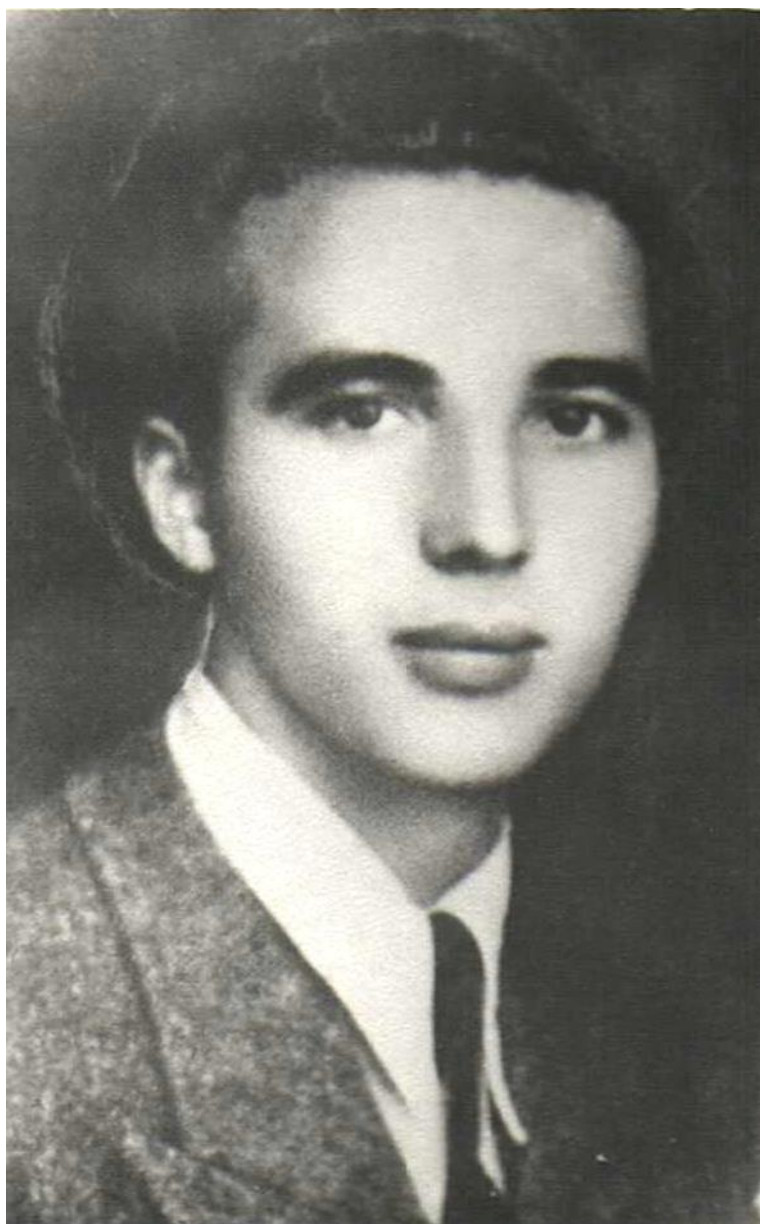
Nu mai țin minte cât a trecut de la vizita tânărului, ce se dădea secretarul mareșalului, când într-o dimineață nu am mai fost scoși în curte. Ne-ntrebam ce înseamnă asta. Este chemat la administrație șeful nostru Nucu Niculescu. El se prezentase între timp de multe ori cerând să fie primit de colonelul Muscă și discutate diferite probleme cu acesta, ajungând la un fel de înțelegere. Înainte de a se întoarce el, auzim pe coridoare tropăituri de

potcoave cazone și ne așteptam la o nouă percheziție. Suntem scoși apoi cameră după cameră în curte, dar nu în curtea noastră ci în curtea comuniștilor și a dreptului comun. Aici două plutoane de ostași cu baionetele la armă lăsaseră un loc la mijloc, în care am fost așezați pe câteva rânduri. Lipsa Nucu Niculescu, care a fost reținut într-o cameră din administrație sub pază. Pe lângă ostași erau câțiva ofițeri, între care magistrați și jandarmi. De asemenea câțiva civili, între ei fiind și medicul închisorii. În fața noastră se postase un colonel înalt cu aer marțial, care și citi un ordin: „deoarece la închisoarea Alba Iulia a avut loc la data (când venise secretarul mareșalului) o răzvrătire, drept pedeapsă vor fi pedepsiți cu 25 de lovituri următorii deținuți prin tragere la sorti”. Era o minciună. Erau șase nemțeni în frunte cu Poli, prahoveanul Constantin, basarabeanul Oltean și nu mai țin minte care, până la 12. Nu a fost nici o tragere la sorti, nemțenii fiind aleși cu toții. Dintre ei cel mai firav era basarabeanul Olteanu, un copil de 15-16 ani. Careva s-a oferit să-i ia locul, dar colonelul a strigat ‘înapoi deținut!’. A început bătaia. Cel pedepsit se așeza jos cu pantalonii și chiloții trași și era lovit de un gardian. Primul dus a fost Poli și prim gardianul l-a lovit cu sete. La fel a procedat și gardianul Barbu cu următorul. Gardienii noștri, Turda, Munteanu și Crișan au încercat să lovească mai puțin, dar colonelul comanda și amenința mereu ‘mai tare gardian!’. Nici unul din cei loviți nu au scos un țipăt. Unii nu se mai putea ridica de jos și trebuiau ajutați să se ridice. Ultimul a fost Olteanu. Era rândul lui Doț, cel mai voinic gardian. Acesta ridica bastonul de cauciuc cât mai sus dar de lovit lovea cât putea de încet. De trei ori a intervenit Petrescu, amenințându-l cu trimiterea pe front, dar nu l-a lovit tare și a poruncit să fie schimbat. S-a repezit gardianul Barbu și a izbit de câteva ori, de credeam că-l vântură pe condamnat. Olteanu a leșinat, de a trebuit să fie dus de gardieni pe brațe.

Careva dintre noi, din capul rândului a spus: „Domnule colonel, să ne bateți și pe noi că suntem la fel de vinovați sau nevinovați ca cei bătuți!”. Dar colonelul s-a înfuriat și a ordonat „În celular cu ei!”. Și astfel am fost duși înapoi în camere.

Aceasta a fost întâlnirea cu colonelul magistrat Alexandru Petrescu, care din 1942 a devenit prin ordinul mareșalului Antonescu, directorul general al închisorilor.

Interesant era că la bătaie au fost aduși și deținuții comuniști, dar care nu erau păziți de gardieni și soldați. L-am văzut și pe ofițerul rus stând cu mâinile încrucișate privind impasibil, dar după un timp s-a întors și a plecat. Se vedea cât de colo că toată comedia s-a făcut în curtea lor ca să se vadă cum sunt pedepsiți legionarii și cât de împotriva lor este conducerea României. De la Muscă am aflat că acest colonel magistrat Petrescu era omul de încredere al mareșalului Antonescu, care-i dăduse mână liberă în închisori. Și s-a folosit de această mână liberă în modul cel mai crunt, nu numai la noi ci în toate închisorile cu legionari. Nu numai dintr-o dorință de a-și chinui semenii, poate asta a fost la început, ci se urmărea altceva: frontul se apropia și se putea prevedea că vor veni rușii și el putea sta cu merite înaintea lor: „Iată am ținut cu mână tare câteva mii de fasciști, luați-i! Sau mai degrabă: dați-i în mâna mea să-i anchetez și să-i condamnez din nou în numele comunismului”. Și lucrurile s-au petrecut întocmai. Generalul magistrat, Alexandru Petrescu din justiția comunistă, cel mai prolific în condamnări la moarte și la mii ani închisoare, n-a fost altul decât colonelul Alexandru Petrescu, cel care a deținut soarta a mii de oameni în temnițele antonesciene. El l-a condamnat pe Iulia Maniu și pe ceilalți fruntași țărăniști. El a întocmit actele de acuzare în procesul mareșalului Antonescu. La vremea aceea, când ne chinuia pe noi în închisori, n-ar fi putut face ce făcea, dacă nu ar fi avut aprobarea celor mai sus ca el. Pentru el și pentru toți câți vroiau să capituleze

Petru Săbăduș

în fața rușilor, noi, cei din închisori, eram dovada bunei lor credințe. Prin noi își salvau ei pielea în fața biruitorilor.

După ascensiunea fulgerătoare sub comuniști, îmi vine să cred că de atunci avea legături cu ei.

După atâția ani, privind printr-o perspectivă a timpului scurs, am ajuns la concluzia unui adevăr istoric. Toți dictatorii sunt vânduți de cei pe care i-a cumpărat. Mareșalul Antonescu a fost vândut și dat pe mâna comuniștilor de oamenii în care avea cea mai mare încredere: gen. Sănătescu, col. Petrescu și alții ca ei. Nicolae Ceaușescu a fost condamnat la moarte, de cei, care așteptau până atunci ordinele lui în fața ușii cabinetului său.

Încă trei luni de chin

Lunile care au urmat au fost cele mai grele de până atunci. Pe lângă foame plus șicanele obișnuite se adăugau și altele. Colonelul Muscă își luase mâinile de pe noi. Cei bătuți și Nucu Niculescu fuseseră trimiși disciplinar la închisoarea Suceava. Prim-gardianul devenise mai agresiv. Spre cinstea lor gardienii noștri de pe secție, ne-au rămas credincioși. Uneori și colonelul Muscă ne amenința direct: O să vă dăm pe mâna rușilor când or veni aici și-ți vedea voi atunci pe dracu”. „Și dumneavoastră?”, întreba careva dintre noi. „Eu o să-mi iau mașina și soția și până-n Elveția nu mă opresc”. „Elvețienii nu vă primesc fără aur, domnule colonel!”. Ca să facă rost de aur, lui Muscă i se ivise un prilej deosebit.

Din celularul nostru se vedea bine în curtea deținutelor. Erau numai deținute de drept comun, de obicei femei obișnuite, majoritatea țigănci. La un moment dat au apărut șase femei tinere, frumoase, extrem de elegante, sigure pe ele. Li se aducea mâncarea de afară în coșuri albe și fețe de masă și tacâmuri strălucitoare. Muscă le însoțea personal trecând prin curtea noastră la baia închisorii, învârtindu-se în jurul lor ca un cocoș. Nu se

putea să nu ne spună și nouă cum devenea cazul. „Ați văzut, mă? Astea-s traficante de aur, mă! Unguroaice. Au fost arestate în zona de aur, la Abrud, dar nu pot fi dovedite, mă!”. „Astea-s spioane, domnule colonel”, ziceam noi. „Sunteți niște proști, habar nu aveți de lume!”. Când peste un an eram la școala militară din Abrud, încă se mai știa în oraș că șase spioane au fost arestate în regiune. Expediate la județ au devenit contrabandiste nedovedite și după vreo două săptămâni au fost eliberate. Nu știu dacă Muscă a pupat ceva din aurul lor, dar desigur degeaba nu se purta el ca în jurul unui cireș înflorit.

Planuri de evadare

A doua zi după arestarea lui Mussolini, cât ce s-a aflat, am fost chemați la administrația închisorii vreo 7 dintre noi, la directorul Milian. Colonelul Muscă lipsea. „Ați auzit? L-a luat dracu. Azi-mâine o să se întâmple și la noi așa. Să vă vedem ce veți face când vă vom da pe mâna rușilor!”. Pentru asta ne chemase, să ne spună și nouă bucuria lui.

Ce spunea el nu era lucru nou pentru noi. Știam că acestea sunt planurile și dorințele lor, dar ne-a îngrozit ura cu care ni le spunea. Ne-am întors tare necăjiți, nu pentru soarta lui Mussolini, pe care, după felul cum s-a purtat el și Hitler cu Legiunea, nu-i simpatizam deloc. Ne gândeam la ce se va întâmpla cu noi. Câte deosebire între noi și italieni. Ei intrau pe mâna americanilor, dar noi intram pe mâna bolșevicilor ruși! Ne-am întors de la director tare întristați. Din ziua aceea am început într-un cerc restrâns să facem un plan de evadare, ce-ar urma să-l punem în aplicare cât ce s-ar afla că la București s-a întors foaia. Pentru a afla acest lucru cât mai repede, i-am atras pe gardienii cei mai apropiați, și cum se știe ceva să ne anunțe imediat. Planul creionat era următorul: să punem

stăpânire pe închisoare cât ar veni primul-gardian la numărătoare însoțit de alți doi gardieni. Cu pistoalele cucerite de la aceștia puteam anihila administrația și pune mâna pe armamentul gardienilor. Odată stăpâni pe închisoare, trebuia anihilat corpul de gardă al jandarmilor din clădire prefecturii, căci în ultimul timp închisoarea era păzită și pe dinafară de către jandarmi. Odată reușit acest lucru, putea fi anihilat corpul gardienilor publici și poliția din imediata apropiere a închisorii. Ar fi urmat retragerea în Munții Apuseni și purtarea unui război de partizani împotriva dușmanului cotropitor. În fiecare zi, în curte, desenând pe nisip, repetam planul și-l completam cu elemente noi. L-am atras în acest plan și pe căpitanul de jandarmi (nu-mi aduc aminte numele), care ne-a propus ca în prefectură să intrăm prin fereastra unei locuințe a unui judecător, cu care el lucrând în grădină vorbea de multe ori și se împrietenise.

Îndemnul pentru evadare și rezistența anticomunistă ne-a venit și de la două scrisori trimise la închisoarea Aiud de episcopul greco-catolic, Ioan Suciu. În scrisori ne cerea expres să ne pregătim pentru rezistență și jertfă pentru apărarea credinței și a neamului.

Conținutul scrisorilor l-am aflat de la un convoi de deținuți, frați de cruce, care veniseră de la Aiud. Erau frații de cruce, care de la Vaslui au fost risipiți în temnițele basarabene din Bălți, Chișinău, Tighina și Cetatea Albă. Fiind evacuați din cauza înaintării rușilor, au fost aduși la Aiud, unde după un timp intraseră în conflict cu maiorul Munteanu, care i-a trimis disciplinar la Alba Iulia. Muscă era plecat și directorul civil Milian îi băgase în camerele de la parter, care erau goale. Muscă ne mutase de mult la etajele de sus, mai zidind o ușă de fier între parter și etajul unu. Când a venit Muscă, acesta s-a înfuriat pe Milian că a primit bandiți de la Aiud și ca să nu mai putem comunica, ne-a împins cu mesele spre fundul curții. Din fericire ceea ce era important aflasem de la ei și ei de la noi. Când ne-a

servit masa Muscă a adus un țigan lăutar de la dreptul comun, care cânta în timp ce noi mâncam. Frații de la fereastra închisorii nu știau ce să mai creadă, mai ales că Muscă se așezase pe un scaun lângă țigan. Asta însemna cam așa: uitați-vă, bandiților, de la Aiud ce bine o duc deținuții din închisoarea mea!

Pe noii veniți i-a trimis în aceeași zi cu camionul-dubă înapoi la Aiud. „Eu îs mai mare, mă, ca maiorul Muntean. Să nu mă comande el pe mine!”.

Generalul Picky Vasiliu

Trecuseră trei luni de la pedepsirea noastră de către colonelul Alexandru Petrescu. Venea toamna. Din cauza foamei și a căldurilor mari, ajunserăm toți niște schelete. Mulți aveau ameteți și gingiile rană. Puțina hrană, ce o mai puteam face rost de la dreptul comun și o coajă de pâine de la gardieni, o foloseam pentru cei bolnavi. Și creierul refuza să mai judece normal. Mai munceam doar la finisarea pieselor de lemn de la iconostasul bisericii din „Lumea Nouă” din Alba Iulia, sub conducerea lui Ghiță Bădărău.

Odată era părintele Păstrăv între noi, ca să ducă o piesă terminată. „Ce miroase așa de urât?”, întrebă el. “E masa noastră, părinte”. În adevăr se aduse hârdăul de varză acră, stricată, fiartă. În curtea închisorii erau - cum am mai spus - patru peri mari, care mai atenuau cu umbra lor chinul zilei. În toamna aceea erau plini de pere, care acum în septembrie erau coapte. Crengile încărcate de roadă atârnavă până deasupra noastră. Ne-am hotărât să nu ne atingem de ele, drept protest de felul cum se purtau cu noi. Era și un exercițiu de voință pentru noi. Perele începură să cadă de coapte și le călcăm în picioare. Desigur era un chin să le vezi și să le simți mirosul ațâțător. Colonelul Muscă ne spuse odată ironic: „Sunteți

ca Adam în grădina Raiului la pomul cel oprit, mă! Numai Eva vă lipsește!”. „Dar mai era un personaj în piesă, domnule colonel”. “Dracu, mă, ăla sunt eu? Așa ziceți voi?”. „Păi cineva trebuie să fie, ca să fie piesa întregă”. „Vina-i a voastră, mă! Nu-mi pierd eu tresele pentru gărgăunii voștri!”.

Eram în curtea închisorii, într-o după-amiază spre seară când au intrat pe neașteptate câțiva ofițeri superiori cu Muscă, care se învârtea ca un prisnel în jurul lor. Noi ne-am ridicat în picioare. Din grup s-a desprins un ofițer cu o figură plăcută. Observăm că era general. Intră printre noi, uitându-se cu atenție la fiecare, apoi aruncându-și ochii la perii încărcăți cu pere, face ochii mari, iar se uită la noi, iar la pere și exclamă: „Incredibil”. Apoi ne dă ‘bună-ziuă’. Îi răspundem ‘să trăiți’. Întrebă apoi: „Cari-s frații Morărescu?”. Cei trei frați Morărescu, din București răspund. Se uită cu atenție la ei. „Deci așa arătați acum! Câți sunteți cu toții?”. Directorul Milian se grăbește să spună un număr exact: două sute și.. „Mai sunt elevi și în alte închisori?”. Răspundem noi: „Da, la Aiud, la Deva, Pitești, Suceava, Craiova, Sibiu, Caransebeș. „La noi se știe că mai sunt 60 de elevi la recalitranti”. Formați frontul. Până ne-am așezat pe rânduri a discutat cu Muscă, care sta smirnă înaintea lui. A venit apoi la noi întrebând pe unul și pe altul de unde eram. S-a oprit la suceveanul Dumitru Oniga, ce mai avea un pieptăraș bucovinean. „Ruși-s în grădina voastră și tu stai închis aici”. „Nu din voința mea, domnule general”. „Să vă alegeți o delegație de 12 inși, pe mâine la zece să vă spuneți doleanțele”.

La întoarcere, văzând iarăși perele, îi porunci lui Muscă să auzim și noi: „Să le împarți perele acestea băieților, dar numai lor!”, lucru ce Muscă-l făcu imediat ce a plecat generalul. L-am servit și pe Muscă cu pere, dar nu a vrut să guste sub motiv că a vrut să execute întocmai ordinul primit. Așa a fost întâlnirea cu generalul Picky Vasiliu, comandantul jandarmeriei pe țară.

Vasile Munteanu FDC - Făgăraș

A doua zi o delegație dintre noi ne-am prezentat generalului, între ei fiind și eu. Am cerut două lucruri: nici mâncare mai bună, nici cazare; știm că țara se află în război și nu ne poate da. „Cerem să fim respectați ca oameni și pentru asta nu-i nevoie de nici un ban”. Ne-a pus în față faptul că nu am îngenunchiat la comandă. „Nu

puteam accepta umilirea, domnule general. Un popor îngenunchiat de ai lui, va sta îngenunchiat și în fața străinului”. Generalul cântărea fiecare cuvânt de al nostru rămânând gânditor.

„Al doilea lucru ce-l cerem, domnule general, este să fim primiți să luptăm pe front. Suntem o armată de tineri în închisorile României și o altă armată e ținută să ne păzească. E în interesul țării, domnule general! Singura condiție ce o punem e să nu fim umiliți nici aici, să luptăm ca oameni liberi, nu ca deținuți. O țară nu se apără cu robi, domnule general!”, am repetat noi cuvintele lui Traian Trifan.

Niciodată nu ne-am apărat cauza mai bine în fața mărimilor decât cu această ocazie. De altfel problemele discutate erau bine limpezite pentru noi. Am vorbit toți pe rând, nu numai cum trebuia, dar și cât trebuia. S-a ridicat în picioare și a dat mâna cu fiecare. Pe o tavă de lemn sculptată de noi i-am oferit câteva pere. Gestul l-a bucurat mult. „Nu iau decât una. Ba nu, le iau pe toate să dăruiesc și altora pere din pomul cel oprit”. La despărțire ne-a spus: „Vă promit că voi face tot ce depinde de mine ca până la anul nou să se dea un decret de grațiere pentru voi, deși va fi foarte greu. Sunt foarte multe forțe împotriva voastră”. „Nu pentru noi, domnule general, ci pentru țară”.

Câteva luni mai bune

Lunile ce au urmat după plecarea generalului au fost cele mai frumoase din închisoare. Deși programul nu s-a schimbat, eram mult mai liberi. Ni s-au înapoiat cărțile, am primit dreptul la scrisori și vorbitor. În sala de mese ne-am apucat serios de studiat și de comentat unele cărți. Țin minte că atunci am studiat două titluri: „Problemele fundamentale ale Transilvaniei”, de Victor Jinga și „Rostul și destinul burgheziei românești” de Mihail

Manoilescu. Muscă se potolise de tot, uneori venea între noi cu comentariile lui (vorbind mai mult pentru sine), ținând-o tot așa: „Mă, dacă vin rușii, îmi iau mașina și nevasta și mă duc în Elveția!”. În 1946, în preajma Crăciunului, trecând prin Sibiu seara, în fața unei case, văd o figură cunoscută: era colonelul Muscă cu capul încotoșmănit într-o blană mare, că ninge. L-am salutat. „De unde mă cunoști, mă?”. N-am dat importanță „mă”-ului. „De la Alba Iulia, domnule colonel! Eu vă credeam prin Elveția la vremea aceasta”. „Mi-au luat rușii mașina, mă!”. Nu l-am mai întrebat nimic și l-am lăsat în pace. Nu-i purtam nici o pică pentru tot ce ne-a făcut. Precum nu-l dușmăneam nici atunci, când eram sub stăpânirea lui. Mai degrabă îl compăttimeam. Privindu-l prin perspectiva timpului cred că de firea lui era bun la suflet, și el și tânăra doamnă, care-l însoțea, căci oricum s-a purtat mai frumos decât ceilalți directori de închisoare din țară. Era bun - cum am spus - dar numai până la limita propriilor lui interese.

Crăciunul 1943 l-am petrecut frumos. La dreptul comun se afla condamnat pentru un delict minor un profesor de muzică de la Iași, pe nume Manafu. Cu ajutorul lui s-a format un cor minunat, cu un program de colinde foarte frumoase. Am avut vorbitoare, fără restricții, și am primit pachete și știri de acasă.

Timpul însă trecea și decretul nu se vedea. De anul nou Muscă admise ca ușile camerelor să fie deschise ca noi să sărbătorim revelionul împreună. Țin minte că de această dată Paul Miron, elev de la Liceul Militar din Iași s-a întrecut pe sine cu răvașe foarte potrivite. Se apropia ora 12 și ne-am trezit cu colonelul Muscă la noi. „Măhă, *vha* trimis gheneralul vostru, o telegramă!” Telegrama a fost citită în fața tuturor: „Dragi băieți, nu m-am putut ține de cuvânt, nu din vina mea. Voi lucra în continuare la ce v-am promis. P. Vasiliu”. Gestul generalului ne-a copleșit. Un general, cu funcția ce o avea, să-și ceară scuze unor

deținuți! Ne-a bucurat această telegramă mai mult chiar decât decretul ce va apărea peste două luni. Când peste trei ani am citit la Cluj știrea că generalul Picky Vasiliu, condamnat la moarte împreună cu mareșalul Antonescu, au fost executați, împreună cu Pop Cornel și cu Eugen Pintea, foști deținuți la Alba Iulia am îngenunchiat în capela Universității și am aprins câte o lumânare zicând o rugăciune pentru sufletul lui și al celorlalți uciși cu el, de la care am avut de suferit, căci pe buza mormântului nu mai rămâne loc decât pentru iertare și împăcare.

Eleva de odinioară de la Blaj, Maria Puia

Nu trebuie să uit aici de un legământ ce l-am făcut atunci, cam în această vreme. Colonelul Muscă, dând peste arhiva închisorii din Alba Iulia, a dat ordin să fie dusă la brutărie și să se folosească la cuptorul de pâine. Brutarii noștri, Socol Aurel și A. Dabici, dându-și seama de negliobia ce era să se facă, ne-a anunțat și ne-am dus câțiva la brutărie. Dar, înainte, câteva cuvinte despre pâinea ce-o mâncam. Ni se dădea o făină, se zicea, de mei. Era o făină integrală, cu hoaspe și țărățe, din care ieșea o pâine destul de consumabilă pentru niște deținuți înfometăți. Dar noi, care ne țineam urmași ai dacilor, care mâncau măămăligă din mei, ne-am întrebat de ce să nu facem și noi măămăligă din făina de mei. Și într-o zi brutarii au făcut măămăligă din rația din ziua aceea. Dar cu toată foamea nimeni nu a putut-o mânca, chiar dacă ulterior au copt măămăliga ca pe turtoi.

Uitându-ne prin registrele închisorii, unele din secolul trecut am ajuns la concluzia că aici se afla un tezaur istoric de mare importanță. În registrele din 1914 până în 1918 se aflau numele românilor condamnați pentru cauza românească, foaia matricolă a fiecărui deținut era o adevărată biografie a lui. Dar multe aveau și file scrise în

închisoare, desigur confiscate de administrația maghiară. Erau sute și sute de nume, în special preoți, învățători și foarte mulți tineri, băieți și fete de la școlile din Blaj.

Ne-au rămas ochii la fotografia unei fete de 16 ani în costum național, Maria Puia, elevă la Blaj, dintr-un sat de pe Târnave de o frumusețe și dârzenie deosebită, un chip, pe care, văzându-l odată, nu-l mai pot uita. Foaia matricolă cuprindea scrisori către mama ei, gânduri, poezii, visuri și pentru ea și pentru neamul nostru. Erau însemnările ei zilnice de o frumusețe literară deosebită și ca document istoric, căci erau trecute nume de anchetatori, judecători, temniceri, trădători, și apoi o mulțime de poezii. Pe marginea foii matricole era trecut ceva scris pe unguște, cu roșu. Am copiat cuvintele și careva dintre noi, care știa maghiara, a tradus: deținuta s-a sinucis în data de.... Era și un proces verbal de constatare a morții. Ne-am bătut capul mult ce să facem să salvăm arhiva. Să-i spunem lui Muscă de valoare ei, nu știam dacă pe el l-ar fi interesat asemenea 'fleacuri civile'. Afară din închisoare nu le puteam scoate. Ne-am înțeles atunci cu gardianul Turda să le depoziteze în altă parte și l-am ajutat să le ducă. Ne legasem ca atunci când vom fi liberi să publicăm acele mărturii și mai ales ce se afla la foaia matricolă a Mariei Puia, al cărui chip îl am și acum după 60 de ani înaintea ochilor. Dacă arhiva aceasta nu a fost în acești 60 de ani distrusă, vreun tânăr istoric ar putea face lucrul acesta mai bine decât mine.

Decretul de grațiere

Decretul așteptat ne-a fost anunțat tot prin grija generalului Vasiliu, la sfârșitul lunii februarie. În esență deținuții elevi puteau fi grațiați cu următoarele *condiții*: să se fi purtat bine în timpul detenției. Muscă desigur n-a dat vreun referat rău despre vreunul din noi. După cum am

spus nu era rău la suflet, dacă nu-l costa nimic; dar în alte închisori lucrurile nu s-au petrecut la fel. La Aiud, maiorul Muntean a dat numai pentru unii, iar la Suceava nu a primit nici unul referințe bune. A *doua* condiție era: să aibă o referință bună din partea directorului școlii, unde a învățat elevul deținut. Majoritatea directorilor au dat referințe bune. Nu și directorul Liceului Militar din Timișoara și din alte părți. A *treia* era dacă aveau referință bună din partea primarului și a preotului din localitatea de unde provenea elevul deținut. Dar cum era să obțină referințe elevii refugiați din Ardealul de Nord, sau cei din Macedonia, sau cum să-l găsească pe popa din sat să le dea referințe, cei din Basarabia și Bucovina ocupată de trupele sovietice? A *patra* condiție era ca în decurs de 10 zile de la eliberare să te prezinți la cercul militar spre a fi încorporat. Și apoi decretul nu-i cuprindea pe sutele de muncitori și țărani. Așa s-a făcut că-n închisoare au rămas încă sute de tineri, care la 23 august au fost dați de zestre comuniștilor. Așa s-a făcut ca elevul Nicu Mazăre, de 17 ani, când a fost condamnat în 1941 de către șeful Curții Marțiale, Manea, de la Ploiești, a făcut 23 de ani închisoare, până în 1964. Și elevul de 16 ani, de la Liceul Militar din Timișoara, Iulian Bălan, din Bistrița Ardealului cedat, a făcut 23 de ani și că băiatul din satul Teiuș, Ion Popa, când nu a mai putut îndura chinurile Aiudului comunist, s-a aruncat în sârma ghimpată spre a fi împușcat de santinelă.

Poți înțelege și ierta să condamni și să închizi copii de 14 ani sau mai mici, băieți și fete, de crezi că-s periculoși pentru siguranța statului, dar să-i predai în lanțuri cotropitorilor țării, nu mai poți înțelege, când se știa bine ce soartă îi așteaptă. Să nu te-nduri să le dai măcar în ultimul ceas drumul! Și o țară în care se petrec asemenea lucruri, cu asemenea conducători, o va plăti prin suferință. Au fost aduși în lanțuri zeci de tineri pe jos, sub escortă de la Aiud la Alba Iulia la 23 august 1944, de către

maiorul Munteanu alături de toți deținuții politici. Să-ți înmulțești tresele de pe epoleți cu viețile unor copii! Și nu numai acesta s-a purtat așa.

Nu s-a găsit nimeni în țara asta, nici înainte, nici după 23 august căruia să-i fie milă și să-i libereze? Au fost ținuți pe mai departe ‘ca vinovați pentru „războiul fascist, anti-sovietic”. Ei, care nu făcuseră armata, nu au fost pe front și au fost ținuți la închisoare, în timpul războiului.

Dumnezeu nu bate cu parul popoarele în sânul cărora se petrec astfel de crime strigătoare la cer. Dar, lucru sigur aceste popoare nu rămân nepedepsite.

Pe la mijlocul lui martie a început eliberarea: încet, cu greu, de abia unul-doi pe zi, apoi pauză și iar destul de puțini: despărțiri, îmbrățișări, angajamente în întâlnirea de afară.

M-au chemat să mă liberez în 17 aprilie, singur în ziua aceea. Mi-au adus geamantanul în care ar fi trebuit să fie hainele civile, ce mi le luaseră la Văcărești, dar nu mai erau. Mi-au împrumutat frații niște haine de ale lor, cu condiția să le aduc înapoi și „să nu uiți de întâlnire”, îmi amintiră ei. „Nu uit!”. Ne dădusem întâlnire peste zece ani, la mănăstirea din Predeal. Peste zece ani eram cu arma în mână pe la izvoarele Topologului!

Un ultim rămas bun de la colonelul Muscă: „Să nu mă faci de rușine, mă!”. Am zâmbit ironic și am plecat. La ieșire la soare am mai aruncat o privire asupra zidurilor, care mă adăpostiseră doi ani. Apoi, însoțit de gardianul Crișan, cu geamantanul gol în mână, am plecat la gară ca doi prieteni. L-am rugat să mă aștepte câteva minute intrând în prima biserică din cale. Am mulțumit Domnului pentru toate, apoi am căutat cu privirea chipul drag al unei fete sfinte, Teresa a pruncului Iisus, și cu care am continuat o convorbire începută de mult, din vremea adolescenței mele. Însoțit de zâmbetul ei am ieșit din biserică și am pășit în noua viață.

Îmi imaginasem de multe ori cum va arăta

Grup de tineri legionari
1. Ion Gavrilă; 2. Ion Chiujea; 3. Pavel Mârza

Epilog

Cititorul, poate ar vrea să știe ce s-a întâmplat cu sutele de tineri pe care i-am întâlnit - în această carte - înainte și apoi prin închisorile prin care am trecut și cu miile de tineri pe care nu i-am întâlnit prin închisori, dar care au avut același drum. Cei mai mulți frați de cruce nu au ajuns în închisoare. Ei au fost încadrați în armată și au avut soarta ostașilor armatei române de pe frontul de răsărit și apus. Au rămas atâția pe câmpurile de luptă. Începutul a fost făcut de noi, făgărășenii de sublocotenentul Dumitru Zamfir. A urmat apoi Gheroghe Cârje, Niculiță Sasu, doi frați Simen, Laurian Zaharie...

Am povestit că aproximativ jumătate din frații de cruce aflați în închisoare au fost trimiși în „batalioanele disciplinare de luptă” pentru reabilitare. Trimiși pe front, în locurile cele mai primejdioase, se zice cu ordin de a nu se mai întoarce niciodată cei mai mulți au murit nu ca ostași ci ca deținuți, între ei fiind și grupul de elită al elevilor aviatori. Puțini s-au întors răniți, așa cum a fost Petre Matei din Tecuci. Puținii scăpați teferi până la 23 august 1944 au fost luați prizonieri de către sovietici și trimiși în minele de cărbuni dincolo de cercul polar.

Unii, ca Nicolae Călinescu din Craiova și Moței au reușit să evadeze din convoi și ajunși în țară s-au încadrat în armata română făcând frontul de apus.

Cei eliberați prin decretul din februarie 1944 și încadrați imediat în armată la trupă au avut drumuri diferite. Cei mai mulți au urmat drumul frontului pas cu pas, unii murind, ca elevul Liceului Militar Brânduș și făgărășeanul Ion Cosgarea, alții căzând răniți ca bunăoară făgărășenii din lotul meu: Aurel Bențea, Constantin Moldovan, Virgil Maniu și Vichente Comșulea „mare mutilat de război”. Puținii care au rămas nerăniți ca făgărășeanul Laurian Hașu s-au întors victorioși pe jos, din Munții Tatra, în țara ocupată de comuniști.

O situație aparte au avut-o cei care de la trupă au fost detașați la școlile militare de subofițeri și ofițeri de rezervă. Astfel s-a întâmplat ca, la începutul anului 1945 la școala militară de ofițeri de rezervă din Câmpulung Muscel, să fie trei plutoane formate din frați de cruce, ieșiți în primăvară din închisoare, lucru cunoscut și de conducerea școlii. Eram aici făgărășenii Ion Bălan, Moise Bărcuțian, Ion Chiujdeș, Ion Gavrilă, argeșeni ca Moldovan T. Ion, hușeni ca Râpă și mulți alți. În plutonul al treilea, încheietor de pluton era tot cineva din nuanța noastră, și sublocotenentul instructor la fel. Era o satisfacție deosebită să faci astfel armata.

După 23 august 1944 noile autorități democratice au pornit o „vânătoare de fasciști” vinovați de războiul antisovietic fiind căutați și în armată spre a fi internați în lagăr, ei, care stătuseră în închisoare în timpul războiului. Astfel, Nelu Munteanu eliberat din închisoare pe data de 22 august 1944 este arestat din nou în 23 august ca vinovat de război. Bineînțeles arestările și perchezițiile erau făcute de aceeași comisari și jandarmi din timpul dictaturii carliste și antonesciene. Și cu același zel. Spre cinstea lor, în majoritatea cazurilor, comandanții de unități militare refuzau să predea siguranței pe cei căutați.

Prin luna decembrie 1944, în drum spre Cîmpulung am îndrăznit să trec pe acasă. A urmat o percheziție la părinți la sânge, condusă de același plutonier Lisandru, care mă arestase cu trei ani în urmă. Noroc că plecasem cu trei ore înainte.

Începând cu toamna anului 1945, frații de cruce eliberați din armată sau din lagăre în 1946, alături de frații necunoscuți de stăpânire, au ajuns studenți încadrați în centrele studențești legionare, unde alături de toată studențimea au avut o atitudine de opoziție față de regimul comunist instalat, fiind în fruntea grevelor din 1946 de la Cluj și din toată țara. De asemenea au fost prezenți la 8 noiembrie 1945 în piața palatului și în campania electorală

din 1946 alături de studenții țărăniști și apoi pregătindu-se alături de armată și de alte forțe anticomuniste pentru o rezistență armată anticomunistă.

În 15 mai 1948 aproape toți au fost arestați și condamnați, umplând închisorile țării, coloniile de muncă și minele de plumb. După un plan bine chibzuit de Burăh Tescovici (Teoharie Georgescu), Nicolski, Alexandru Drăghici și alții de același fel s-a căutat distrugerea lor trupească și sufletească în închisorile de la Pitești, Aiud, Ocele Mari și-n coloniile canalului.

Pușinii rămași liberi, împreună cu noii frați de cruce din licee, s-au încadrat în grupuri de rezistență armată de pe cuprinsul țării: Moldovan T. Ioan, Nicu Diaconescu, Nicu Purcărea, Matei pe Topolog; Hașu Laurian, Gheorghe Hașu, Ion Chiujea, Ion Gavrilă, alături de mai tinerii elevii Ion și Gelu Novac, Gheorghe Șovăială, Ion Ilioi, Marcel Cornea, Gilu Radeș, Remus Sofonea, Ioan Mogoș, Nicolae Mazilu, Victor Ion Pică, Dumitru Moldovan în Munții Făgăraș. Lenuța Faina în aceeași munți, frații Paragină cu întregul grup de Frații în munții Vrancei, Popa Ștefan, Nicu Moldovan, Onea Titus, Săbăduș Petru și Pavel Mârza, Alexandrina Pop și Alexandrina Teglaru în munții Apuseni; Eugen Pinteș și Axente Cojocarul la Blaj; Mihuț Adrian și V. Suciuc pe Criș, Spiru Blănarul și Zaharia Marineasa în Banat; Itu Nicolae în Retezat și alții în Maramureș, Mureș, Dobrogea, la Izverna; la Arnota, curmându-și viața în lupte sau în fața plutoanelor de execuție.

Foarte puțini au reușit să se refugieze în străinătate, realizându-se profesional în toate colțurile lumii: Fonta Alexandru, Nicolae Cismărescu, Paul Miron, Octavian Socoliuc, Dumitru Tatu, Pop Mihai.

Unii ca Ion Golea și Ion Samoilă s-au reîntors parașutați, hotărâți să lupte și să moară pentru dezrobirea neamului românesc.

Dar cea mai grea soartă au avut-o cei pe care

regimul antonescian i-au dat ca zestre regimului comunist, ajungând să facă până la 23 de ani pușcărie. Au intrat în închisoare copii și au ieșit bătrâni: Nicu Mazăre, Iulian Bălan, Valeriu Gafencu, Virgil Maxim, Naidim, Popa Octavian.

Dintre toți, din atâtea mii mai trăim azi doar un mănunchi de bătrâni marginalizați și uitați, dar care-și pun și azi viața în slujba neamului românesc și care, dacă nu vor putea mai mult, pot depune o mărturie despre această frântură de istorie.

În numele lor și al celor morți, puținii aceștia cu conștiința împăcată se adresează veșnicei României: „MAMĂ ȚARĂ, IARTĂ-NE CĂ AM CUTEZAT SĂ TRĂIM, SĂ LUPTĂM ȘI SĂ MURIM PENTRU TINE.”

Ion Gavrilă Ogoranu

Mișcarea Legionară - Scurt Istoric

Adrian Ghețiu

Legiunea Arhanghelul Mihail, sau pe scurt Mișcarea Legionară (ML), a avut drept cauze ale apariției sale crearea României Mari și modificarea condițiilor politice și economice atât interne cât și internaționale, odată cu terminarea primului război mondial.

La începutul anilor '20, tinerii studenți și adolescenți priveau cu admirație la eroismul părinților, bunicilor, fraților mai mari sau al rudelor apropiate, care luptaseră în război și realizaseră Marea Unire. Totodată, în școli, dar mai ales în familie, se făcea o bună educație religioasă, astfel încât cel puțin 30% din tineret era cu adevărat credincios, creștin-practicant. Se putea observa că în multe familii spiritul naționalist, al iubirii de țară, era puternic dezvoltat. Nici nu se putea altfel din moment ce părinții își făcuseră cu prisosință datoria în război. Așa că o bună parte din tineret s-a simțit obligată față de neam și Dumnezeu să respecte sacrificiul românilor din timpul primei conflagrații mondiale. Cum? Prin menținerea și dezvoltarea României Mari. Prin înlăturarea cauzelor interne care puteau duce la slăbirea fragedei unități naționale. Prin pregătirea de a înfrunta noile pericole externe ce băteau la granițele țării, în mod special a pericolului comunist ce venea din proaspăta Uniune Sovietică.

*

Creatorul Legiunii Arhanghelul Mihail a fost Corneliu Zelea Codreanu, (C.Z.C.) numit și Căpitanul. Codreanu s-a născut la 13 septembrie 1899. El provenea dintr-o veche familie de răzeși moldoveni din ținutul Storojineț, nordul Bucovinei. La Iași și la Huși face școala primară, iar între anii 1912-1916 efectuează liceul militar de la Mânăstirea Dealul. Neavând încă vârsta minimă

necesară, participă totuși, pentru un scurt timp, alături de tatăl său, la războiul de reîntregire, până când acesta din urmă cade rănit pe front. Între 1917 și 1918 Căpitanul face Școala Militară de Infanterie de la Botoșani. Anii de armată i-au dezvoltat un puternic spirit al ordinii, al disciplinei și al onoarei.

În toată țara, dar mai ales în Moldova, acționau o mulțime de agenți comuniști sovietici, infiltrați sau proveniți din Basarabia și Rusia, în marea lor majoritate evrei de origine. Ideile antinaționale, atee și antimonarhice începeau să câștige teren inclusiv în mediile universitare. Având în vedere că ideologia și doctrina comunistă era de sorginte evreiască, iar marii conducători comuniști din acea perioadă erau în totalitate evrei, termenul de „**iudeo-comunism**” sau „**iudeo-bolșevism**” a devenit o banalitate. Nu degeaba în *Cronica Iudaică* (Jewish Chronicle) din 4 aprilie 1919 ce apărea la Londra se afirma:

- „ *Este foarte semnificativ conținutul bolșevismului și faptul că atâția evrei sunt bolșevici. Idealul bolșevismului este în concordanță cu multe din înaltele idealuri ale iudaismului*”. Și câțiva ani mai târziu, în „*The American Bulletin*” din 15 mai 1935, rabinul Stephen S. Wise spunea cu nonșalanță: -, „ *Unii îl numesc Marxism, eu îl numesc iudaism*”. Iar în 1939, Harry Waton, în „*A program for the Jews and an Answer to All Anti-Semites*”(*Un program pentru Evrei și un Răspuns către Toți Anti-Semiții*), la pagina 148 scria: „*Nu este un accident că Iudaismul a dat naștere Marxismului, după cum nu este un accident că evreii au îmbrățișat imediat Marxismul. Toate sunt în perfect acord cu progresul Iudaismului și al evreilor.*” – dar

numai în acord cu restul omenirii, nu - adăugăm noi. Așa încât cei care luptau împotriva comunismului luptau practic împotriva unor concepții și a unor oameni politici de origine iudaică și se considerau astfel **antisemiți**, dar nu din punct de vedere rasist ci din punct de vedere social politic. Totodată, în perioada interbelică, cuvântul de „jidan” folosit în paralel cu cel de „evreu” nu avea conotația depreciativă sau negativă din zilele noastre.

Pericolul „importului” de „revoluție roșie” bătea la porțile României. Ungaria, sub stăpânirea evreului comunist Bela Kuhn își trimitea trupele în Ardeal. Armata română a trebuit să ajungă până la Budapesta ca să elibereze țara vecină de bolșevici. Realizând primejdia comunistă, Codreanu convoacă, în martie 1919, pe camarazii săi de școală, în Pădurea Dobrina. Acolo hotărăște să se opună cu toții cu arma în mână unei posibile invazii bolșevice dinspre URSS. În aceeași lună înființează societatea cultural-națională a elevilor liceului din Huși. Societatea va purta numele de „Mihail Kogălniceanu”. În toamnă se înscrie la Facultatea de Drept din Iași. Se înrolează în același timp în „Garda Conștiinței Naționale”, asociație anticomunistă a muncitorului Constantin Pancu sub conducerea căruia Codreanu începe o puternică activitate antibolșevică:

- sparge în 1920 grevele comuniste ale muncitorilor de la Regia Monopolurilor din Iași și de la Atelierele C. F. R. – Nicolina și pune la loc tricolorul românesc care fusese aruncat și înlocuit cu drapelul comunist. În acea perioadă, portul armelor era permis, iar comuniștii dețineau arme, existând permanent pericolul izbucnirii unei răzmerițe.

- în toamna anului 1920, în urma agitațiilor comuniste, Senatul Universității din Iași decide deschiderea noului an universitar fără slujba religioasă tradițională. Corneliu Zelea Codreanu se decide să intervină singur, iar în ziua începerii cursurilor încuie

porțile Universității. Deși este dovedit de numărul mare al studenților comuniști, în urma gestului său, conducerea Universității decide deschiderea cursurilor la o dată ulterioară, cu slujba religioasă.

Corneliu Zelea Codreanu se implică în mișcarea studențească, iar în 1919 este ales președinte al Societății Studenților în Drept din Iași. Prin acțiunile sale și ale colegilor se realizează în mai 1922 “Asociația Studenților Creștini” în locul “Centrului Studențesc din Iași”. Își ia licența în drept la 22 iunie 1922, iar în toamnă pleacă în Germania la doctorat.

La 10 Decembrie 1922 studenții din întreaga țară declară grevă generală. Motivele:

- starea de mizerie a studenților români;
- numărul mic de locuri în universități pentru ei în raport cu locurile ocupate de evrei; în timpul războiului, tinerii iudei nefiind cetățeni români, nu au fost înrolați în armată; și astfel s-au înscris în facultăți în număr mare pe locurile rămase libere după plecarea tinerilor români pe front; când aceștia din urmă s-au întors acasă, au constatat că nu își pot începe sau continua studiile, locurile lor fiind ocupate; în multe facultăți numărul de studenți mozaici îl depășea pe cel al românilor;
- insultele și provocările colegilor „jidani” la adresa celor creștini și români (la Cluj medicinaștii iudei refuzaseră să facă disecție și pe cadavre evreiești-doreau numai pe cadavre de români).

Căpitanul se întoarce repede în țară și organizează mișcările studențești din Iași. În 4 martie 1923 ia ființă în Aula Universității din Iași „Liga Apărării Naționale Creștine” având ca președinte pe profesorul A.C. Cuza. Codreanu este însărcinat cu organizarea L.A.N.C. pe întreaga țară. La 26 martie 1923, aproape pe ascuns și în urma presiunilor exercitate din exterior, Parlamentul

modifică art. 7 din Constituție, dând din oficiu cetățenie deplină tuturor evreilor aflați pe teritoriul patriei, în pofida faptului că mulți nu știau bine limba română, intraseră clandestin în țară, erau agitatori comuniști infiltrați și promotori ai schimbării violente a ordinii sociale și ai dezmembrării României. Căpitanul îndeamnă studențimea la manifestări de protest. Au loc nenumărate ciocniri cu poliția. Corneliu Codreanu este arestat pentru prima oară dar după 7 zile i se dă drumul, justiția negăsindu-i nici o vină. Urmează mai multe interziceri ilegale din partea guvernanților a unor congrese studențești.

În fața nenumăratelor abuzuri și a violențelor grave la care au fost supuși din partea autorităților, în luna octombrie a anului 1923, Corneliu Zelea Codreanu împreună cu Ion Moța, Corneliu Georgescu, Radu Mironovici, Leonida Bandac, Tudose Popescu și Vernichescu iau hotărârea să pedepsească pe vinovații principali care au prigonit studențimea și au trădat interesele țării în favoarea evreilor. Ei fac o listă cu cei mai compromiși miniștri și cu cei mai corupți bancheri evrei, pe care urmau să îi suprime chiar dacă asta ar fi însemnat și moartea atentatorilor. Vernichescu trădează, iar grupul este arestat și închis la închisoarea Văcărești; la scurt timp, Ilie Gârneață se predă de bună voie autorităților alături de ceilalți arestați. În timpul detenției, tinerii se rugau la o icoană a Arhanghelului Mihail- de aici a și provenit denumirea de „Legiunea Arhanghelul Mihail” a organizației pe care Căpitanul o va crea peste 4 ani. Tot în închisoare, Căpitanul pune bazele „Frăției de Cruce”, organizație a tinerilor școlari naționaliști.

În decembrie, Manciuc este trimis la Iași ca prefect de poliție, pentru a distruge mișcările studențești. Este mituit din plin și de mafia evreiască din zonă. Încep marile persecuții și violențe împotriva tinerilor români din Universitatea Iași.

În anul 1924, după un răsunător proces, „Văcăreștenii”- cum mai era cunoscut grupul arestat pentru complot - sunt achitați. Sentința este primită cu un mare entuziasm de către populație. În vara aceluiași an, Căpitanul deschide la Ungheni prima tabără de muncă voluntară din Europa cu scopul construirii unui cămin pentru studenții din Iași. Prefectul Manciu ordonă și participă la maltratarea și schingiuirea studenților ce participă la tabără. Deși se fac plângeri la București și se cere demiterea lui Manciu și trimiterea lui în judecată pentru abuz de putere, acesta este decorat de către stat și toți polițiștii care au luat parte la schingiuirea studenților sunt înaintați în grad.

Studentul Comârzan îl dă în judecată pe Manciu pentru loviturile primite și îl are drept avocat pe Corneliu Zelea Codreanu.

În timpul unei ședințe a procesului, Manciu, împreună cu alți polițiști se repede asupra Căpitanului ca să îl asasineze. Acesta ripostează în legitimă apărare și îl împușcă mortal. Este arestat, și astfel începe unul dintre cele mai celebre procese ale epocii interbelice din România. Peste 19.300(!!!) de avocați se oferă din oficiu să îl apere pe Căpitan. În final, Corneliu Zelea Codreanu este declarat nevinovat.

La 14 iunie 1925 Căpitanul se căsătorește cu Elena Ilinoiu, la Crâng, lângă Focșani. La nuntă au participat peste 80.000 de persoane. Ceremonia a fost filmată, dar autoritățile au confiscat atât filmul cât și copia și le-au ars. În septembrie pleacă în Franța pentru continuarea doctoratului în drept. Stagiul în străinătate este întrerupt de revenirea în țară pentru participarea la alegerile generale din mai 1926, unde Corneliu Zelea Codreanu candidează la Focșani pe listele L.A.N.C., dar datorită șicanelor la care este supus din partea autorităților nu este ales. Pleacă din nou în străinătate. În mai 1927, a doua zi după luarea doctoratului, Căpitanul revine în patrie, căci L.A.N.C.-ul

se despărțise în două. Refuză să țină partea vreunei grupări și la 24 iunie 1927, ora 10 seara, înființează împreună cu ceilalți „văcărașteni” **Legiunea Arhanghelul Mihail**, pe scurt Mișcarea Legionară(ML). Cu această ocazie dă celebrul ordin nr. 1:

- „*Să vină în aceste rânduri cel ce crede nelimitat. Să rămână în afară cel ce are îndoieli. Fixez ca șef al gărzii de la Icoană pe Radu Mironovici*”.

Așa a luat ființă primul „cuib” de legionari. El este un grup între 3 și 13 oameni sub comanda unui Șef. Cuibul se conduce după șase legi: a disciplinei, a muncii, a tăcerii, a educației, a ajutorului reciproc și a onoarei. Cu timpul, cuibul a devenit elementul de bază al Mișcării Legionare. Au mai fost înființate totodată cuiburi de doamne sau domnișoare denumite cetățui, precum și “Frății de Cruce”. Ele reuneau tineri până la 18 ani.

Lupta pe care începe să o ducă ML este atât împotriva comunismului cât și a mizeriei și imoralității politice din țară.

În perioada interbelică, abuzurile din partea guvernanților erau la ordinea zilei. Corupția era în floare. Afacerile veroase care ruinau încet dar sigur țara se înmulțeau de la o lună la alta. Alegerile se făceau cu bâta. Mii de oameni erau maltratați și chiar omorâți în timpul campaniilor electorale. Cenzura, perchezițiile ilegale și confiscările de tot felul erau aplicate nonstop. Doar Justiția civilă mai avea un grad de independență. Iată ce spune Căpitanul despre toamna anului 1928: „...după asalturile îndârjite ale național-țărăniștilor, care au amenințat cu „violență” și „revoluție”, Partidul Liberal s-a prăbușit. Național-țărăniștii, după 8 ani de lupte, învingeau. Dar în curând vor fi o decepție pentru toată țara. Vor începe să fure, la fel ca și liberalii. Vor începe să facă „afaceri scandaloase”, la fel ca și liberalii. Vor începe a „terroriza” cu jandarmii și chiar împușca pe adversari sau pe cei ce-și vor manifesta nemulțumirile, la fel ca și

liberalii. Își vor crea bancherii lor, la fel ca și liberalii. Dar mai ales vor fi sub sugestia neconținută a finanței internaționale căreia vor începe să-i cedeze, rând pe rând, contra unor împrumuturi pe ani, pe zeci de ani, bogăție după bogăție românească.”

Dar încetul cu încetul Mișcarea Legionară s-a extins în toată țara. A început să publice reviste și cărți. Prima revistă a purtat numele de „Pământul strămoșesc”. S-au înființat șantiere și tabere de muncă legionare unde elevii, studenții și oamenii de toate categoriile își aduceau aportul prin efort fizic și intelectual la ridicarea de cămine studențești și culturale, școli, biserici, drumuri, poduri, precum și la reparații de clădiri de tot felul și ajutorări de persoane nevoiașe. S-au ridicat în 10 ani de la înființarea ML, între altele, peste 5 biserici, 7 cămine culturale și studențești, 2 mănăstiri, 4 case parohiale. În anul 1937, la zece ani de la înființare, ML avea 1 milion de membri. Nu de puține ori legionarii au fost maltratați în timpul lucrărilor de către jandarmi sau polițiști și în ciuda tuturor protestelor făcute către oficialități, acuzați erau tot studenții. Democrația din România interbelică era o vorbă goală.

Anul 1928 este cel al eforturilor financiare: se cumpără o camionetă și se începe comerțul legionar. Tinerii doreau să dea un exemplu de activitate comercială cinstită și benefică pentru societate. În următorul an se înființează Senatul Legionar. *„Un for condus de oameni de peste 50 de ani, intelectuali, țărani sau muncitori, care au trăit o viață de mare corectitudine, au dat dovadă de credință în viitorul legionar și de înțelepciune”*(C.Z.C.)

În vara lui 1930 Căpitanul încearcă crearea unei organizații care să cuprindă orice grupare, partid sau asociație ce dorea să lupte împotriva comunismului. Din ea urma să facă parte și ML. Numele noii organizații: „Garda de Fier”. Dar la ea nu au aderat decât legionarii, celelalte grupări politice preferând să se țină deoparte și să

lase greutatea luptei antibolșevice pe umerii Mișcării. Astfel, Garda de Fier și Legiunea Arhanghelul Mihail s-au suprapus. Garda de Fier a devenit doar un alt nume al ML.

Tot în anul 1930, un student macedonean, Beza, încearcă să-l împuște pe ministrul Anghelescu care dăduse o lege considerată defavorabilă pentru macedonenii. Deoarece asupra studentului s-au găsit manifeste ale Gărzii de Fier, Corneliu Zelea Codreanu a fost arestat și închis la Văcărești, cu toate că nu avea nici o vină în cele ce s-au întâmplat.

În timp ce era transportat cu duba la închisoare, Codreanu face cunoștință cu grupul macedonenilor arestați în cazul Beza, care vor deveni cu timpul elemente de frunte ale Mișcării Legionare. Despre acest moment istoric Căpitanul spune: „*Vom lupta pentru Neamul nostru întreg, din Pind și până dincolo de Nistru*”

La procesul care a urmat, Corneliu Zelea Codreanu este achitat.

La 30 decembrie 1930, un tânăr licean, Dumitrescu-Zăpadă, indignat de injuriile proferate de ziarul Adevărul la adresa Legiunii, încearcă să-l asasineze din inițiativa proprie pe directorul acestui ziar.

În urma unei puternice campanii de presă desfășurate împotriva legionarilor, în ziua de 2 ianuarie 1931, Consiliul de miniștri a adoptat în urma unui raport prezentat de Ion Mihalache, o decizie prin care Legiunea Arhanghelul Mihail era **dizolvată**. Decizia era **ilegală**. Cu această ocazie, Codreanu și câțiva din colaboratorii săi cei mai apropiați sunt închiși din nou, fiind confiscate toate arhivele și interzise ziarele și revistele Mișcării.

Începe un lung proces împotriva ML. El este câștigat de către legionari în toate instanțele, inclusiv la Curtea de Casație. Deci, guvernul acuza pe nedrept tinerii numai pentru ca aceștia din urmă să nu le facă concurență politică și să nu le dea peste cap planurile de îmbogățire frauduloasă.

Alegerile din aprilie 1931, datorită persecuțiilor, nu dau câștig de cauză legionarilor. Simbol electoral al ML a fost gardul:

El va rămâne de-a lungul timpului ca simbol oficial al Legiunii Arhanghelul Mihail. Semnificația lui este dată de cealaltă denumire a ML și anume, Garda de Fier: un gard împotriva expansiunii comunismului.

La doar 20 de zile după alegerile generale din 1931, un mandat de deputat din județul Neamț a fost declarat vacant. Căpitanul candidează și este ales deputat.

La începutul anului 1932, prin moartea ministrului de justiție Constantin Hamangiu, în județul Tutova a fost eliberat un nou loc de deputat. Alegerile au fost fixate pentru 17 martie. La 9 ianuarie, echipele de legionari au început să străbată județul din sat în sat, mergând pe jos peste dealuri și prin zăpada foarte mare.

Dorind să arate deosebirea dintre Legiune și celelalte partide, dar și datorită lipsei mijloacelor materiale, Corneliu Zelea Codreanu, recurge la o metodă propagandistică inedită, nemaiîntâlnită până atunci. Astfel, el a propus legionarilor o măsură eroică și anume un marș de 300 de kilometri de la București la Bârlad. Acest marș a fost realizat în zece zile de către o echipă de legionari condusă de Mihail Stelescu.

Guvernul a dat ordin autorităților de a opri propaganda desfășurată de legionari, iscându-se adevărate bătălii cu jandarmii. Astfel, echipele de legionari au fost arestate, bătute și eliberate în cele din urmă de către camarazi.

Considerându-i pe legionari tulburători ai ordinii publice, în martie 1932, guvernul Iorga - Argetoianu pronunță **a doua** dizolvare ilegală a Gărzii de Fier și fixează noile alegeri pentru 17 aprilie. Totuși, candidaturile depuse nu au mai putut fi anulate, iar

Mișcarea Legionară câștigă al doilea loc de deputat.

După căderea guvernului Iorga-Argetoianu, în iunie 1932, în noua campanie electorală în care legionarii sunt atacați de bande armate național-țărăniști, bătuți cu ciomege, și înjunghiați, Mișcarea Legionară câștigă cinci locuri de deputat.

În mai 1933 s-a constituit "Echipa Morții", apariția acesteia având loc într-o perioadă în care legionarii erau acuzați că sunt falsificatori de bani și că se află în slujba străinilor. Respectivul grup nu era unul de asasini așa cum fals s-a spus de către dușmanii ML, ci unul de propagandă.

Cei care alcătuiau echipa și-au luat denumirea de la decizia lor de a înfrunta pașnic, de a îndura toate loviturile din partea autorităților, chiar și moartea, pentru a răspândi credința legionară.

Membrii echipei, formată din 15 oameni, majoritatea intelectuali, au fost atacați, bătuți și arestați cu toții. Astfel, încă o dată cei care trebuiau să apere legea au încălcat-o, iar cei care au fost supuși abuzurilor au fost trimiși în judecată, bineînțeles, tot pentru tulburarea ordinii publice. Procesul are loc la Arad și se încheie cu o nouă achitare, acesta fiind și momentul în care Garda de Fier se extinde la scara întregii țări.

Subsecretarul de stat de la Interne, Armand Călinescu, ordonă jandarmilor să atace și să desființeze tabăra de muncă de la Vișani, unde peste 200 de legionari construiau un dig împotriva apelor Buzăului ce distrugeau regulat culturile țăranilor. Cum politicienii nu fuseseră capabili să-i ajute pe țărani, nici nu au dorit să-i lase pe alții să o facă. Legionarii din tabără sunt maltratați și umiliți într-un mod oribil. Căpitanul, în scrisoarea de protest adresată Primului Ministru Vaida-Voevod spune:

„În sfârșit, în ziua de luni, 10 iulie, au sosit în Vișani 200 de tineri, studenți în majoritate. Acolo, în loc de brațele deschise pentru bunele lor intenții, s-au pomenit cu prefectul județului, procurorul, colonelul de

jandarmi Ignat, generalul Cepleanu, locotenent de jandarmi Fotea, mai multe sute de jandarmi cu armele întinse, o companie de infanterie cu mitralierele aranjate pentru tragere și cu somațiunea de a părăsi imediat localitatea pe un ton de insultătoare agresivitate cu nimic justificată. În fața acestei situații și a tuturor amenințărilor, cei 200 de tineri s-au culcat la pământ, în noroiul care era de două palme, în cea mai umilă poziție și au început să cânte: „Cu noi este Dumnezeu”. La un moment dat, jandarmii au primit ordin să sară asupra lor. Au sărit mai multe sute și i-au călcat în picioare, strivindu-le piepturile și capetele cu bocancii, tinerii îndurând într-o tăcere de martiri tot acest calvar, fără nici o împotrivire. În fruntea celor care loveau era procurorul Rachieru, colonelul Ignat, care, cu mâna lui, a smuls părul din capul studentului Brumă și locotenentul Fotea, care a lovit cu pumnii în obrajii nevinovați ai bieților copii. La urmă, s-au adus frânghiile și toți cei 200 au fost legați cu mâinile la spate în mod barbar și ținuți în această situație, în ploaie, o jumătate de zi. Între timp a sosit preotul Dumitrescu, pe care procurorul l-a întâmpinat cu vorbele: Ce-i cu tine, mă?

– Sunt preot. Am venit să fac slujbă de începerea lucrului.
– Nu ești preot, ești măgar, îi răspunde procurorul. Legați-l imediat cu mâinile la spate.

Preotul a fost și el legat cu mâinile la spate și apoi, împreună cu toți ceilalți, în această situație de umilință, au fost transportați la Râmnicu Sărat și închiși la Legiunea de Jandarmi, unde au fost din nou insultați și chinuiți oribil de procuror, jandarmi și polițiști. Unii au fost scoși leșinați din camerele acelea de chin sau din pivnițele în care erau aruncați și apoi bătuți cu râncile.

După patru zile de chinuri, au fost puși în libertate, negăsindu-li-se nici o vină. Alții, prinși pe drum înspre Vișani, au fost închiși la Buzău și Brăila, de unde au fost trimiși, de asemenea cu mâinile legate, acasă. Mai

sunt 15 care până astăzi, sâmbătă, n-au sosit încă. Vin pe jos de la Buzău la București, din post în post, de patru zile, nemâncăți, insultați și pălmuiți.”

Guvernul condus de Vaida-Voevod a trebuit să demisioneze spre sfârșitul anului 1933.

Încă dinainte de venirea sa la putere, I.G. Duca, la presiunile lui Titulescu și a cercurilor iudeo-masonice franceze, și-a luat angajamentul de a dizolva Garda de Fier. În plus, promitea primirea în țară a peste 200.000 de evrei din Galiția și acordarea pe loc a cetățeniei române acestora deși nu știau nici măcar o boabă românește. În schimb, a interzis intrarea în țară a 500 de familii de aromâni(macedoneni) care, în conformitate cu legea, trebuiau să fie primiți. Aromânii, care își vânduseră pământurile și bunurile din Bulgaria pentru a veni în România, țara de origine, erau în acest fel condamnați la moarte, căci asta îi aștepta, dacă se întorceau înapoi, din partea localnicilor bulgari. Astfel, printr-un jurnal al Cons. de miniștri, promulgat la 9 dec. 1933, pentru ca legionarii să nu-și mai poată depune candidatura la alegeri, are loc cea de-a **treia dizolvare ilegală** a Mișcării. Dizolvarea s-a făcut în ciuda faptului că nici regele, nici Curtea Supremă de justiție și nici Guvernul nu au fost de acord cu așa ceva.

Imediat după publicarea decretului privind dizolvarea Gărzii de Fier, guvernul a trecut la interzicerea presei legionare și arestarea unui mare număr de camarazi, cifra ajungând până la 12.000, iar în decurs de o lună sunt uciși de către poliție 7 legionari. Primul dintre ei, studentul Virgil Teodorescu este împușcat pe la spate în timp ce lipea afișe electorale în Constanța. Asasinul este ridicat în grad de către autorități și mutat în altă regiune. Asemănător s-a întâmplat și în celelalte cazuri.

Deci, în loc să respecte legea, în calitatea de Prim Ministru pe care o avea, Duca o încalcă în mod barbar și aplică **terorismul de stat**. S-ar putea raționa, trage

concluzia, că dacă Duca, în poziția lui de lider politic al Partidului Liberal, a apelat la crimă și teroare, atunci ideologia și doctrina liberală sunt extremiste și implicit partidul pe care îl reprezintă este unul antidemocratic și periculos pentru societate. Dar ar fi o concluzie falsă. Doctrina liberală, la fel ca și cea legionară nu conține nici un apel la crimă sau terorism de stat. În schimb, asemenea „raționamente”, marea majoritate fondate pe invenții grosolane, s-au aplicat mereu, de-a lungul timpului, asupra ML.

În noaptea de 29-30 decembrie 1933, 3 legionari, Nicolae Caranica, Nicolae Constantinescu și Doru Belimace, indignați de fărădelegile săvârșite de I.G. Duca și de suferințele camarazilor lor, fără să primească ordin ci din proprie inițiativă, îl împușcă pe primul ministru la Sinaia și se predau autorităților. În concepția legionară, dacă un camarad încalcă o lege creștinească trebuie să-și ispășească pedeapsa prin canonul pe care îl primește de la preot, iar dacă încalcă o lege a țării trebuie să se predea. Ceea ce s-a și întâmplat în cazul Duca. Nicolae Constantinescu, cel care a tras în primul ministru, a aruncat apoi arma jos, și-a încrucișat brațele și a așteptat minute bune până să fie arestat. Putea să fugă de la fața locului fără să fie prins. Dar a preferat să respecte onoarea legionară. Ei au declarat: „Încălcarea demnității și umilirea fără margini a unei nații sunt și vor fi în veci arse cu fierul roșu”.

A urmat un val de arestări abuzive și mai mare: 18.000 de legionari sunt internați în lagăre. Mii sunt bătuți crunt. Peste 300 se internează în spitale în urma schingiuirilor primite, iar 16 sunt omorâți. Printre cei arestați se numără figuri de seamă ai intelectualității române: Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Dragoș Protopopescu, Radu Gyr și alții.

Între 17 martie și 5 aprilie 1934 la Consiliul de Război din București se judecă procesul Mișcării

Legionare acuzată de complot pentru asasinarea lui Duca. Mișcarea este absolvită în totalitate de orice vină iar cei trei legionari care l-au pedepsit pe primul ministru sunt condamnați la muncă silnică pe viață. Aceștia vor primi numele de Nicadorii.

Speriată de evoluția ascendentă a Gărzii de Fier, camarila regală a încercat să-l discrediteze pe Corneliu Zelea Codreanu prin atragerea de partea ei a lui Mihail Stelescu, un foarte vechi camarad. Acesta a pus la cale de două ori câte un complot pentru uciderea lui Corneliu Zelea Codreanu, care au fost descoperite, fapt ce a dus la excluderea lui Stelescu din ML. Se fac plângeri oficiale la Parchet pentru arestarea și judecarea lui Stelescu.

După eliminarea lui din Mișcare, Stelescu întetește insultele și calomniile la adresa Căpitanului prin publicarea, pe banii guvernului, a unei reviste, "Cruciada Românismului", în care își desăvârșește jocul murdar.

Stelescu putea scrie orice murdărie în ziarele vremii sau în revista proprie. Asupra Legiunii însă, guvernul aplica cenzura și orice răspuns de apărare devenea practic imposibil.

10 foști camarazi de-ai lui Stelescu, se hotărăsc să-l pedepsească pentru a nu mai continua cu posibile atentate și insulte. Ei îl împușcă pe data de 16 iulie 1936. Aceștia vor primi numele de Decemviri, iar 2 dintre ei vor fi condamnați la 10 ani temniță grea, în vreme ce restul au fost condamnați la muncă silnică pe viață.

În Spania anulului 1936 a început războiul între forțele naționaliste și cele comuniste. Bolșevicii dispuneau de un ajutor impresionant din partea URSS și a partidelor așa zis democratice din Europa. Atrocitățile comise de comuniști împotriva clerului și a populației creștine au îngrozit lumea. Câțiva legionari de frunte, 7 la număr, se hotărăsc să participe la război de partea trupelor lui Franco. În fruntea lor se aflau Ionel Moța și Vasile Marin.

Cei doi cad eroinic pe data de 13 ianuarie 1937, la Porțile Madridului în localitatea Majadahonda. Reîntoarcerea echipei din Spania și înmormântarea celor căzuți a produs o puternică impresie a în mijlocul populației. La funerarii au participat sute de mii de oameni iar ordinea a fost desăvârșită. A fost cea mai mare manifestare din perioada interbelică, din România. Regele Carol II s-a speriat de simpatia enormă pe care a căpătat-o ML. A încercat o manevră de apropiere prin propunerea adresată Căpitanului de a i se ceda șefia Mișcării în schimbul unui post de prim ministru. Codreanu a refuzat.

În timpul campaniei electorale din 1937 autoritățile au utilizat (pentru a câta oară?) extremismul politic pentru a combate „extremismul ML”. Rezultatul democrației: cinci legionari omorâți și sute răniți. Dar, deși asasinați, maltratați și furați masiv la urne, legionarii câștigă aproape 16% din voturi. Regele se simte amenințat în poziția lui de „primul corupt al țării” și decide instaurarea propriei dictaturi în 1938. Schimbă Constituția, desființează partidele politice și creează partidul unic al cărui șef devine. În partidul unic se vor înscrie toți fripturiștii vremii. Printre ei și Nicolae Iorga care va face parte și din guvern. Armand Călinescu ajunge acum prim ministru fiind și ministru de interne. El aplică o represiune cruntă împotriva Gărzii de Fier. Peste 80 de legionari sunt omorâți în chinuri groaznice, sute schingiuiți, bătuți și mii încarcerați. Cu toate acestea Căpitanul emite o circulară în care specifică:

- „Deci suntem aruncați din raportul de drept în raportul de Forță. Pe acesta, însă, noi nu-l primim. Noi am înțeles să acționăm în cadrul legii, manifestându-ne credințele noastre.(...)Noi nu voim să întrebuițăm forța. Nu voim să întrebuițăm violența.(...)Lovitură de Stat nu voim să dăm.”

Conștientizând că totuși nu va putea să-și atingă planurile de preamărire atâta timp cât Corneliu Codreanu

este în viață și neînțelegând apelul la nonviolență propus de șeful ML, Carol al II-lea continuă „tradițiile” democratice ale țării ordonând lui Armand Călinescu asasinarea Căpitanului. La început i se intentează Căpitanului un simulacru de proces pentru „calomnie” la adresa lui Iorga iar apoi, fiind arestat, este acuzat și de înaltă trădare. În final este sugrumat în noaptea de 29-30 noiembrie 1938 împreună cu Nicadorii și Decemvirii.. Politicienii vremii nu au reacționat în nici un fel. Iorga a afirmat în plin parlament: „ S-a procedat cu stângăcie, domnilor!”

După asasinarea lui Codreanu foarte mulți legionari au fugit din țară, în special în Germania, unde s-a format un comandament.

Deja pentru legionari paharul se umpluse. Cei vinovați de asasinatele împotriva Mișcării trebuiau pedepsiți. Greaua misiune și-a asumat-o din proprie inițiativă avocatul Miti Dumitrescu împreună cu alți 8 camarazi. Aceștia nu au reușit să ajungă la Carol II dar l-au împușcat pe Armand Calinescu, au ocupat Radiodifuziunea română, de unde au anunțat pedepsirea celui care a fost călăul atâtor legionari. După aceasta ei s-au predat autorităților conștienți că vor fi torturați într-un mod îngrozitor și omorâți. Ceea ce s-a și întâmplat.

În noaptea de 21 – 22 septembrie s-a format un nou guvern condus de generalul Argeșeanu care a avut misiunea de a ordona cele mai cumplite represalii împotriva Mișcării Legionare. În acea noapte, după datele oficiale, au fost omorâți peste 500 de legionari în toată țara. Din fiecare județ trebuiau executați cel puțin 5 legionari. Au fost împușcați în lagărele și închisorile politice, în interiorul caselor sau în curte de față cu familiile. Apoi trupurile au fost expuse în centrele orașelor timp de 3 zile iar elevii de liceu obligați să vină împreună cu profesorii ca să le vadă. Alții, nu puțini, au fost torturați și arși de vii. Iar liderii partidelor politice tradiționale nu

au protestat deloc. Se bucurau pe ascuns de dispariția unor concurenți politici. Așa funcționa marea operă de glorie din perioada interbelică. Nici măcar regimul comunist nu a avut curajul să împuște în public oameni nevinovați, fără să le facă măcar un simulacru de proces.

Prigoana împotriva legionarilor a continuat cu sălbăticie până în vara anului 1940. Atunci, în urma evenimentelor politice care au avut loc și care s-au soldat cu o nouă configurație europeană, dar mai ales în urma dezmembrării statului național român, Horia Sima, care devenise liderul ML, ia hotărârea de a răsturna regimul carlist. Era singura cale de salvare a României în fața noilor pericole care o pândeau.

În seara zilei de 3 septembrie 1940 izbucnește revoluția legionară. Centrele de acțiune sunt: București, Constanța, Brașov, Timișoara, Sibiu, Deva și Alba-Iulia. Cad 8 legionari și sunt răniți alți 40. Cinci jandarmi și polițiști își pierd viața.

Pe 6 septembrie Carol al II-lea abdică. Mihai este proclamat rege. Ion Antonescu devine conducător al Statului. Forul legionar îl proclamă pe Horia Sima Comandant al ML.

La 14 septembrie 1940 România este proclamată Stat Național Legionar. Se alcătuiește noul guvern sub conducerea lui Ion Antonescu, iar Horia Sima este numit vicepreședinte al consiliului de miniștri.

ML era convinsă că războiul bătea la ușa țării și că numai prin luptă puteau fi recuperate teritoriile pierdute. Pentru ca România să poată face față unui conflict armat ML considera că în fruntea statului trebuia să fie un militar. Așa a ajuns Ion Antonescu la guvernare. Acesta, de unul singur, nu putea să ajungă șeful Statului. El nu era un lider politic și nici nu avea o organizație proprie de acțiune. În timpul revoluției legionare Antonescu se afla cu domiciliu forțat la Mănăstirea Bistrița.

Pregătirile de război trebuiau să decurgă în condiții bune. Așa că ML a lăsat în mâna lui Antonescu ministerele ce reprezentau armata, justiția, finanțele cât și serviciile secrete, deși la conducerea lor se afla un dușman mare al legionarilor: Eugen Cristescu. Legionarii au dat astfel dovadă de sacrificiu în plan politic pentru că interesele țării erau mai importante decât cele ale Gărzii de Fier. De fapt niciodată ML nu a avut alte scopuri decât acelea ale patriei. Dar generalul Antonescu nu a fost capabil să înțeleagă așa ceva. El s-a îmbătat cu ideea că a ajuns conducătorul țării datorită unor merite personale deosebite.

În două rânduri după detronarea lui Carol II, Horia Sima a propus lui Antonescu desfășurarea de alegeri libere pentru a se respecta opțiunile poporului. Generalul a refuzat. Se temea că intrarea în legalitate deplină i-ar fi limitat puterile politice. Căci ML se bucura de o imensă popularitate care odată confirmată prin vot nu ar mai fi fost posibil să o conteste așa cum a făcut după desființarea Statului Legionar.

În timpul scurtei guvernări legionare (doar 4 luni) corupția a dispărut practic. Deși România era ciuntită și existau în țară un milion și jumătate de refugiați cărora trebuiau să li se asigure toate cele necesare traiului, iar la începutul lunii noiembrie țara a fost zguduită de un devastator cutremur, economia a prosperat. Dintr-un buget deficitar, în numai 3 luni, acesta a devenit excedentar, caz unic în istoria contemporană a țării. Multe miliarde de lei –aur au intrat în visteria României. Se măresc salariile muncitorilor. Producția agricolă și cea industrială cresc cu peste 30%. De menționat că în acea perioadă economistul legionar Constantin Papanace se afla în funcția de subsecretar de stat la finanțe. „Ajutorul Legionar” condus strălucit de Ilie Gârneață aduce o contribuție substanțială la rezolvarea situației refugiaților.

Legionarii limitează legile antievreiești impuse de Carol II în perioada 1938 – 1940. Se creează, unic în Europa acelei vremi, Teatrul Evreiesc de Stat, Barașeum, care există și în ziua de azi. Cu toate că Antonescu a insistat, legionarii au refuzat să interneze în lagăre de detenție pe evreii intrați clandestin în România în urma persecuțiilor la care erau supuși în țările vecine. În schimb, ML a înființat tabere de antrenament armat pentru sioniștii evrei, care urmau să plece în Palestina să-și creeze un stat propriu. Între octombrie și decembrie 1940 au plecat spre viitorul Israel peste 3000 de evrei sioniști evrei înarmați.

Totodată, ML desființează, pentru prima oară în lume(!) pușcăriile politice. **Nimeni nu mai era închis pentru delictul de opinie.** Dar culmea, legionarii sunt considerați și astăzi extremiști.

În primele două săptămâni de guvernare ale ML sunt arestați principalii vinovați de crime împotriva legionarilor, crime făcute în perioada carlistă. Din 500 de ucigași și tortionari notorii sunt încarcerați la închisoarea Jilava doar 64. Cei mai vinovați dintre vinovați. Erau funcționari în aparatul de represiune: generali, colonei, maiori, plutonieri, din armată, poliție, jandarmerie, șefi de servicii secrete. Nu diplomați, oameni cu însușiri alese, așa cum propaganda antilegionară a răspândit mai târziu.

Nedorind să dețină Ministerul de Justiție, pentru a lăsa ca Justiția să fie cu adevărat independentă, ML a cerut totuși ca cei 64 de criminali închiși la Jilava să fie pedepsiți. Dar Generalul Antonescu a tergiversat mult acest lucru. Probabil că nu îi convenea să fie judecați foști colegi de-ai lui militari, cât timp el se afla în fruntea Statului. În acest sens dă ordin să fie înlăturată paza legionară de la Jilava. Exact în aceeași zi, 26 noiembrie 1940, seara, în curtea închisorii, se făceau dezgropările osemintelor Căpitanului, Nicadorilor și Decemvirilor. Legionarii care participau la lucrări au fost oripilați când au constatat, în urma deshumării, cum au fost uciși cei 14:

după ce au fost strangulați lângă pădurea Tâncăbești, au fost duși la Jilava, aruncați într-o groapă comună așa, cu lațul încă la gât și cu mâinile legate la spate și acoperiți cu pământ; apoi au fost dezgropați din nou; sau aruncat peste ei câteva damigene cu acid sulfuric pentru a nu mai putea fi identificați și pentru a dispărea eventualele urme ale torturilor la care se pare că au fost supuși; în final s-a turnat o placă de beton de peste un metru grosime. Sub impresia momentului trăit la realizarea unor asemenea fapte și aflând de ordinul dat de General de a se înlătura garda legionară a închisorii, un grup de câțiva camarazi, din proprie inițiativă, au hotărât pedepsirea pe loc a criminalilor pe care Antonescu voia să-i scape de dreapta judecată. Ei intră în celule și îi execută pe călăi.

A doua zi, Traian Boeru, un legionar - agent infiltrat al Moscovei în rândurile Mișcării - alcătuieste o echipă și ridică de la domiciliile lor pe istoricul Nicolae Iorga și pe economistul Virgil Madgearu și îi asasinează. La aflarea veștii că cei doi au fost luați de un grup de legionari, Horia Sima a dat ordin ca să fie opriți din acțiunea lor și personal a plecat cu mașina ca să împiedice vreo nenorocire. Dar a fost prea târziu. Printr-un astfel de act Moscova împușca trei iepuri dintr-un foc:

- scăpa de Nicolae Iorga, care s-a opus cu îndârjire cedării Basarabiei și care milita mereu pentru o Românie Mare.
- scăpa de Virgil Madgearu, care colaborase cu sovieticii în trimiterea către occident prin intermediul băncilor românești (la care economistul deținea funcții de conducere) a „ajutorului roșu”, adică bani pentru partidele comuniste din țările vestice. Dacă legionarii începeau anchetarea lui Virgil Madgearu probabil că ar fi aflat despre filiera, rețeaua de agenți sovietici de pe teritoriul țării. Ceea ce Moscova nu dorea. Așa că a eliminat posibila

sursă: Madgearu.

- compromitea ML, asupra căruia cădea păcatul asasinării celor doi, dar în special al lui Iorga.

După cele petrecute în zilele de 26-27 Noiembrie 1940, Horia Sima îi cere lui Antonescu ca cei ce făcuseră suprimările de vieți (la Jilava plus Iorga și Madgearu) să fie pedepsiți. Dar în același timp solicită să fie arestat și judecat și restul de criminali, peste 400, ce au mai rămas din cei 500 vinovați de ucideri de legionari. Căci nu era drept să fie condamnați camarazi pentru executarea unor asasini(cei 64) dar în schimb să rămână liberi 400 de torționari ai legionarilor. Antonescu propune o amnistiere generală. Se duce la Rege și acesta semnează decretul de amnistiere. Dar Generalul nu îl face public. Ceea ce îi va permite ca mai târziu să îi execute pe legionarii ce participaseră la evenimentele de la Jilava.

În decembrie 1940 Antonescu, dorind să aibă întreg controlul, puterea deplină în România, pregătește lovitura de stat din ianuarie 1941. Merge mai întâi la Hitler și obține acordul și sprijinul acestuia. Apoi declanșează evenimentele violente în urma cărora sunt omorâți sute de legionari. Cu toate că legionarii au putut să reziste, ei au trebuit să renunțe în dimineața zilei de 23 ianuarie în urma unui ultimatum din partea lui Hitler. Astfel, ML este înlăturată de la guvernare, iar Satul Național Legionar desființat.

Dușmanii Mișcării au numit evenimentele din 21-23 ianuarie '40, „rebeliunea legionară”. Dar este ilogic să spui: rebeliunea legionară din timpul Statului Național Legionar – adică legionarii dădeau lovituri de stat chiar împotriva lor înșiși.

În timpul așa zisei rebeliuni, nu a fost ars de viu nici un soldat de către legionari, așa cum s-a spus după evenimente. Legionarii iubeau armata și o respectau. Dovada: în acele

zile de ianuarie 1941 în afară de București, practic în nici un alt loc nu au mai fost incidente. Mai mult: la Iași legionarii împreună cu armata, neînțelegând ce se petrece la București, au făcut patrule mixte ca să preîntâmpine o eventuală încercare din partea URSS de a produce agitație în Moldova și astfel să găsească teren prielnic ca să treacă granița.

De asemenea, legionarii nu au omorât evrei. Dacă doreau, o puteau face în timpul guvernării, deschizând lagăre de exterminare. Iar trâmbițatele asasinat de la abator sunt o invenție pură. Dovada: după război, comuniștii evrei se aflau la conducerea țării și totuși nici un legionar nu a fost judecat pentru omorârea vreunui evreu sau pentru antisemitism. Și cât ar fi dorit să o poată face...

Imediat după Ianuarie '41 Antonescu a trecut la arestări masive de legionari, opt mii fiind încarcerați doar în primele zile. Horia Sima și câteva sute de legionari au reușit să fugă în Germania unde au fost închiși în lagărele de concentrare Buchewald, Dachau, Orianenburg și altele.

Când a început războiul împotriva U.R.S.S., deși legionarii din toate închisorile cât și cei din Germania au cerut să fie trimiși pe front, ei au fost refuzați.

În final, Antonescu a trimis pe front zece noi divizii din care făceau parte și legionari, care au cerut să lupte. Ei au fost încadrați în batalioanele disciplinare (așazisele batalioane de la Sărata) împreună cu delicvenții de drept comun, cu ordine date comandanților de a-i folosi în misiunile cele mai periculoase, practic misiuni sinucigașe. În multe cazuri s-a ordonat omorârea lor pe la spate. Peste 5000 de tineri legionari morți în asemenea împrejurări are generalul Antonescu pe conștiință.

După 23 august 1944, legionarii din lagărele germane sunt eliberați. La 10 dec. 1944 ei formează un guvern din exil cunoscut sub numele de Guvernul Național

Anticomunist de la Viena. Se creează și o Armată Națională Română, ce va lupta alături de trupele germane dar numai împotriva URSS. Totodată încep și parașutările de legionari în țară cu scopul creării unui „23 August inversat” și al unei lupte antisovietice interne.

Guvernul de la Viena se desființează oficial la 8 mai 1945. Dar cu sprijinul guvernelor și serviciilor secrete franceze și americane continuă până în 1953 parașutările de legionari pentru a continua lupta anticomunistă. Practic, prin intermediul ML, România a colaborat militar pentru prima oară cu NATO.

Garda de Fier nu a figurat pe lista acuzațiilor Tribunalului Internațional de la Nürnberg, fiind exclusă din rândul colaboratorilor celui de al III-lea Reich, mai mult, s-a dovedit a fi o victimă a persecuțiilor regimului național-socialist (legionarii au fost înlăturați de la putere prin intervenția lui Hitler și internați în lagărele germane). Prin urmare, Eisenhower a cerut ca legionarii să nu fie urmăriți sau extrădați.

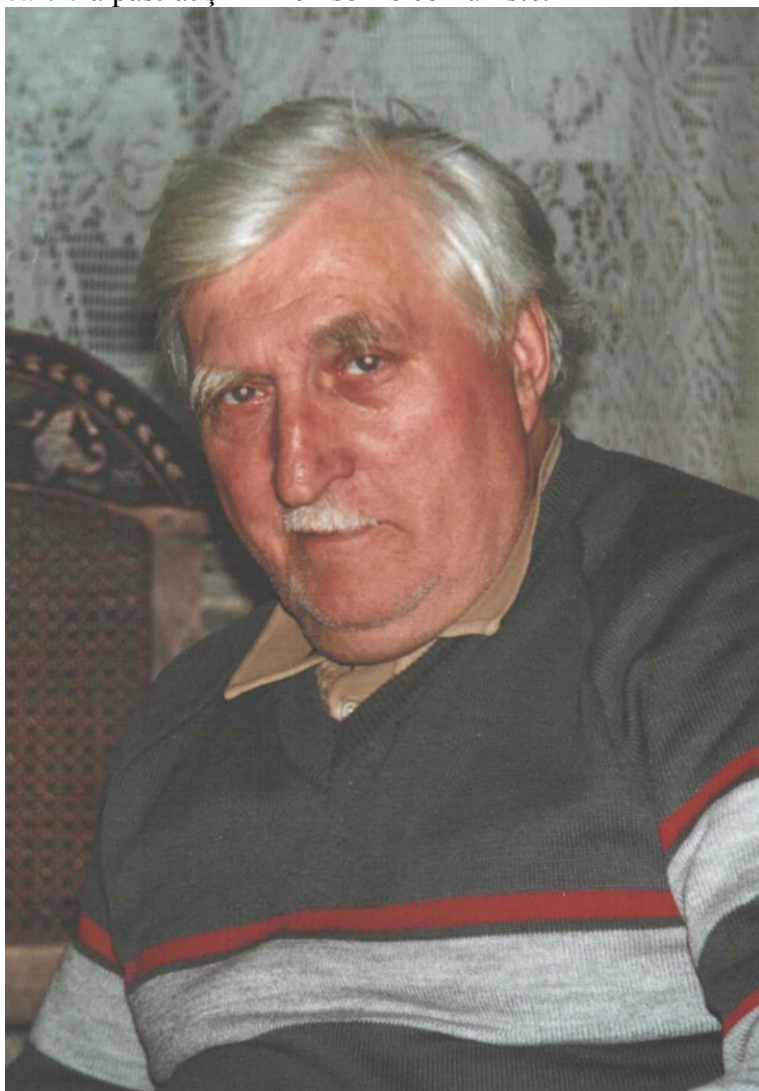
Exilul Mișcării Legionare s-a identificat cu lupta anticomunistă din România. Aici, în țară, rezistența anticomunistă a luat forme dramatice.

Ministrul de interne din primii ani de comunism, Teohari Georgescu, le cere legionarilor depunerea armelor în schimbul intrării în legalitate; armistițiul a fost acceptat, dar a fost respectat parțial de comuniști și parțial de ML, timp de un an, după care au urmat noi arestări.

Unii au prezentat acest armistițiu ca pe un act amical, din care ar reieși o colaborare politică dintre legionari și comuniști. Ca o dovadă că nu a fost așa, în 14/15 mai 1948, au avut loc arestări masive de legionari, iar între 27 oct. – 2 nov. a urmat un proces intentat căpeteniilor legionarilor din țară, care au primit condamnări foarte grele.

Între timp, Mișcarea Națională de Rezistență se

organizează în locuri foarte greu accesibile din Carpați, în perioada 1944-1964. Dar marea majoritate a grupurilor sunt capturate de comuniști, mulți dintre legionari fiind asasinați. Rezistența anticomunistă din România era formată în proporție de peste 75% din legionari. Proporție care s-a păstrat și în închisorile comuniste.

Ion Gavrilă Ogoranu la bătrânețe

Ion Gavrilă Ogoranu
- elev -